

Bibliothèque numérique

medic@

**BOERHAAVE, Hermann. Praxis
medica, sive commentarium in
aphorismos Hermanni Boerhaave De
cognoscendis et curandis morbis /
pars quinta**

Londres : Sumtibus Societatis, 1738.

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?30524x05>

P R A X I S
M E D I C A,

SIVE COMMENTARIUM
IN APHORISMOS
HERMANNI BOERHAAVE

*De cognoscendis & curandis
Morbis.*

P A R S Q U I N T A.

Editio tertia, aucta, & accuratissima.

L O N D I N I,

Sumtibus Societatis.

M. DCC. XXXVIII.

De Morbis Chronicis.

§. 1039.

Acutus morbus vocatur, qui celeriter cum vehementia & periculo vitæ suam periodum absolvit. Chronicus morbus vocatur, qui lento & longo tempore suam periodum percurrit five cum, five sine periculo. In Acutis vero semper est periculum, *Χρόνος* tempus notat, hinc Chronici morbi, qui diu durant, antequam in sanitatem, alium morbum, vel mortem terminantur. Tales sunt, sane plurimi & maxime notabiles, hinc hoc, quod sequitur capitulum, est maximi momenti in Praxi, hi morbi, si habeant causam internam, sunt in corpore vel ex liquidis vitiatis vel à vitio ab Acutis prægressis relicto, vidi diu meditatus hoc summum genus reduci posse ad parvum caput, interne vel ingestis v. g. venenis, vel iis, quæ in corpore prius erant, si nempe humores deficient in aliqua requisita conditione, vel ubi à morbo acuto aliquid relicto est, inde hæc pendent, v. g. si nimium comedam, nec habeam postea expurgationem, tum oritur Cacochymia vel putrida acida vel pituitosa in corpore, eodem tempore etiam oritur morbus Chronicus a vitio mutatorum humorum ad alterum: si Febris valida exusserit sanguinem, liquida dissipaverit, manet in me Cacochymia, unde dein diu langueo, est morbus Chronicus a morbo Acuto male curato. *Sydenhamus* dicit, puto, quod tanta subtilitas sit in morbis

Pars. V.

A

bis

bis Chronicis, ut putem Medicos facile posse Acutos discere, sed Chronicos vix per totam vitam, ego sum in alia sententia; morbi Chronici nascuntur vel ex subita applicata causa externa, vel interna, & sensim tanta humorum mutatione, vel vitio ab Acutis relicto, ad quædam capita hi morbi reduci possunt, paucos Epidemicos excipio, nempe Quartanam Epidemicam, quia non possum dicere eam ex malo victu, vel acri ortum ducere.

§. 1040. I. Visum est, quod totum Chronicorum genus ad ingesta reducatur, & totus hic tractatus hæc tantum complectatur & his absolvatur; ut has causas primo absolvamus, ad ingesta Medicis est attendendum, in quibus pulcherrimæ fiunt observationes; quidquid enim in corpus ingeritur & statim postea non egeritur & sit validius quam ut assimuletur fiet Cacochymia & inde Cachexia, & hæc tantum fit ab ingestis, quæ superari h. e. digeri non possunt, hinc dicit *Hippocrates*, quod si calor superat alimentum, fit morbus, si vita superet, plus nutrit, si alimenta superent, deficit vita; talia sunt acor, si homo sumat majorum acidorum copiam, quam ut à viribus ejus corporis mutari possint in naturam alcaliscentem, accipiet Cacochymiam acidam.

β. Si aliquis comedat nil præter Poma austera immatura, vis vitæ prima septimana superat, secunda languet, tum hæc Poma sensim Cacochymiam acido austeram facient, quæ morbum Chronicum, Scabiem &c. producit, quemadmodum hoc semper videmus in pueris rusticorum, qui fructus immaturos, deciduos comedunt; hinc oritur talis morbus ab adstringentibus succis immaturis, vinis austeris, adstringentibus aut coagulantibus ex. gr.

si quis aceto & pane utatur, tantum assumat acidi, ut vita non supersit in Ammoniacum mutandi id est in naturam nostram, humores fiunt acidi.

Saponaceis. Si talis homo quotidie magnam copiam Saponis Veneti sumat & bibat Sal Tartari affusum ad Vinum Rhenanum, tum curatur.

2. De hoc mali genere in initio collegii, ubi de humore bilioso acriori reddito & abeunte in putrefactionem actum est, uti etiam de curatione v. g. si quis edat solos vitellos ovorum, qualem vidi otiosum bibentem Vinum Hispanicum vel aliud dulce potulentum, ut cerevisiam talem, omniaque pinguescentia & dulcia, incidit in morbum teterrimum putridum, halitum fætidissimum habet, dejicit fæces instar butyri eliquati putridissimas, ut ovum putridum, urinam reddit qualis est antiqua. Oritur aliquando Rheumatismus Chronicus per totum corpus, vagus ex causa acri & calida, si homo perpetuo & ingenti copia Sinapi, Allia, Cæpas, Erucas, Raphanos &c. assumpserit, incidet in Rheumatismum priorem, qui ab acido erat plane oppositum, utrobique est calor, sed causæ sunt oppositissimæ. Hæc Cacoehymia largo acidulorum potu tollitur, sed dein semper laborant ægri intemperie hepatis.

3. Si homines pingua tamdiu assument, ut natura eorum superari non possit, incidunt in hos morbos. Ranciditas biliosa oritur iis, quibus halitus sunt tam putridi. Curatur hic morbus diluente, saponaceo, acido, & Oxymel hic præcipuum est medicamentum.

4. Sal Marinus vel salita nimium assumpta destruant vascula, solvunt liquida, eadem acredine muriatica producuntur Atrophix, extravasationes,

humorum putrefactiones, hic describitur Scorbutus Navalis. Hic morbus tollitur acidis, simulac hi ægri Acetosam, Poma Citrea, Aurantium & similia olera mollia accipere possunt, citissime sanantur.

ζ. Alkali pertractatum est suo loco.

η. *Glutinosum*. Id suo loco dictum est nec repetendum. Tot modis in corpore sano a cibus, potu acris, medicamentis venenis oriuntur humorum degeneraciones in morbosas indoles tanta mutatio in Fluidis sic facta est, ut morbus producat, vocatur Cacoehymia, si Solida simul depravantur, vocatur Cachexia seu malus habitus.

2. Si vires sint conferentium viscerum majores, quam cibus & potus, hi non satis diu suam naturam, id est, Ammoniacaem retinent, omnia nimis cito alcalescunt; hinc æque peccamus sumendo nimis faciles, quam nimis duros cibos, ut & asserit *Hippocrates* per laborem intelligens actionem viscerum dicendo a pauciori diffari, a nimio repleri corpus. Si homo fortis & fortia viscera habens, nil nisi duras carnes & pisces assumat sine ullo acido, putrescit, quia hæc ex natura sua putrescunt, & quia ejus humores putredinem augent; hinc solis carnibus nemo vivere potest; nisi salia, quæ alcalescentiam impediunt, addantur.

3. Nostri humores utcunque sani, si non renouentur per novum chylum, sani manere, non possunt, sed acrimoniam humano corpori fatalem acquirunt, pulchrius nil est in Medicina, quam causas Physicas noscere, quæ morbos Chronicos faciunt: omnes illi morbi, qui in corporis parte non facile mobili contingunt, difficulter plerumque

que cognosci vel examinari solent. Oriuntur hi morbi vel a mala conformatione, vel quoniam Fluida in statu naturali per quatuor res non naturales sic mutantur, ut tandem in morbos erumpant; hos morbos vocem sensim natos, vidistis ex Paragrapho præcedenti morbos Chronicos prædici & curari posse, si modus vivendi noscatur, sed alii morbi Chronici pendent ab Acutis mala sanatis, de quibus dixi.

§. 1041. *α.* Videatur caput de Suppuratione & de Phlegmone, imo multi morbi inflammatorii ut Pleuritis &c. abibunt in Suppurationem mitioris generis, hinc omnes morbi inflammatorii vel in toto vel in parte in Apostema abeuntes sanguinem inficiant, quando hoc factum est, tum oritur in corpore Cacochymia purulenta & postea Phthisis.

β. Sæpe humores non putrescunt, sed abeunt, si diu maneant in tenuem ichorem, qui mistus sanguini rodit vasa; tum sanguis fit Cacochymicus, acer, saniosus, quod contingere videtur in Lue Venerea penitus irradicata, ubi videmus sanguinem putridum saniosum. Sanantur demulcentibus, sero Lactis dulci, acidis cum paucis Salis Marini, & farinosis quibuscunque in India bulbo Castaneo utuntur.

§. 1042. Hos morbos in historia morborum Acutorum tractavi, sed quot morbi ibi oriundi? omnes partes glandulosæ inflammatae in Scirrhum abeuntes facere possunt morbos Polymorphos, glandula circa laryngem, Pharyngem & medium Æsophagi circa Laryngis exteriora; circa Pancreas, Hepar, Intestina, Mesenterium, omnes recensitæ glandulæ dictos morbos pariunt, sed Cancer ibi natus, quot morbos terribiles ibi creat,

creat, hepar Scirrhosum in Dyfenteriam putridiffimam abit; si male curentur Febres Ardentis, sanguis liquidissima parte orbatus, in fæces crassissimas inspissatus, in hepar ingestus facit languorem usque ad mortem perdurantem, ultimo æger inducitur in pessimam Dyfenteriam & sic moritur.

§. 1043. Unum exemplum adferam, laboret quis Inflammatione violenta in Pancreate concepta; Medicus primo die accedens Venæ Sectionem instituit, diluentia dat, sic vis vitæ labefactatur, hinc si materia inflammatoria non tota expellatur, & tantum liquidior materia exeat dimidiate hærens, tum, parte liquidissima dissipata, fit Scirrhus in Pancreate à crassa materie relicta, simili effectu ut in omni alia Inflammatione in Scirrhum abeunte, hic Scirrhus per viginti annos ibi hæere potest, si jejuset, sentit sub ventriculo grave pondus, si edat, dolet maxime, si vomat, dolet summopere & Diarrhæa laborat æger, tandem inde in Atrophiam cadens moritur, sic abit Inflammatio tandem à Scirrho in Cancrum, hoc ubique in corpore fieri potest, nam in cerebro visus est Scirrhus; hinc infiniti morbi Chronici ab Acutis male sanatis oriuntur.

§. 1044. Si talis materia morbosa vel per vires vitæ vel per medicamenta coqui, moveri, secerni, & excerni non possit, est idea hujus morbi. Morbi Chronici, de quibus generaliter tractari nequit, nascuntur vel per causas in corpore, tum ad gesta, ingesta, excreta &c. referuntur vel fiebant à morbis Acutis male sanatis. Chronici sunt omnes morbi, quia causa interna non externa oriri dicuntur, ut v. g. Hepate malleo percusso, lapsu ab alto, &c. quæ explicata sunt in

in Capite *de Vulneribus*, vel oriuntur à vitio humorum vel solidorum vel liquidorum, vel utriusque fiunt, sunt vero plerumque in humoribus, iisque vel accumulatis vel nimium separatis, aut quæ in utriusque consistunt vitio, sunt et alii ab Acutis, hique omnes ab Inflammatione, quæ sic abit in Gangrænam, & in mortem; si in pus eat vel colligatur, vel misceatur sanguini, tum putrescit sanguis & fit ichorosus aut Inflammatio abit in Scirrhum, hinc concludo, quod omnium Chronicorum fundamentum & universalis doctrina hinc fumenda & intelligenda sit, ut *Hippocrates* scripsit, & *Sydenhamus* incepit, Spina Ventosa est morbus Chronicus, si ejus historia ita intelligatur, nam primo corrumpitur medulla, secundo ossea substantia, tertio Periosteum internum, deinde omnia imposita, unde Spina Ventosa oritur, plerumque fit ex alio morbo vel Rachitide vel Scorbuto vel Lue Venerea, vel vitio ex his complicato.

§. 1045. Omnis diversitas pendet à visceribus seu partibus vel humoribus; si humor Inflammatorius, Suppuratus, Scirrhosus, Cancerosus, Gangrænosus occupet loca, pro vario loco apparebit alius morbus v. g. si materia inflammatoria obfideat pulmonem, fit Tuffis, Sitis, Febris Hectica, Exspuitio &c. eadem in Hepate si resideat, fit gravitas, ichoris confectio, Icterus, Hydrops, eadem materia inflammatoria, eadem vasa scilicet arteriarum fines, ad renes urina ichorosa, crassa, Dolor Iliacus, Colicus, Ischuria, &c. eadem causa, loca diversa: hæc noto contra *Sydenhamum*, dum sola Praxi fere nulla Chemia vel Anatome curare voluit, multos quidem per suas observationes errores & præjudicia evertit, sed ipse erravit,

vit, dum quoslibet effectus diversiffimos, quoslibet singulari cura pertractandos persuadere conatur, sic ex Scorbuto Hydropem uti ex Quartana Scorbutum agnoscere noluit, sed tantum symptomata tractare voluit, ad morbos diversiffimos, cum hi morbi eandem causam, effectum, & materiam habeant conscripsi parvam orationem *de repurgata medicina facili assertione*, in qua eum refutavi, si videatis ad ea, quæ ille Magnus Vir fecit, videtis facile ad simpliciffima remedia deduci posse, sed quoniam nullos alios observatores legit, hinc suis propriis observatis tantummodo fidem dedit; ille Auctor persuadere voluit in omni morbo requiri aliam methodum, sed si examinatur ejus cura, si non sit morbus Acutus, Venæ Sectionem negligit, utitur diluentibus, demulcentibus, obtundentibus, ut in *scedula monitoria paulo ante mortem scripta* agnoscit errorem, longè aliter loquitur, ipse curam fatetur suam fuisse non aliam, volebat prius propria observatione sapere, sed post Praxin quadraginta annorum primo advertit eam simpliciter. Si intelligam quid sit Spina Ventosa, scio an curari possit, nec ne & quid efficere possim, modo accurate historiam sciam; nemo curare potest mala ab exesorene, consumpto hepate, nemo Cancrum curabit, hinc multi morbi sunt incurabiles, & diuturni; ad Scirrhum resolvendum multum temporis requiritur, si adhuc dum fieri possit, nam ut verum fatear, vix fieri posse credo.

Paralyfis.

§. 1046. Nomen sortitur à λύω *solvo*, παραλύω *penitus dissolvo*, hinc *Celsus* hunc morbum vocat resolutionem, hinc vi vocis dicitur resolutio rei unitæ vel ligatæ. *Paralyfis* est *musculi ineptitudo ad motum, una cum flacciditate fibrarum præsentis; ut Spasmus est ineptitudo ad motum una cum rigiditate præsentis*; superest in Paralyfi plerumque motus voluntarius, sed illi suum effectum non sentiunt, quod mirantur Paralytici, scio me velle, at per causas incognitas hoc fit; in homine Paralytico, si totam manum moveat, Supinatore manus Paralytico facta non evertet eam, & tota manus est quasi non amplius sua; aliquando sensus abest, aliquando adest, vel levis quasi stupor, si sensus & mobilitas absint, tum est pessimum signum, sed si adsint, tum bonum est, si vero sensus redeat, tum æger sentit, quasi aciculis pungetur, sic in illis, qui à Paralyfi curantur, semper tales punctiones uno die ante sanationem apprehenduntur.

§. 1047. Causa Paralyseos est una ex his vel utraque simul; musculi rigor pendet à nervis spiritu plenis & arteriis inflatis, quibus absentibus flaccescit.

§. 1048. 1. *Apoplexia* est *impeditus transitus spirituum à cerebro per nervos usque ad musculos & loca extrema*; universalis Paralyfis est Apoplexia, & oritur ab omni causa generante Apoplexia.

A 5

2. Spi-

2. Spiritus feruntur per canales tenerrimos subtilissimos, mollissimos, quorum congeries est in membrana, quæ mollem substantiam ad loca ducit, membrana habet vasa Lymphatica, hæc forte obstruuntur, inflammantur, tument, spiritus forte ob crassitiem transituri inepti sunt (sed id certum non est, & dubito ejus rei esse firmum argumentum) fortis contractus vel membrana maximopere inflammata crassescit, nervum comprimit, hinc imprimis pendent vitia, quæ Paralysis causas vix crediderim inducere à spiritibus, sed causa primaria est Inflammatio membranæ.

3. Nam si arteria constringatur, tum motus musculi, ad quam arteria pergit, destruitur. Si tota nervorum origo comprimatur, oritur Apoplexia ante exposita, si materia ad medullam Oblongatam collecta destillaverit, oritur Paraplegia. Si in theca Vertebrarum pars dimidia lateralis comprimatur, oritur Hemiplegia; sic ex universalibus morbis cognosci potest, ubi sedem habeat, tandem & singularis Paralysis in musculis vel aliis partibus oritur ab iisdem causis.

§. 1049. Omnes causæ, quæ hic dantur à Practicis nunquam sunt observatæ.

Epilepsia est musculi nimia & involuntaria inflatio, quæ si distendit fibras, ut flaccescant & elasticitatem perdant, eas Paralyticas facit, hinc pueri Epileptici plerumque habent partis alicujus Paralytin & Epilepticis maxime labefactatur cerebrum, unde etiam oritur Convulsio.

Convulsio. Quia ab ea tanta tensio liquidi oritur, hinc fit Spasmus in una parte, in altera Paralysis.

Dolor.

Dolor. Quia nervi valde diffrahuntur.

Evacuaciones retentæ comprimentes pulpam nervorum medullofam producant Paralyfin, si nempe Hæmorrhoides & Menstrua subito retineantur; producant Paralyfin.

Metaptoses. Ut ipse vidi; si quædam materia Pleuritica benigna inflammatoria moveatur, & abeat in venas, hinc ad cerebrum; tum producit Apoplexiam, vel si aliunde subsistat, creat Paralyfin.

Nervos. Nervi simplices sunt canales adeo exiles, ut nullo microscopio ad ultima pervenire possimus, sed compinguntur in vasculis & hic circumambiantur membrana communi crassiori, & quæ simplex nervus ambitur, & in hac vasa hærent, hincque Paralyfis, quæ in nervis oritur, plerumque non in nervis, sed ab his vasis fit, & præterea ubi gangliones, ibi membranæ adhuc crassiores, hique gangliones ubique inveniuntur, ubi nervi ex vertebra egrediuntur, & sic Paralyfis fit, cur vero in his subtilissimis causam quæramus, ubi causa notabilior & sensibus magis conspicua esse possit, ut *Pitcarnius* bene notavit.

Integumentis. Omnis enim nervus hæret in vagina membranacea, quæ vagina vel theca constat vasis arteriosæ & venosæ omnium generum, hæc inflammari & tumeri potest, hinc fit substantiæ medullofæ compressio, hinc videmus eam posse ab infinitis causis oriri, nam v. g. si magnorum nervorum brachii, ubi in ganglionem abeunt, theca inflammetur, tum oritur brachii Paralyfis, hic verò propriè nec cerebrum nec nervus nec musculi male sunt affecti, & hoc intra viginti & unum diem sponte cessat, quod haud vice simplici in mea Praxi expertus fui.

Serofi. Non in ipsis nervis, sed à membrana Arachnoïdea, Pia, vel Dura tribus his integumentis, quæ capacia sunt omnium malorum, quæ in membranis accidunt.

Scirrholi. Si ibi Scirrhus vel aliud malum hæreat, tum curetur, ut quod nervi partem comprimit, secundum artem tollatur, & hæ sunt causæ Paralyseos singularis, sed tamen his accedit, quod nervus semel nimis compressus tum non magis agat, nec magis in eo obtinetur spirituum fluxus, hoc in cane experiri licet, si nervus recurrens in cane fortiter comprimatur, tum fit mutus & paulo post moritur.

Luxationes. Nam nervi intorquendo comprimuntur.

Adstringentia. Visum est ab acerrimis humoribus crudis & vix edulis, immaturis fructibus v. g. Glandulis Quercinis, Acinis immaturis, Uvis crispatis, inducta esse hæc mala.

Venena varia. Ut vapor Arsenici ab incautis hominibus haustus & ad initia nervorum perventus sæpe produxit integram depravationem, fosfores enim Mercurii paucò tempore integre Paralytici evadunt; idem ab Antimonio, Mercurio, parietibus recens factis in divitibus domibus & dealbatis, a calce cujus odor proprietate singulari, & experta nervos male afficit.

Calor maximus. Quia humores nimis rarefiunt, tumque vasa Tunicæ nimis tument unde ejus compressio, functionis destructio.

Humiditas frigida. Paralyfis fit frequens in loco frigido & humido hæc enim frequens est militibus subdio cubantibus in castris.

Aquæ calidæ. Abusus nimis Théæ & Coffé Paralyfin induxit nervis flaccidis redditis nec amplius contineri potentibus.

§. 1050. Omnis pars est causa alicujus functionis,

nis, hinc, læsis partibus, læsæ sunt functiones, id est, motus; corde enim Paralytico factò actum est de vita, tum Syncope lethalis oritur ad pulmones aut respiratorios musculos; hæc, quæ hic dico innotuntur Pathologicis & Semeioticis institutionibus, hinc his non inhærendum.

§. 1051. *Paralysis Cordis.* Sunt homines, qui quandoque uno momento concidunt, sic novi virum, qui veniens ad scapham concidit in media via, & mansit sine coloris mutatione, tum cor non emittit, nec accipit suum sanguinem, sed est Paralyticum, hinc non sic diu manere potest, quin moriatur sine Spasms.

Pulmonum. Si enim pulmo dilatetur, tum musculi mesochondriaci inter annulos cartilagineos hærentes æqualiter cedunt, si vero Paralytici fiant, tum quidem aër conatu voluntatis exprimitur, sed inferior pars pulmonis non adscendit, sed collabitur, hæcque est Asthmatis pessima species.

Gulæ. Nam deglutitio actione musculi non passive fit, hinc brevi moriuntur.

Stomachi. Causa interna est Obstructio ad cerebrum, quamdiu non ferre possunt ægri, si fæx alvo exeat sine sensu, pessimum est signum notat enim cerebrum male affici à morbi causa v. Pr. Alpin. d. præf. vit. &c.

Faciei mala. Quia ex cerebro intra Cranium ad faciem & oculos hærent nervi causa interne hærens brevi obstruit totum, hinc facile abit in Apoplexiam.

Paraplegia fit, si Medulla Oblongata intra vertebrae plane comprimitur, si hanc insequitur Apoplexia, signum est adscendisse per ventriculum quartum in cerebrum, nec ulla ibi spes curationis, sed derivationis. Hæmiplegia increscens transit per alterum

terum latus, hinc Apoplexia necans, quia hæret ad cerebellum. Paralyfis cum frigore infensibilitate & Atrophia signat nervorum & arteriarum succum deficere, hinc pessima si cum Convulsione & calore signat per reliquas & liberas partes plus premi spiritus, hinc pessima.

Frigore. Hæc Paralyfis forte nunquam tollitur, sed abit in Atrophiam.

Magno calore. Sic si una pars dimidia cerebri Paralytica & ineris fit, altera vero dimidia pars nimis agilis, tum hoc est incurabile, & notat, quod fit vera cordis palpitatio.

Ex Horum. Hinc Paralyfis sæpe exhibet idæam mortis, insanabilem, sunt exempla hominum, qui in lætitia vel in indifferentia subito mortui sunt, sine indicio morbi vel motus; mira fieri debere putant Medici, ut hæc accidant, at si Ganglion, unde nervi Cardiaciprocedunt, comprimatur, mox actum est, cor non movetur, flaccescit, sanguis quidem affluit, cor impletur, sed nil transit, nec amplius propellitur, hinc nil ad encephalum deferatur, nilque per pulmones amplius fluit.

§. 1052. Omnia, quæ in nostro corpore moventur, vi cordis aut vi respirationis in motum adiguntur, arteriæ per muscutorum tunicam moventur, & minimæ partes moventes in nobis musculosæ sunt; ut vasorum fines sunt fere ad musculos, hinc quod facit musculus major in nobis, id minor est in illis partibus, sic causam mirabilium morborum imaginationi vix sensibus patent. Fieri potest, ut magna pars imo & omnes partes infra caput fiant Paralyticæ sine vitio cerebri vel cerebelli vel medullæ Oblongatæ, sed hoc modo oritur à vitio Spinalis medullæ, sic vidi his diebus hominem Febri Tertiana laborantem, & hinc in

Con-

Continuam incidentem, & ex hac in Hæmitritæam, tum omnes muscoli facti sunt Paralytici, sed prædixi, hinc nil metuendum, nam concipiebam materiam esse nimis crassam in integumentis nervorum adactam, hinc judicavi nil nisi Diluentia esse danda, & sic sanatus fuit.

§. 1053. Hic natura est observanda, quomodo illa sanat & aliquando sanavit.

Dissipando. Exemplum est in Aitiologia Paralyticorum, quod si oriatur Obstructio ad nervum cerebri medullæve, tum si illa calore naturali attenuetur, attenuata evanescit, ergo prima curationis causa est perspirationis restitutio.

Depositam. Nam in omnibus his locis materia Paralyseos hæerere potest, & factum est, ut materia hinc dissipata fuerit, sic magna Febris cum sudore sæpe uno momento Paralyfin tollit, sic in hac urbe factus erat, qui per annum Paralyticus in lecto decubuit, sed tandem Febrim accipiens sine manifesta causa sanatus est, sed postea iterum Paralyticus factus, iterum Febre est sanatus usque ad tertiam vicem, sic etiam sanatur, si parti tremor superyeniat.

Febrim. Sic & omnia, quæ Medici agunt, hi arte Febrim excitando agunt, sic Purgantia, Epispastica, frictiones, emplastra applicata &c. omnia agunt Febrim excitando; unde vasa laxantur, ut sudor docet, qua laxatione materia impacta resolvitur.

Tremorem. Hic observatum est homines Paralyticos concuti toto corpore, & sic esse sanatos, hinc veteres hos ægros ducebant in balnea & Urticis verberabant, & sic dolores & tremores facientes feliciter sanabant eos, idem fieri potest per frictiones.

Diar-

Diarrhæam. Sic *Hippocrates* notat Balbutionem, Surditatem, Paralyfin, curatam esse per *Diarrhæam*, hic enim ut semper fieri debet vias naturæ speculamur, nec ad vias artis nos convertere debemus, nisi in quantum naturam velimus imitari, ut idem effectus subsequatur.

§. 1054. *Causam* hujus morbi non semper scimus, sed divinando quandoque & plerumque attingimus; hinc cura est incertior, cæterum universalis cura requirit. Si *Paralysis* adfit, tum habet causam in his tribus indagandam, si ergo facere possis, ut spiritus libere fluant, nempe si hinc orta sit, tum *Paralysis* tollitur; si vero ex Fluxu Sanguinis arteriosi, tum ille Fluxus est revocandus.

§. 1055. Si possim in *Paralyfi* noscere, quæ causa adfit, & ubi hæreat, tum facile curare possum, & ex hac hypothefi hoc dico, verum si non penetrem, non certe scio, quid agere possem, sed tantum generaliter curo, ut omnes *Paralyfes*, non enim possumus singulorum casuum indicationes habere.

§. 1056. Si quis scire possit, in quo nervo & in quo loco vel in quâ arteriâ causa mali hæreat, tum facilis esset sanatio, sed hoc non facile scitur, si ergo nesciamus locum, ubi nervina medicamenta applicare possumus, tum modo curationem naturæ imitemur, nam omnia hæc, quæ nervina dicuntur, Febrim excitant v. g. omnes Medici ab *Hippocrate* usque ad hoc tempus dicunt uno ore *Castoreum* esse Antiparalyticum, & hoc si sumatur ad dragmam unam, tum in corpore sano Febrim facit, sic inter plantas *Ruta* dicitur Antiparalytica, si hujus libram unam æger assumat, habebit inde Febrim indomabilem, & sic
de

de cæteris, sic ergo videtis veritatem horum, quæ dixi, omnia Paralytica Febrim excitare.

§. 1057. *u.* Hæc sale & oleo abundant acri, v. g. Artemisia, Absynthium, Tenacetum, Ruta, Salvia &c. hæc curant Paralyfin, sed non nisi Febrim faciendo.

β. Hæc etiam curant, quatenus calefaciunt & Febrim producunt, dicuntur Antiparalytica, sic sæpe cum Sale Tartari soluto in Vino vel Cineribus Clavellatis in pauperibus curavi Paralyfin.

γ. Olea quoad tenacitatem seu calida applicant & retinent, ut est oleum Castorei, Rutæ, Salvivæ, Euphorbii.

δ. Ut est Sal Volatile, dein offa *Helmontiana*, Sapo Venetus &c. verum hæc non parva dosi, ut fieri solet, sed magna copia dari debent, sed dedi ad uncias duas vel tres Saponis Veneti in fero Lactis, vel decocto Petrofelini soluto de die.

ε. Sumite v. g. vermes dictos Majales, faciatis hinc tincturam, si hujus assumatur dragma una, tum fortis Stranguria oritur, & si nimium assumatur, tum vesica inflammatur, hinc & Cantharides alii reprobant, potius sumantur alia, ut succus vivorum Millepedum, hoc mirifice dissolvit, sed magna copia est danda v. g. ad uncias decem de die, cum centum Millepedes vix dant dragmam unam succi, Castoreum quoque est optimum, & ab omnibus veteribus laudatur interne cum aceto datum.

ζ. Sales Fossiles, ut Sal Ammoniacum &c.

η. Si quem Paralyticum Medicus sanare velit, videat, an conducant attenuantia, motum & Febrim inducentia, an impetum retardantia, laxantia,

ria, derivantia; hoc scitur ex prædictis, omnia Febrim facientia dabit Medicus, talia sunt Antiparalytica, Nervina, Cephalica dicta, quæ sunt calefacientia, Paralyfi contraria, in excessu calorem producentia, dum morbis est à frigore, sic solvetur.

2. *Vomitoria.* Si nempe Paralyfis oriatur, & his dictis non auscultet, cum tamen vires sint superstites, tum datur Vomitorium, nam hoc genus nervosum valde concutitur, v. g. fumatur radix Hellebori Albi pulverizati vel paululum Euphorbii; & hinc Sternutatio excitatur, & genus nervosum valde concutitur, ergo videmus hæc esse Antiparalytica, modo non adfit diathesis ad Apoplexiam, Vomitoria sæpe mille Paralyticos sanarunt, hinc sæpe in hoc malo plus Empyrici audaces, quam Medici scrupulosi præstant, nam vomitus est concussus systematis nervosi, si aliquoties repetatur, excutit id, quod alicubi impactum est.

3. Medicamenta, quæ in speciem aquæ sanguinem liquefcere faciunt, sunt optima, nam Paralyfin, si modo hæreat in nervorum tunicis, Diarrhæa solvit; hæc commendat *Sydenhamus*, quam methodum tutissime secutus sum optimo cum successu, dedi Mercurium Dulcem cum Diagrydio & Jalappa, & singulis vicibus aliqui nervi restitui incipiebant, & antequam medicamentum præscriptum esset exhaustum, morbus jam erat superatus.

4. Hæc optima, certissima, paucis exercitata methodus est, si malum non cedat dictis, examinemus, an corpus ferat calidum, si ferat, præscribemus decoctum ex Guajaco (nam novi vegetabile magis stimulans) Santalis tribus, & Sassafras, ut æger per septem dies singulis horis uncias duas

duas vel tres assumat, donec corpus humectatum hoc Apozemate sit repletum, deinde lecto imponatur æger omnibus vestimentis nudatus craticula imposita cum Spiritu Vini ut sudore diffluat, deinde cum pannis fumo Thuris vel Mastichis suffitis dorsum & spina uti & totum corpus fricatur, hac ratione sudor provocatur, & multi Paralytici sunt sanati, hac methodo curavi hic fæminam, cui Paralyfis erat ad unum latus, si vero pars quædam externa sit affecta, tum sudet æger in lacunari. Si vero paralyfis his non superetur, tunc pessundatur æger, quod monuit optimus Duretus.

§. 1058. *Frictiones sicca.* Est summum contra Paralyfin hæctenus notum remedium. Veteres ægros in balneum siccum in aëre calido ponebant, & fortissime juxta spinam dorsi perfricabant pannis crassissimis, sicque sæpe motum Febremque faciendo Paralyfin solvebant panni, si fumo accensæ Camphoræ, Benzoini, Asa Fætida, Thuris, Olibani, Galbani & similibus gummi imbuantur; non est penetrantius linimentum, nam dum hoc fit, gummi illa in penetrantissimos spiritus resoluta sunt, paulo post fricamus pannis calidis, sic optime resolvitur obstructum; pariter si fiat ad medullam Spinalem, nempe tecti lacunari superposito, tum accenso gummi aromatico perfumantur. Alii fricant cum oleis, sed illa raro penetrant ultra ductus Adiposos, alii cum spiritibus, sed in his sumus prudentes, nam spiritus Matricalis, spiritus Reginae Hungariæ & similes exsiccant nervos, Spiritus alcalini Volatiles, ut Sales Ammoniacy meliores quidem, sed plerumque nimis Caustici sunt; modus utendi datur in *Materia Medica.*

Oleosis. Hæc hic quoque adhiberi possunt, sed non

non quoad oleosa, nam hæc tantummodo laxant, sed quatenus spiritus aromaticos in se habent, sic & emplastra de Galbano vel Sagapeno à Nucha usque ad os Coccygis applicari possunt. v. g.

℞. Gummi Galbani ℥vj

Ol. Rutæ

— Castorei infusi ana ℥j

Empl. de Cerato vel

Meliloto q. f.

M. F. Emplastrum.

Cucurbitæ. &c. juvant, hæc methodus sæpe multos curavit, brachium Paralytici levibus viribus cedebant, ut doleret & ruberet, sed non excoriaretur, tum scarificabant, sic stimulantibus motum ad partem alliciebant, quod adhuc in usu est apud Ægyptios aliasque gentes. Sic in Asia injurunt cum Urticis pauca stigmata bono cum successu.

§. 1059. Sæpe tumor vicinus vel Scirrhus nervum comprimit, nisi hunc tollo, reliqua non sufficient, & si tollam, reliquis non egeo, hinc attendendum, ut hæc effici possint.

Sedem. Hac in re multum emolumenti capimus ex tabulis *Eustachianis*; nam si v. g. digitus sit Paralyticus, tum respicio ad digiti musculum, quem sensim prosequor usque dum venio ad Ganglionem & musculi finem, ubi hic hæret morbus (nisi fit in cerebro, quod rarò forte accidit) tum huic loco medicamenta applico & sic de cæteris.

Possibile. Sed hoc est facile, & sciri potest ut dixi, nam si Paralysis fit in digito, tum cau-
sa

fa quandoque hæret in musculo, quo usque ad cubiti finem excurrit, quandoque in nervo, qui multo altius adhuc oritur, quandoque in cerebri puncto aliquo. Omnis Paralyfis, quæ accidit functionibus integre manentibus, ejus causa hæret in Mesenterio. Anatome hoc maxime eminet in Neurologia, de qua veteres parum sciebant; *Illustri Willisio & Lowero* debemus cognitionem nervorum ad vitalia, ad viscera maxime tendentium in Opere in quarto Londini edito, quomodo ad musculos tendant, *Vieussens* enarrat, non ita viscerum nervos, ut *Willis* vel illos musculorum; si jungantur hi duo, apparet, quibus nervus ad quemlibet musculus pertingat, & quia describuntur muscoli facientes ad singulos motus, Ganglionum originem in Craniis & Vertebis; si sub Ganglione unus sit musculus, semper vitium hæret infra Ganglionem, si plures muscoli Paralytici, at si omnia supra Ganglionem libera sint, tum malum erit in Ganglione; si totum inferius corpus Paralyticum, malum hæret, ubi omnes nervi oriuntur, nempe in origine medullæ, sic ex. gr. si sciam musculos Paralyticos, scire debeo, ubi omnes illi nervi conveniunt, & si alibi libertas, vitium erit, ubi illi sex nervi concurrunt, sic semper proceditur, sedecim, viginti & ad superiora usque omnes muscoli sunt Paralytici v. g. si ad caput sit vitium, digestio; deglutitio, motus Peristalticus, fecuum exclusio cessit, ergo ad externum musculus paris octavi *Willisiani* hæret malum, si oriuntur ex theca Vertebrarum, signum est, causam comprimentem hæere in initio medullæ Spinalis, si muscoli faciei liberi, etiam liberi erunt præcordiorum, nam ex eodem foramine basis

Cra-

Cranii emergunt, si obstructum sit par vagum & nonum, tum reliqui liberi sunt, sed si in nervis faciei sit Paralyfis, nulli nervi ex vertebra ad faciem tendunt, signum est, cerebrum comprimi usque intra Cranium, sic si unum crus Paralyticum alterum non, causa in magno nervo ad Os Sacrum eunte esse debet; sic alibi si sciuntur nervorum Collectiones, Ganglia, distributiones itus ad musculos, scitur semper origo mali vel in pluribus vel infra Gangliam in nervo solitario, hinc si nempe extrema inferiora ut v. g. pes Paralyticus, tum malum est ad Os Sacrum, si brachium Paralyticum, tum hæret in Ganglione, quorum nervi ex vertebra & colli oriuntur, & hac ratione in his sumus certi.

Epilepsia.

§. 1060. Præcedentibus perfunctis facilis est pertractatio sequentium morborum exceptis Lue Venerea, Variolis & Calculo, reliqui morbi sunt quasi-corollaria à prioribus dependentia. Epilepsia nomen ab urgente symptomate, five potius singulari ac summe periculoso invadendi modo olim huic ægritudini à medicinæ principibus impositum, origine Græcum est; ortum enim trahit à verbo ἐπι *desuper* quasi *cito* & λαμβάνω *capio*, quod Latine non tantum significat simpliciter *apprehendo*, *comprehendo*, sed etiam sensu composito *imparatum aggredior*, incautum opprimo, quo sensu venit apud multos Auctores Græcos, ita ut vocabulum Epi-
le-

lepsiæ vi ipsius vocis indicet affectum, qui hominem quandoque, imprimis si idiopathice eum affligat, tale quicquam nec cogitantem, nec sibi metuentem repente ac instar fulminis adoritur, hinc Epilepsia est subitanea & inopinâ prehensio. Hic affectus apud Græcos & Latinos, propter diversa atque admiranda ejus symptomata, variis insuper insignitur nominibus, quorum duo, quæ apud Medicinæ scriptores in frequentiori sunt usu, tantummodo attingam, Græci enim *μεγάλη νόσος*, *εργάν*, *ήρακλείαν*, *παϊδίαν*, *επιληψίαν*, *εκλάμψιν* vocant. Latini morbum Comitialem vocant: verum hujus nominationis non eadem ab interpretibus ratio datur. Dum alii volunt hunc affectum ita esse vocatum, quod olim concidente Epileptico comitia interrumperentur; alii vero quod in Comitibus eo morbo correpti maxime infestarentur, & detegerentur, ut adnotavit Castellius ex variis antiquitatum scriptoribus; cur Comitialis vocatur, explicat Serenus his versibus:

*Est subiti species morbi, cui nomen ab illo
est,*

*Quod fieri nobis suffragia justa recuset,
Sæpe etenim membris acri languore cadu-*

cis,
Concilium populi labes horrenda diremit.

Caducus morbus appellatur à subito casu; nominatur etiam morbus, qui inspuatur, & ad Græcorum imitationem, Magnum, Herculeum, Epilepsiam &c. appellatur etiam Morbus Sacer, cujus appellationis etiam variæ occurrunt rationes: ex quibus hæc mihi maxime probabilis videtur, scilicet Sacer est nuncupatus ob magni-
tu-

tudinem & vehementiam symptomatum, quibus præ aliis hic morbus est stipatus, ita ut Morbus Sacri idem significet ac Morbus Magnus. Quia veteres Græci, qui hunc affectum *ισπὸν* nominarunt, omnia vocarunt *ισπὰ*, quæ magna & horrenda erant, eadem ratio est Latinorum, qui vocabulo sacri rem magnam indicarunt, ut constat ex isto tristissimo Poëtæ, *auri sacra fames*; quod gravissimi linguæ Latinæ auctores interpretantur, *magna fames*. Hinc *ισπὸν* aliquando magnum significat, unde & major morbus *Celso* dictus; aliis vero, quod Divinus fit morbus (ut inquit *Cælius Aurelianus*) à Diis immissus in vindictam. Summus in nostra arte dictator *Hippocrates*, ubi de hoc affectu scribit, quædam satis memorabilia habet, *in nulla re*, inquit, *videtur mihi aliis Divinior esse morbis, neque sacrator: verum naturam habet, quam etiam reliqui morbi unde fit; homines vero naturam & causam ejus Divinam esse putarunt præ inexperientia & admiratione, propterea quod reliquis morbis nulla re similis sit: tum pergit; si propter admirationem Divinus censetur, multi morbi Sacri erunt, & non unus, quemadmodum ego demonstrabo; quos nemo sacros esse censet &c.* vocatur Fulgor, quod haud aliter ac fulgere subitaneo maximoque consternati ægri concidant; contagiosum vetustas credidit, hinc eo laborantes fugiebant, & ne familiam inficerent; rus ablegabant; despuimus quoque Comitiales morbos (ut apud *Plinium*) hoc est contagia regerimus nunquam plus horrescit natura, quam ad conspectum Epileptici & crudeli insultu correpti, à quo subito prosternitur & in omni fere musculo convellitur æger, dumque ex ore spumæ cum

fibilo moventur, torvo vultu & retortis oculis, in propria sævit viscera, linguam dentibus lace-
rando, miraque in se ipsum mala minitendo; quæ accurate atque elegantissime, his versibus profe-
quitur *Lucretius*.

*Quin etiam subita vi morbi sæpe coactus,
Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu;
Concidit & spumas agit, ingemit & tremit
artus,*

*Desipit, extentat nervos, torquetur, anhe-
lat:*

*Inconstanter & in jactando membra fati-
gat:*

*Nimirum, quia vis morbi distracta per ar-
tus*

*Turbat agens animam, spumans ut in æquo-
re salso*

Ventorum validis fervescit viribus unda.

*Exprimitur porro gemitus, quia membra do-
lore*

Afficiuntur, & omnino quod semina vocis.

Ejiciuntur, & ore foras glomerata feruntur,

Quæ quasi consuerunt & sunt munita viâ.

Hinc Epilepsia adest, si homo subito amittat sensus internos & externos, motus voluntarios, respiratione & pulsu integre manentibus, ut in Apoplexia cum spuma ante os, sic multum convenientiæ cum Apoplexia habet, sed differunt, quod in Epilepsia est involuntarius spasmodicus motus hujus vel illius muscoli, sed Apoplexia est Paralysis universa, omnis vero Epilepticus antequam resurgat, fit Apoplecticus, inde potest esse morbus valde vicinus.

Pars V.

B

§. 1061.

§. 1061. *Hippocrates* de hoc morbo integrum librum conscripsit, unde nescimus, quanti ingenii vir fuerit, cum vixerit seculo adeo idololatrico & superstitioso, dicit, cur Sacer dicatur, ridet, 1. quia Sacer vocatur ut omnes alii, & 2. Sacer, quia Sacerdotes lucri gratia curant, non mirum est, quod olim, cum insciritia regnaret, hoc ita fuerit creditum, sed in regionibus, ubi homines Christiani adhuc tantum de Dæmoniis docti sunt, putant homines esse Dæmoniacos, hoc vix credi potest, nam hoc malum plerumque Castoreo tollitur, vide *Historiam Tobiae*, quæ nobis Apocrypha est, necati erant sponsi septem, tum passus est *Tobias*, ut fel supra carbonem ureret, Dæmonem abiturum esse, unde patet fuisse Passionem Hystericam, qua pellebatur, accusabatur ira divina, quod ob peccata parentum invito Deo ita fuit miseris data, & mille nugæ, accusabantur incantamenta, miratus sum inter Christianos hæc vigere, Hystericam incantatam dici, ut plures observavi, vidi miseram vetulam fere delirantem accusatam, quod *Epilepsia* esset; supra hanc rem legatur *Hippocrates* in Libro de *Morbis Divinis*.

§. 1062. Certe hic fiunt tam miræ mutationes & formæ, ut homines putarint hos morbos esse Dæmonicos, nam vidi decurrentes in gyrum concentricum, & ad centrum venientes cadebant, vidi nonnullos quoque Paroxyfmo invadente canere, currere, gesticulare, hinc æque tot variationes observantur, Idiotæ autem videntes Epilepticos insultus, dixere, incipit Spiritus malignus operari, sed fuerunt tantum actiones musculosarum partium; vidi in insultu caput intortum, tum erat in Mastoideis & caput rotatori-

toribus Convulsio rigida, palpebræ manus invertuntur, muscoli horum inordinate moventur, an mirum sic inverti manum aliudve membrum aliquamdiu? id tota res est.

§. 1063. Sic Epilepticis quandoque caput ita intorquetur, ut mentum ad spinam dorsi ponant, linguam exserant, hinc dicunt morbum esse Dæmoniacum, sed est modo Spasmus seu inordinatus Fluxus Sanguinis arteriosi & spirituum, in nonnullis musculis cæteris quiescentibus, & ita Epilepsia oriri potest, si cerebrum sit impeditum transmittere, spiritus adhuc multo plus fluunt solito, si vero tum & hæc loca vel obstruuntur vel spiritus, qui transfluebant, non magis adsunt, tum fit Apoplexia, & hic est morbi decursus. Vidi puellam in hac urbe, quæ cum matre mecum colloquebatur ante januam, tum mater dicebat, accipiet Paroxysmum, tum statim eam in gyrum actam vidi & tarde procumbebat, hæc species non est pessima, hinc musculorum actio non à Dæmone, non ab anima, sed à solo influxu pendet. *Wepferus* in Tractatu de *Apoplexia* dicit sic fieri posse in brutis Epilepsiam, nempe trahendo ad certas partes nervos destinatos. Omnis Epilepsiæ causa proxima est aggregatum talium conditionum Physicarum, quæ, dum in corpore existunt, faciunt, ut necessario sequatur nimia liquidi nervosi in nervos motorios actio, nulla vero in sentientes derivatio, ut hæc duo simul fiant, oportet, ut causa mali proxima maximam suam exercent vim, ubi horum nervorum initia habentur, id est, in cerebro; sed quoniam spasmodica illa & reciproca musculorum contractio & sensuum deletio sunt hujus morbi præcipua Phænomena, proderit primo

B 2

cau-

causas contractionum muscularium, quatenus à spiritibus pendent, & prout illæ fiunt in sanitate à voluntate hominis, paucis indigitare & postea in hujus contractionis involuntariæ & sensuum deletionis causam breviter inquirere. Ex cordis ventriculo sinistro, pars sanguinis subtilior pulsa in Aortam per Carotides & Vertebrales arterias ad cerebrum fertur, & ex illa, per corticalem substantiam, sive sit glandulosa, seu vasculosa, secernitur liquor subtilissimus, spirituum animalium nomine clarus, si velis vocare succum nervosum, per me licet, qui per tubulos minutissimos transit ad tenuissima illa filamenta medullaria, quæ initio nervorum, tam sentientium, quam motui famulantium constituunt. Omnia illa initia uno vocabulo nominantur Sensorium Commune. Hi spiritus, ex Sensorio Communi, à mente in hunc illumve musculum, ope nervorum, qui ad singulos musculos vadunt, & qui musculorum fibrillas motrices conficiunt, determinantur: ideoque pars musculi motrix inflatur, id est, secundum longitudinem trahitur, secundum latitudinem expanditur, sicque necessario pars mobilior ad partem minus mobilem adducitur. Quando itaque liquidum illud nervosum, ordinato fluxu, pro determinatione mentis, in hos illosve musculos deducitur, hi vel illi musculi moveantur necesse est; si vero quibuscumque de causis mox enarrandis illam harmoniam inter corpus & animam perturbantibus spirituum influxus, inordinatus & inæqualis fiat per musculos modo hos, modo illos, produceretur motus involuntarius & convulsivus. Sed tam magna & inordinata, in nervos motorios & sic in musculos, liquidi nervosi derivatio,

tio, fieri haud potest, quin simul nervi sensationibus destinati, requisita hujus liquidi copia orbentur, ac etiam, propter eorum contiguitatem cum nervis motoriiis & maximas circa has partes mutationes, concussi, compressi, & ad functiones obeundas inepti, tandem evadant; ideoque omnes sensus interni & externi primo vacillabunt & dein pro tempore cessabunt, usque dum causa irritans vel spiritus in musculos determinans, agere desinat; & tunc quidem sensus paulatim redibunt, & resolutio fiet morbi pro illa vice. Ad causas hujus mali remotas vel antecedentes nunc accedo, quæ vel sunt illæ, quæ in corpore præexistunt & illud corpus ad talem morbum disponunt, vel illæ sunt, quæ corpori sic disposito accedunt, & cum prioribus mortem exquisite faciunt.

§. 1064. Causas apud omnes indagando observatas in sex capita contraxi, ita ut parum addi possint. 1. Epilepsia alia est hæreditaria, scilicet quando in quibusdam familiis dominatur, & sæpe ab avo in nepotem, dum in patre filiet, derivatur. Nullus morbus magis abit in progeniei detrimentum, quam Epilepsia, raro parente utroque Epileptico nati sunt liberi non Epileptici, aliquando ab avis venit, vidi enim infantem natum parentibus non Epilepticis, tamen Epilepsia laborare, sed mihi examinato patuit, Patris Patrem fuisse Epilepticum, hinc si à Nobilibus vel Principibus consulamur, dicere debemus metum subesse, sed distinguenda est Epilepsia, quæ ab externo accedente non continuatur in progenie, at genita plerumque transit. Sperandum esset, ut tales homines matrimonium non inirent, sed hi homines valde pruriunt in Venerem, sic vidi patrem

trem in quadam domo Epilepticum, cujus infantes omnes Epilepsia sunt mortui.

2. Alia est Epilepsia congenita, foetui communicata in utero materno, dum prægnans mater conspectu Epileptici, aliave de causa, perterrita fuit. Sic vidi matrem gravidam, quæ hominem Epilepticum videns hinc adeo perterrita fuit, ut domum redeuns statim infantem Epilepticum, sed mortuum tamen non ita multo post peperit, causa Epilepsiæ Hereditariæ nemo rite explicabit, quia in nullo singulari corporis loco inveniri potest, sed generatim dicere possumus, quod sit morbus à labe seminali, & ex tota quasi natura & fabrica corporis ægri pendens; eodem modo, ut à fabrica corporis virilis vel sæmini pendet confectio seminis, vel evacuatio Menstruorum, certa quadam ætate; sed conditiones Physicas, ad hanc speciem Epilepsiæ requisitas, vel causas disponentes ignoramus. Eadem fere sunt dicenda de Epilepsiæ Congenitæ causis. Quomodo enim vis matris imaginatrix foetui Diathesin Epilepticam conciliare queat, quis explicabit? quod tamen hæ duæ species Epilepsiæ ex tali causarum diversitate orientur, recentiorum æque ac veterum observationes satis evincunt.

3. Fomes vel causa mali in Epilepsia Idiopathica semper circa vel initio partes cerebrum constituentes latitat; & esse potest omne illud, ex quo cerebrum in integumentis, superficie vel ventriculis suis male afficitur; hoc ex observationibus scimus fieri per vulnera, contusiones, abscessus, pus, saniem, ichorem, sanguinem, lympham acrem, fætidam, excrescentias osseas Cranii interni; homo enim laborabat vio-

len.

lentissima Epilepsia ab omni nimia agitatione, & repletione corporis, Veneris pastu, cursu, illi nil juvat, & post mortem in ejus Cranio aperto inventa est Exostosis instar cornu, unde tunc temporis cerebrum magis expansum premebatur contra incrementum, hoc statim convellebatur, aliter liber erat, si nullus esset impetus in Exostosis; in hoc cadavere etiam Sinus Falciformis inventus est osseus, unde si æger agigaretur, sanguis cedere vel naturaliter exprimi non poterat; hinc presso cerebro evacuat in Sinus Venosos; eadem producantur fragmenta, spinæ ossium, vel instrumentorum lædentium Meninges Cerebrumve; itidem Argentum Vivum ad cerebrum quacunque via delatum, causam præbet frequentissimam Epilepsia in fossoribus hujus metalli, in quibus, in cerebri cavitatibus & in magnis ejus sinibus deprehenditur Mercurius, qui, prout hi homines, vario modo se convertunt aut inclinant, Epilepsias diras producit. Hunc affectum efficiunt etiam cerebri Inflammationes in Acutis, meningum corruptiones vel erosiones à carie ossis, bile atra vel & gummatibus Venereis sæpe etiam oritur hoc malum, quia puerorum & adolescentum tenella & paulo provector ætas, plerumque sex rerum non naturalium abusu & prematuro ac nimio Veneris usu corrumpitur, cum è contrario etiam hoc malum ex seminis in vesiculis seminalibus vel aliis partibus nimis diu retenti corruptione ortum quoque ducere potest.

Has causas juvant &c. Non puto has causas semper facere Epilepsiam, nam omnes homines haberent Epilepsiam, & morerentur Epileptici, sic v. g. in cadavere post mortem a-

perto inventum est apostema ad Duram Matrem, ille si quiesceret, bene se habebat, si vero se moveret, statim Epilepticus fiebat, si vero ejus vires essent minutæ, ut ab Epilepsia oritur, tum ad se redibat, sic dicitur de *Muhameto*, quod si summopere meditaretur, tum incidebat in Epilepsiam, sed ille hoc vitium tegebat dicendo scilicet se tum cum Spiritu Sancto loqui.

Plethora &c. Hæ causæ faciunt majorum arteriarum cerebri intumescuntiam, hinc Epilepsiæ subjecti insultum patiuntur post Ebrietatem, actum Venereum in eo vel post eum, & Epileptici dicti sunt Lunatici, plane fit ut in digito spina vitrea si quiescat, non sentitur, sed quam primum motus Febris interne accederet, statim dolet, hinc si causa quiescat in Epilepsia, quidem adest & manet, sed non in actum deducitur.

4. Illi vero speciei, quæ Sympathica nominatur & ubi mali fomes in aliqua alia corporis parte, quam in cerebro proprie delitescit, causas præbent omnes generis nervosi affectiones violentæ, ut sunt diurni & acuti dolores Periodici, Passiones Hystericæ & Hypochondriacæ per sua signa manifestæ, nervorum irritationes & rosiones (primo) à Lumbricis, qui adesse cognoscuntur, ex anhelitu, narium pruritu, ventris dolore & fæcibus cineritiis (secundo) dentitione difficillima, (tertio) retento acido & acri meconio cognito ex doloribus Torminosi, Singultibus, Nauseis, Convulsionibus, Fletibus, Pervigiliis, Macie (quarto) lacte caseoso & acri, quod in infantibus hæere patet, ex fæcibus alvi viridibus, acidum spirantibus, materie, vomitu rejecta, acida; unde

de dolores, tormina, flatus in testellis istis corporibus; (quinto) contagio varioloso, quod per acrimoniam suam, dolores Convulsionem excitantes circa dorsum, artus, & partes scrobiculo cordis subjectas procreat. (sexto) Carddiagmo, id est, erosione oris ventriculi superioris; (septimo) inedia, unde humores maxime moti acres fiunt; (octavo) ulcerosa faniosa materie alicubi hospitante, sic à ventriculo ulcerato Epilepsiam ortam observavit *Thomas Bartholinus*, ex Liene & Hepate affectis, *Tulpius* ut & *Hollerius*, similiter *Harvæus* annotavit fæminam quandam, eo quod occasione exulcerationis uteri liquor acrior in ejus vulvam injectus esset, mox toto corpore convulsam fuisse.

5. Hujus affectus etiam causa, sæpe adscribenda est interceptioni quarundam secretionum, naturaliter & solito à corpore peractarum, ideoque, cum materies retenta sit, necessario sequi debet vasorum repletio. Huc referuntur Menstruorum, Lochiorum, & Hæmorrhoidum suppressiones, Alvi, Urinæ, Sudoris retentio, saniei vel puris in massam sanguinis reformatio, quæ aliter ex corpore eliminari debebant; ex his causis minimæ arteriolaræ per cerebri meninges, substantiam & ventriculos dispersæ comprimuntur; unde Obstructiones in his tenerrimis partibus, & tandem diathesis acris, nervosum genus stimulans, & vellicans, inde oritur, unde illa enormis dispositio in motu liquidi nervosi versus suum fontem. A nimia itidem vasorum inanitione ortum suum sæpe ducit Epilepsia scilicet vel à sanguinis aut feminis excretionibus nimis, aut humorum

dissipatione, per maxima sudoris & urinæ profusiva, vel per hypercatharres.

6. Multi Epileptici laborant suo Paroxysmo à Moscho, Ambra, Rosis, Narcissis odoratis, Plumis combustis, Zibetho, Thure &c.

Elevate Aura. Alteri à Calcaneo, alteri à Sura, alteri ab Omoplata &c. incipit, & docent esse quasi in hunc locum, à quo incipit, gutta aquæ frigidæ caderet, & tum sensim ascendit quasi aura frigida; tum dicunt ægri, juvate vel curate me, malum accipio, si tum antequam supra tibiam ascendit, ibi vinculo constringitur pars, tum ille Paroxysmus præcavetur, si vero usque ad Hypochondrium sinistrum ascendit, tum Paroxysmus jam adest, sic & si ab humero incipiat, tum si ad collum veniat, malum adest; hinc patet morbum in nervis adeste.

§. 1065. Hic centum Auctores allegare deberem.

§. 1066. Non si nos sani partem diu violente constrictam teneamus, tum sentimus cerebrum inde affici. 1. Adfui domicellæ satis ingeniosæ & juvenulæ Epilepticæ, casus erat terribilis, in medio sermone optima virgo dicit, jam incipit malum, mox omnes muscoli mire convellebantur, si cutim foderet, non sentiebat, erat tanta intropressio, ut omnem imaginationem, sensumque interciperet, viginti quatuor horis ira mansit, & in ipso Paroxysmo mortua est, vidi hac ratione tres pueros in una domo occubuisse, nemo ab Epilepsia moritur nisi antea sit Apoplecticus, sic fortuna vidi hic in platea puellam mortuam hoc modo ab Epilepsia.

2. Infantibus ab Epilepsia oculos vel genas male

male positos manere observatur ob nimiam violentiam musculi manentibus male positis; nam sæpe musculi tam violenter afficiuntur, ut annuli vel membranæ coërcentes rumpantur, hinc nonnullis oculi, nonnullis alia membra intorta manent, unde semper Diabolus accusatur, quia tot deformitates fiunt.

3. Ob deturbationem coloris dicunt esse debere Dæmoniacos, vidi quasi & Æthiopiastas toto corpore, vidi cadavera, in quibus nigrescebant adhuc musculi, musculis ita convulsis, sanguis musculos transire non poterat, sed expulsus supra musculos in vasa pinguedinosa, hinc obstetrices ex annulis nigris vel lividis circa os vel oculis in infantibus Epilepsiam distinguunt à fictis Epilepticis. Sic olim vocatus ad puerum, ut testimonium darem, an ille esset interfectus vel à Diabolo vel à veneno, re bene examinata dixerunt adstantes illum bene centum intra viginti quatuor horas Paroxysmos habuisse, eumque in Paroxysmi initio salivasse &c. hinc re perpensa judicavi sanguinem ob velocitatem circulationis esse derivatum in vesiculas Adiposas, & hinc illam nigredinem esse ortam, in his enim hominibus primo labia livescunt, dein oculi & tandem tota facies, & sic porro.

4. Semen à viris Epilepticis Spasmo affectis dejicitur eadem violentia, ac si essent in actu Venereo; vidi urinam ejectam ad incredibilem distantiam, vidi penem in infantibus erectum, si magnus adsit Paroxysmus, tum sanguis in musculos fluere non potest, hinc nonnunquam quædam arteriæ rumpuntur, unde sanguis per nares, vel Hamorrhoides vel per tussim ejicitur.

B 6

§. 1067.

§. 1067. In genere quo vehementius & inopinatus Epilepsia invadit, & quo ipsius Symptomata graviora, eo periculosior est hic morbus, sive ad diurnitatem ipsius, sive ad transitum in alia pejora mala, sive ad mortem spectes. Duæ illæ species ex causa hæreditaria & congenita omni fere Medicorum suffragio prorsus insanabiles censentur, quippe quod in illis ex mala partium conformitatione, id est, ex tota natura morbus pendeat, & hoc à multis seculis nimis verum esse deprehensum fuit; si Hæreditaria sit, tum causa materialis est, & æque certo tempore nascitur ac in viro barba, quæ crescere non impeditur nisi testibus excisis sic & Epilepsia.

Idiopathica? Epilepsia, si unquam capiat medellam, curatu est difficilima, quia intra Cranium hæret, & ipsum cerebrum adeo mutare non possumus. Aperui olim Epilepticum cum *Clarissimo Ravio*, ubi caute scrutati sumus in causam, & invenimus, quod processus falciformis haberet aculeos, si tum oiretur Plethora, cerebrum affricabatur, & fiebat Epilepsia.

Sympathica. Epilepsia, omnium minime periculosa & frequentissima est, adeo ut ex centum Epilepticis nonaginta fere Sympathicæ sint; unde ille morbus toties fit curabilis: sed quia ex consensu aliorum viscerum, aut partium corporis externarum cum cerebro morbus oritur, facilius vel difficilius curatu, hoc malum pronuntiatur, prout ejus fomes delitescens est vel manifestus, à medelis eliminari vel debelari potest. Haud raro Epilepticos insultus patiuntur infantes & pueri, immediate ante Variolarum aut Morbillorum eruptionem;

hi

hi vero insultus omni periculo vacant, & plerumque optimum dant signum. Si vero ægris adultioribus, debilioribus, aut sub finem morborum auctorum, contingant, ut plurimum de his conclamatum est; *Hippocrates* dicit, quibus *Epilepsia ante pubertatem contingunt, mutationem habent. Quibus vero accedunt viginti quinque annos natis, plerumque commoriuntur.* In observationibus multorum Practicorum est, quod si Quartana Epilepsia superveniat, quamdiu Febris durat, Epilepsia conticeat, Febre vero curata, rursus hic morbus recrudescat.

§. 1068. Hoc fit, quia causa latens sciri non potest, hinc de morbi sanabilitate non sumus certi, licet ego plusquam viginti curaverim, sed tamen non est certa cura. In Epilepsia ex osse carioso ex Lue Venerea radices Pæoniæ, rasuræ Angelicæ, Alceæ quid efficient, si à sinu osseo nil perditum sit; hinc videamus, qua ratione ac methodo curari aut palliari debeat dirissimus hic affectus, ut nihil, quæ artis sunt, hic omittamus. Antequam tamen ad singularem hujus morbi medelam accedam operæ pretium fore duco quædam generaliter præmittere, quæ feliciorum in hisce medendi methodum indicatura esse spero. Itaque primo, prudentis Medici est omni, qua pollet, solertia & iudustria veram indagare mali naturam & causam scilicet, an sit Epilepsia Hæreditaria, Congenita, Idiopathica & sic porro: sedulo deinde inquirere, ubinam loci fomes morbum faciens, excitans vel irritans, hæreat; hoc faciendo, limites suæ artis agnoscit, & si morbus ullam suscipiat medelam, ad scopum fixum omnia sua molimina dirigit, sicque

que finem optatum assequitur. Si vero quis hoc negligeret, & indiscriminatim omnes Epilepsias eodem modo tractaret (quod nimis sæpe à quibusdam fit) omnia in tenebris ageret, & malum forte multo quam antea deterius redderet. Secundo quanquam in potestate Medici non semper fit morbi causam radicalem tollere, quæ corpus disponit, ut Paroxysmus fiat, quando causæ excitantes ei accidunt; tamen illas causas excitantes, vel renovantes fere semper avertere vel præcavere valet, hæc etenim sempiternæ non sunt, neque assiduo agunt: ex. gr. spinam acutam osseam in basi crani interne enatam, tollere nemo valet; tamen ars utcunque potest impedire, ne ex nimio motu sanguinis vel Plethora, cerebrum ita disponatur, ut pressio ejus contra spinam fit tam magna, ut inde oriatur insultus morbi; quod verum etiam est de cæteris hujus mali causis renovantibus; hinc in accurata horum duorum disquisitione præcipue versatur sagacitas Medica.

§. 1069. Epilepsiæ Hæreditariæ & Congenitæ, omnem respuunt radicalem medelam, etenim medicamenta, quæ per *παλιγγενησίαν* curant, adhuc nos latent, quid *Helmontiani* jactent, quare nostra ars tantum versatur circa ablationem, scilicet vitanda sunt omnia, quæ humorum caput versus affluxum augent; sedulo præcavendo omnia illa, quæ unumquemque Paroxysmum præcedere solent; sic efficiet Medicus, ut, licet homo causas Epilepsiæ in suo corpore gerat, Epilepsia tamen rarissime laboret; si enim causa excitans fit Plethora, tunc octiduo ante solitum Paroxysmi tempus det purgantia, Diætamque tenuem instituat; &

hæc

hac methodo Medici celeberrimi effecere, ut homines omni mense affecti vix semel in anno Paroxysmum habuerint. Porro, puto hos homines, qui Epilepsia Hæreditaria laborant, monendos esse, ut potius à prole procreanda vacent, ne aliorum miseris causam præbeant; *Helmontius* dicit, quod ille, qui veram Epilepsiam curavit, medicamenta habere debet, quæ omnes humores omnino mutant, sed hoc efficere possumus per curam ligni Guajaci, per Purgationes quotidianas. per Jalappam & Mercurium Dulcem, sed puto tamen licet hoc faciamus, non restituros esse ægros, si ergo à mala conformatione solidi oriatur, tum juvare nequimus nam semper in horum corpore causa Proægumena adest, si modo causa Procatarctica accedat, tum tempora observo, modo quando incipit Paroxysmus, quo tempore, quæ Diæta &c. si v. g. oriatur circa Plenilunium, si circa tempus, quo Hæmorrhoides in viris & Menstrua in feminis profluere solent, &c. tum concludo, hæc causa semper producit Plethoram, hinc Plethora est, quæ facit hunc morbum; si ergo hæc Plethoram facientia evitant, tum quoque evitant pro hoc tempore morbum; sic ægrum in hac urbe sanavi, ut per quinque annos non habuerit Epilepsiam, qui ante singulis diebus Paroxysmum accipiebat, sed tamen tum à furibus valde perterrefactus, iterum Paroxysmum accepit, sed tamen iterum hunc Paroxysmum evitavit se abstinendo ab illis, quæ Plethoram facerent, ut & motum, hinc hic modo videndum, an morbus pejor ab aquosis, an melior, an à vino, an à Venere, vel abstinencia, an ab urina nimis retenta vel nimis fluente, an à cæ-

teris

reris excretionibus auctis morbus augeatur vel minuatur, tum hæc unde juvatur, sequi debent, & in hac re non peccare, nam si illi, qui à Plethora vel nimio motu Paroxysmum accipiunt, multum vini v. g. bibant, tum iterum Epilepsia laborabunt, nam hic modo causa Procatartica est curata, quæ plerumque hæret in affectibus animi, calore, in acrimonia & Plethora.

§. 1070. *Vel & Corporis.* Hæc symptomata nocent causam hæerere intra Cranium.

Singularis si v. g. Dura Mater dentibus officulosis sit instructa, vel si spinæ osseæ in sinu falciformi sint, hinc quid tum faceres? si scires, cum tamen minime adhuc cognosci potest, hinc omnino est incurabilis, sed tamen hic ægris succurrere possumus, si sciamus, quæ ipsis nocent & Paroxysmum faciant, tum evito ipsum Paroxysmum. Venæ Sectio ibi conducit, quatenus attenuat & evacuat.

Revellentia profunt, uti omnia Antiepileptica, quæ aliquando sunt optima, modo causa morbi cognoscatur; nam in curatione Epilepsiæ Idiopathicæ omni molimine tentandum est, ut mali fomes ex cerebro extrahatur, tamen sæpe singularis ejus natura non dignoscitur; quando vero cognosci potest, tunc curatio est instituenda varia pro varietate causæ: v. g. si cerebrum vel ipsius meninges Inflammationem patiantur, conveniunt medicamenta Antiphlogistica, resolventia, nitrosa acida quacunque forma exhibita præsertim larga Venæ Sectio pro mali atrocitate sæpius repetita, tum Apozemata sive decocta ex radicibus Scorzonæ, Graminis, Acetosæ, foliis Agrimonis, seminibus Cichorei, Lactuæ & similibus: huc etiam

etiam spectant Clysmata ex blandis laxantibus, admixto simul leni stimulo, ut sale Polychresto vel Prunellæ, tum & ventrem moventia Antiphlogistica ex Tartaro ejusque cremore & crystallis cum pulpa Tamarindorum, Rhabbarbo, Sennæ foliis &c. pediluvia etiam & epispastica ad inferiora, sæpe magno cum successu in tali affectu usurpantur. Si vero cerebrum vel in membranis vel in ventriculis suis, pure, sanie, vel ullis aliis extravasatis liquoribus aut extraneis corporibus afficiatur, tum revellentia discutientia, viam parantia, depurantia, pro ut diversitas mali indicabit, sunt usurpanda: hinc Venæ Sectio, Purgatio, Vomitus, Inunctio profunt, quatenus miras mutationes in corpore facit, hinc quidem suaderem, si per ægri amicos licuerit in nonnullis locis, caput perterebrare; sic enim vidi militem Epilepticum, qui cum commilitone digladiabatur & ab ipso vulnerabatur, ita ut Cranium aperiendum esset, nam jacebat Apoplecticus à sanguine effuso, cum vero hic morbus curatus, Epilepsia quoque non rediit, sed tamen hoc in levi Epilepsia non faciendum; nec quoque in sæva inunctiones ilico faciendæ sunt; fonticulus epispasticum, vulnus capitis hic valde profunt, Quando delitescens morbi fomes se patet fieri non finit, Medici est tantum inhibere omnia, quæ malum excitant, ut ante dictum est de prioribus; sed à Vino & Venere præcipue hic abstineat æger.

§. 1071. Cum multifariæ sint Epilepticæ Sympathicæ causæ, multifaria pro illis etiam requiritur curatio. Quare, si ex diuturnis & acutis periodicis doloribus oriatur, imprimis conveniunt Anodyna, Narcotica, Paregorica ex. gr. syr.

syrupus Diacodii, Opium purissimum, Laudanum liquidum, pilulæ de Cynoglossa, vel de Styrace, dosi causæ & ætati adaptata. Si à Passione Hysterica vel Hypochondriaca, omnia remedia fætida Antihysterica profunt, ut ex Artemisia, Salvia, radicibus Aristolochiæ. Gummi Opopanace, Sagapeno, Galbano, Myrrha, Castoreo, Asa Fætida, interne vel externe adhibitis; si à Lumbricis adhibenda sunt amara, Anthelmintica, sive vermes necantia & evacuantia; ut sunt Ruta, Absynthium Romanum, Mercurius Dulcis, Vitriolum Martis, Vitriolum commune, Diagrydium &c. Clysmata ex mellitis amaricantibus, &c. si à difficillima dentitione gingivæ sunt emolliendæ, refrigerandæ, gargarifmatibus mollibus & glutinosis, ex Cremore lactis vel decoctis radicis Althææ, Malvæ cum pauxillo Nitri, syrupo Althææ aut Violarum; tum atterantur dentes ad corpora dura glabra, vel si fieri possit, dissecantur in longitudinem gingivæ lanceola Chirurgica. Si à Meconii acris retentione ortum duxerit, detur laxativum ex Manna optima, syrupo Cichorei cum Rheo, Rosarum solutivarum, vel applicentur suppositoria ex saponem Veneto cum Melle. Contra causam ex Lacte caseoso & acri usurpanda sunt antacida absorbentia, cum laxativis mixta, qualia sunt omnia mellita saponacea, pilulæ ex bile confectæ, oculi Cancri cum Manna & similibus, quando malum fit à materie saniosa, alicubi in visceribus sub capite hospitante, partes affectæ sunt laxandæ, materies mobilis, reddenda, pro ut diversitas loci indicabit. Si vero fiat à Plethora, ex interceptione quorundam secretionum naturalium, quando id, quod interceptum est digno-

gno-

gnoskitur, facile intelligitur quid sit faciendum Medico.

§. 1072. *Solvendo.* Sic si malum circa pedes hæreat, tum locum exulcerare & apertum tenere possumus; hacque ratione Chineses Medici putant se omnem Epilepsiam curare posse inurendo crustam ad tendinem Achillis, & acum ducendo cum filo infra eum, ut sic pars per menses in Suppuratione retineri possit relicto filo.

§. 1073. Hanc speciem, quæ oritur à genere nervoso affecto semper curare possum, sic novi mulieres, quæ Hystericæ ab odore Rosæ Paroxysmum accipiunt, hic ergo nimia mobilitas & facilis fluxus spirituum per nervos peccat, nam tum motus antea & mente determinatus æque fieri potest mente non determinante, & si hoc fiat, tum Paroxysmus oritur, hic modo requiritur, ut spiritus paulo magis hebetiores nervique plus duri reddantur.

Aromatum. Sic in hac urbe Juvenem radices Pæoniæ præscribendo curavi, verum cum in ejus usu non continuaret, recidiva passus est, sed cum iterum in usu pergeret, iterum sanatus est, verum tum simul motus corporis sunt jungendi, huc pertinet quoque radix Valeriana: aqua florum Tiliæ, si vero à tumore, tum hæc omnia malum augent.

Chalybis. Hinc aquæ Spadanæ, Chalybeatæ hic conveniunt, quæ sunt adstringentes. Pro mali eradicatione methodus Indorum omnium præstantissima videtur scilicet in Insula Ceylon, aliisque Indiæ Orientalis locis, ubi hæc Epilepsie species sæpissime occurrit, ægri talum, in quo fomes plerumque hæret ad tendinem usque Achil-
lis

lis adurendo, atque ulcus, per semestre spatium, apertum tenendo Suppurantibus & Causticis, illud quod nervos afficiebat, subducunt; sicque Epilepsiam ex tali causa radicitus curant. Contra illum fomitem in extremis corporis partibus hærentem, qui sensu auræ elevatæ versus cerebrum tendentis hominem occupat, consulendum est ægro, ut, simul atque ante Paroxysmi tempus percipit istam sensationem insolitam in loco, illico partes circumambientes vinculo arctissimo liget; sicque uervum comprimendo, sæpe Paroxysmus præcavetur. Tandem si à vasorum inanitione, cum solidorum debilitate, causa morbi pendeat; vasa cibis & potulentis Euchymis & Eupeptis replenda sunt: in hunc finem exhibeantur lac recens Humanum, Asininum, vel Equinum, ova, jura carniū, Corroborantia & Cephalica, ut conserva Anthos, Rosarum Rubrarum &c. huc etiam maxime faciunt frictions & exercitia.

§. 1074. Nil hic de specificis & singularibus remediis dixi, sed sunt qui putant, ut *Paracelsus*, qui dicit, quod qui Cranium suspenso hominis gestat liber foret ab Epilepsia, alius dicit calcem pedis sinistri, alius vult curare per clavum, qui transivit soleam corneam vel carnem simul equi, sic cuti talis clavus eductus in anulum confectus & gestatus fuit *Helmontio* habitum summum remedium à filio demum revelatum, alii ungulam alcis pedis posterioris supra omnia extollunt, quia hoc animal tota vita est Epilepticum, sic & ob eandem rationem stercus Pavonis pro Antiepileptico habent; sic alii laudant Cranium Susensorium, quod quidem si à causa mobili sit Epileptica & imaginatione vel impressione forti, curat

rat aliter nunquam, sic & alii sumunt Corallia rubra, Sal humanum, Cornu Cervi calcinatum Spiritum Succini, sanguinem Hominis jam modo decollati, & ex hoc spiritum, Oleum, pulverem & spiritum Secundinæ Humanæ, Rasuram & oleum Cranii Humani; ejus spiritum & oleum per destillationem cum Succino parata; spiritum & oleum cerebri Humani, uti & Cornu Cervi, Rasuram dentis Hippopotami. Unicornu tum fossile tum animale. Essentiam Castorei cum Spiritu Salis Ammoniaci, Succinum & omnia, quæ ex eo fiunt, quæ omnia quidem juvant, si à debilitate spirituum, vel à mobilitate vel ab acido, aiter nocent, sic in Brabantia est pallium divitioris, unde sumunt frustra & cranio nudo pilis insinunt, & sic fonticulum faciunt, & ea specie, qua fonticulus curatur. Quid vero alii de Ruta, Pæonia, Filipendula, Thaliætro, floribus Liliorum Convallium &c. commemorant, hæc modo conveniunt, ubi causa frigida & laxitas, sic de Quercubus verum est, *Fabius Columma* suam Epilepsiam per radices Valerianæ Sylvestris curavit, cum enim erat juvenis multum temporis studiis impenderat, hinc debilis & laxus fuit, unde causa apparet. De hujus morbi palliatione pauca restant dicenda; primo convenit, ut æger nunquam aut rarissime maneat solus, præsertim instante Paroxysmo, sed aliquis semper adsit, qui caput, manus, brachia regat, ne terræ vel parieti membra allidat; & ne linguam morsu laceret, præstabit sacculum ex corio intra dentes immittere, evitentur omnia, quæ influxum Fluidorum versus caput promovent, quia ex dictis malum augeri necesse est. Quare pessime consulunt ægris,

ægris, qui, tempore insultuum naribus applicant Spiritus vel Sales Volatiles, quocunque titulo celebratos. Credo, quod multo salubrius esset consilium illis omnia talia interdicerere, & potius liquidorum copiam à capite avertere, ægrum quantum fieri potest, in positura erecta tenendo, & simul manus ac pedes fricando, vel in aquâ tepidâ fovendo; ex his omnibus sic expositis & enarratis facillime intelligitur, cur remedia illa Specifica dicta à quibusdam auctoribus adeo decantata contra hunc morbum, aut nullum omnino præstent effectum, vel malum adhuc deterius efficiant: etenim adaptatio remedi ad morbum ex causarum varietate tantummodo pendet. Epileptico, victus rationi operam daturus, offert se primum aër, quem quoad fieri potest, oportet haurire purum &c. è contrario fugiat aërem impurum, inæqualem, nebulosum, malignum, ut & nimis calidum vel frigidum; item omnes exhalationes rerum fætidarum, acrium, ut Calcis vivæ, Carbonum, Candelæ &c. excitetur autem gratus odor herbarum odoriferarum, convenientium, cæterarumque rerum fragrantium. De cibo deque potu ægrotus attendat, ut utatur cibis moderate calidis ac ficcis boni succi & facilis digestionis, ut sunt Gallinæ, earumque Pulli, Capones, Columbæ, Caro Agnina, Vitulina, Lepores juniores, Perdices &c. Condiantur Cinnamomo, Caryophyllis, Nuce Muschato, aliisque stomachicis, & iis, quæ Antiepileptica vulgo dicuntur. Evitet vero cibos frigidos & humidos, & eos, qui concoctu sunt difficiles, ut carnem Porcinam, Anserinam, Passeres, Anates &c. Noces Juglandes, Avellanas, &c.

E vi.

Evitet Vaporiferos, ut Cæpas, Allium, Sinapi, Lactucam, Raphanum, Portulacam &c. quin etiam facile acefcentes, ut Poma, Pyra, cæterosque fructus Horeos; item Legumina, Lactinia &c. Pro potu feliget cerevifiam recentem bene tamen fermentatam; vinum generofum: puto enim non omne vinum Epilepticis, præfertim affuetis ac adultis effe prohibendum. Præterea æger probe obfervet, ut ejus ventriculus nec cibo nec potu nimium repleatur; neque inedia nimis exinaniatur. Exercitationes corporis fint moderatæ. Caveant fibi ægri, ne in gyros cogantur; neque in ambulando sæpenumero circumvertant; item ne profpiciant ab altiori loco, in fumma à cunctis, quæ vertiginem, Epilepsiæ prodromum, ipsis parare valent. Item à ftudiis intentioribus & cæteris omnibus, quæ fpiritus diffipant, & humores acres reddunt. Vitentur Vigiliæ, Lucubrationes. Somnus fit moderatus & nocturnus. Alvus fit laxa; fi non fit talis fponde, arte ad munus fuum excitetur, fed fiat id lenioribus Catarthicis, Diarrhææ, fi adfuerit, in tempore profpiciendum eft. Veneris ufus, quamvis nonnulli eum deteftati funt, & ipfam Venerem breviorẽ Epilepsiam dixerint, affuetis, præfertim fi juvenes ac fanguinei adhuc funt, non interdicens eft; fit vero Medicus, sæpe enim Paroxyfmus eo antevertitur, vide *Hippocratem de Morbo Sacro*. Urina non retineatur, fed quoties urget, reddatur. Tandem animi Pathemata omni diligentia, quantum fieri potest, fugienda funt, imprimis timor, terror, ira, mæror &c. fi æger triftis & meticulosus fuerit, ejus cogitationes aliorfum dirigendæ funt, omnisque

cura

cura adhibenda, ut hilaris reddatur.

§. 1075. Hoc patet ex antedictis.

§. 1076. Causa proxima quidem est cerebri compressio seu affectio, ut in Apoplexia aliæ sunt causæ; quæ non desinunt, sed hic causa debet esse pro tempore abiens & rediens.

§. 1077. Nam hæc omnia tantum sunt species Epileptici insultus.

Melancholia.

§. 1078. Melancholia ab *μέλαινη nigra* & *χολή bilis* derivatur hinc *μέλαινα χολή bilis atra*, nam veteres statuebant, hunc morbum oriri ex bilis atræ fabricatione & prædominio, tunc operantis in machina ægrota. In hoc morbo æger diu & pertinaciter errat uni objecto affixus sine Febre: delirare enim est cogitare, pro ut causæ externæ requirunt, sed convenienter in iis quæ in omnibus convenienter latent e. g. nos omnes dum aperimus oculos, dicimus, nos omnes alios præsentés videre, sic si judicemus, sapere dicimus, sed in morbo, si à causa externa fiat idea hujus sodalitiæ alibi visi cum persuasionem quasi adesset, sed externe non adsit, nec adesse dicimus, quando revera adsint, tum alii dicent nos delirare, hinc cognita est idea Delirii, alterum Delirium est in Melancholia, si illud Delirium sit sine Febre unice adherens objecto juxta sententiam veterum est Melancholia, v. g. si quis putet crus suum esse stramineum, & in reliquis juxta causas externas ratio-

tiocinatur, ille est Melancholicus, sed si in omnibus fit desipiens, delirans, vel furibundus dicitur; hinc illi aegri non hodie sic, & cras iterum alio modo delirant, sed uni rei affixi manent & hac ratione multi sunt Melancholici; nam qui deperdite amat, est Melancholicus, qui que omni studio se alicui rei, quaecunque fit, soli applicant, sed si Melancholia adfit, solet semper aliquid Delirii intercurre.

§. 1079. Haec sunt duo axiomata maxime notanda, si in aliquo bene sano sola ita mutatur constitutio sanguinis, ut fiat atrabilarius, ei statim fit tale delirium, e. g. si quis aestate multum itineris faciat, sitiatur non habens potum, tum delirat dein, quasi videret magnum spatium, hinc nil mutatum est in mente, tantum bilis atra Veteribus dicta in sanguine facta est, unde delirium, si quis Mathematicus noctes atque dies cogitet de Quadratura Circuli aut de perpetuo Mobili inveniando sensim delirat, versatur solum circa hoc objectum, generabit bilem atram, nemo est tam fortis, quin si in uno objecto cogitatione semper haereat, in sanguine generetur bilis atra, quam brevi sequitur delirium, si quis nimium studeat, ex delirio fit atra bilis, idque sic reciproce. *Hippocrates* dicit, quod illi homines, qui in omnibus sunt sapientes, & in una re semper delirant, semper habeant atram bilem, & observarunt Veteres, quod si quis v. g. deperiret in puellam non cogitans nisi de puella, ille etiam hoc uno malo caeteris bene se habet. Hujus bilis atrae causa ex diversis mundanis originem suam etiam trahere potest, quae pertinacissimas & tristes cogitationes creant usque adeo ut mentis aequilibrium pro parte tollatur, ex qui-

Pars V.

C

bus

bus pertinacissimis & tristissimis cogitationibus temporis tractu sequitur fuga spirituum cum humorum vappescentia & lentore, quæ causant obstructions, ex quibus obstructionibus necessario sequi debet humorum stagnatio, & ex stagnatione putrefactio, ex putrefactione acredo, ex acredine inflammatio, ex inflammatione summus calor, ex calore præternaturali dissipatio, ex dissipazione liquidissimarum particularum incrassatio & sanguinis & bilis adustio, quæ ob obstructa hepatis fellea vasa à sanguine pro magna parte secerni & elaborari nequeunt, sed ei admixta manent, & sic simul illum calorem atrabiliarium dictum efficiunt.

§. 1080. Ab optimis Auctoribus editi sunt libri contra bilem, etiam quasi essent veterum figmentum, vidi ea de re magnum librum viri docti, adverti eum adversariis quidem obfretisse, non vero omnes veteres Auctores de atrabile legisse: *Hippocrates* non dicebat bilem fieri atram, sed humorem, qui apparebat, dicebat atram bilem; his tantum est de nomine, dixerim bilem non fieri atram, sed esse humorem terrestrem acrem, qui ita dicitur.

§. 1081. Succus melancholicus atrabiliaris idem est; materia in sanguine est sal, spiritus, oleum, aqua, terra, quo spiritus & aqua plus, eo magis dilutus est sanguis, quo sal, terra & oleum plus, eo magis est spissior, si prioribus expulsis manent posteriora, si saponacea fœces ex oleo, sale & terra simul sal & oleum subtilissima exhalatione & volatilissima, manet oleum, sal & terra maxime volatilia & terrea, si hæc tria constituent sanguinem, fit colore niger, sapore amarescens, aliquo modo consistentia semi-picea.

Me.

Mobiliora dissipata; Hinc Hispani & Asiatici imprimis si paulo annosiores fiant, hoc morbo laborant.

Humoris atrabiliarii. Medici sunt, qui de hac re veterum vocem rident, dicentes ubinam est atra bilis? sed puto hic paululum voci esse parcendum, non tamen puto posse dici; Veteres hac voce uti non debebant, quia hæc materia atribilaria hæret circa hepar, sed dicetis, non tamen est bilis atra, hoc verum est, sed inde bilis secernitur, hinc non tam absurdum est.

§. 1082. Causa hujus morbi est omne, quod sanguinem spiritu & lympa privat, unde sal & oleum subtilissima exhalatione manet, vehemens mentis exercitatio est vehemens spirituum consumptio, uti & pervigilium & in unum objectum semper intenta mens sic Mathematici sunt atrabiliarii, quia hoc studio spiritu & aqua exhauriuntur, & crassa retinentur.

Animi motus &c. Si legantur ridicula Romana, Hispanica, Persica melancholicorum inventa, post lectionem resurgens delassatus est, imprimis si sit objectum tristitiam excitans.

Hilaritatis &c. Hæc omnia dissipando spiritus agunt & expellunt.

Magni & operosi motus. Itali, Hispani, Persæ, Indi, Galli omnes fere melancholici sunt ob hanc causam.

Aëre calido. Sic enim Rex ex Gallia, cum ipse ex furore in hostem exercitum ducere vellet, & hinc de die semper in aëre calido & aestuante hæserat, simulque multos labores perfecerat, hinc vesperi melancholicus factus, putans omnes eum insequi, & quo morbo tamen con-

filio Medici fuit curatus, sed recidivam passus unde mortuus est.

Venus. Quae imprimis vigorem vitae nimis dissipat, & lenile corpus ante tempus facit.

Cibi austeri &c. Si torqueatur corpus cibis potibusque, tum fit atrabilaria indoles, si carnes durae, pisces indurati, carnes fumo exsiccatae Leporinae annotae edantur; hoc saepe accidit iis, qui studiis humanitatis alacriter sunt dediti.

Fructus immaturi &c. Quia haec omnia sanguinem increassant & liquidissima dissipant.

Venena. Talia novi, quae se sic insinuant sensim intra corporis massam & tum faciunt inextricabilem Melancholiam.

Febres calidae &c. Hoc norunt hi, qui ab alio morbo non bene curati sunt nempe per Corticem Peruvianum intempestive assumptum; hinc hae febres semper degenerant in Melancholiam; *Helmontius*, *Sylvius*, & ex *Cartesianis* quidam malo consilio febres per Diaphoretica curant; sanguis exhaustus fit atrabilarius, hinc aegri fiunt atrii, lividi, torpidi, Melancholici, si resurgant.

§. 1083. *Calor externus &c.* Si causae §. 1082. praegressae sint, haec est prima idea mali, si color subito nigrior magisque fuscus, de hoc objecto cogitetis, quod talis humorum dispositio adsit.

Frigus. Hinc sanguis per lateralia minus fluit, unde illi aegri glandularum morbis laborant, glandulae & vasa minima afficiuntur, vasa arteriosa minima destruuntur, si magna, tum mors necessario sequitur.

Qui

Qui his symptomatibus afficiuntur, & cito Medicum non advocant, brevi fiunt Melancholici, vidi in amicis, viris maxime studiis deditis, qui putabant fratres esse peccatores, quare soli secedebant, unde patet, quod illi jam aliquid Melancholiae contraxerint in uno objecto haerentes, in reliquis *Αφροει*, quidam Amore flagrantes, Pietistae, Poetae, Mathematici fiunt, nec quidquam curant ab his alienum, quasi nil aliud facerent ad beatitatem mentis; si tales effectus adsint, jam ulterius malum progressum est, ad alios motus sunt inepti, apti ad unum tantum, in una reliqua parte excellentes viri; hinc in aliis non possunt esse perfecti, ergo melius & salutaris est in variis scientiis quaedam noscere, quam unum aliquod eruditionis vel scientiae genus in summo gradu perspexisse.

Parcior. Hoc didici in omnibus fere obtinere, nunquam fere perspirant, non sudant, nisi parum admodum.

Mœstitia. Hoc in plerisque est verum, sed tamen mala est conceptio, quod non sint Melancholici homines, nisi semper sint mœsti.

Solitudinis. Si nempe se ab omnibus hominibus segregent & putant vel eos esse nimis stultos vel nimis peccantes.

Affectus. Si de negotiis eorum agatur, tum bene sapiunt, caeterum sunt indifferentes, nisi agatur de sua amasia, hinc *Aristoteles* dicit optimum & sapientissimum artificem esse Melancholicum.

§. 1084. Medici periti nunquam plus terrentur quam in consiliis apud Melancholicos in hoc primo gradu raro stultos sed doctos aggreditur, at pertinacissimos.

§. 1085. Quomodo præsens jam noscatur morbus? 1. à functionibus læsis §. 1394. 2. causis antegressis §. 1082. 4. qualitatibus corporeis mutatis, si quis in suo iudicio demonstret nimiam propensionem in unam rem, & omnes alios ridet, illa est dispositio atrabilaria, si ex causis enumeratis quædam sunt prægressæ, tum Medicus prudens sequenti modo curabit.

§. 1086. Hic morbus si huc usque se manifestat, ilico est curandus, antequam se deposuerit in aliquo corporis loco vel in hepate vel liene &c. si enim ibi materia sit deposita, tum vix curari potest, si adhuc vagabunda sit, tum facile curatur, si sit in initio. Aurea est regula, nunquam Melancholico curando dices, quod laborent Melancholia, nec quod mœsti sint, neque quod se aliquando divertant, nam tum irascuntur & se stultis adscribi putant, se enim optime sapere credunt, & etiam de sua re optime sapiunt, hinc si Medicus dicat, ægrotas, tum huic Medico non habent fidem, sed si sint duo homines ratiocinantes inter se illo ægro præsentem, tum ad ægrum advertere non debent, aliter erubescit, tum auscultat, & tandem etiam aliquid interrogat, hinc semper de re grata vel de ridiculis loqui debet Medicus; suadetur ipsis ægris oblectatio ruris, itinera, venatio, avertatur ab iis solitudo, & circa unum objectum attentio, amici debent hoc facere, hæc optime juvant, sic sub cura habui virum Eruditum, cui suasi ut legeret *Henricum ab Heers de Fontibus Spadanis*, tum postea ipse factus est morbum descripsisse sibi similem, adeoque & dixi ego, & ille ipse consensus est, curam requiri eandem, quam suaserat *ab Heers*,
abiit

abiit *Spadam*, carpenta vectus usus est aquis, & rediit sanus, denique eligenda sunt ea, quæ affectui sunt opposita; sic si quis & Persicis vel Hispanicis illis tristitiis fuerit Melancholicus, legat Comædias, Satyras, ut inducatur alius motus, quam qualem cogitare solebat; remedium optimum est in delirantibus, si fiant meticulosi, hinc si iracundi sint, tum metus est incutiendus.

Diluentia profunt, quia hi ægri sunt valde sicci: *Hippocrates* jubet, ut tantum diluamus, non ut jam solent Medici incidentibus & attenuantibus tractari, hæc enim nimis movent, & liquida expellunt, & increassant humores, sed danda sunt, quæ leniter partem movent & diluunt.

Demulcentibus. Ut acre illud terrestre tollatur.

Paregoricis. Ut spiritus in quietem reducantur.

Narcotis. Ob eandem jam causam.

Cibi leves. Fructus horæi, Olera matura & mollia sunt optima. *Horatius* hoc morbo maxime laboravit, uti notum est ex ejus scriptis, hinc juvant adeo illos ægros, ut summopere hos laudat his versiculis.

Impune me pascunt Olive

Me Cichorea, levesque Malva.

Hæc optime sine purgatione laxant & demulcent; *Hippocrates* dabat ptisanam ex Hordeo & pisces fluviatiles adhuc concedebat si morbus esset à causa acida acris; denique fructus horæi maxime inveniuntur in his locis, ubi hic morbus valde grassatur, ut in regionibus calidis.

C 4

Succi

Succi fructuum. Recentiores putant his medicamentis Melancholiam generari, sed videant Italos, Hispanos fere semper Melancholia laborantes, quem morbum praecavent horaeorum usu, nam si haec pro victu non adhibeant, tum statim sunt Melancholici, inde vidi mirum & optimum successum; hoc ex *Hippocrate* primo intelligere non potui, sed tamen re explorata inveni, quod in hoc casu mulsam suadeat; hinc fructus maturi non nocent, si cum pane assumantur, non vero cum Vino vel Spiritu Vini, nam cum iis fermentescunt, sed sumatur tantum Vini, parum Cerevisiae tenuis, sic alvus semper fit laxa, hinc aestate semper tales maturos fructus assumi jubeo, sic viscera emolliuntur, bilis atra educitur, hac ratione in initio cura est instituenda, non si viscera modo sint labefactata, nam tum haec Hydropi materiam dant, juscula tenuia etiam optima sunt, aquae Minerales, Spadanae, Ferratae valde profunt, mellita etiam valde juvant, nam Mel est Sapo inimitabilis, qui ultimam actionem vegetabilis perpeffa est.

§. 1087. Totus sanguis in initio paulo crassior, hinc id, quod in cor recipitur & expellitur, hac lege circulationis maxime derivatur in caeliacis & mesentericis arteriis, & haec sunt vasa dicta hypochondriaca, si tum paulo ibi haeserit, tum sensim augetur, & anxietates sensim incipiunt, quia humores quoque ita circulare non possunt, sic si nimium edat homo, tum ob impletionem ventriculi, ibi sentit anxietatem, & tamdiu est Melancholicus, quod oritur ob sanguinis tarditatem, tum vere morbus dicitur Hypochondriacus; qui est congestio san-

fanguinis craffi, picei, terreſtris, falini, oleoſi in vafiſ abdominalibus viſcerum chylopoeticorum; hinc intelligitur clare, quod morbus Hypochondriacus (non ut vulgo dicitur) ſit, ſi quis ſtultefcat, ſed tantum, ſi ſanguis atrabilarius incommodus jaceat in hypochondriis, Veteres ita dixerunt, ſed quia hi aegri plerumque delirant, Itali ita vocant cum imaginatio ſemper ſit laeſa. Verbum Hypochondriacum derivatur ab *ὑπὸ φάβ* & *χόνδρος cartilago*, quaſi ſub cartilaginibus thoracis, in inferiori parte thoracis in ſuperiori parte ſanguine acri corrupta cauſam mali Hypochondriaci faciunt, & diaphragmati propius appoſita & annexa in functione ſua, reſpirationi dicata impeditum hunc morbum valde augent: Veteres enim lienofum vitium appellare ſolent, nam atra bilis naturaliter nunquam datur, ſed quoniam lienofus ſanguis facillime obſcuratur, & tandem nigreſcit ideo praefuppoſuerunt, quod atra bilis ſit officina, & quoniam exinde atrabilarii effectus plerique oriuntur & ſubſiſtunt, ideo huic parti dederunt illud nomen.

§. 1088. Hypochondriaci maxime ſemper ſunt anhelantes pomeridiano tempore, quia viſcera obſita peccant in ſuis functionibus, ſi vegetabilia aſſumpſerint, eructant acidum, ſi lardum comederunt, ructus ſunt nidoroſi, & ſputa in ignem injecta flammam excitant, hoc tantum ſit, quia ſuccus gaſtricus, pancreaticus bilis &c. non bene digerunt cibos, ſi hordeum coctum in farcimine edat in prandio hora quinta poſt meridiem ardore ſtomachi laborat, unde eructat acidum, idem ſi altero die lardum edat, eructabit nidoroſum acre putridum, hoc tantum ſit ob bilis inertiam & paucitatem, quia

C 5

cir-

circulatio tum est minor, hinc assumpta semper in suam indolem abeunt, si hæc omnia fiant, tum morbus jam adolevit, & pro vera Melancholia haberi potest.

§ 1089. Ubi eo usque provexit malum, nec caute, nec cito prævenitur fere incurabilis & lethalis fors est eruditorum & sapientissimorum in studiis vel plurimis negotiis occupatissimorum, hinc *Sydenhamus* dicit, licet causam ignorarit, quod nunquam purgans vel vomitorium sit dandum, quia tum pejus se habent, & liquidissimum modo expellitur, hi ægri tamen semper purgare & vomere volunt, quia si alvum leniter sponte deposuerint, tum juvantur, sed purgantia iis mala sunt, nam sic redduntur incurabiles, nam picea materia non purgando solvitur, sed magis intricatur, nam morbus vel materia in arteriis hæret. Si detur vomitorium, quod Spasmodico motu convellit, forte eo motu solvetur obstructum: at quo ruet? non in arterias, quia rumperentur, hoc ergo in hepar vel venas, quo horum viscerum vasa pergunt, sed hepatis substantia est friabilissima, & molliissima, vi rumpit vascula & destruit, aut regreditur per venam Cavam, & producit terribilia symptomata, sic vidi in Hypochondriaco dira symptomata, deliria, febres &c. At non semper per hepar tam bene evacuatur materia, sed sæpe insinuat, unde ad cerebrum ruit, inde fere est lethalis. Chemico hic laudata stimulantia sunt omnes spiritus, oleum & Sal Volatile v. g. Spiritus Cochleariæ, Tincturæ Antimelancholicæ.

§. 1090. Sic concipe te habere vestem ex tenui serico, si huic picea materia adhæreat, tum
solvi

folvi non potest deradendo cum cultro vel alio instrumento nisi cum ovi vitello &c. sic in hoc corpore hæc pix hæret, & fibræ serico sunt multo tenuiores, si acidum v. g. prædominetur, tum aliquid est dandum, quod acido oppositum fit, sed tamen cum eo non effervescat, hinc soleo dare Saponem Venetum in pilulas & Sal Absynthii vel similia; si alcali prædominetur, tum sumo Mel cum Sale Polychresto & sero Lactis, donec levis Diarrhæa subsequatur, & materia liquefieri incipiat, si rancidum, tum modo tanto plus acidi addo, si putredo adsit, halitus fætidus ex ore hoc designat; tum dabo tale remedium v. g.

℞. Aq. Hordei	℥vij
Sal. Polychrest.	ʒj
Oxymel. Scillit.	ʒij
M.	

Assumat æger de hoc medicamento quavis hora unciam semis, hoc remedio novi demulcere acrimoniam ratione salis movere, Mellis abstergere, & aquæ diluere; hisce similibusve, si æger per duos tresve menses usus fit (nam cura cito non procedit) tum multo melius se habebit, tunc determinabo materiam, ne ruat ad caput, unde furor vel mania sæpe tota vita manet.

Signa. Hoc ante paucos annos à viro didici, nam hoc semper observatur, quod si morbus eo fit redactus, ut materia moveatur, tum pulsus intermittit, quod nil mali tum denotat, sed fit, quia hoc alienum circulationem turbat, cæterum quando ægri male se habent, non febricitant &c.

C 6

2. Tum

2. Tum viæ sunt lubricandæ & diluendæ, hinc purgans lene est præscribendum ex Manna, Cassia, syrupo Cichorei cum Rheo, Rosarum pallidarum, vel cum Senna, & nil fere aliud dare licet, vel detur sequens v. g.

℞. Tamarindi Decoct. ℥xij
 Sal. Polychrest. ℥j
 Seri Lactis ℥j
 Sacchari ℥jβ
 M.

Hac ratione viæ laxantur, sed non purgantur, quod determinare non possum, sensim educere debeo, quo faciunt aquæ Minerale, imprimis clysmata (nam ibi erit materia picea, atra, fæculenta) post sex horas iterum injiciendo aquas Minerale magna copia ad libras sex, hinc hac ratione expurgo, diluo, & materium mobilem reddo; hæc est optima methodus, unum habet incommodi, quod tam parum educat & promoveat, unde ægri medicorum osiores fiunt dicendo nil proficere eos, tunc paulo magis urgendum, interim eodem modo pergendum, & in eodem fundamento persistendum.

§. 1091. Si materia nata deposita in hypochondria fixata compingatur, tum liquido expulso diutius hærens fiet immobilior, humor acris est de indole nostrorum humorum, ut stagnantes diu putrescant, unde tenerrima vasa exeduntur, corrumpuntur & destruuntur.

Aggeritur. Quia causa, quæ primo morbum fecerat, nondum abest.

Vasa. Si videantur in his *Ruyschiana* præparata in exenteratis visceribus, hepate, liene &c.
 tum

tum patet capillos ratione horum vasorum esse multo crassiores, hæc vero hic sunt infarcta & materia acri rodente impleta, hinc patet quare fit periculum destructionis horum vasorum.

Vapore. Utpote id, quod subtilissimum in toto corpore abit in venas, imprimis in cavum & hinc in cor, & tum sanguis à tenui hac acredine turbatur, unde Romanus Auctor dicit, quorum cerebrum atra bilis infestat, hæc differt gradu ab humore Melancholico, nam ille est, si partes dispergi incipiant; morbus vero Hypochondriacus dicebatur, si circa hæc vasa morbus hæere inciperet, eaque obsideret, sed atra bilis, si omnia inquinaret & corrumperet omnia vascula, quæ modo occupat; atra bilis vero ut plurimum in regionibus calidissimis obtinet, hinc *Hippocrates* tam multa de illa habet, quæ optime à *Dureto* commentata sunt.

§. 1092. Signa priorum duarum specierum præcessisse & signa atra bilis adesse debent. Ex centum vix unum Medicum vidi, qui hunc morbum bene norit & curavit, hinc in his tam sollicitus sum & tam multa dico.

Educi. Hic prudentia opus est, nam si haberetis canalem, qui non capacior ac capillus capitis est, & si in ea pix hæreat, & purgare velles, quam tarde & sollicite movere deberes, sic & hic; nam in vasis extensis jam labefactatis materia compacta, parte liquidissima, putrescens, acerrima, hæret; si moveatur, viscera abdominalia corrupta rumpuntur; hinc medicamentis validis non tentanda, plus enim nocent quam credi possit, & nunquam adhiberi debent ob hanc causam, nec tum relinquendi ægri, sed præscribendus victus Acrimo-

moniaë oppositus, si alcali peccet, acida dentur; sic in quodam simili *Hippocrates* dabat Acetum, sed si acidum peccet, alcalia præscribenda sunt.

Facile excitandum. Si v. g. pugnum meum habeam spinis plenum, & non comprimam, sed molliter teneam, tum inde nil mali fit, sed si comprimam, dolores ingentes hic producit, sic & hic.

Victus. Si nempe bilis fit atra acida, tum non concederem, ut Vinum, Lac, panem neque ullum acefcens gustaret, sed modo jus carniū cum vitello ovorum & piscibus fluviatilibus affatis & coctis &c. sic si alcali prædominaretur, hæc ultima prohiberem, & prius dicta suaderem, si rancidum oleosum peccaret, tum nil darem nisi succos *Horæos* expressos, ex *Endivia*, *Cichoreo* & similibus herbis papposis, & lactescentibus sed forsā quis rogat, an sic vivere possint? ad hoc est respondendum eos sic debere, aliter semper malum servant & per totam vitam fatui manent; hæc sunt omnes *Acrimoniaë*, quas cognosco, & contra has semper opposita sunt danda, sic ægro multum commodi hic adfert; quod cibus, qui in *Acrimonia* alcalina assumitur, laxat, nam tum do Mel cum Saccharo, & si rancidum, tum fumo Mel cum Succo *Horæo*; quæ omnia materiam piceam simul solvunt.

Motus corporis. Motus sit moderatus, nam vidi ægros mortuos, qui per inferiora & superiora deiciebant materiam piceam, tamen motus levis adesse debet.

Balnea sunt optima, quibus singularis *Acrimonia* est corrigenda, hæc ratione curatur atra bilis, quam vix nullus Auctor notat, sed cogita-

gitationem mihi fuggeffit Medicus Italus, qui vix lecto *Hippocrate* illud in cadaveribus & morbis observaverat; sed *Hippocrates* hoc egregie habuit.

Solvendo. Si nempe acida fit Acrimonia, tum fumi potest Afa Fætida, Opopanax, Olibanum, & similia Gummata, hæc leniter solvunt & stimulant; si vero ex alcali laborent, tum do Rob Sambuci & similia, uti & Aquas Spadanas, sub hac verò conditione, ut tum cælum sit siccum, serenum, calidumque, tum mane jejune ventriculo hæ aquæ sunt fumendæ tunc temporis, si morbus signa motus dederit, tum hæ aquæ pulcherrime profunt. Via à natura præmonstrata; ponite ægrum atra bile randica laborare, & tum alium obstipari, tum fumo ex Melle, Saccharo & Succo Horæorum clyfma, quod post alvum depositam injicio, & tum hoc clyfma laxat & attrahit.

§. 1093. Hæc omnia ex *Hippocrate* quasi in compendium collegi, & hic vobis recensui omnes causas, à quibus bilis atra movetur, à causis vero quibus movetur, etiam acrior redditur, nam qui per annum hanc materiam quiescentem habuerunt, nil mali odoris hinc sentiunt, sed si incipiat moveri, & aër accedat, tum fætor horrendissimus oritur, ut si nasutus in eodem cubiculo sit, tum illum ferre nequeat, hinc æger hoc tempore tam male se habet. Vidi à valido motu in viro Amplissimo atram bilem undique inquinatissimam; uti in viro, qui Lugduno Hagamiens valde se movit, unde pessime se habens deliravit, ita ut coactus fuerit sub arbore sedere, ibi per superiora & inferiora materiam piceam, nigram, amaram rejecit, sed pomo acido assumpto malum mitigatum

tum est, novi qui post cursum & itinera talia evomuerunt, hinc bilis atra turgens mota est à vitio acri, Aceto, Pipere, Zingibere, vidi ægros in tale malum incidentes ab effervescentibus cum Acrimonia; hoc vidi in exemplo, vir studiis deditus laborabat bile atra pessima, valde movebatur, unde vomuit bilem, & natura fisti non poterat, dabam parum limaturæ ferri cum Saccharo, hinc oriebatur effervescentia, ægro inflato quasi à toxico hoc maxime diluebam, hinc non directè opposita sunt danda, ut enim in vase hermetice figillato metallum solvitur ab acido, tanta fit rarefactio, ut disiliat, simile in his hominibus accidit, tum & acris & mobilis redditur, estque ut culter in vagina, qui non nisi exvaginatus lædit.

Turgens bilis. Vidi matronam jam provectæ ætatis, quæ se quam commodissime habebat, sed paulo post variæ ortæ sunt mutationes, pulsus erat intermittentissimus & ægra vomebat dein materiam nigerrimam, quæ in pelvi effervescendo quasi turgebat, hinc *Hippocrates* dicit materiam non moveri debere nisi turgeat.

Polypus. Acidum ut sæpe est sanguini permittum, quod facit idem ut oleum Vitrioli venæ immissum, quem morbum optime descripsit *Malpighius* & dicit, idem est ac si materia coagulans in venas injecta sit. Alkali etiam producit atrabilaria mala, quæ *Boyleus* annotavit.

Immedicabilis; Illis Melancholicis, qui sine febre furunt, atra bilis in sanguinem abiit.

Trofert. Viscera putrefacta pessima mala producunt.

Gars.

Gangrena. Quia si materia atræ bilis in locum pergit, hunc locum, quem occupat, sæpe in fecit.

Exstincto. Sic pro varia natura innumeros morbos facit, quod verbo dixisse sufficiat, sic autem innumeri apud Auctores describuntur casus, ubi incidebant in tumores maximos abdominis, tum ad lancem non ponderosiores, phænomena hæc oriebantur, tum post mortem in cadavere aperto reperta est aqua & acris putridus humor, qui totum abdomen occupabat.

Tympanitis. Hæc species hic oritur, quia putrefactæ partes cadunt in abdomen, hinc *Boyleus* dicit, quod vapor humanus se mire expandit, & sic totum abdomen inflat, *Hippocrates* vocat hunc morbum Hydropem ficcum.

Si autem &c. Triplex ejus est abitus vel per vasa venosa in sanguinem vel per vasa corrupta in abdomen (hæc duo priora) vel in vasa biliosa hepatis, unde *Diarrhæa* atrabilaria pessima, hinc nigra, cadaverosa sæx deorsum ejicitur, sæpe etiam sursum, hæc symptomata non desinunt, priusquam mors sit propinqua, nam tum nil dolet, & sic moriuntur illi ægri, quia partes gangrænosæ sunt factæ, ut dicit *Hippocrates*.

§. 1094. Triplicem agnosco bilem atram, omnes habent materiam tenacem, sed triplex determinat, I. acidum, quod vomitu rejectum in terra fermentat, ut dicit *Hippocrates*, quod ego ipse vidi erodisse argentum; cuprum etiam rodit haud lentius, quam si ab Aqua Forti vel oleo Vitrioli eroderetur, unde fauces erodebat, & dentes stupefaciebat; hæc in Græcia est frequens, ubi vinum nigrum acidum bibitur,

tur. 2. Cadaverofum fætens, ubicunque tran-
fit, omnia in Gangrænam corrumpit. 3. Oleo-
fum putrefactum, quo nil pejus, nam oleum
vel lardum putrefactum exsuperat omnia, al-
cali putrescens elui potest, pingue putrescens
vix, hæc quomodo curentur, dictum est. Si
aspergam nudæ cuti acria fortissima sicca v. g.
Cantharides, hæc nil agunt, sed decidunt, nisi
tenax materia admisceatur, sic & hic tenax
picea materia mista huic acri, hinc dilui nequit,
ergo est pessima.

§. 1095. *Humor* tum est tam acris, ut si purga-
re velis per opposita, tum effervescit, & vasa
destruit, si vero hanc materiam per alvum purga-
re velimus, tum fit ruptura vasorum; hinc *Hip-
pocrates* dicit, si urgeat atra bilis, est morbus in-
curabilis, nam non prius quam visceribus jam cor-
ruptis se manifestat.

Diluentia vero vix juvant, licet sit unicum me-
dicamentum, quod hic aliquid efficere potest,
nempe magna copia aquæ & mellis cum pauco
sale, quod est optimum contra putredinem, si ni-
mis motus adfit, tum paululum Opii est dandum
v. g. syrupus Diacodii vel Papaveris &c.

§. 1096. *Saluberrimum*. Nam homo, qui vitam
actuofam scribendo degit v. g. per quatuordecim
dies, ibi ille vasa comprimit, & fit Melancholicus
seu Hypochondriacus, hinc in primo gradu vel
secundo bene curatur, sed ultra vix est morbus
incurabilis.

§. 1097. Hæc omnia hic specie recapitulationis
dicuntur.

1. *Peturbant*, Quia tum in his partibus fit infue-
tus motus.

2. Omnis Hypochondriacus si non bene cu-
retur

retur, fit atræ bili obnoxius, hinc non curatur, ideo hi homines non sunt ridendi, nam idem est, ac si nos vellemus malam idæam habere vel nobis imprimere, sic & hi hanc idæam vivacem, licet sit falsa, habent, ut æque ac nos ratione convinci non possint.

Umbrosus. Omnia hic uno verbo enumeravi, quæ in sanguine ex chyli refectione, per unum vas circulatione, per varia vasa secretionem, ac excretionem atram bilem creant.

§. 1098. Finis omnis Melancholiæ est fere dementia vel innocentia (Belgice *onnoselbeyd*) seu simplex desipientia, non malus furor, sed quasi ingenio perduto repuerascunt, unde aliquando Epilepsiam & Anxietatem producit, atra bilis prout fertur in hæc vel illa viscera, creat varia mala, semper fere tristitiam, sæpe etiam nimiam hilaritatem; uti & cæcitatem, si nempe atra bilis ipsum cerebrum afficiat; hic morbus etiam ructum creat, quia Hypochondria sunt obsessa.

Urinam crassam. Omnibus Melancholicis certissimum symptoma est urina limpidissima quasi aqua fontana sine sedimento colore vel pigmento, sed si urina sit crassa, statim melius se habent ægri; quod *Sydenhamus* habet pro signo Pathognomico.

Album. Nam sæpe intra mensem album non deponunt, & quæ deponunt, sunt valde sicca, dura & nigra.

Sputationem; inferioribus enim obstructis materia tenuis salivosa non ibi transiens ad superiora fertur unde hi ægri sputatores apud *Aristotelem* & *Hippocratem* dicuntur.

Inedia. Nam novi talem ægrum, qui volens imitari jejunia Christi per quadraginta dies nil edit, & nil nisi tenuem cerevitiã cum Tabaco hausit, sed

sed tamen quoad suum morbum pejus se habuit; nam hanc insiftens viam humores sui corporis jam acres factos non diluebat, novi & blandi chyli alatione, nec demulcebat, quin potius horum acrimoniam magis augebat.

Frigoris. Nam vix sentiunt, vidi hos ægros jacentes nudos in pavimento atrocissima illa Hyeme anno scilicet nono hujus sæculi, & per lapidea strata nudis pedibus cucurriffe.

§. 1099. Materia sæpe soluta ad cutim veniens penetrare nequit, unde producit Scabiem aliquando fere Elephantiasin, id est, adiposa cutis in crassam turbosam crustam abit, 1. humidam, & cutim pustulis hinc illinc fædatam observamus, 2. siccam Græcorum squammis siccis abeuntibus. 3. Lepram Arabum, ubi in ulcerosam crustam abeunt glandulæ. 4. Elephantiasin in adipe pessimam, ubi ardescences crustæ relinquunt foveas maxime deformes; hinc curatur sæpe hic morbus, quatenus materia atræ bilis ratione benignitatis mota vi vitæ & ratione vasorum cutaneorum, tum materia ibi pungit, rodit & corrumpit hæc vascula, & sic ex corpore expellitur.

Rejectio. Verum hoc summo fit periculo.

§. 1100. *Sydenhamus* optime hoc annotavit, & sæpius observavi, quod evacuationes, & purgationes præscriptæ nil juvarint, hæc vero medicamenta in Phrenitide & Mania valent, sed hoc in casu non, quia hoc remedio sanguis liquidissimis orbatur particulis.

Exagitant. Sive sint Cardiaca, sive alio sub titulo exhibita; hæc semper sunt mala, hic in hac sententia nullum inveni Medicum mecum stantem, sic videtur quasi ego solus hanc sententiam haberem. Alii enim fere semper volunt venam secare & purgare, sed male, nam videbis, quod omnes hi, qui in publi-

blicis ædibus horum hominum asservantur, seu fuerunt Melancholi & non à nativitate stulti; his omnibus vena fuit secata & purgatio instituta; hinc in hac parte solus sto, nam nunquam vidi Melancholicum, in quo sanguis plethoricus & præterea materia picea non hæret in sanguine quem educis, ut vulgo fit per radicem Jalappæ, sed hic Hippocratem advocant dicentes Helleborum commendare, sed tum prius vias lubricavit & adaptavit, quod ipse quoque Helleborus facit, sed ego sub aliis conditionibus non darem; nisi quod si aliquando ita furant, tum darem, ut impetrem inducias vel venam secarem, ut caverem, ne me lædant, aliter non; alii sunt Auctores, qui Salia Volatilia dare voluerunt, sed pessime, nam furores incitant.

§. 1101. Nititur hinc medicina quatuor modis, quæ sequuntur; primo discere debemus objectum delirii, & tum curare ut objecta fiant contraria, idque quasi causa & forte fortuna, sic nonnulli sunt, qui mettuunt; hi exhilarandi sunt; alii sunt impavidi, heroibus his terrores paululum injicere debemus.

X cas

§. 1102. γ. Sæpe hoc multum juvat, nimirum videmus sapientissimos credere se non habere crus, jurant, ut ipse vidi, dejurant per Sacramenta, quo magis repugnas & rides eos, eo magis ideam figis, quo plus resistis, eo magis credunt contrarium. Medicum obloquentem non ferunt, hinc assentiendum iis, fingendum quasi & cum iis deliremus; si hoc faciamus, tum omnia quæcunque volumus, ab ipsis impetrare possumus, sed tum hoc incommodi inde habemus, quod semper nostrum confortium petant e. g. quis putat se habere pedes stramineos, si tum velles cum illo ægro ratiocinari & dicere, nonne vides te habere ossa mu-

musculos &c. tum irascitur, si vero dicas, mirum est, quod nemo præter te & me hoc videat, caveas, ne incedas, rumpes pedes &c. sed hic cavendum ne te non ex animi sententia loqui subol-faciat.

§. Sæpe objurgando & acriter aliter instruendo quasi convincendo superatur morbus, vide *Michaëlem Montagne in Opusculis suis belgice Conscriptis les Essais*, ubi in capite de imaginatione sic sæpe adutos vidimus. Tali modo Empyricus tot homines hic in Hollandia curavit, illeque considerabat homines, quasi haberent ferinam bestiarum naturam, hinc quoque illos eodem modo coercuit, nam si homines primo ad illum adducantur, tum omnia concedit, verum si delirare incipiant, tum auxiliares vocat, & tum hi ipsum tandiu fustibus & loris verberant, donec delirium desinat, & tum iterum, omnia, quæ æger desiderat, ipsi concedit, sed quam primum iterum delirat, tum iterum sic tractatur, & sic tandem hoc metu præ fustibus sæpe curatur, verum hoc mentem quidem curat, sed morbum non tollit.

§. 1103. 2. In his medicamentis tandiu persistendum, donec materia eliquetur, moveatur & vasa laxentur, si vero materia moveri incipiat, tum illa est determinanda, vide quæ de morbo Hypochondriaco dicta sunt, aquæ Minerales, Sales, Emplastra &c. multum profunt, & sæpius hic est mutandum, quia morbus & cura est diuturna, & si jam pertæsi sint, alia danda, tamen manebimus in eadem indicatione si v. g. acidum peccat.

℞. Gum

℞. Gummi Galban. ʒj
 Castorei
 Aloës ana gr. iij
 M. F. Pilulæ.

In his quasi alcali acre prædominatur, si horum æger pertæsus fit, tum per quatuor vel quinque dies detur Elixir ex alcalibus de die ad guttas viginti vel viginti quatuor, si de his pertæsus, tum detur sequens mixtura v. g.

℞. Aq. Hyssopi
 — Menthæ ana ʒij
 Sal. Tartari ʒj
 Syrup. quinque Rad.
 Aperient. ʒj
 M. F. Mixtura.

Unde propinetur ægro cochleare quater vel quinquies de die, si hujus pertæsus, detur Sal Cardui Benedicti in Vino cochleatim, si & horum pertæsus Lychnis saponacea major coquatur & cum melleedulcoretur, tum quavis hora vel bihorio bibatur aliquamdiu hujus decocti, hic eadem indicatio pro habitu medicamentorum mutatur, sed hic eo pergetur, donec naturam moveri ex pulsu doceamur. Aquæ minerales nempe Grænenfes sunt optimæ, & in usum sunt revocandæ, mense Martio, mense vero Junio Julio, Augusto aquæ Spadanæ vel serum Lactis &c. cum herbis aperientibus & solventibus vi saponacea, & hæc tamdiu adhibenda, donec Diarrhæa sequatur; sic sæpe pauperes solo sero Lactis cum Melle curavi; verum in his licet Diarrhæa adsit continuandum, donec gracilescant.

§. 1103.

§. 1104. 3. Si summopere delirent, licet aliter noceat instituat Venæ sectio, ne gravius fiat malum; summum etiam est remedium, si ægri in scapham deducti subito in aquam præcipitentur, ipsis insciis, quibus remediis in Anglia multos ægros curatos fuisse observatum, vel ipsis insciis aliquot scitulæ aquæ frigidæ in caput injiciantur; hinc summus terror sæpe ita turbat, ut desipientia abeat; tunc etiam Carminantia profunt; Opium in Melancholia pessimum est, nam dum somnum concilio, maxime augetur Melancholia, ipse vidi *Amstelodami* in muliere dato Opio ad grana duodecim una dosi nullum effectum nisi majorem furorem; hoc Indi norunt, quos Opium furentissimos & desipientissimos reddit.

§. 1105. 4. Morbo desinente collabuntur, & quasi desipiunt sine corporis & animi robore, id si Medicus viderit 1. materiam eliquatam, 2. motam, 3. determinatam, 4. exactam, vasa dilutione & exanitione materiæ flaccida sunt, hinc robur requiritur, nempe vinum Chalybeatum & cortex Peruvianus, quæ optima sunt in his casibus medicamenta.

§. 1106. Melancholicorum puto jam desipientium si ulla curatio, hæc est; hanc semper spondeo, si amicorum constantia, ægrorum obedientia & medicorum industriæ adsint; hinc qui jam ad carceres damnantur, sæpe curari possunt, sed maxime tædiosum est Medico, ut ipse sum expertus, nam vix ægri reperiuntur, qui peragant; ut jussimus, alcalina Melancholiam statim curabunt vel necabunt, nam diu agere non possunt, acida lentiora sunt, hinc lenta curatio est tutior; si dementia non à cerebro vel cranio sed ab atra bile tum curari potest, sed si ægri

ægri recludantur, tum civiliter mortui habentur; nec unquam curantur; ex his apparet, quod multi morbi pendeant à lienis & pancreatis obstructione, hinc morbi lienosi & hepatici fiunt teterrimi, & omnia viscera Chylopoetica hoc malo affici possunt.

 Mania.

§. 1107. Maniæ vox derivatur ἀπὸ τῆς μανίας id est, *furere, insanire*, hocque laborantes affectu *μανιώμενοι, Maniaci, Furibundi, Insani* appellantur: sumitur etiam Maniæ vocabulum pro quocunque delirio sive id Maniacum, sive Melancholicum fuerit; Mania ergo est *delirium in unum objectum fixum sine febre, una cum furore sævo & nonnunquam dolore. Furor est ea dispositio, qua vel sibi vel aliis maxime nocet, & sæpe furor est talis, ut non patiatur se coerceri, nam in præfentes insurgunt, & habent animum sibi vel aliis nocendi; hinc distinguitur à Phrenitide, nisi quod sine febre sit, ubi è contra in Phrenitide adfit febris perpetua; præterea ex data definitione distinguitur à Melancholico affectu, utriusque enim causæ, non duntaxat vehementia, verum etiam tota natura & specie discernuntur, observatum enim plusquam semel est, eam ortam esse absque ulla Melancholia præcedente, quantumvis magnam non diffiteor affinitatem esse inter hosce duos morbos, nam Maniaci cogitationibus quidem, verbis & operibus melancholicorum uno eidemque objecto affixi deliramenta imitantur, sed procul omni*

Pars V.

D

tino-

timore & metu, imo accensa quadam excandescentia, cum tanta animi audacia, perturbatione, & ferocitate nulli brutorum æquiparanda, eo euectus, ut omnia præter rationem agendo obvios quosque invadant, neque sibi ipsis parcant humanis moribus exutis, ferinos amplectuntur. Quis quæso hisce refragabitur? qui viderit eos proprias suas vestes dilacerare, se ipsos vulnerare & (nisi probe custodiantur) vincula, quibus constringuntur, rumpere, repagula firmissima amoliri, ipsos imo carceres effringere, & alia plurima indomabili suo furore perpetrare, addam (quod hic *Lugduni Batavorum in Nosocomio publico* vidi) Mariæeam sese propriis suis recrementis alvinis conspurcasse, in iis sese volutasse, ipsaque ore suo devorasse: res non sine horrore est! horum autem nihil de Melancholicis effari licet, utpote timentibus, mæstis, solitudinem amantibus &c.

§. 1108 Hinc gradu differt à priori morbo; plerumque oritur ex Melancholia tristi, qua quamdiu affecti fuerunt, plerumque furibundi fiunt. Puto omnes hos ægros curari posse, nisi morbus à nativitate oriatur, si modo Medicus cautus sit, & medicamenta tuta adhibeat, tum tota materia liquefacta extra corpus est ducenda, ratio, cur hoc credam, est; quia habui discipulum Medicum, qui per duos annos vinculis fuit coërcitus, amici eum in publicum locum intrudere volebant, sed dissuasi & iussi ipsi nil dare nisi serum Lactis, aquam, fructus Heræos, & cum in his fere per annum continuavit, tum fervente æstate nuncium accepi, dicens eum fere moriturum, hinc nuncium examinans, quid ei sit, ille dixit eum jam reddidisse fitulam plenam materiz nigrae, cum

eum jacere in terra & jam quodammodo compos mentis factum, hinc scripsi ad Medicum meum amicum, qui ei præerat (nam *Hagæ Comitæ* hæc res accidit) ut ipsi daret aquam cum pane & paucis vino ad roborandum & sic ille sanatus & compos mentis factus est; hinc nunquam desperavi, sed annus quidem requiritur, sed quid non faciendum si agatur de vita humana, nam tali homini melius esset mori quam vivere; hic tantum est magnum incommodum, cum amici mox ad hunc mox ad illum medicamentum confugiant, cum vix unus est, qui bene tractet hos morbos, & si quis forsan bene tractet, tum alio advocato iterum res corrumpitur, & hac ratione tot novæ curationes instituuntur pessimo cum successu. Ex quibus patet, quam sollicitè nobis sint inculcanda signa, ex quibus scire possimus morbum futurum, ut his perspectis præveniamus, non præveniamur ab illo, ita ut mihi liceat cum *Poëta* canere.

Principiis obsta; sero medicina paratur,

Dum mala per longas invaluere moras.

§. 1109. Signa quædam præter hæc sunt, quæ proxime jam imminet demonstrant affectum, v. g. vigilæ contumaces, somni levissimi & brevissimi, insomniæ turbulenta, curæ & sollicitudines animi molestæ, præceps & frequens iracundia absque data occasione, solitudinis amor, aliorum contemptus, suarum opinionum tenacitas, insueta Hæmorrhoidum in viris & fæminis suppressio, oculi cavi & fixi, proclivitas ad Venerem major solito, pollutio nocturna frequens, risus & fletus præ-

D 2

ter

ter consuetudinem, & rationem, loquacitas fere assidua, taciturnitas meditabunda; ex hisce ipsa morbi hujus Diagnofis sponte fluit; quid enim facilius est, quam, ubi delirium in unum tantummodo objectum fixum est, febre absente, una cum furore, dicere, Maniam esse præsentem, furor autem quam evidentissime cognoscitur, cum non fit, nisi illa Physica mentis conditio, qua vel sibi vel aliis noceat, vel nocere studeat; si nunc simul advertatur pertinacissimum illud pervigilium (ita ut vidi Maniacum quendam quatuordecim menses duxisse infomnes) simul inusitatum atque immensum robur musculorum, nam vidi talem hominem, qui trabem magnam mobilem fecit, sic sunt, qui jejunium Christi imitari volentes; fiunt Lycanthropiæ, hoc est cum ægri putant se converti in lupos, & se in sylvis abscondunt, & innocentes se occidisse aliquem, scriptor candidus scribit se vidisse ægros summe Melancholicos tale sibi imaginatos lintea discerpisse; fiunt etiam Cynanthropiæ, id est, hi canes imitantur & putant se in canes esse conversos.

§. IIII. Omnia semper sic sunt inventa, ut observatores affirmant.

§. IIII. Hi ægri vix spuunt, vel alvum depouunt, & raro mingunt, & his parva liquidorum jactura fit; hinc magna constantia. Quod ad Prognofin attinet, neminem latere arbitror Maniam morbum esse curatu difficillimum, ne dicam penitus insanabilem, imprimis, si malum jam confirmatum & inveteratum fuerit, sic ut liceat de eo effari; quod olim *Poëtarum Princeps* cecinit de Podagra, hoc sensu.

*Tollere firmatam nescit medicina Maniam
Aut si sit, longa est attenuanda mora.*

De quo ea nihil omnino boni prædicere quicumquam audeat: accedit, quod in usurpandis secundum rationis dictamen præscriptis medicamentis, ægri Medico suo non obtemperent, quum nec in ipso furore persuaderi sibi minime patiantur, ut congrua sibi admittant remedia, cæteroquin desipientiæ juxta *Hippocratem*, quæ cum risu fiunt, minus periculosæ sunt iis, quam quæ graves & feræ cum studio adhibito contingunt, eoque periculosiores sunt, quo major occurrit Temeritas, Desipientiæ, quæ circa necessaria fiunt pessimæ, & quæ ex his ingravescunt, exitium portendunt: quantumvis obstupescenda sit horum ægrorum inediæ tolerantia, interim omne oblatum respicientes tandem aliquando deficient; neque etiam sedatio delirii per somnum expectari potest secundum *Hippocratem*, quum perpetuæ miseris extorqueant vigiliæ, quæ secundum eundem Auctorem ejusdem mali prorsus sunt omina; dicit enim somnus, vigilia, utraque modum excedentia malum, ne tamen omni prorsus cautela objecta deplorandos horum status derelinquamus, vetat animi Religio & multifaria ferocissimorum Maniacorum, jam per multos annos vinculis constrictorum, iterumque restitutorum, exemplo reclamant: hoc solum exceperim, ubi jam à nativitate malum illud vel hæreditarium vel congenitum, vel à cerebri mala conformatione oriundum, ipsos divexit; de cæteris experientia nimis plausibiliter, quam ut de hujus morbi sanatione desperari

D 3

pos-

possit, triumphavit, quamquam extremæ artis opus sit hunc morbum tractare cum prospero eventu, interim procul omni jactantia spondere audem hujus morbi curationem quamvis diuturnam & Medico & ægro fastidiosam, dummodo amicorum constantia, ægrorum obedientia & Medici industria non defuerint, non absolvitur hæc cura intra mensem, semiannum, sex menses integros, sed spatium sæpe triennii requiritur (nisi fuerit recens seu levior quædam Maniæ species) hinc potius præstat huic occurrere morbo in primo initio, ne altis jam radicibus actis, omnem omnino curandi methodum renuat, juxta prudens *Pœta* effatum.

Helleborum, frustra, cum jam cutis ægra tumescit,

Poscentes videas, venienti occurrere morbo.

Notandum vero Maniam licet affectus sit periculofus & sanatu molestissimus, per se lethalem non esse, nisi vel sibi ipsi violentas manus injecerint, vel aliis symptomatibus supervenientibus obruantur, quum sæpe usque ad mortem naturalem comes, licet parum fidelis observetur.

§. 1112. Nullum remedium in Britannia magis est decantatum quam præcipitatio in mare, hinc Maniacos in mare quasi ex improvise præcipitant & in eo aliquamdiu retinent, unde optimus aliquando sequitur effectus, pro ut major sit perturbatio; sed tamen plerumque hoc tantum subtulit falsam imaginationem, sed hæc præcipitatio incassum est tentata ad materiam

fol-

solvendam, & sic hominem hac actione liberat, nam ille humor atrabilarius manet, sed præcipitatio imprimis in spiritus & nervos agit.

§. IIII. Varices Maniaco evenientes sunt salutares; si vero sensus molestiæ appareat ipsi ægro circa pedes, & hi dolere, stupere, pulsare incipiant in suis arteriis, exitus salutaris expectandus est; proinde ilico confugiendum est ad pediluvia ex lacte recenti, cui incoxerunt radices, folia, flores, femina, fructus emollientes leviter stimulantés & determinantes, ut sunt radices Salsaparillæ, Chinæ, Cæparum sub cineribus affatarum, Liliorum alborum, Rapæ, Liquiritiæ, Glandes terræ adde radices Allii, Acori, Gentianæ, Galangæ, Mei, Iridis Florentinæ, folia Borruginis, Braccæ Urfinæ, Plantaginis, Brassicæ, Parietarix, Verbasci, Betonice, Violarum, adde folia Abrotani, Chamædryos, Absynthii, Fæniculi & quæ plura talia, flores ut Althææ, Malvæ, Chamomillæ, Violarum, Rosarum Pallidarum, Nymphææ, adde flores Aurantiorum, Agerati, Lili Convallii, Lupuli, Scabiosæ, Salviæ &c. quæ huc spectant femina, qualia sunt: Cannabis, Lini, Ciceris Rubri, Citrulli, Cucumeris, Cucurbitæ, Cydoniorum, Erucæ, Faenugraeci, Hordei, Melonis Oryzæ, Pfyllii, adde femina Anethi, Coriandri, Anili, Cumini, Dauci, Sinapi, Levistici, Nasturtii &c. fructus quales sunt, Amygdalæ Dulces, Dactyli, Ficus, Jujubæ, Siliquæ dulces, Pastillæ majores & minores &c. adde Baccas Lauri, Juniperi, Nuces Myrificæ, Nuclei, Persicæ &c. quibus secundum artem administratis, leviora Epispastica in usum vocantur,

tur, pedibus applicanda, constantia ex aromaticis, penetrantibus & leni stimulo, vasa irritantibus, ut sunt illa, quæ componuntur ex Absynthii, Lupuli, Rutæ, Summitatibus, adde Fuliginem, Sal Marinum vel Gemmæ, femina Sinapi &c. eo animo, ut naturæ laboranti succurratur, in hunc scopum cucurbitæ non parum conferunt. Si Maniacus conqueratur de dolore intestini Recti, vel in furore locum hunc scalpendo designet, illico clysmatibus aperientibus, laxantibus, emollientibus anus eluendus est v. g.

℞. Rad. Consol. maj.

— Althææ ana ℥j

Fol. Parietariz

— Malvæ ana Mij

Fl. Lil. alb.

— Hyperic. ana Mss

Coq. a. s. in s. q. Aquæ puræ Colat. ℥ix. adde

Sal. Ammoniac. ℥iij

Vitell. Ovor. No. ij

Ol. Lil. alb.

Mell. Rosar. ana ℥j

M. F. Clysma.

Post hæc fovendus anus similibus relaxantibus, & mucilaginosus, ut vasis sic laxatis huc vertus materia determinetur, & à nobiliori parte, quam occupat, avertatur, simulac Hæmorrhoides jam apparuerint, fricandæ sunt foliis Ficus asperiusculis, quæ si irritò successu adhibeantur, hirudines ad nodulas Hæmorrhoidales sunt applicandæ, sed quia hæc loca repudiare solent, prius detergenda sunt ablutione Lactis dulcis, tuncque si sanissimæ fuerint, appre-

prehendent & mordebunt: sicque fluentibus Hæ-
morrhoidibus restituitur æger. Sanatur etiam
hic morbus per Scabiem, si vero totum undi-
que corpus pruriat, titillet, rubeat, doleat, ca-
leat, per salutarem ægro *μετάσσειν* morbi mate-
ria deponitur ad corporis peripheriam, hæc stig-
matibus rubris parvis confluentibus defædatur,
paulo post totidem apostemata inde nascuntur, ut
totus homo integra ulcerosa crusta obsecus
appareat, & omnis furor placatus est; quo in
casu naturam minime turbendam esse censeo,
sed potius adjuvandam per potum diluentem,
blandum, aperientem, assiduo magna copia in-
gestum, ut sic corpus perspirabile servetur, quan-
tum fieri artis leges permittunt; corpore interim
adversus frigus munito admittatur aër liber, pu-
rus, frigidiusculus, ne æger in fætidissima hac
Atmosphæra ipsas suas exhalationes inspirare
cogatur; sanatur etiam Mania per evacuatio-
nem atræ bilis, si igitur constat per phænome-
na bilem atram hujus mali causam esse, ilico
confugiendum est ad remedia bilem hanc sol-
ventia, solutam de corpore eliminantia, talia
sunt imprimis Cholagoga dicta veteribus, quæ
commode dividi possunt in duas classes: quo-
rum prima continet omnia saponacea naturalia,
qualia sunt, cunctorum fructuum Horæorum
maturorum succi expressi recentes & herbarum
Alcalinarum, Absynthii puta, Allii, Asparagi,
Atriplicis olidi, Bryoniæ albæ, nigræ, Brassi-
cæ, Cardiacæ, Centaurii minoris, Chelidonii
minoris, Chamædryos, Cochleariæ, Nasturtii,
Aquatici, Hortentis Nerii, Lychnidis, Fu-
maricæ, Saponariæ dictæ, Porri, Rutæ, Rapha-
ni, Sabinæ, Saturejæ, & quæ plura talia, dein
D 5. succi

succi herbarum valde acrium & aromaticarum ut, Calaminthæ, Hederæ terrestri, Urticæ, Fæniculi, Scordii, Matricariæ, Melissæ, Menthæ, Scabiosæ, Tiliæ, Tanaceti, Calthæ, Levistici, Aristolochiæ, Petroselini, Angelicæ, Pæoniæ &c.; deinde Saponacea artificialia, ut Sapo Venetus, niger, Starkeyanus & reliquæ eorum species, quæ ex oleo & sale arte combinatis constant, huc refero syropos omnes moderate aromaticos; ut est Syrupus quinque Radicum Aperientium, Syrupus Cichorei & cum Rheo, & Syrupus Rosarum simplex, & cum Senna, Violarum, de Artemisia, &c.

§. 1114. Hic sequitur Maniæ species sæpius observatæ. Multi homines Autumno post multas evacuationes debilitati fiunt Melancholici, dein Maniaci, hinc hic morbus caute est tractandus, hæc vero species per Theriacam curatur, hincque vino uti licet & debet, nam si sanguis exassatus sit, quid tum juvaret, si subduceret, & hoc ordinario circa Autumnum observatur in regionibus calidis; hic morbus solis Cardiacis reficientibus, replentibus & roborantibus sanabitur, ut sunt jura carniæ, lacticia, maxime autem ipsum lac calide haustum vel ejus serum, lac defloratum, lactis flos &c. huc Panadæ vel Panatellæ Italarum, Britannorum, & Germanorum, vario tantummodo spissatis gradu differentes spectant, tales sunt ex seminibus frumentaceis, leguminosis, farinosis, bene maturis, moderate siccatis, satis recentibus, Triticis, Hordei, Avenæ, Orvzæ, Secalis Milii, Fagopyri, diversimode præparatis, emulsis, decoctis, fermentatis, ut sapore & odore gratissimo sese commendent, hinc si morbus ortum ducat à notabili quadam evacuatione.

ne.

ne, vel à Morbo fatis acuto & praegresso, imo tantum abest, ut valde moventia innoxie propinari tunc possint, ut potius aegrum in ipsa ingesti medicamenti operatione subitaneae neci tradant, proin constat, quam inepte generalia vel specifica remedia praescribuntur tam variae interim uno tantummodo nomine insignitae Maniae.

§. 1115. Mania quippe suborta in corpore plethorico, aetatis mediae ab evacuationibus quibusdam sanguineis suppressis requirit largam sanguinis missionem factam lanceola latiori, quae repeti debet ex consideratione redeuntium denuo symptomatum; haec species oritur à tensione vasorum cerebri nimis impletorum & irritatorum; haec est tertia Maniae species; quae in mulieribus sanguine plenis observatur, & ab evacuationibus solutis suppressis, ut apud *Hippocratem* unus est locus, si mammae turgeant, nec lac exeat, nec lochia fluant, tum Mania oritur, quia sanguis non evacuatur; hinc hic morbus oritur 1. ex Melancholia, 2. ab evacuatione & atra bile, 3. ex nimia plethora, quae curatur, ut Epilepsia à plethora, nempe venae sectione & purgatione, donec labefactentur vires, detur etiam quotidie levis potus somnum concilians. Hi aegri violentissime furunt, & aliquando spatio quadrantis horae venae sectione curantur, hinc putant Medici venae sectionem in omni Mania bonam esse, sed *Sydenhamus* optime contrarium docet.

Rabies Canina.

§. 1116. Rabies nullò morbo magis affimilatur, quam Maniæ, nisi quod fit cum febricula, cæterum adest furor sibi & aliis nocens.

§. 1117. Rabies non tamen semper adest, nam aegri inventi fuerunt, qui usque ad finem sapientes fuerunt, sed ex decem vix in uno obrinebit, sed tamen vidi.

Canina dicitur, quia apud nos plerumque canibus accipitur.

Hydrophobia; hoc fit, quia degluttonem metuunt, sed aquam desiderant, sed quia, si ipsis offeratur, à metu degluttonis convelluntur, hinc metuunt, ne aqua ipsis iterum offeratur ob rationem dictam, caeterum non constat iis, aquam quatenus elementum esse adversam, nam saepe conqueruntur se bibere non posse. Ex omnibus Auctoribus collegi omnia, quae huc pertinent, excussi etiam *de la Charge*, quia omnes canium morbos pertractat.

§. 1118. Homo semper ab animali Hydrophobo infectus laborat, nam ex centum vix unus erit, qui non morsus sit à tali animali, sed quaeritur, an sine communicatione homini accidere possit? dico rarissime observatum; tamen memini me semel hunc morbum sponte ortum vidisse in lectore publico, qui missus subito *Harlemum* maxime festinavit, & toto die in sole aestuantissimo degit nil nisi spiritu vini hoc tempore assumpto, unde maxime fatigatus domum rediit, & postea in febrem ardentissimam incidit, &
con-

constrictione tali faucium laborans metuit ipsam aquam & salivae deglutationem, ut revera his hominibus fit, & habuit omnia symptomata Hydrophobiae, & non inveni ab alio animali in eo malum esse derivatum & ut in aliis animalibus sponte oritur, sic forte in homine in morbis Acutissimis sed tamen raro fit, quia morbus forsan falso pro Angina habetur.

§. 1119. Si una vacca demorsa cornibus petat alias, tum omnes inficiet, hominesque saepe laedere voluit; adfui homini morienti, qui amicis suadebat, ut abirent, nam aliter evitare non poterat, quin spueret & laederet eos, mens enim sana aliquantulum ei erat.

§. 1120. Canes plurimum furiunt; feles pejus his, lupi pessimas strages faciunt, vulpes omnia perdunt. *Willisus* ejus rei habet electas & fidelissimas historias. An hoc etiam propagatur, inquitur maxime? nempe si homo momorderit alium & salivae adegerit portiunculam in sanguinem alterius, puto omnino, sed spuma sola hoc non facit, nisi corpus sudet, tum est metuendum, & puto, licet quis non sudet, tamen esse metuendum.

§. 1121. Maxime omnium est frequens morsus canis, lupi, vulpisque, quae animalia maxime inter se conveniunt; non novi animal rabiosum evasisse, quod modo seclusum est, si v. g. cani aestivo tempore lardum rancidum balenae edendum praebeatur ad catenas obliviscendo potum, tum eodem modo furit, ac si à rabido cane morsus fuerit.

§. 1122. Regio fervida magis versus Aequatorem sita, hinc in Sicilia, Hispania, Italia, morbus est frequentissimus; vicissim ubi atrox frigus & aestate ingens fervor adest, ut in Sue-

cia, Dania, Russia, aliisque regionibus Boreali-
bus.

Victus est carne putrida &c. Si canes carnibus
suspensi uno alterove die vescantur, tum fiunt
pugnaces, tandem rabidi, sitis ingens, si
à famulis iis aqua non detur, famulos acceden-
tes demorsos esse contigit, aut si dentur carnes
putridae.

Vermes. Est canium genus, quod homines
aggreditur non latrando sed grunniendo; hi
cito fiunt rabidi, & in his dissectis renes fue-
runt inventi vermibus sanguinolentis pleni, à qui-
bus totus ren exeditur, nil nisi pellicula externa
remanente, sic ac in *Frisia & Brabantia* vulgare
est inter boves, vaccas & tauros, quod habeant
vermes in sinu frontali & tum furiant; si vero
rustici in tempore videant, tum perterebrant ibi
caput, vermem extrahunt, & tum sanan-
tur.

§. 1123. Primum inquirendum est, an animal
fuerit rabiosum, si non spes sit curationis, modo
tollatur imaginatio, si rabidi fuerint, non negli-
gendi sunt. Signa incipientis rabiei in cane sunt,
si fiant tristes, & se abscondant in quodam angu-
lo, cum alias semper hominum consortium quae-
siverunt, multi nunquam latrant, sed murmu-
rant, grunniunt, si canis, qui semper antea la-
travit, nunc mutus est, tum est mergendus, ni-
hil bibit, cum aliter multum bibebat, aestuar,
nam si edat & bibat, tum malum nondum ei ad-
est, sed si omnibus sit molestum, & animal an-
tea humanissimum & fidelissimum benefactoris
immemor, somnolentum, torpidum; hoc est pri-
mus gradus mali. Morsus quidem in hoc casu est
pessimus, sed tamen non desperandum est; si

mora

morsus fit homo, tum statim est inquirendum, in quo gradu hoc factum sit, si in hoc, tunc spes est sanationis, in secundo gradu anhelant, incedunt ut ebrii, ut torpidi nec herum noscentes amplius, spumam ex ore emittunt quia nil salivae deglutiuntur, unde fit, quod hi ante ore incedant, tum dicunt Belgae *de Hond zit*, si morbus porro pergat, tum vocant Belgae canis currit *de Hond loopt*. Dein gracilescent, nam novi canes intra viginti quatuor horas fuisse furibundos factos, & adeo graciles, ut nosci non potuerint, sic etiam de hominibus verum est, talem canem grunnientem vidi in via *Hagæ Comitis*, ille omnes stipites, arbores, truncos sibi obvios momordit, sed tamen raro nisi irritati deflectunt à via sibi proposita; hinc nunquam quiescunt, currunt, sedent, non vident, an impingant in lapidem vel arborem, caudam inter pedes gerunt, linguam plumbeam siccam spumofam, at hic morbus non dia durat, vix viginti quatuor horas ferunt, per omnia loca sine discrimine currunt, hic morbus in hoc gradu est vix sanabilis. Semper observavi in morsu à cane rabido, quod quo morsus factus sit prior morti animalis, eo homo citior & pejus malum accipit, nam ille intra sex vel septem dies moritur.

§. 1124. Erat quidam Vir nobilissimus, qui videns caniculum pulcherrimum, illum ex amore accepit, & caniculus eum momordit in labium, sic ut vulnus vix apparuerit, ilico vero eum dimisit, sed ille tamen hinc mortuus est, hinc tam leve vulnus non debemus vilipendere, quasi esset nullius momenti, sed bene curare & in his Medicis obsequi, qui de his scripserunt.

Esa

Esu Lactis &c. Hinc haec animalia ex mandato publico sunt interficienda & tota sepelienda. Multa sunt experimenta in *Pandectis Medico-legalibus Clarissimi Valentini*, ubi omnes casus judiciales colligit, & haec habentur à carne furiosi bovis comesta, unde omnes Medici pronunciant summa esse pericula. Aegro Hydrophobia laboranti non est dicendum, quod malum sic communicetur, nam debemus ipsi dicere nil mali subest, nam aliter inquieti sunt.

§. 1125. Tempus, quo à morfu accipiunt furorem, est incertum, primo die tempus est citissimum, quod annotatum invenimus, annus vigesimus est tardissimum, & hi homines singulis annis quosdam insultus habent, de quo non sciunt, quid sit, sed de quolibet intermedio tempore apud Auctores exempla habentur.

Viginti integros annos. Hoc vero nunquam hominibus est dicendum, nam hi demorfi à cane vel rabido vel non, tamen semper per tantum tempus in metu essent, sed tamen nos Medici omnem possibilem cautelam adhibere debemus, si vero canis hominem mordeat, prima hora morbi, tum diu latet, & quidem per annum, si vero tertio die, tum citius multo se manifestat.

Victu. Sic plerique inceperunt pati malum, vel postquam plurimum pinguedinis vel Spiritum Vini, vel Vinum assumpserant, vel sic febrem accipiebant, unde corpus turbabatur, & hic virus tamdiu latet.

Pituitosi vix afficiuntur, verum mirum est, quod ille lupus rabidus multos momordit, qui

malum non acceperunt, ab aliis vero nulla præcautione malum averti potuit.

§. 1126. Hic Phænomena hominis infecti annotantur, quæ aliquoties ipse observavi. Primo locus, cui primo impressum est contagium, nempe si in brachio vel crure, valde dolet, deinde oriuntur lassitudines, dolores vagi, &c.

Maximè vicina. Hinc illi ægri conqueruntur de doloribus, quos in alio casu Rheumaticos inflammatorios appellare solemus, tum ægri lectum quærent.

Subsultibus; quasi terrerent, si roges, unde te sic habes, unde tam inquietus, dicit se nescire.

Solitudinis studium; nil plus abhorrent quam esse in hominum consortio.

Sanguis bonus. Hoc verissimum, nam nullo modo est inflammatorius.

Ingens angustia &c. Nempe ubi finitur oesophagus, & ubi os ventriculi inferius nullus dolor nisi in fine; nam debemus hic differentiam facere inter signa Pathognomica & Symptomata morbi, omnes ægri conqueruntur, quasi hæc loca prelo comprimerentur.

Respiratio difficilis. Nam cum singulari sonitu & emphasi respirant, & hoc faciunt, licet non angantur ab aqua; si possint, furtim se subducunt.

Horror ad aquam. Non verò ita horrent ab aquis, ut *Lysterus in actis Anglicanis* in duobus casibus narrat; erat æger, qui suppositam pelvim aqua plenam videre poterat, imo manum immergebat, dicebatque se refici, & bibere velle, sed quando ad os veniebat, tum convellebatur, & ipse ante annum vidi in homine
fatis

fatis probo Memnonita nomine *van der Kluis*, qui laudabat aquam & cerevisiam mente optima compos, sed suam miseriam deplorabat, quod bibere non posset, tum rogavi, ut bibere vellet & dixit, faciam, quidquid potero, & poculum arripiebat, faciemque avertebat, sed cum applicaret, horrendum visu omnes muscoli faciei & oris convellebantur; & bibere non poterat, dicens nescitis quasnam habeo convulsiones & anxietates, hincque puto modo hos homines horrere aquam, quia ab ejus deglutitione ita convelluntur.

speculi. Quia ilico tum horrendam faciem habent, & si tum semet-ipsi vident, hinc horrent, dicuntque o quam mira imago mea? & puto hoc hinc magis fieri quam ab Antipathia.

Prostratus &c. Notabile hic est Britannici illius viri exemplum, qui sciebat se aqua infectum curari debere, aquam afferri jubebat, cum allata esset, dixit se aquæ aspectui oblectare velle prius, sed ad os non applicare poterat & dicebat se bibere posse, jussitque ut tenerent pelvim, at si ad os pertingeret; convellebatur omni semper vano tentamine, ipse bona adhuc mente sciens hanc solam esse curam, sed aquam scire non poterat.

Attactus humoris. Si enim clausis oculis poculum sumant, & labiis admoveant, tum totum corpus contremiscet.

Priapismus satis malignus quamdiu durat, sic hic descripti sunt Hydrophobi.

Procedit malum &c. tum ubique dolent, & vellent se mortuos esse, si accedat aliquis, se continere non possunt, quin semper spuunt; mens prudens adest in summa *ἀκμῇ*, sciunt se furere

furere & mallent se esse mortuos, quam ut alios lædant.

Postea &c. Semper linguam esertam habent, & spuma sicca ad latera hæret.

Furor. Nam adeo horrent a deglutitione salivæ, ut nos à visceribus bovis putrefactis.

Spuma. Rogavi ægrum, de quo antea dixi, ut vellet deglutire salivam, dixit non possum, est enim adeo putrida, ut inde convellar, hinc præ metu, ne quid cadat ad posteriora faucium, semper expuunt, & sic quandoque in homines adstantes forte spuunt; ille æger malum acceperat à morfu felis in manu, quod vulnusculum neglectum erat, ad hunc vocatus fui morbo jam præfente, sed nil scivi de morfu, sed tandem ex ore ejus intellexi, hinc ipsi multis horis adfui, & quoque ultimo tempore vitæ, ubi manibus & cruribus se sustinebat capite interim pronò instar canum, tuncque delirabat & sciebat se delirare, nam semper mens constabat, si vero mente adhuc valeant, tum manu spumam arripiunt & in terram dejiciunt.

Metuens. Multi Medici, accedere non audent, sed tamen omnes illi ægri, quos vidi, erant tranquilli, malum nonnunquam deplorabant, & dein iterum delirabant, & tum se Deo committebant &c. & sic interpolatis vicibus delirabant.

Intra quartum &c. Non novi diutius vixisse.

§. 1127. Ex historia data cognoscendus est morbus, nempe à morfu animalis rabiosi, narratione aut conjecturatione assequimur, nam aliquando ipsi ægri sibi hoc factum nesciunt, sic vidi summum virum, cui vesperi domum
re-

redeunti in atrio occurrit canicula pulcherrima; quum ille caniculam attrectare vellet, ab illa fuit morsus in digito, mane vero vulnus abierat, post aliquot septimanas malo corripitur, aquam horret, unde morsus recordatur, curatio frustra fuit tentata eventu tristissimo, à medicinae principibus vero unanimiter afferitur demorsorum nondum rabiosorum praeservationem à rabie certam non dari, hoc consentiunt candidi non jactatores: qui omnes scientias pessumdant, aquam paventium nullos sanatos scribant, nec norunt, sed tales, qui aquam non pavent sanari, at quomodo hoc fiat, ipsi nesciunt. Rogo hic omnes Medicos, an habeant certam methodum, sed credo omnes responsuros esse se illam non habere & nullum fere exemplum habemus ullum esse sanatum, nisi apud *Diogenem Laërtium*, ubi Philosophus erat morsus, ille in balneum ingressurus putabat se ibi canes videre, quos etiam timescebat, hinc ille ingressus natavit & sanatus est. Medici semper in iis perstiterunt, quod juvare non possint, fugiunt ab aegris, agunt per internuncios, ut plerumque in Peste, exceptis paucis.

§. 1128. Dissecta sunt plurima demorsorum cadavera, inventum est os siccum, lingua tumida, fauces, larynx, aesophagus inflammata, hinc putaverunt quidam causam mali esse impeditam deglutationem, sed non credo hanc esse causam potius effectum, sed si aegri summa persuasione potum assumant, tum subito convelluntur, at quando in ventriculo devenit potus, tum facile ferunt; Auctores crediderunt siccitatem & inflammationem provenire, quod non habeat gluten in stomacho, sed potius credo esse effectum, nil edunt, bi-
lis

lis regurgitat, hinc bilis atra non est causa, sed effectus, nam in febre Ardente, ubi non bibitur semper talis ambusta bilis inventa est, pericardium est siccum, omnis fere sanguis in pulmones congestus, neque id facit, sed sequitur morbum, semper furiant, spuunt, ardent, nil recipiunt, sanguis siccatur, incrassescit; sanguis in corde est siccatus à nimio ardore, arteriæ plenæ, venæ vacuæ, hinc sanguis est adeo crassus, ut in venam non transeat; hæc omnia semper invenietis, sed hinc est concludendum hoc morbum primo fecisse, nam æger habuit febrem, & deglutire potuit, hinc siccitas, vide *Boneti Sepulchrum Anatomicum*.

§. 1129. Prophylactica & Therapeutica incertissima sunt paucis exceptis, qui se quid invenisse gloriantur, tum vix unum exemplum rei præstitæ promunt, eventus vanus est, non crediderim majus in medicina esse damnum, quam quærere specifica, tamen quod quædam adsint non negamus, sed certior est methodus, quam his quærendis, v. g. Cortex Peruvianus millenis experimentis notus est prodesse in febribus, alij eisdem curant Methodice dato pulvere Chinæ Chinæ, & sic qui superstitiosi sunt & miraculosa credunt, dicunt *Sancti Huberti* floccum fissuræ in fronte factæ impositum curare rabiem, vidi Clarissimos Professores audacter scripsisse in horum remedio, ut æger sanetur, sed minime verum, & nil boni habent nisi projectionem in aquam, nonnulli laudant ungulam canis, quam nonnulli canes ad pedes habent, nonnulli pellem canis rabidi loco affecto esse imponendum, sed puto hoc esse periculosissimum.

§. 1130.

§. 1130. Hoc mihi videtur clarissimum & certissimum primo affici nervos, morsus enim sæpe non penetrat, usque ad sanguinem, dolor afficit nervos, hinc in nervis primum symptoma, dein insomnia terribilia, denique convulsiones, quæ ad nervorum affectiones sunt proxime referendæ. *Lysterus* notat, quod fuerit aliquis Hydrophobus, qui jam aquam metuens cum uxore in lecto paroxysmum accepit, & cum uxore coïvit, quæ inde nil mali accepit, dein & hinc puto hæere in spiritibus, quia sanguis in initio est bonus, paulo vero ante mortem fit instar picis; sic & primo habent summe turbatos spiritus & varios insultus, & hinc puto proxime referri posse ad speciem convulsionis, nam primo à potu quodammodo abhorrent, dein magis & tandem bibere non possunt. *Lysterus* invenit cor sinistrum fere vacuum, & omnem sanguinem in venis. In deglutita radice *Cicutæ Aquaticæ*, quæ vomitu rejecta, statim convulsio cessat, retenta brevi moritur æger; ergo malum non erat in sanguine, aliter homo rejecta radice mori deberet tantum ex nervorum irritatione.

Stomachum. Omnes dicunt se ibi inexplicabilem angustiam ad os ventriculi sentire, unde videtur rete nervorum circa os ventriculi & diaphragma affectum esse; stomachus vocatur ille tubus à faucibus usque ad ventriculum. Nunc sequitur cura, & puto omnes curari posse, si modo in tempore Medicus prudens adsit.

§. 1131. Curatio Prophylactica imprimis sex sequentibus modis fit.

1. Totus locus pertundendus est magnis scarificationibus, hinc sanguis extrahendus, ut par-

partes fiant apertæ, ingentes cucurbitæ applicandæ, ut partibus mortuis venenum non communicetur amplius, & sanguis exsiliendo veneno abluetur, tum incenso aegro subito ferro ignito locus inuratur, sic subito venenum extinguitur, non vero tantum bullulæ inurendæ sunt, sed locus satis profunde urendus, unde scarificatione & ustione pars mortua fit, tum ulcus apertum & exulceratum teneatur, hinc apponitur v. g. unguentum Basiliconis cum Mercurio Corrosivo seu Aceto si nimium concrefcere conetur, & tum continuo madefiat à sale & aceto, & lintea in his madefacta continuo imponantur; hinc summum remedium extinguens hoc venenum est sal & acetum, cujus egregia habeo exempla in canibus & felibus, ex his compressa immerfa & humectata muria, sale & aceto.

2. Auctores quidem dicunt, vestes vel alia aqua maxime abluta non infecisse, melius vero est non fidere, sed abjicere & comburere.

3. Quo enim magis metuunt se jam praecipitatum iri, eo melius, si vero non metuant dicentes possumus natare, tum nil juvat, ut apparuit in exemplo illius Britannici, qui cum navi ex nostro portu in Britanniam erat navigaturus, sed cum duobus miliaribus abesset à portu, navis fregit, ille per aliquot horas in mari fuit, & tandem ad littus veniens Deo pro salute gratias agebat, & ad negotia sua urbem versus, sed quatuor vel quinque dies post habuit morbum terribilem & Hydrophobus factus est; ille tum narravit se à cane rabido esse morsum paulo antequam navim ingrederetur, & ille tamen hinc mortuus est, quod forsan factum est, quia fidens sua arte, natandi non per-

perterritus fuerit, inde patet aquam falsam non curare hunc morbum, sed tantum errorem subitum nervorum genus mutans & venenum excutiens.

4. Bina exempla habui, quod à fele rabida, ut in duabus puellis, uni crus dentibus & pedibus terribili spectaculo erat laesum & plusquam centum vulnera habebat, altera vero eodem fere modo erat morfa, felis eim illis erat propria & amica, sed has curavi, & ambae adhuc supervivunt, hoc factum vero est abhinc decennium, sic & duos aegros curavi, qui à cane rabido erant morfi, sed forsan cogitatis hos non fuisse rabidos, sed tum nulli Auctori in his est fidendum, nam puto me certo scire animalia haec rabida fuisse; haec omnia, quae hic dico in initio sunt instituenta. Fiat Acetum aromaticum cum saccharo paulillo, Aceto, Marrubio, Alyfso Dioscoridis, de quo aeger bibat omni mane, unde per horulam fudet, ut omnes humores in aequabili perspiratione laborent.

5. Quo plus aeger aquae tepidae immergitur, eo plus humores ejus diluuntur, & illa aqua se melius insinuat.

§. 1132. Hoc feci in illo homine *van der Kluis*, sed cum ante duos dies non diceret se esse morsum à cane rabido nil profuit nam primo die de tali re non auspicabam, ideo modo praescripsi usum aquae cum paucò Vino Rheno ad refrigerandam febrem Ardentem, quam adesse putabam. Ab initio medicinae usque ad hocce tempus, tria exempla modo scio, curatum esse Hydrophobum, nisi quod & nonnulla à lupo illo, qui in pago quodam tot homines momorderat, evaserint, si homo Medico primo

mo adveniente diceret morsus sum, tum adhuc curari posset.

1. *Inflammatorius.* Nam sanguis hic exustus est, nil bibunt ægri, & hinc puto illos non mori à veneno, sed ab effectu veneni, quia nullum diluens & nullus chylus sanguini valde moto accedit, hinc optimum est clyfma injicere omni quadranti horæ; venæ sectio instituatur usque ad animi deliquium.

Clysmata. Nam ex his non expavescunt, & sic tanta aquæ copia injici requiritur, licet quandam partem iterum dimittant, semper tamen maximam partem retinent, atque ita non opus est, ut nos homines cum potu ita torqueamus.

Aquam. Sic vidimus ante tres menses hominem, qui ne guttam aquæ bibere poterat, sed cum ipsi dicerem, debes bibere, aliter tantum aquæ frigidæ in corpus tuum injiciemus, donec bibas, at tamen dicebat, non possum, sed faciatis id, quod ars præcipit, & hinc magna copia aquæ ad ejus corpus est affusa & tum tandem dixit, jam puto me bibere posse, & tantum bibebat, quantum voluimus, & non timebat pro potu, sed hoc in illo homine jam erat tertius dies morbi, & si primus fuisset forsan hinc sanatus esset, ille homo primo mane bibere non poterat, sed dein aqua perfusus bibit, sed iterum evomuit cum materia biliosa & iterum assumpsit, ut tandem retineret, sed aliquot horis post iterum bibere non poterat, & repetita profusione aquæ iterum bibere poterat, sed tamen dein iterum impotentia ad potum rediit, & sic tandem mortuus est, primo vero impotentia ad potum oriebatur, quia potus ad ventriculi os sistebatur. In Britannia il-

Pars V.

E

los

los ægros Medici alligabant palo, & fistulis aqua plenis perfundebant; simile refertur de Philosopho Atheniensi, qui se invitum in aquam projecit, alii Medici ægros laqueis in pavementum constringunt, & aqua perfundunt ut supra; id solum in hac curatione est infortunii, quod uno vel altero anno duobus vel tribus diebus, quibus ante eos occupaverat malum, sunt mæsti & Melancholici, sed recidivam nunquam patiuntur; inde patet, quod fit morbus inflammationi & Gangrænæ similis, hinc aquosa sunt optima.

§. 1133. Omnia medicamenta calefacientia pessima sunt, ut Orvietanum, licet *Lysterus* & omnes fere alii laudent pulverem Palmarii, Theriacam Andromachi, *Diascordium* &c. sed hæc videntur ipsum morbum facere, & hæc nunquam juvarunt, hic vero tantummodo diluentia conveniunt. Si nimis furant, statim currunt ad Magistratum, ut ægri suffocentur, Medici prius consulendi sunt, & omnia præcedentia dicta medicamenta tentanda sunt, denique ægri sunt coercendi, ne aliis noceant, instituenda balnea, nam nunquam illi ægri suffocari debent, sunt enim nimis debiles, ne malum facere possint.

§. 1134. Verum enim vero hic non est desperandum, nam in Actis Parisiensibus habetur exemplum puellæ curatæ, quæ jam furebat, & bibere non poterat, illa vero palo alligata multa aqua aspergebatur, contra quam furebat, sed tandem dixit, quam mirum, quod jam non magis paveo aquam, nam mihi ejus affusio grata est, & tum bibebat, & sic quodammodo sanata est, sed tamen omni anno aliquid rediit de paroxysmo, sed non ita gravis fuit.

An

Antidoto. Nam omne venenum habet antidotum, hic vero guttula spumæ sanguini communicata inficit hominem, si ergo aliquid, quod contra hujus guttulæ operationem ageret, vel ejus esset antidotum, tum cura facilis esset, nec de hac re desperandum, nam homo ictus à Scorpione, si assumat oleum, in quo coctus est Scorpio, nil nocet, sed illud oleum præservat ab hoc veneno, ut panis à morte; à Lupo nuperrime grassante fere quadraginta homines fuerunt morfi, triginta circiter mortui sunt, & decem servati; si horum omnium historia accurata esset notata, multum forsan lucis medicina in hoc morbo accepisset. Venatores laudant pilos canis, qui momorfit, cui tum non confido, cum experimenta adsint, sed potius metuo; fiderem, si canis ipse in se haberet venenum, ut Scorpio & Vipera; quod non ita fert.

§. 1135. Ut de hac re certus essem à Celso usque in hoc tempus omnes Auctores de hac re scribentes evolvi, & vidi quidnam haberent, quid laudarent. *Galenus* & ejus descriptor *Oribasius* scribit præceptorem suum *Æschrionem* dedisse Caneros combustos & pulverizatos in potu, omnes Hydrophobos curasse, verum experientia non confirmat. *Scribonius Largus* in libro egregio de Compositione Medicamentorum describit Opiatam, qua omnes Siculi curati sunt apud quos frequens est rabies, nec hoc confirmatur.

Nec peregrini &c. Hoc est animal Lupo simile, sed hoc nil juvare credo, & præterea hoc animal tam rarum est, ut adhuc dubitetur, an adsit in rerum natura, dicitur quidem proconsulem Romanum hujus usum suis comen-

mendasse hoc in casu, sed non puto tale animal esse, nam dicitur esse animal Lupo simile, quod noctu circa tiguriam ploratum edit, ac si infans ploraret, ita ut homines putarint suorum vicinorum infantes ita plorare, & tum aperientes januam, hoc animal in hos homines valde insidiosè infilire, hosque pro præda abripere, sed non credo, quod talia animalia adsint, & puto esse fabulam à Plinio vel Aristotele inventam. Cinis Cancrorum cum Theriaca laudatur, sed calidum est medicamentum, vidique plurima copia data nil juvasse. *Grew fidus scriptor & Theodorus Mayerne* laudant Mithridatium cum pulvere veri Stanni Anglici, quod calidum est medicamentum.

Nec radice Cynorrhodonis. Hoc habetur apud Gallum quendam Sacerdotem, qui dicit sibi à Deo revelatum, sed puto nil minus verum, sed quia ipsa vox significat Rosam Caninam, hinc forsân putarunt Auctores, quia sic dicebatur, hinc Rabiem curare Caninam, hæc Rosa habetur ad Januam horti introitus ad dextram, estque ibi prima, hæc Gallos gerit, in quibus adest vermiculus, qui *Batoscyms* dicitur.

Nec Lichene. Est infima pars Ostreae Maris, quæ Ostrea oblonga supra ignem non fumantem crepabant, & in pulverem redigebant, dabantque mane ad dragmam unam, puto vero quidem concedi posse sed supra dicta non negligenda sunt, verum tamen videtur aliquid boni compertum, de Ostrocodermatibus & Coralliis, sic medicamentum *Clarissimi Grew* potest esse bonum. Fæmina fuit *Dantisci*, quæ pro certo & infallibili medicamento vermes Majales in melle coctos ægris vendidit, illud vero quoque descriptum inveni in *Arnoldi*

di Wikardi Thesauro Pharmaceutico seu Tractatu Praxeos nempe R. Scarobæos vulgo Myrolostri, abscissis eorum capitibus, suffocentur in Melle despumato, relinquuntur per aliquot septimanas in sole, de his ita conditis No. 4. contundantur, addantur aquæ Anagallidis. Verbenæ ana uncia quatuor, dissolve & exprime per linteum colatum protinus ad bibendum ab initio datur calida, ut vulnus diu apertum teneatur, laudatur quoque imprimis Mercurius Præcipitatus Dulcis, qui eximium & præstantissimum est remedium, quod non modo vulnus occludi prohibet, sed etiam ex alto venenum extrahit, si quotidie parum inspergatur, egregie quoque venenum eliciunt Caepae, Allium, Ruta contusa, & cum Melle & Sale mista imposita, sed si haec omnia non in principio adhibeantur, sed post decursum duorum vel trium dierum, tum vana sunt omnia fere arcana, quocumque etiam titulo ab Auctoribus Practicis laudata & commendata sunt.

Scorbutus.

§. 1136. Nomen à Belgico antiquo *Scorbeck*, quasi oris laceratio, quam partem maxime investit, Scorbutus videtur esse à *Plinio* descriptus à *Sopà os xania* malitia, quae significatio cum nomine *Scorbeck* convenit, & *Plinius* dicit ira vocasse Belgas & apud *Hippocratem* de *Lienosis* sunt exempla maxime huic morbo convenientia, sed ob regionis situm & peregrinationes tunc temporis rariores ad hæc oras non ita

frequentatas, infestat enim imprimis regiones, ubi parum Solis, ut in Groenlandia, ubi si nostrates paucò tempore fuere, rigent & faent à Scorbuto, manifestantur imprimis magnis navigationibus, sed veteres tantum legebant littora Regni Lusitaniae. Difficile est ideam dare Scorbuti, quoniam est morbus adeo involutus & varius, verum optime de eo scripsit *Germanorum Galenus Sennertus* per collectionem rarissimorum Auctorum quam edidit, scripserunt quoque *Willisus* & *Gesnerus* quaedam de Scorbuto, & alii inter nostros Batavos quam plurimi; *Hippocrates* quoque hujus mentionem fecit in *capite de Morbis nigris*. Veteres Medici Batavi dixerunt omnes morbos Chronicos $\frac{2}{3}$ partem esse Scorbutum, ejusque productum; & in Anglia idem obtineret, sed cum incolae magis vinis & recentibus carnibus utuntur, hinc illi morbo non adeo sunt obnoxii, unde etiam venit, quod nunc in Hollandia illa non adeo est familiaris, quam solebat. Lienosis exulcerari & ulcera erumpere & quasi exedere carnes, & haec sunt verba *Hippocratis*, quae ad hunc morbum quodammodo referri possunt, sed veteribus non fuit adeo bene descriptus, quia non tam multum navigarunt, & vix in mari noctem transierunt, & hinc non mirum, quod de hoc morbo multa dixerint; quae huic morbo, ut hic habetur, conveniunt; hujus morbi dirissimum exitum *Joris Spitbergen* in *Diariis* optime descripsit, quae in Groenlandia, licet hinc mortuus tamen hoc reliquit. Inter recentiores etiam Medicos nemo melius descripsit, quam *Eugalenus Krissius*, qui difficillime antea acquirebatur, sed repressus est *Amstelodami*.

§ 1137.

§. 1137. In describendo hoc morbo summam navic operam *Sennertus*, qui in *Tractatu de Scorbuto* omnes Scriptores Antiscorbuticos collegit, quos hic in paucos Aphorismos collegi, semper fere Medici Boreales affirmant plusquam $\frac{2}{3}$ morborum oriri à Scorbuto, hinc accurate est examinandus. Puto, quod morbus, qui Scorbutus dicitur, unus æque distet ab altero, quam etiam Scorbutus vocatur, ut Pestis ab Hydrope; sic & species quædam, quam per *Trifolium Aquaticum* intra duodecim dies curare possum; alia est species, quam cum *Cochlearia* intra sex dies curare valeo; si vero hæc in alia specie detur, tum hepar crepare facit.

§. 1138. Ille morbus nunquam in Italia, Hispania &c. est deprehensus, & ibi non cognoscitur, ibi quoque hæc herbæ Antiscorbuticæ non crescunt, neque habent *Trifolium Aquaticum*, neque *Coachleariam* &c. hæc neque in divitum hortis habentur, sed hic imprimis in æruginosis locis, ubi Scorbutus maxime grassatur bonitate naturæ crescit.

Otiosos. Si homo etiam maritima loca incolat, & tantummodo se fortiter moveat, ille non habebit Scorbutum, sed ille, qui multo plus à mari abest, si otiosus sit, hinc statim inficitur, sed hoc ad Medicum, nam nos semper loquimur cæteris paribus. In quodam bello cum Gallis Batavi inundarunt terram hac aqua salsa maritima, & hinc maris quisquiliæ superadscendebant terram, unde multa millia hominum infecta sunt. Sic invenietis in hac regione loca paludosa vulgo mœas belgice *Veen-polders*, ubi glebæ terreæ combustiles educuntur, si tum autem profundius terram extrahere possint, tum aggerem circum circa locum faciunt, & aquam

ope molendinæ exarant, & sic cespitem porro terram accipiunt, illi homines sunt quasi sub aquis, & inter hos vix inveniuntur, qui dentes non habent à Scorbuto exesos & cariosos, dein ex ore delapsos.

Lapidibus. Quæ lignea pavimenta habent, meliores & saniores sunt.

Item quas aves &c. iis in locis; qui talibus vescuntur præ reliquis Scorbutici fiunt.

Morbis lentis. Nam nemo fere ex Quartanis resurgit, nisi postea Scorbutum accipiat.

Cortice Peruviano. Sydenham, qui hoc cortice multum usus est, dicit se unum incommodum in hoc reprehendisse, nempe quod Scorbutum producat, hoc vero fit, quia materia à febre ejicienda nondum est educta, & tum dato cortice Peruviano adhuc hæret materia & versus cor fluit.

§. 1139. 1. Hæc quæ hic dico, ita se habent, si non alio morbo laborarint paulo ante, seu adhuc morbo detineantur.

Primo homo, in quo incipit est solito pigrior, unde semper federe vel decumbere vult, non quidem cupit dormire sed quiescere si hoc accidat in fine alius morbi, est signum Scorbuti accedentis.

Lassitudo spontanea &c. Si homo commode gradus adscendere assuetus sentiat crura quasi fustigata, membra quasi dedolata, Scorbutus satis validus est.

Lumbis. Quasi plumbum ibi esset infusum.

Acclive. Nam qui antea solebant saltare, jam paulo post pontem adscendere & descendere non possunt, quin defatigentur, sed hæc omnia non procedunt à defatigatione externa, neque à crapula neque à morbo prægresso seu præ-

præfente, & tum certo definiri poteft, primus morbi gradus eft præfens.

Mane à fomno &c. Qui, a bono fommo levis fanus eft, fed qui refurgens à bono fommo eft quali delaffatus, nec alius ipfi morbus adef, Scorbuto laborat, hic primus Scorbuti eft gradus.

2. Si nempe duas domus præterire non poffint, quin quærant occasionem ftandi.

Crurum tumor it & redit, hinc diftinguitur à tumore Hydropico.

Macule rubrae. Omnia macularum genera ab hoc morbo & Pefte demonftrata funt communia, nam *Diemerbroek* de Pefte agens dicit fe in Scorbuto tales maculas vidiffe, quales in Pefte viderat fine ullo malo figno.

Faciei color. Inter flavum & lividum.

Oris fætor. Nam effundunt ingratam exhalationem.

Gingivæ tumentes. Si fani funt, tum hærebunt non rotundæ fed planæ ad dentes non nimis tumentes, nam fi tumeant & funt rotundæ præfæque fanguinem fundunt, tum pars dentis non magis nutritum, hinc dens vacillare incipit, & gingivæ facit deorfum femi-lunam.

Dolores vagi &c. Si Acrimonia Scorbutica ad latus deponatur; tum putat plerumque Medicus effe Pleuritidem inflammatoriam, fi vero remedia contra Pleuritidem dentur, tum perfundatur æger, dolores oriuntur ftomachici, fi feratur ad ventriculum; Iliaci, colici, fi ad inteflina; Nephritici fi ad Renes &c. Omnes hos morbos curant decocta Becabungæ vel fimilia; ægri quæruntur de notha Pleuritide, ventriculi mufculorum lumborum, dorfique doloribus, & de longo alio diverfo morbo

E. 5.

unda

unde Medicus videt specificam Acrimoniam humorum peccantem, sed diversis locis hærentem, sed una hac medela tollit omnes hos morbos. Omnia hæc symptomata fere semper in his regionibus in Scorbuto observantur.

3. *Gingivarum putredo.* Hic est morbus ille fætidus hisce regionibus adeo notus, unde diu ægri languent.

Sanguinem specie pellicularum flaccidarum.

Varicofi annuli &c. Medici antiqui Batavi, an curari bene possit Scorbutus, sub lingua inquirebant, si annulos varicosos ad raninas venas invenirent, id est, si venæ raninæ varicosæ, extensæ, tumidæ & lividæ essent, tum desperabant, & *Eugalenus* dicit, si hæc ita sint, tum notant pessimum Scorbutum.

Hæmorrhagiæ &c. Sanguis acer vasa rodit, unde sanguis effluit, hinc multi Phthifici exstincti sunt ab acrimonia Scorbutica vasa pulmonum erodente, cum aliter nil Phthificis commune haberent, Hæmorrhagia ibi facile fit, quæ vasa nullibi tantum sunt nuda, quam ad gingivas, & hinc pressione sanguinem emittunt, unde Scorbutici sæpe sanguinem mingunt, nam in vasis ab Acrimonia Scorbutica subputrida hæret, unde oritur tabes, hinc vasa contrita in mucum adiguntur, unde patet, quam male agunt Medici ilico præscribendo valida stimulantia, v. g. si spiritum Cochleariæ, Elixirium Proprietatis Paracelsi, Sal volatile Oleosum, quæ omnia morbum augent, ab alcali oritur, vidique Medicum in Scorbuto præscripsisse succum Cochleariæ ad libram unam, unde ægri magnam Hæmorrhagiam passi mortui sunt: si vero ab acrimonia acida, (quod rarius quam ab alcali) tunc hæc alcalina valent.

Ulceræ

Ulceræ illa in Scorbuticis notissima sunt, aliquando vix curabilia, Scorbuto curato plerumque sponte fugantur; talia ulcera etiam in Lue Venerea apparent.

Sanguis semper talis parte atra quasi grumescens, in multas maculas divisus in parte serosa; mucus quasi flavus, fit Scorbutus in tertio gradu & est pessimum signum.

Dolores. Similes sunt iis, qui in Lue Venerea oriuntur, unde confusio orta est inter hos morbos, sed differentia in eo residet, quod in Lue Venerea mane dolores desinunt, in Scorbuto manent, dein & in Scorbuto circa juncturas, habetur dolor aequè per totum corpus diffusus, sed in Lue Venerea in medio ossis habetur, nisi vero hæc distinctiones essent, omnia inter se haberent communia, nam factor, dolor &c. sunt idem.

4. *Febres variæ &c.* In quarto gradu sanguis corruptus non amplius aequabiliter fluit, sed erodit, acceleratur, itagnat.

Atrophia. Sic ut diceretis, hic homo laborat febre, cum tantum sit Scorbutus.

Vomitus &c. Mortem inducit post omne fere morborum genus praegressum, si hepar obruat, fiet Hepaticus, dein Diarrhaea ichorosa hepatica, ultimo aeger moritur Atrophicus à solo Scorbuto.

Anxietates ob infecta vitalia viscera.

Dysenteria. Si nempe circa hepar sanies haereat, tum fluit in intestinis.

Paralyfis. Veteres hanc descripserunt, ut morbum à mala diathesi in nervos ortum, jam raro hic fit post ingentes dolores in abdomine, tum omnis sanguis totaque ejus massa, ex Scor-

buto est inquinata, hoc vero non curatur cum Antiparalyticis sed Antiscorbuticis.

Contagium celere. Nam videtur esse verum contagium ac Lues Venerea, nam si unum in domo arripiat, statim quoque alias inficit, aegri vero inde mortui valde faent.

§. 1140. In primo gradu ad ultimum usque morbus est distinctus, ut frigidissimus à calidissimo.

§. 1141. Nautae Indiarum semper coguntur salis & fumo indurata edere, tum hi homines fere uno die ita fiunt aegroti, ut fere se movere non possint, terrae vero appulsi & ad locum designatum transportati subito curantur per Antiscorbutica, poma Citria, Aurantia &c. quae avidè devorant & sic sanantur aliquando.

Crassitie. Nam hominis sanguis constat parte crassa & tenui, hic vero crassum inspissatur, & tenue abit in minima, quia tenuior & tenuior fit, sic & acriorque redditur, hinc apparet hoc crassum esse diluendum, tenue inspissandum & leniendum. acre vel temperandum esse vel alcali, vel acidum, vel muriaticam Acrimoniam, sed raro Scorbutus est ab acido hinc in Scorbuto peccant nimis spissum & acre, prius obstructionem, posterius erosionem facit, idque est acre alcalinum vel acidum vel muriaticum, si ab alcalino, cito lethalis est, acidus torminosus & diutius fertur, muriaticus est pessimus & diutius tolerandus, hinc praedominans acrimonia est scienda.

§. 1142. Si in sanguine crassities sit & in sero, acredo, tum omnia dicta necessario fieri debent, hinc omnia phaenomena sunt examinanda; solae gingivae docent reliqua, an vero

nos curare debeamus acidis, hoc videndum est ex morbi historia.

§. 1143. Nunquam magis egregie cognoscitur natura morbi, quam nota curatione perfecta.

§. 1144. Omnes Auctores, qui de Scorbuto scripserunt, ingerunt ea, quæ spissitudinem & stagnationem impediunt, quæ fluiditatem augent, hinc hic multum errare possumus, si nempe acerrimum acre præsens adsit, & nos modo cogitemus de crasso, tum hoc attenuamus, sed & simul acre excitemus, si vero dentur ea, quæ acre compescunt, tum corpus redditur iners.

§. 1145. Tenacitas & acredo nimia est debellanda, spissitudo inducenda, ubi nimia est fluiditas.

§. 1146. Spissum superatur acris; acre mitigatur inspissantibus, hinc pessimum est semper debellare velle hunc morbum uno medicamento, sed ad acrimoniam prædominantis naturam advertendum est, & maxime videndum, ubi contraria & contraindicantia sunt ne erretur.

§. 1147. Omnia acris si modo evacuent, non sunt laudanda, qualiacunque sint, hinc à purgantibus nulla cura est expectanda.

§. 1148. a. Ut nempe malignum ex intestinis & ventriculo detergeatur, detur lene purgans ne irriter, attenuans, ut eliminet & corrigat, vide *Materiam Medicam*; hoc purgante forte Centenos curavi, nam hæc omnia laxant, attenuant & detergunt, nec interim valide stimulant nec movent.

§. Hæc omnia quæ hic recensentur, æqualiter conveniunt; hi, qui cum navibus nostris redeunt, per fructus Horræos curantur, sic

rat navis, quæ ducentos habebat homines; ex quibus vix decem erant sani ad navem curandam, hi cum nave huc appellentes jure Ovillo & Vitulino & fructibus Horæis sunt curati, hinc videtis, quam male hi agunt, qui acidum non assumendum esse dicunt, ut *Bontekoe*, aliique, qui navibus dederunt, ad præservandum hunc morbum, spiritum quemdam acerrimum & alcalinum, sed ego his dedi Spiritum Salis Marini, quem nonnunquam assumere jussi, ita ut, si aqua non esset bona, tum ab hoc spiritu guttas tres vel quinque instillent, & sic præservantur homines, sic etiam *Glauberus* suadet in suo *Libro Hollands Welvaart* insignito.

γ. In Scorbuto obtundo spissum & acre, non dabo prius formulam, quin sciam alcali & acidum nocens v. g. video hominem vix mobilem; tardum maxime ad negotia colore & fæore Scorbutico, urina færente, halitu fætido summopere fitientem, tum novi esse Scorbuticum & simul alcalinum; quod docet siccitas, fætor, color, dolorque; hunc morbum curabo Lapatho Acuto, quod lenit, attenuat, deobstruit, purgat. Rhabarbaro simile est medicamentum, quo purgabo leniter, de die dabo Taraxacum, Lactucam, Hieracium, Scorzoneram, Acetosam, Trifolium Acetosum seu Bugalam cum omnibus suis generibus decoctis in sero Lactis, unde breviter curabitur æger.

δ. Si quis Scorbutum contraxerit ex multo piscium usu & inde fætor alcalinus adsit, tum commendabo olera recentia laxa, hinc si sit Scorbutus in primo gradu, hac ratione curatur; Aquæ Spadanæ citissime hos morbos sanant æstu.

æstuante cælo & sicca tempestate; si enim his per sex septimanas cum diæta requisita utantur, tum primus gradus Scorbuti curatur.

§. 1149. Concludo esse in secundo gradu ex sequentibus signis nempe ex halitu fætido, maculis, urina fætidissima, tum indago acrimoniam, nempe an æger carnes salitas & salsamenta ederit, vixerit in locis Scorbuticis; an gingivæ sanguinem exprimant, an saliva sit nimis fætida, aut urina colorata, si hoc ita sit, tum æger laborat Scorbuto muriatico; hinc mitigabo, denique leniter purgabo soli muriatico oppositis ex levi acido, scilicet uvis Corinthiacis decoctis, adde ad finem Tamarindos, dein specificum hic Nasturtium Aquaticum, Trifolium Aquaticum, Fumariam, omnesque herbas Antiscorbuticas, Diureticas, quia muria his optime educitur, fructus recentes ex oleribus decoctis, porro hac ratione adhibent ægri. Multum hic disputatur an venæ sectio conveniat, puto convenire, si vires constant, sed instituum in finem descriptum hacce paragrapho.

§. 1150. Sæpe curamus Scorbuticos, in quibus plane contraria symptomata, ut erosiones ab alcalino acre acidum do, hinc ubique specificis debello; quæritur, an in hoc secundo gradu Cochlearia non est adhibenda; primo definiendum, an urina putrida, gingivæ rubræ sint, si premantur, sanguinem dent, tum caveas tale dare, ut & omnia aromatica, si vero æger palleat, non sicut, frigeat, urina sit pallida &c. tum talia Antiscorbutica adhiberi possunt, & tum acida nocent, tamen lac ebutyratum, serum lactis, Acetosa Hepatica, Tamarindos dari possunt.

§. 1151. Hoc vitium plerumque os internum.

ec-

occupat, gingivæ pereunt & gangraena accedit, hinc saepe hoc ulcus omnia erodendo denudat, ut saepe vidi, incipit cum parvo vulnuscule in gingivis vulgo vocatur belgice (*Waterkanker*) quia hi aegri semper salivant gingivæ digito leniter deterfae in liquorem seu tabum putridum abeunt, dices esse mucum, hoc malum veluti cancer est pessimum, non unum solum est medicamentum, quod hoc vitium tollet, laudatur hic Theriaca cum vino, unde vidi pessimum effectum, & spiritus Cochleariae in alcalinis citissime Gangraenam augebit, Mel Rosarum hic laudatur, quod in acidis est pessimum, sed Medicus curet, ut labia deducantur, & si eructent faetidum, cogitet mortem partis à praedominante alcali, hinc tum det succum Citri, Mel Rosarum & Muria salis, unde citissime fricetur pars, & sanatur aeger, aut dragmam unam salis Marini in vini vel aquae putealis unciis sex, unde aeger abluat & perfricet os, brevi curabitur, vidi à Medico antiquo hanc Gangraenam non curatam ab acido austero acerbissimo ortam, cui dedi lixivium ex Calce Viva in aqua dilutum, unde felicissime curatus fuit aeger; aqua Calcis Vivae in hac specie Scorbuti est summa, in aliis nocet. Si morbus sit calidus, & inde oriatur depastio, tum Mel, succus Limoniorum cum sale & aceto adhiberi potest ad perfri-candas gingivas, si laxitas adsit tum tumore gingivarum, tum decoctum florum Balaufticorum, Rosarum, Lapati Acuti cum vino austero adhiberi possunt, si morbus sit frigidus, tum Theriaca fumatur, si haec loco praescripto adhibeantur, tum cura fere certa, nam non scio ullum à me dimissum, quin sit intra septem dies curatus, sed Medici veteres nostrates semper olim sine dif-feren-

ferentia adhibebant spiritum cum Theriaca & Camphora, & si vero Gangraena alcalescens tum adfuerit, nunquam malum curaverunt, sed potius auxerunt, hinc tum dicebatur esse malum fere incurabile.

§. 1152. Hinc jam vasa minima sunt consideranda, hinc hic à Trifolio Aquatico, Raphano, Nasturtio &c. abstinendum, nam haec sunt venena, quia valde stimulant & motum augent, hic vero vasa minima impleta & crassa; hinc si haec moveantur, tum vasa lacerantur, & rumpuntur, ita grumi vasorum, & sanguis crassus propulsus movetur, sed male, si vero putredo adsit, tum Mel, Saccharum, quibus addantur succi Citri & Aurantium &c. vel acetum si vero malum non cedat, tum paulo fortiora sunt addenda, si sit aestas, tum nil nisi lac Ebutyratum datur, hoc putredini resistit, & in hoc omnes herbae Antiscorbuticae à bove coctae habentur, deinde datur Oxymel, fructus Horaei cibus & potus seu fit ex Lactuca, Acetosa, Cichore, Lapatho cum cremore Tartari, unde aeger quavis hora unciam unam assumat; id diluet, alcali compescet, salivam, sudorem & urinam movebit.

Lenium. Hoc enim minime est urgendum; conveniunt decocta ligni Sassafras, Cichorei, Taraxaci, Graminis, Bardanae &c.

Antiseptorum. Haec sunt medicamenta, quae in se gerunt tales particulas, quae carnem jam in putredinem vergentem à putredine praeservant, ejusmodi dantur tria genera nempe sal, spiritus vini, acida.

Antiscorbuticorum. Sic in sero Lactis coquuntur Limonia in taleolas descissa, addatur Mel, vel sumatur succus Limoniorum, cui affundatur Vinum Rhenanum.

Pre-

Promotione urinæ. Urinæ promovetur excretio per largum ufum Aquarum Spadanarum, hæ aquæ acidulæ funt optime, quia magna copia dari poffunt, nec movent, de hac aqua & effectibus ejus videatur *ab Heers Fons Spadanus.*

Fæces alvinæ. Hic cavendum eft à purgantibus, nam tum ægri putrefactum fanguinem dimitterent.

§. 1153. Erat nuper per longos morbos in regione Scorbutica Domina, huic accedit Scorbutus, ut nil moveri poffet; Medicus ei dedit parum Rhabarbari, ut purgaret, unde vomuit, & purgata eft cum magna animi perturbatione, deinde nil amplius ferre potuit, nec ipfum Vinum Rhenanum, quod aliter fat commode fertur. Hic enim mota materia in quarto gradu hoc efficit, fed ego invento alcali putrefacto & omnibus obstructis acre lenire, movere & evacuare ftudui, ne tum obftupeatur alvus, curavi tamen, ne rumpatur hepar; nam in his ægris hepar adeo eft putrefactum, ut fi modo digito attingatur ftatim diffiuat, fi tum febris accedat feu aliquid excitans, ftimulans feu movens tum hepar rumpitur, hi ergo ægri funt gubernandi, ut in quarta fpecie Melancholiæ, de atrabile dixi, victus fit jus carniæ cum fucco citri, limonii, quod eft gratiffimum nutrimentum; fi æger horum pertæfus fit, tum detur aqua Hordei cum parum Vini Rhenani cum fucco Citri; hic nonnulli dant Mercurium, an hoc etiam auderem? non nifi parva copia detur cum demulcentibus, tum non ita contradicerem, fed tamen fi materia non ita fit difpofita, ut exire poffit, tum sæpe nocet; hinc potius abftinerem; Mercurius hic quoque ptyaliffimum facit, hi enim ægri ad fcrupulam femis majorem falivationem accipiunt, quam alii à dragmis quatuor. *Willifius* hoc remedium in hifce

ca.

casibus maxime commendat, sed paucis omnia tumefacta vidi, hic Auctor & alii, qui hoc tantum laudant, regulam dedisse debuissent, nempe non exefis vel corruptis visceribus, nam si viscera sint exefa, tum vires deficiunt & ægri in curatione moriuntur, sequuntur corollaria seu quæfita ex data doctrina elucidanda.

Ex quibus &c. Historiam, curationem, morbi phænomena & cadaverum incisiones, si accurate speculemur, patet, quod ars consistat in cognoscenda primo natura acris prædominantis, secundo viscidii obstruentis, ex quibus notis reliqua facile patent; hinc hoc maximum est arcanum, ut videam in his, quænam Acrimonia peccat, an sal, an oleum, an terra vel quatenus crassa Acrimonia, an crassa mucosa seu inflammatoria, hujus vero certa signa dedi, & si hæc probe cognoscatur, tum optima & certa medicamenta præscribi possunt.

Salina Muriatica, quæ in classariis fit curatur ope lixivii ex calce viva fumo libram Calcis vivæ, infundo huic ℥xij aquæ, percoletum ut aqua pura fit, hujus vi tantum imprægnata, addo unciam unam, aut alteram fyrupi Violarum pro colore, & pro sapore unam aut alteram Cinnamoni olei guttam, hoc medicamentum multos nostros Indiarum nautas curavit: in Galliis autem pessime cessit ejus usus.

Rancida est cum siti indomabili.

Serum. Habui nobilissimos curandos, qui indecorum putabant, quod ipsis præscriberem serum Lactis vel Lac Ebutyratum singulo tempore matutino ad pintam unam, sed postea cum viderint ejus effectum, hæc maxime laudaverunt, nam non novi acidum blandius, nam est æque ac decoctum omnium herbarum à bove jam subactarum, æque Diureticum simul, & omnes sales Scorbuticos &

mu-

muriaticos alcalinos tollit, & serum per urinam rapitur, hoc vero in casu frigido non convenit, sed ubi putridum & rancidum peccat, vidi ægròs hoc remedio sanatos, licet eorum os pessimis ulceribus diffiueret, & corpus maculis violaceis plenum esset causa erat alealina, & urina fætida, rubra, hac ratione curantur hi ægri, vide *Hermannum van der Heyden*, in Praxi famigeratissimum, qui ad potandum dabat pro suo arcano aquam medicatam quatuor fontium Spadanorum, in quibus dissolutum est ferrum in uno plus acidi, in altero minus, hinc in alcali prædominante conducit omni mane has aquas, sed in alia specie non; aquæ Spadanæ acidulo gratissimo metallo plenæ & acidulo sapore grato putredinem domant, abluunt, & avellunt.

Cur acidi; novimus iterum ex historia Patriæ nostræ, si nautæ classarii in Indias euntes incidunt in Scorbutum alcalinum fætidissimum ab aqua putrida verminosa & æstu; si exponantur in terram, possuntque acquirere Acetosa, Citrea, Limonea statim restituuntur, id in alcalinis verum est, non ubi acidum prædominatur. Si haberent in nave phialam cum drachmis pluribus spiritus Vitrioli, vel spiritus sulphuris, ut aquam a putredine præservarent instillando repetitis vicibus paucas guttas, tunc nautæ non ita frequenter inciderent in hunc morbum.

Cur adstringentia. Si nimia sit laxitas vasorum & dispositio ad Hydropem, tum optime conveniunt.

Cur aromata. Si pituita lenta, vitrea, & iners prædominat. & hæc sanguini affundunt salem, qui aliter per naturam & ubi est summum; hinc omnes illæ herbæ conveniunt in Scorbuto ab acido.

Cur quod uni salutare &c. Quia sunt morbi plane contrarii, & hinc plurimi nomine decepti ægris plane contraria præscripserunt; vidimus à data in-

tem-

tempeſtive Cochlearia Hæmorrhagias lethales, ſcilicet nocet, ubi alcali prædominatur, ſed ſi Scorbutus fit ab acido, tum curat.

Cur ergo non. Quidquid dicit *Galenus*, aliique, qui bene notificarunt morbum, non curari poſſe ab ignoto Medico, vani ſunt, & melius eſſe hunc morbum non unum nomen habere, quam tantam in eo diverſitatem; ſi modo videam alcali prædominare, videbo ſtatim requiri diluentia & acida. Hic ſemper gradus Scorbuti eſt obſervandus, & quale acre prædominetur, & ſi hoc cognoſcatur, tum juxta noſtram doctrinam certiffime curatur hic morbus.

Cachexia.

§. 1154. Vox oritur à Græco verbo *ἕξις* *habitus* & *κακός* *malus* igitur ſignificat malum habitum totius corporis; multa inter Medicos de Cachexia ſcripta ſunt, quilibet aliam definitionem dat, ego aliam non video, quam *corporis diſpoſitionem, qua id ineptum redditur, ut nutriatur*, id vero fit à depravatione in ſolidis; hinc nutritio hic deficit, quia ejus requiſita deficiunt, quæ ſunt coctio, delatio & applicatio.

§. 1155. Ut nutritio optime fiat, tria requiruntur, primo humor; qui nutrire poſſit, ſecundo vaſa admittentia & mutantia ad nutritionem, tertia vis, quæ applicat, ſi in aliquo harum vel pluribus ſimul fit aliquis defectus oritur Cachexia.

§. 1156. Caco-chymia eſt talis degeneratio humorum, ut nutritio non bene fieri poſſit tum & reliquæ functiones non ſunt bonæ, nam nutritio eſt ultima actio. Cachexia ab ineptis humo-

humoribus ad nutriendum oritur, primo si corpora assumpta habeant tantam obstinationem & constantiam, ut à corpore nostro mutari nequeant talia; qui hæc ingesit diu, sensim fiet Cachecticus, hinc qui erudas fabas multum edit, brevi totus fiet Cachecticus; secundo omne animal bonum cibum accipiens & quietum pinguescit, omnia fere assumpta fient olea, pinguedo non movetur, non nutrit, ut fues biennio non vivunt, si abunde saginentur, quia vasa comprimuntur; tertio requiruntur vires mutantes, quæ si desinant, bonus succus abit in Cachecticum ut in infante, qui dentes non habet, nec reliqua viscera subigentia satis fortia.

Leguminosi. Nam si plus ingrederetur in venas, tum non nutriret sed interficeret.

2. Qui optime capit alimenta & se plane non movet, ille non digerit, nam labor esse debet, ut cibus, cibus ut labor, Teste *Hippocrate*, nam si cibus quoque non satis fortis sit ad laborem, tum homo deficit.

Robur. Si robustus vescatur sola carne aut jure carniū non nutrit, unde fit Cachecticus.

Liquida, Immedicabilia tam acria, ut à nostris viribus domari nequeant.

Vomitus. Causa hujus morbi est nimia secretio, si cui nimis per vomitum abluat bilis, succus pancreaticus, ut per Diarrhæam, Dysenteriam diu durantem, desuescit corpus nutrire dicit *Hippocrates*, aut & nimia liquida retenta causam præbent.

Hæmorrhagiæ. Nam abundantia humoris boni jam corpori assimulati maximam partem coctionis absolvit illoque deficiente; licet homo

mo

mo omnia nutrimenta assumat, repletur quidem sed inde non nutritur quod distinguendum est.

Retentio. Quia coctio per prædominium humoris boni præexistentis fieri debet, si non adsit, tum coctio non peragitur, si v. g. hepar exulceratum sit, tum bilis deficit, & prima coctio non fit, hinc etiam quoque sequentes non fiunt, hinc corpus minuitur & in nil abit, ut in Atrophiam, extenuationem marasimum, vel Tabem ficcam, vel ut materia non bona oppleatur, ut in Caco-chymia, repletionem atra bilis putridæ & aquæ Hydropicæ ut in Anasarca &c. Sic v. g. à Scirrho hepatis homo sic tabescit, ut modo sit hominis imago, ut etiam ab eodem quoque Scirrho abdomen ab aqua Hydropica tumere potest.

§. 1157. Hinc omnis Cachexia dividitur vel in nimiam extenuationem vel incrassationem, à priori tabes, marasmus vel consumptio fit, quia nutrimentum non manet in vasis, sed erit à nimio excessu, tum vocatur Leucophlegmatia, aut si sub cute Hyposarca, sed potius male dicitur Anasarca, id est, supra musculos.

§. 1158. *Pallor.* Caco-chymia aquosa semper notat acidum & frigidum prædominare.

Flavedo notat bilem non posse in intestinis ire, sed redire in sanguinem.

Lividitas. Tum materiæ atrabiliaris pars terrestris aut viscida in sanguine hæret, æque Caco-chymia species.

Rubedo fit, quia per vasa minima transeunt liquida sanguinea, & sic transparent.

Virror notat bilem atram.

Nigredo bilem atram pejorem.

Fuscus biliosam Cachexiam notat, quæ non tam maligna ut in Scorbuto est.

Tumor

Tumor sub oculis nullus locus est tenerior mobilior & corpori flatulentior quam in quo oculus ponitur mobilissimus, hinc vasculis tenerrimis & mobilioribus instructus, hinc illi vesicarii tumores hic primo apparent, & si hi tollantur, signum est Cachexiam curari.

Oedema est tumor albus frigidus, vestigia impressi corporis retinens, quasi ab inflammatione, tum dicitur Erysipelas Phlegmonodes, si ab aqua tum Leucophlegmatia, hinc partes pallefcunt, & tument.

Palpitationes. Nam omnes Cacochymici & Cachectici si quiescant, tum sani videntur, sed si moveant, tum arteriæ carotides fortissime pulsant, hoc fit, quia sanguis in venis musculis impositis stagnans per motum musculorum ad cor promovetur; hinc cor plus sanguinis accipit, & inde plus contrahitur, tandemque obruitur, & sic hic palpitatio, primo ab interpulsu sanguinis in cor, secundo à resistantia in arteriis, & tertio à minori explicabilitate arteriarum.

§. 1159. Si omnia reliqua bona sint, sed vasa tantummodo nimis contractilia faciunt Cachexiam, dum contrahuntur & exsiccantur, ut in senibus; aut nimium laxantur, unde duplo plus continent, duplo minus movent, ampliora fiunt, duplo minus se contrahunt, quadruplo copiosius liquidum nascitur vasis, hinc si tumor corporis oriatur, plerumque fit Cachexia, hinc videmus sanissimos posse fieri Cachecticos seu Hydropicos, si immittantur homines balneo calido singulis diebus, & nil assumant nisi lac, sic accipiunt Hydropem, si vero nimis dura capiant, tum siccitate laborant.

§. 1160. *Languida.* Tum enim non bona fit applicatio ad partes.

Vio

Violenta. Tum oritur destructio.

§. 1161. Cognoscitur, si corpus in omnibus partibus nimis magnum excrescens, vel decrescens attenuatum, primo apparet, quasi humores & vasa essent inepta, hinc vix datur ad bonum habitum regressus; si quis in omni habitu sit exsiccat, vix curabitur, si totus aquosus, etiam; hinc in initio curatio auspicanda est.

§. 1162. Nam quum causas horum jam enarra- vi, tum tot dissolutionis & inspissationis remedia annotavi, dixi vero sæpe in Nosocomio quod omnium morborum Chronicorum & Hydropis causam putem plerumque fieri à nimia humo- rum acutorum dissolutione, vel puta causam esse inspissationem seu inflammationem; hinc cura lactis & aquæ tepidæ summa sunt reme- dia.

Diversitate. Nam qui Cachexiam curare vult, ille debet omnes degeneraciones emendare posse, omnia- que viscera male affecta corrigere, hinc hic nul- lam universalem curam dare audemus si non pos- sumus.

Utendi. Verissimum est in omni Cachexia causam inveniri posse, ut si Literatus sexage- narius sit sedens; somnolentus, tumidus, pul- taceus, frigidus ad minimum motum palpi- tans, morbosus factus est, quia se non movet, & nutrimentum vires superans non abiit in sanguinem, sed mutatum est in ichorem seu mucum rejectum extra circulum, vasa latera- lia oppleta; sanguis compressus sensim accumu- labitur, stagnabit, minuetur liquor vitalis, ut fere ultimo lethargicus fiat æger; potes evacuare, non movere sudore expelli nequit, quia nec de- terminata tenuitas, non purgare potes, quia sic

Pars V. F. ex-

extrema non evacuantur, roborare nequis, nam vasa se contrahere non possunt, tum aliqua curatio superest, hinc observo, an sit nimia consumptio, vel aggestio, si à nimia contractione consumptio fiat, tum lac, serum, fomenta juvant ut balnea, per quæ curatur omnis Phthisis, Atrophia, si nimis sit acris & humores tenues, tum longe alia requiritur cura. Si acris adfit alcalina, affumant ægri quotidie adstringentia acida, Pruna immatura, Tamarindi, Granata, mala Cydonia panem bis coctum, hinc semper acidis & austeris hi morbi curantur.

§. 1163. Si humores non bene sani sint, tum maxime curandum est diætæ, nam hic ad diætam ingerendorum plus quam ad medicamenta mutantia, est advertendum, si v. g. humores tenues, tum quæritur, an habemus medicamentum inspissans, quod non invenire poteris, ergo hoc diætæ est committendum, & imprimis hic diætæ causæ vel acrimoniæ peccanti debet esse opposita.

Causæ. Si quis Cachexia ex labefactato pulmone laboret, nam pulmo omnem visciditatem chyli tollere debet, hinc si tum difficilia coctu in secundis viis dentur, tum primo viscido magis obruitur, & hinc magis corrumpitur.

Grata. Ne nimis cito abhorreant, & cibi peritæsi fiant.

§. 1164. *Condimentis.* Quæ sunt sales & aromata, ut Cæpæ, Allia, vinum medicatum tenue Centaurii minoris, Absynthii, aut si abhorreant Hippocraticum.

§. 1165. Sæpe magna saburra ex primis viis est expurganda, hinc do vomitorium ex Antimonio

monio (si modo viscera fortia, nec rupta nec male affecta) licet objiciat schola Parisina, nam si bene administratur non vidi nocuisse, do prius unciam unam vini Absynthii cum pauxillo sacchari, hac ratione inciditur materia, deinde vinum Emeticum, postea æger assumat aquam tepidam cum Carduo Benedicto, hoc ebibito expellatur saburra, sed claudant nares, post vomitum iterum bibant aquam tepidam, idque tamdiu continuetur, donec aqua retineatur, hac ratione omnis pituita ejicitur.

Purgante. Hoc non tam bonum est ac vomitorium, nam nullum purgans est cognitum, quod bilem flavam sic purgare potest, ut à vomitoriis fit.

Roborante. Si calidum peccet, dentur subaustera, tum Miva Cidoniorum, succus Citri &c. contra si frigidum, detur Absynthium, Gentiana &c.

§. 1166. Si videam primas vias exoneratas, curabo, ne novi cibi similem iterum materiam creent, quæ optima sunt vina medicata, cerevisia, vel Cochlearia Nasturtio vel Raphano fermentata, vinum, cum radice Helenii coctum, saccharo edulcoratum, quod satis est gratum. Vomitoria & purgantia modo primas vias non vero sanguinem purgant, nisi cum multa copia assumantur, ut totus sanguis liquefeat, ut in cura Luis Venereæ fit, sed hoc faciunt Sudorifera, Diuretica.

§. 1167. Scio, quod si æger eo usus sit, subito restitutus erit, unde aliquando incidet in eadem mala, nam vasa sunt flaccida, quæ sunt roboranda, omnia Chalybeata, cortices Tamarisci & Peruviani; & fumi aromatum in vesti-

bus sunt primaria; hinc si morbus a laxitate, & hæc dicta præmissa sint, tum Chalybeata adhibenda sunt, aliter hæc obstructiones faciunt, si vero ægri per tres dies vomuerint, & interim à potu se abstinuerint, tum hæc Chalybeata dari possunt; pro vero purgante uti possumus pilulis Ruffi, Cochlearia, Trochiscis Alhandal, vel pulvere Colocynthidis cum Mercurio, & tum tertio die damus aromata, Absynthium, Centaurium, Carduum Benedictum & similia amara, & sic interim cavendo aquosa, hac ratione ægri curentur, verum si recidivam metuamus, tum dentur Chalybeata ex vino, si vero Cachexia biliosa, tum humectantia & demulcentia saponacea, mellitæque, ut Oxymel, Saponem Venetum &c. dare debemus.

§. 1168. V. g. homo per multos menses in mari vectus nil nisi salita, & potum aquæ fere putrefactæ seu salitæ accepit, toto corpore dolet, febre Hectica laborat & consumitur, hic ergo habetur causa morbi prægressa, hinc victus Tabi contrarius est dandus. Fateor hic locus quodammodo obscurus manet, sed in omnibus notatis bene quædam est certitudo, nam si v. g. homo Phthisi laboret, & interim pulmo est corruptus, tum desperata res est, si non, tum est attendendum, an sit cum calore, siccitate, siti; an calor post partum augeatur, & si hæc ita sint, tum video facile, qualis adsit diathesis, nempe nimia vaporum contractilitas, hinc humectantia, diluentia &c. profunt.

§. 1169. Hic ergo cognoscimus causam, symptomata &c. ergo patet, quod Cachexia sit vitium humoris ortum ab his falsamentis assumptis, tum cognoscitur, quod illa Cachexia vel

vel cacochymia salina diluitur, aqua & acidi parum addi potest; v. g. vini Rhenani, cibus hic fit liquidus, jura carniū cum herbis Diureticis, hæc facile sales expediunt, hoc etiam fit per fructus Horæos; his itaque cum bono successu peractis, si æger cūretur, ut ab his semper fieri solet, tunc vasa sunt nimis laxa, hinc utatur vino Chalybeato, motu corporis, aliisque similibus remediis.

2. Videmus in Institutionibus acrimonias in nobis natas redigi posse in quasdam classes, scilicet in acrimoniam alcalinam, oleosam, aromaticam, terrestrem, salinam vel acidam, vel muriaticam, pinguedinosam, vel biliosam, vel medullosam, quæ pessima est, nec ægris plus est salutare quam scire, quid & quale acre peccat, ut Medicus hoc corrigat vel evacuet.

3. Symptomata morborum mitigando.

§. 1170. Ubi singularia illa acria sunt cognita semper contrariis suis tolluntur. Consulantur capitula de quibuslibet acrimoniis.

Empyema.

§. 1171. Empyema est vox generalis, sed pro speciali sumitur, in Galliis accipitur pro ipsa thoracis perforatione ad extrahendum pus, verum homo Empyicus proprie dictus est homo purulentus. Empyema ab *ἐν intus* & *πύον pus* derivatum hinc *ἐμπυικὸς suppurati* vel *purulenti*, in genere denotat puris in aliqua corporis parte præsentiam; in specie vero intra pulmonem & pleuram

ram in cava thoracis collectionem. Collectio puris in cava thoracis est duplex, vel inter pleuram & pulmonem vel inter duplicaturam mediastini; id observaverunt Antiquitas & Anatome.

§. 1172. Hoc clarissimum est, nullum pus in thorace delabitur, quin fuerit Vomica, quæ est collectio vel rupta vel exesa sed tecta. Vomica dicitur tuber pure repletum, & sic nunquam fit empyema, quin tuber rupuerit.

§. 1173. 1. Ut morbus pulmonis, seu fit ab inflammatione prægressa seu subsequuta suppuratione seu à materia a cibis & potu sensim aggregata & sic dein rupta seu à rupto pulmone ab Hæmorrhagia seu Hæmoptoë; hinc de his Actum est in *Capite de Peripneumonia*. Nempe hic morbus oritur à sputo sanguineo male curato, sive fit ab inflammatione sive à ruptione vasorum, unde postea pus collectum cadit in cavum thoracis, vel si nimis crassa venis ingerantur aut sanguinis nimio motu inspissatio ad pulmones non transit, sed stagnat, ibi accumulatur & inflammationem & suppurationem producit.

2. Dein à pleura fit ut à Pleuritide seu à vulnere externo eo usque penetrato, ut ad Pleuram accesserit, sed tamen non penetravit in cavum thoracis, sed si tum hoc vulnus nimis cito claudetur, tum ibi pus aggregatur & sic Empyema fieri potest.

3. Dictum est in *Capite de Paraphrenitide*.

4. Hæc membrana est Epichondrium, dum sternum vestit assurgens ibi utrumque in medio mediastinum format, quod si inflammationem ut Pleura suscepit, Vomica ejus in cavum mediastini hæerere potest; denique hæc membrana æque

æque vasis est instructa ac pleura, hinc æque potest inflammari & suppurari ac pleura.

5. Si ibi inflammatio abeat in suppurationem, tum rumpitur Abscessus in cavum pericardii seu in lamellam mediastini, vel in cavum thoracis.

§. 1174. Morbus futurus cognoscitur ex partium ante enumeratarum inflammationibus prægressis, neque natura neque arte depuratis; uti Hippocrates dicit quicunque vero dolores ex his locis neque per sputorum expurgationes neque per alvi dejectionem neque per venæ sectiones & victus rationes & purgationes sedantur, eos suppurationem concituros esse sciendum est. Qui autem Peripneumonici, diebus criticis non expurgati sunt, sed eos cum delirio exegerunt; tandem exactis quatuordecim morbi diebus periculum est, ne purulenti fiant. Ex horrore vago Hippocrates ait, qui perborrescunt crebro, ad suppurationem deveniunt, quin etiam talium febris ipsos ad suppurationem ducit. Ex febricula noctu gravi, quia noctu frequentior calescendi & humescendi vicissitudo exhalationibus non tam liberum exitum habentibus, quam interdiu, quo pori magis sunt aperti, quæ nativo calori maxime est consocialis; noctu vero pori magis sunt constricti. Dein ex calore vago & gravitate, loco doloris; pure enim accumulato, pondus augetur. Ex Dyspnæa, quia pus locum, quo colligitur, distendit, pulmonis dilatationem prohibet, pulmonem functionis, ut par est, exercendæ impotem reddit, hinc molesta sequitur respiratio, ut Hippocrates dicit; præterea vero & dolorem & Dyspnæam & sputationem ante puris eruptionem, oboriri necesse est, hinc appetitus prostratus; expansione enim

pulmoni denegata diaphragma munera obire nequit, ventriculus adeoque non comprimitur, ergo cibi non satis concoquuntur, digeruntur, crudi manent. Ex fiti majori desinente; minor enim humoris in vasis copia effluxit, ergo tardior circulatio, adeoque mitior febris, minor ergo liquidorum secretio, excepta sudoris, quam, licet nullius usus sequi aliquando monet *Hippocrates*. *Quæ à suppurato febres quiescunt, sudatiunculam multa habent.* Vomica jam rupta pro tempore hæc symptomata quiescere videntur; resolutio enim morbi est: verum brevi post de novo oboriuntur, unde innumera mala, ex quibus Empyema præfens pro certo cognoscitur: effectusque lethales inde oriundos prævidemus.

§. 1175. Scimus ergo morbum præsentem esse, si consideremus tempus, quo inflammatio in alicujus parte thoracis incepta fit. Videmus enim per experientiam, naturam puris destillationum talem esse, ut viginti dierum spatium exigant ad fermentescendum. Sic enim *Hippocrates* scribit. *Quibus initio dolor est fixus & contumax, unaque difficilis respiratio & tussis cum ptyalismo, ad vigesimum diem, stillationes in ventrem supernum in viginti diebus suppurantur.*

2. Ex humoribus derepente disparentibus, ut patet ex *Hippocrate*. *Quibus humores &c. apparent &c. his autem derepente disparentibus &c. iis in antica parte lateris dolores aut suppurati (id est Empyema) accidunt.*

3. Ex novo dolore, novæ partes afficiuntur, harumque fibræ præ gravitate distenduntur, vellicantur. Ex Dyspnæa cognoscitur accumulatio in cavo thoracis facta, pulmonis extensionem impedit,

dit, præ dolore prohibet. Ex appetitu prostrato: *Hippocrates* dicit. *Quibus à dolore lateris collapsa sit appetentia cum Cardialgia &c. iis Empyemata sunt in pulmone.*

Ex tussi sicca, acris materia fibras nerveas hinc vellicat, conatus adest tussiendi, licet nihil effatu dignum exspuatur. Ex fluctuatione materiæ, quæ hinc inde minimo motu pellitur. Ex decubitu in uno latere æger in latere affecto facilius incumbit, quam in sano, quia à mediastino pulmo magis comprimitur, hinc difficilius extenditur, ergo magis difficilis respiratio. Ex strepitu puris ad motum, ob acredinem humorum, corpora enim partibus solidis constantia, ad se invicem concussa, quo rigidiora, eo majorem sonum edunt. Ex febre lenta mitiori, putrido-hectica dicta Pus enim concoctum satis adhuc fluxile sanguini admiscetur, continuo ergo pure in vasa sanguinis lente exsudante Hecticæ febris causam facit. Ex genis rubentibus. Invalescente enim morbo pulmo à pure magis comprimitur, sanguis influere non potest, subsistit in ramis venæ cavæ ad faciem, unde ejus partes rubescunt. Ex oculis cavis. Quod signum est morbum vergere ad tabem, & quum oculis duris & immobilibus terminis circumscribuntur, decrementum hoc in iis partibus erit magis observabile. Ex digitis in extremitate calidis & lividis. Quia partes solidæ afficiuntur, humidæ abundant, quod omnibus Hectica laborantibus familiare. Ex unguibus recurvis, propter deficientem nutritionem, partes enim carnosæ absumuntur, hinc ungues nudæ apparentes incurvari videntur. Ex abdominis tumore: diaphragma præ pondere & gravitate puris pres-

sum comprimit viscera subjacentia, iisque compressis abdomen extenditur. Ex tumore pedum crura tabescunt, pedes vero tument interdum ex debili sanguinis circulo serum non propellente. Ex pustulis totum pectus imprimis latus affectum perreptantibus. Pus enim intus putridum, acre factum, in subtilissimas particulas dissolutum, per membranas transudans, in unum vel plures massulas colligitur.

§. 1176. Effectus hinc nati, quum fere omnes periculo pleni sunt, difficillimam quoque Prognosin constituunt, ancipitemque eventum portentunt.

1. Puris enim continua accumulatio Dyspnæam adauget, ita ut ægri se suffocatueros brevi putent.

2. Pus in loco clauso, calido, humido diu retentum acre fit, corrosivum, fermentescit, attenuatur, fætet, vasa rodit, dilacerat, unde immanes dolores: per pulmonis viam quærit, soluta continuitate sputum excernitur, purulentum fætidum.

3. Partium in thorace contentarum fit maceratio, corrosio, in Tabem fluidam consumptio, quæ causa febris Hecticæ in propriis signis haud difficulter cognoscendæ.

Diaphragmatis &c. Quia magna puris copia ibi incumbit, hincque deorsum premitur & pectus non comprimi potest, & proin aër non exprimi, hinc respirationis difficultas.

4. Idem est ac cor, pulmones &c. in tepore calido in pure macerentur, & coquerentur, sic tractavi pulmonem hominis demortui manibus meis, qui penitus diffuebat attactu; hinc ex his Tabes oritur.

§. Si.

§. Si humor acer, putridus, fætidus, oleosus sanguini communicetur, ichor totum sanguinem facit acrem, unde ineptus fit ad nutritionem & secretionem, hinc Tabes & Atrophia læsa, primo quia acris pus semper communicatur corpori, secundo quia in novum nutrimentum cum sanguine allatum convertitur. Maxime hic sunt observanda labia splendidissima & corallino fulgure nitentia.

Fluor saniosus. Tum pus seu ichor in vasis retrogradis pulmonum fluens ad alia vasa determinatur & per alium deponitur; hinc totus sanguis ichorosus factus est, rodit omnia minima corporis vasa non modo pulmones, sed & hepatis, lienis &c. Materia acris non retinetur, sed erodit omnia, unde tandem Diarrhæa purulenta, Colliquativa.

§. 1177. Hæc sine explicatione intelligitur.

§. 1178. De his omnibus actum est in historia Pleuritidis, demonstravi primariam scientiam esse noscere Pleuritidem abeuntem in apostema, quo loco hæreat, quomodo pus educendum, vide *Caput de Pleuritide, de Abscessu pulmonum, de Peripneumonia.*

Ignis. Ut aduretur usque ad locum, ubi pus hæret.

Ferreo. Hujus acus adigatur usque ad cavum, ubi pus hæret, & sic reducatur extrorsum medicamentis; si nempe laxantissimis & emollientissimis medicamentis externe, ubi scio tuber hæcere, sic macero & facio, ut pus non introrsum sed extrorsum erumpat; quod fieri aliquando videmus, si haud nimis profunde versus pleuram hæreat apostema (loquor enim hic de Vomica pleuræ) hunc in finem lateri affecto cognito si applices cataplasma sup-

puratorium ex Malva, Althæa cum melle vel fimo Columbino, aut simili compositum: donec locus fiat tam tenuis & mollis, ut fere emortuus videatur, apostemaque sic extrorsum pellatur & vergat. Si vero hoc factum sit post biduum vel triduum, nec tuber assurgat, locus inuratur, vel scalpello incidatur, vulnusque medicamentis corrosivis apertum teneatur, profundiusque reddatur, vulnus ne cito curetur, nisi pus omnino emanaverit; a pure optimo depuratum curatur ut vulnus simplex.

§. 1179. Si hoc videam, tum mihi pulmo intus est laxandus, expectoratio promovenda dando ipsi mel cum aqua & paululum salis; hoc facile est intellectu, si Vomica in pulmone rupta sit; verum si ex membrana pleuræ aliisque pus in cavum thoracis emanaverit, in conjecturis nonnullorum nuto, pus nisi pulmone in aliqua parte à continui solutione per os educi posse, putans, ut ergo pus per os promoveatur, requiruntur expectorantia medicamenta dicta, quasi materiam ex pectore per os educentia: quod triplici modo agunt 1. Vias lubricando, ut materies juxta vias quasi levigatas prompte profluat. 2. Titillando, irritatione fibrarum tussis ut excitetur, & sic materies propellatur. 3. Utrumque simul agendo vias lubricant omnia aquosa, oleosa, viscida, ut suffimigia humida ex aqua simplici, vel lacte dulci, vesperi & mane & ad $\frac{1}{2}$ horam adhibenda; oleum Lini, Amygdalarum Dulcium recenter expressum, Sperma Ceti, semina quatuor frigida majora, Bombacis &c: quæ instar linctus in ore detineri vel in forma emulsionum hauriri possunt, his adde mucilaginosam in formam decocti præscribenda v. g. decocta Hordei,

dei, Avenæ, Passulæ, Malvæ, Althææ, Tragacanthi, syrupus Jujubinus, Althææ, species Diatragacanthi, Terebinthina &c. titillantia sive potius tussim excitantia eo meliora sunt, si exsiccant & simul alcaliscentiam corrigant; Inter talia medicamenta nullum præstantius est, quam radices Ireos, Ari, Angelicæ &c. huic annumerentur omnia saponacea; ut Sapo Venetus, gummi & resina, titillantia simul & lubricantia sunt, mel, saccharum, Glycyrrhiza, semina Anisi, Fæniculi, radices Helenii, Ireos Florentinæ, Scabiosæ, Tussilaginis, & similia, ex quibus varia composita, formulæque præscribi possunt.

β. Si in ea appareant puris evacuati vestigia; tunc Bechicis levissima Diuretica addenda sunt, deinde ponatur æger in balneum, dein Clyisma est injiciendum ex decocto herbarum Diureticarum, ut decocti Bardanæ, Virgæ Auræ &c. & hæc quoque assumi possunt, & sic tamen omnium optime est syrupus quinque radicum aperientium.

γ. Si æger spuere non incipiat, neque in urina vel fæcibus quid purulenti appareat, tum quarta; quinta, vel sexta die pectus est aperiendum, si vires ægri permittant; aëris vero hic ingressus est cavendus, quod fit, si aperiatur, & pus sensim repetitis vicibus educitur, & tum injiciatur mulla, tum aër ingreditur, hinc si non iterum exprimatur, & ita emplastrum modo imponitur, tum oriuntur Emphysemata, ab rarecente aëre elevatur cellulosa membrana, & fit communicatio cum aëre externo, quod pessimum est, hinc antequam emplastrum imponatur, æger jubendus, ut profunde inspiret, & aërem retineat, quantum possit,

possit, si vero non magis possit, tussiat, & in hac actione foramen aperiatur, postea antequam inspiret claudatur. Diuretica hic quoque dari possunt, nam sunt medicamenta indeterminata, fieri enim possunt sudorifera ut perspirationem augentia, hinc haec optime hic conveniunt. Ut Paracentesis rite instituat, necesse est, ut inquiramus, in qua thoracis parte Vomica rupta sit, quod haud melius scire possumus, quam ex praescripto Hippocratis, qui inquit, *si vero sputatio fuerit in altero latere solum & vertere & condiscere oportet in his, num aliquem habeat dolorem in altero latere, & an alterum altero sit calidius: & agro in latus sanum decumbente interrogare ipsum, si quod ei pondus desuper impendere videatur: si enim hoc fuerit, in altero latere suppuratio est, in quo pondus adfuerit.* Hocce cognito apertura instituat ope instrumenti idonei in latere affecto inter costam quintam, vel sextam vel quartam & quintam ab inferioribus numero ducto, pure lente & per vires educto, ut subitae mortis periculum praecaveatur; fons pus stillans tollitur duplici modo, applicatione scilicet medicamentorum tam interne quam externe per aperturam, partem suppuratam eluendo medicamentis diluentibus & abstergentibus simul; (ut simplici aqua vel aqua Hordei, vel Calcis cum pauxillo Mellis Rosacei permixta) ope syringae alteriusve instrumenti immittendis; dein partes exulceratas consolidando, decoctis scilicet vulnerariis, simili modo injectis, quae confici possunt ex radicibus Consolidae majoris Tormentillae, foliis & herbis Artemisiae, Rutae, Plantaginis, Scabiosae, Hederæ Terrestris, similibusque, apertura in thorace
facta,

facta, demum curetur, ut vulnus simplex, modo caveamus, ne turunda, si adhibuerimus, in cavitatem thoracis premente aëre urgeatur, quod, filo, si ligetur praecaveri potest. Bechica in hoc casu cum lenibus Eccoproticis medicamentis commixta sunt optima, uti Manna, Cassia, imo & Terebintina, quod leve purgans medicamentum quoque est.

Uno impetu &c. Ratio est, quia pulmo haeret in quodam cavo, cujus cavi $\frac{1}{3}$ partem pulmo occupare ab una parte ponatur; jam vero à pure thorax partim distentum, partim pulmo in minus spatium redactum, nam undequaque pus eum accumbit, & ita quantum aër premit, tantum retropremit, si ergo huic locus evacuetur, tum & hoc sustentaculo priyatus se non satis expandere potest, ad Diaetam quod attinet, aër sit moderatus, cibi facilis digestionis, ex juniorum animalium succulentis carnibus, jusculis ex Hordeo, Avena, lacte & lacticiniis, quae hic primum locum tenent, motus & quies ne excessu peccent, excreta & retenta modum servant, animi pathemata moderata.

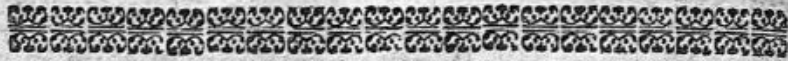
§. 1180. Tale pus sanari potest, si operatio tentetur, aliter si aperiatur pectus certo omnes moriuntur, sed si haec appareant & sanguis non sit infectus materia purulenta, tum tentanda est operatio, nam si pus sanguini sit mistum & pulmo affectus, tum operatio erit inutilis, nam plerumque aegri inde moriuntur; hinc pus album, aequale non faetens; quovis die parum eductum est bonum, si non amplius affluat, fiant injectiones ex aqua, melle, sale marino, spiritibus simul permistis, injiciatur, ex his magna copia, unde aegri tussiant,

mo-

moveant, suspirent & premant abdomen; hinc injectum se puri alii ubi hærenti miscebit, quod expectoratione ejicitur; vide de his *Caput de Veneribus Thoracis*.

§. 1181. Quia pus tum fluit in latus sanum; hinc pulmo uterque premitur & oppletur, unde homo suffocatur.

§. 1182. Quia pulmo adhuc sustentabatur à pure, hinc aegri nonnunquam cito extinguuntur.

Phthisis Pulmonalis.

§. 1183. *φθω* Graece significat *corrumpo* vel *putrefacio*, hinc Phthisis est corruptio, Pulmonalis vocatur à pulmone primario affecto Belgice de *Long-tering*. Caeterum est *Atrophia totius corporis ex purulenta materia vel copia, vel acrimonia vel miasmate suo inquinante totam massam sanguineam*.

§. 1184. Hic morbus fit ex ulcere pulmonis rupto, ergo quidquid ulcus pulmonis fecit; id Phthisin pulmonalem efficere potest.

§. 1185. Hic morbus accurate est tradendus; nam in Gallia, Belgio, Anglia fere decima pars morbis Chronicis laborantium moriuntur Phthisi, ex iis quidem dimidia pars Hæmoptoë.

Ulcus Multa corpora sunt adeo vivida, spiritusque habent tam teneros & mobiles, ut vasa facile laedi possint, jam vero in pulmone vasa sunt minima, & impetus adest magnus, hinc facile rumpi possunt, quae vasa rupta Haemoptoem producant.

Sane

Sanguine rutilo. Hoc est contra *Craanen*, *Bontekoe*, & horum affectus.

Acute &c. ut imprimis prope aures videre licet.

Hilaritate. Vulgo quidem dicitur homines hilares non esse morituros Phthisi pulmonali, sed contrarium obtinet, nam habent vasa tenerrima, sed Melancholici raro Phthifici fiunt.

Ingenii. Hi facile inclinant in Hæmoptoen seu Phthisin Pulmonalem, & si hæc signa nobis appareant in juventute, tum facile hæc curare possumus; Hæmoptoen vero præsentem à tali causa nempe sanguine acris & vasorum tenerritudine curari non posse puto.

β. Nemo fere de Phthisi bene scripsit, unus post *Hippocratem* Anglus, sed non ordinate, nempe *Christophorus Bennet in Teatro Tabidorum* optime intellexit morbum, & omnia fere novit, sed stylo intricatissimo scripsit; dicit, quod nonnulla corpora sint tam tenera, ut cibus & potus subigere non valeant, & vitium hæere in pulmone & vocat hos pulmones catarrhofos, tum vero ibi fit accumulatio & majus tuber & majus, si non oriatur Hæmoptoe; idem dicit, Angli assumunt cibos meracissimos, semicoctas comedunt carnes, unde accipiunt chylum crudum, qui in pulmonibus stagnat; & hinc hi ægri leviter & sicce tempore pomeridiano tussire solent; hocque notat materiam ibi accumulari, quæ tum ibi acris facta vasa corrodit, &c. Hinc illi homines hoc morbo (consumptionem vocant) sunt obnoxii, quibus viscera sunt adeo debilia, ut chylum ingestum non in bonum sanguinem convertant, sed aliquid putridi crassamenti relinquunt, quod relictum in pulmone aggeritur, unde Hæmoptoe, tum totum corpus est infectum;

fectum, omnia vasa debilitata, hic morbus curatur, primo sanguinis impetum minuendo & inspissantia medicamenta præscribendo; sed post septimum iterum diem morbus redibit, hi ægri in stricta diætâ bene se habent, sed si debacchantur, statim Hæmoptoe laborant, & ex eo forte ut notat *Bennet*, & ego sæpius observavi, hi plerumque laborant tussi sicciori, calidiores sunt magis quam naturaliter, rubent in ore, gingivis, palato sunt genis optime roseis, post minimum motum illis magnus anhelitus adest, quod notat hos ægros consumptionem esse accepturos.

γ. Tempus ergo intra sedecim & triginta & sex annos Phthificis familiare, post triginta & sex annos, dicit *Hippocrates* (licet hæreditaria sit Phthisis) homines vix Phthisi laborare, id est, naturaliter, aliter his annis hæc frequens observatur.

γ. Non hic loquor de Hæmoptoe à clamore seu tumore, nam tales octuagenarios sanavi. Hæmoptoës est exspatio sanguinis floridi, hinc hic morbus vulgo ut vulnus tractatur, licet potius sit erosio seu diabrosis, nam vasa tenera, sanguis acer, & motus maxime concurrentia Hæmoptoën producunt, uti observatur, alia vero sunt, quæ Hæmoptoën accelerant, ut sunt puerperarum lochia intercepta, menstrua suppressa, ut si his ex naribus effluat sanguis, non fiat venæ sectio in anno bis admissa, dein intermissa, sæpe in Hæmoptoën præcipitat; hinc hic morbus fere semper oritur ab hac causa naturali ex dictis prædisponentibus causis, sanguine acri, vasis teneris, motu magno, hæc causa vix curatur, sed quæ à solo cursu, clamore &c. facile curatur, quia

quia secum non habet hanc malam dispositionem; si Hæmoptoe oriatur ex his causis sine causa Procatactica, tum in curatione præmitto venæ sectionem & strictam diætam; aliter si in corporibus prædispositis oriatur morbus, tum non sanatur.

§. 1186. Quomodo oriatur & progrediatur Hæmoptoe vix ullibi describitur, definitur vulgo exspatio sanguinis floridi ex pulmone, sed hæc definitio totam morbi Idæam non absolvit, at inquisivi, quid ipsis fieret, quid in corpore perciperent, dicunt dolorem obtusum quasi leviter dilacerantem non magnum, calorem moderatum, falsum.

Fibris. Hoc maxime fit à polyposis concretionibus, ut *clarissimus Ruyschius* notat, cum Hæmoptoe oriatur, incipit cum angusta oppressione &c. nam antequam, quis laborabit Hæmoptoë, hæcce habebit signa antecedentia, ut ipse ex ægris didici, sanguis hic per os exire potest vel destillando per nares in os vel ex gingivis profluendo seu ex arteria rupta circa fauces seu ex œsophago, seu ex ventriculo, sed cum his signis indicatur certe, quod ex arteria bronchiali seu pulmonali profluat, hinc longe alius morbus, quam qui à violenta vi conciliatur, sed à sola debilitate vasorum & sanguinis acrimonia, seu proprio impetu ab hac specie Hæmoptoës, æger vix unquam curatur.

§. 1187. Venæ sectione illico reprimatur impetus, ut vas contractum retroire possit, tum impeditur, ut rima in vase facta non fiat major, ut aliter fieret per amissionem seu affluxum sanguinis. Homo v. g. habuit ante horam vasa integra, jam vero rupta ex causis dictis

dictis tum curari non potest, nisi forte aeger ita debilitetur, ut cadat in animi deliquium, si medicus morbum, antequam hucusque perveniat, non praecognoverit, tum haec agere tenetur, sed melius est praecognoscere & tum curare.

2. *Incrassantibus.* Multi putant haec sola sufficere, verum si haec omnem sanguinem coagulent, tum ilico fieret Peripneumonia; si vero dicant inde fibras constringi, tum totus pulmo constringeretur, seu ejus pars affecta, quod fieri non posse videtur, nam haec medicamenta loco affecto applicari non possunt, si dicant vi narcotica agere, tum eadem difficultas. Multi dicunt arteriolas statim esse claudendas, unde dant bolum Armenam, lapidem Haematitidem, limaturam Ferri, diu in hac opinione versatus sum, sed haec medicamenta nihil agunt, nec eo fluere possunt, nec sanguinem sic inspissare possunt, ut eo non fluat, prius enim lethalis fieret Peripneumonia; sed plurima sunt adstringentia, quae optime juvant, dedi convenientissima in *Materia Medica.*

Stipticis. Omnes hi, qui dant stiptica adstringentia &c. antequam sanguinis copiam minuerint, pessime agunt, nam tum malum facilius redit, sed haec sunt danda non nisi venae sectione praemissa, quae omni triduo institui debet ad uncias sex vel septem pro ut sentiam, an adhuc aliquid caloris superfit, sed forsan quis diceret, tum homines tam mirifice debilitantur? sed cur hoc non facerem, cum aliter scio hos morituros, & hac sola methodo multos curavi.

Balsamicis. Cur balsamica hic laudantur? respon-

respondeo ut ulcus nimium puris non faciat, sed an putant, quod si v. g. Balsamus Lucatellæ, vel Sulphuris, vel Terebenthinæ imponi possit, tamen pus fieret, quibus à cantu, risu, &c. hic morbus oriatur, hi curantur balsamicis, sed hi aliter & sine his essent curati. Sic sunt multi Nobiles, qui ex oleo Lini vel Terebinthinæ cum Sulphure balsamos habent, & dicant hos balsamos certissime curare Phthisin, sed vidi eos dedisse ægris pessimo cum successu, nam hæc sunt calefacientia, hæc destruunt ventriculum, Anorexiam majorem faciunt, calorem & siccitatem augent.

3. Hac methodo nobilissimas curationes institui, extinctis plurimis in quadam familia Hæmoptoicis, usus sum hac methodo antequam ingrueret annus, quem ipsis lethalem plerumque observaveram, unde servati fuerunt; primo venæ sectionem institui, lac cum aqua, Coffe vel Thee pro potu dedi, tum farinacea cum Milio, Oryza, Hordeo, & omnia calefacientia, uti & motus violentos arcere jussi; hoc est, quod optime commendat *Verulamius in tractatu de vita longa*, hinc summum est remedium, ut illi ægri non nisi lac assumant Hyberno tempore nempe æquali copia lactis & aquæ, æstate vero $\frac{1}{3}$ lactis & $\frac{2}{3}$ aquæ, nil aliud est concedendum, quia pulmo est fabricator, qui crudum chylum in sanguinem meabilem coquit, ergo est officina, ubi chylus fit sanguis, hinc chylus nusquam Tragædiam ludit, nisi in pulmone, si ergo graviantur, tum hoc vitale viscus modo gravatur, & hac ratione Hæctica febris producitur, imo *Bennet* dicit, quod crudus chylus in pulmone

mone sponte Phthisin producit.

4. *Bennet* accusat nimiam falsedinem volatilem, sed accedentem ad acrimoniam acrem, ergo tum hæc falsedo seu acredo est corrigenda, & hæc valemus efficere cum oleo Amygdalarum Dulcium, nucleis Pini ex Terebinthina & eorum infuso & emulsione.

§. 1188. *Hippocrates* dicit hunc morbum oriri intra triginta & sex annos, & sanguinem esse magis compactum circa vigesimum quintum annum, quo tempore sanguis est acerrimus & impetuosissimus, hinc in hoc casu venæ sectio sanat, observant Britanni huic malo maxime subjecti sensim unciam unius sanguinis minus detrahendum usque ad trigessimum annum, hac ratione à prima Hæmoptoe liberantur, hinc venæ sectio & stricta diæta est suadenda, hoc noto ex optimis auctoribus, quia mos alicujus medicamenti specifici apud Nobiles invaluit, dicunt Balsamum Lucatellæ sine suppuratione curare, uti & Balsamum de Mecca & Copaivæ, quæ plus nocent quam prosunt, nam non intelligunt acre mitigandum, impetus animi & corporis moderandi & vasa roboranda, hæc tria sufficiunt. Non juvat hunc hominem curasse, nam semper recidivam patiuntur, quod fit, si plethora iterum sit nata, si color iterum splendidus, venæ lividæ, & plenæ, calor descriptus &c. tum ilico sanguis est mittendus, & hoc omnibus sex mensibus, quia tum hominis diathesis multum mutatur, sic ægrum sanavi, cujus tota familia Phthisi mortua fuit, uno illo superstite, præterea aeger debet quiescere nec alte loqui, nec cantare &c. nam tum malum redit.

§. 1189.

§. 1189. Quomodo à sanguinis sputo oriri posset, ulcus in pulmone scilicet à triplici diversa causa, & post magnam Haemoptoën, idque frequentissime, si scilicet vas magnum in pulmone ruptum & vulnus magnum sit. 2. Post stiptica male applicata, loco non coëunte sed quasi constricto aut causticis corrugato. 3. a vera neglecta curationis methodo si non facta sit larga venae sectio, si diæta & medicamenta negligentur post Haemoptoën, semper fere oritur ulcus pulmonis, sputo sanguinis coërcito, oritur primo Dyspnaea, si post Haemoptoën anhelatio, certo sequitur Phthisis, quae major sensim fit, frigus vagum, tum oritur suppuratio, ut alibi, si horror vagus sine causa, calor, rubor, genae rubent, tussis sicca, febris Hectica, ab *istis habitus* dicitur, quia causa penitus & intime in sanguine haerens oritur, ut quasi in toto corpore causa haereat, quae manifestat se chylo novo ad sanguinem advento, tum paulo plus anhelant, sitiunt, rubent, horrent, febricitant; fitis perpetua & debilitas; haec symptomata comitantur semper aegrum pro magnitudine vulneris.

§. 1190. Oritur hic morbus aliquando nullo sputo praegresso, quod bene est observandum, quia semper vulgo, si non spuunt aegri, non metuitur Phthisis sine vulnere, omnia quae Peripneumoniam producunt, ut sanguis acer, crassus Scorbuticus &c. quae faciunt ut sanguis per pulmones non transeat, ibique haereat, putrescat, purulentus, fiet, hinc morbum creant.

§. 1191. Est tertia causa, quae sine vulnere & sine acredine sanguinis Phthisin producere potest,

potest, si scilicet Vomica fuit in thorace, Empyema ruptum erodit pulmonem, qui inquinatur, maceratur, corrumpitur à pure circumfuso, unde fere corroditur, fit vera Phthisis Pulmonalis, quae ergo triplex est.

§. 1192. Si v. g. medicus advocetur ad hominem, qui anhelat, tussit, & Hectica febre, laborat, tum medico est inquirendum, an etiam sanguinem exspuerit, si aeger respondeat imo, tum res clara est, si dico non tum aequè ab inflammatione & a pulmonum debilitate esse potest, ut fit in consumptione Anglicana. Si aeger Empyicus fuerit, ulcus est vel tectum vel ruptum, si ruptum, tum tussis perpetua & sputa purulenta, si tectum tussicula sicca, febris Hectica semper praesens, anhelitus ad vociferandum, extabfactio corporis; rubedo in genis, labiis una cum maxima ariditate, quae omnia notant ulcus in pulmone. Hinc causa spurum sanguinis est Peripneumonia.

§. 1193. Omnes hos affectus in capite de Peripneumonia recensui.

Ponatur corpus, caetera bonum, sed in pulmone tantillum ulcus tectum, quid fiet? per pulmones omnis sanguis semper transit, locus ulcerosus non transmittit chylosum, viscosum adhaerebit, accumulabitur, quo plus increfcit, eo majus fiet ulcus, exedit pulmonem in saccum pure plenum, haec Vomica Tecta pulmonis vocatur; quid inde sequetur? sanguis transire non potest, & novi chyli sanguificatio impeditur; Vomica haerere non potest, quin cum venis & arteriis pulmonalibus communicetur, hinc sanguis inquinatur, ut in Empyemate, unde similia fere mala oriuntur,

vel Abscessus plerumque in arterias vel laryngem subito rumpitur, unde suffocatur æger, ut notavit Hippocrates & Tulpus, vel sensim exspuunt ægri totum pulmonem, & sanguinem sensim in pus convertunt, pus quod exspuitur, variu m st, vel in aqua subsidens vel natans, natans bonum subsidens pessimum, nam notat substantialem, corporis partem ejici, dissolutum pejus, dulce melius acri, pingue malum, fætidum pessimum, album lividum pessimum, spirans assam carnem pessimam, notat enim totam carnem in pus conversam.

Conversio in pus. Oculis meis vidi & manibus palpavi pulmonem ad unum latus ita corrosus, ut vix accederet ad magnitudinem pollicis, ibi hæc vata sensim se contrahunt, & contractioni resistunt, & tamen sanguinem non fundunt; est duplex Phthisis una sicca altera purulenta; sicca est, ubi nil dimittitur, seu phlegmata mucosa, hanc siccam voco, quia hic modo mucus à pulmonibus abraditur, & ita sicca vocari potest, licet sputa adsint, seu purulenta, tum Vomica est rupta.

Sputa. Hæc sine pure esse potest, licet Phthisis adsit, cum v. g. hæret in sacco, tum sæpe illo rupto suffocantur.

Facies Hippocratica est, si tempora excisa, & illæ foveæ osseæ appareant, supercilia quasi ad os hæreant, subtracta substantia absit, oculi concavi & pinguedo absunt; & oculi quasi intromersi intra foveas osseas, genæ strigosæ & siccæ, nasus acutus, fovea naturalis faciei intromersa & immersa, mentum acutum; hæc omnibus Phthisis ultimo accedit, vocatur Hippocratica, quia ille eam maxime detestatus est & pessimam pronunciavit.

Pars V.

G

An-

Anxietas. Nam oculis lacrymantibus petunt, ut Medicus ab hoc symptomate eos liberare velit, hocque fit, quia si edant, & pulmo corruptus sit, tum sanguis & imprimis novus chylus ap- pulsus per pulmones fluere non potest, quod ma- xime oritur, si nimis comedant, hinc suadeo hos ægros, ut omni $\frac{1}{2}$ hora edant, hoc vero ipsos non curat, sed morbum tolerabilem reddit.

Pedum. Quia vasa lateralia distenduntur, ut pelliceant majora, vel exhauriantur, tum cæte- rum sunt instar sceleti & ordinario moriuntur in- tra triginta & septem septimanas, tum omnia vasa colore cæruleo sunt tincta.

Debilitas, id est, Diarrhaea Colliquativa, ideo semper hanc praecavere debemus.

§. 1194. 1. Si hominem ex Phthisica familia natum curare velis, tum summa ope est anni- tendum, ne Haemoptoën accipiat, si hoc effi- cias, tum curabis, aliter non, hinc circa de- cimum septimum annum venae sectio bis terve est instituenda, simulque vectiones adhibendae sunt, & in hac curatione usque ad vigesimum quintum annum pergendum; nota mihi fuit fa- milia, ubi pater, mater omnesque proles Phthili sunt mortui, uno filio superstite, quem hac ra- tione curavi & jam plusquam quinquaginta an- nos natus vivit, ergo jam tempus Phthiseos su- pervixit secundum *Hippocratem*, nullaque mala signa habet.

2. Si quis bono corporis habitu per risum, clamorem, aliamve vim externam incidat in Haemoptoën, unde accipit dispositionem ad Phthisin, medicus accedens venae sectione & strictissima diæta per annum praescripta facile prae- cavebit.

3. Haec

3. Haec iterum ex *Hippocrate* sunt desumpta, si ulcus sit apertum, latera libera, secretio bona, tum curo, ut depuretur, ne sanguis, crudus chylus, nec sanguis falsus seu acer ad pulmones accedat.

4. Quia se non prius manifestat, nisi toto pulmone corrupto.

5. Hoc notat sanguinem & totam corporis substantiam consumi.

§. 1195. Nam Vomica rumpi potest in pulmonis substantiam, seu in thoracem seu in asperam arteriam, & hinc est determinanda per vapores & victum lacteum, his aliquando adhibitis, tum ventriculo impleto in rhedam ascendat, & hic hoc motu plerumque rumpitur Vomica in asperam arteriam.

1. Hinc sanguis est muniendus à purulenta iniquatione, scilicet ne resorbeatur pus, & febrim Hecticam producat, ergo cavendum est, ne sanguis fiat Phthificus seu purulentus, Phthisis vero est Atrophia in sanguine à Cacochymia purulenta ex Vomica in pulmone nata.

2. Nam ulcus non consolidatur, nisi prius sit vulnus, & bonum pus generetur; hinc hic decocta vulneraria antipyretica sunt propinanda, ut in ulcere Peripneumonico dixi, nullum vero medicamentum est dandum, quod exsiccat & novam Haemoptoën facit.

3. Qui hoc negligit, non curabit aegrum, quidquid editur vel bibitur, brevi transit per pulmonem, si crassum sit, & pulmo impotens omne ad ulceris locum colligitur, hinc nunquam curatur aeger.

§. 1196. Ut sanguis muniatur, dixi in historia Peripneumoniae assumenda scilicet est co-

pia liquidorum valde fluidorum, blandorum facile secedentium per urinam & sudores &c. primaria hic sunt salina acida adstringentia, licet plures contradicant dicentes *Hippocratem* dixisse acida pulmoni esse inimica, sed hoc externe quo ad vapores, nam alio loco dicit acetum pulmoni bonum, & jubet dare his ægris acetum cum melle, sed falsedinem tollendam esse me dixisse forsitan dicetis? verum est, si hæc signa adhuc adsint, sed tum ut plurimum absunt; *Hippocrates* his ægris præscribat aquam Hordei cum Oxymelle.

§. 1197. Ut ulcus depuretur, semper adhibent medici Balsamum Arcæi, Lucatellæ, de Mecca, Copaiva, Sulphuris &c. sed hi non cogitant se ingerere olea, quæ incrassant; unde pulmo obruitur, nec effectus respondet balsamo, qui non sanat, sed vis vitæ, quid enim facient boni in sanguine partes oleosæ & graves, hæc non dico studio contradicendi, sed fateor me pessimo cum successu dedisse balsamos secundum sententiam *Helmontii*, omnes Græci *Hippocrates* & *Galenus* nil pingue ad pulmonum ulcera dederunt, optima præscribuntur medicamenta in materia medica.

Motum. Hic non intelligo motum muscularem, nam inde acceleratur motus circulatorius per pulmones, sed intelligo vectiones, e-
 quitationes &c. nam tum si fortiter aliquantulum equitent, semper ventum habent adversum, tum aër multum irruit in pulmones, eosque depurgat, nam est egregium depurgans, inservitque pro scopo, hinc aër plus quam ullum remedium curat, si vero pulmo de die depurgetur, tum noctu sedantia medicamenta danda sunt, nam tum mane sputa erunt

erunt bona, & tum noctu quoque fit bona carnis regeneratio, aliter si tuffis non fedetur, malum augetur, hoc etiam *Sydenhamus* notat, licet alio scopo, nam dicit se Phthificos curare non potuisse, nisi sudores sustulerit, quod dixit fieri equitatione & Opiatis: ruri versantes in aëre externo longe melius sanantur, à Phthisi, quam urbani. Per balsamicas herbas Phthisi commendatissimas intelligo, Origanum, Hyssopum, Majoranam, Hederam Terrestrem, quæ decocta leviter expressa cum aceto dant optima hordeata, de noctu paregoricum vel lene opiatum conducit, sic tuffi inhibita quies oritur, & ulcus optime consolidatur.

§. 1198. Utatur æger pro potu ordinario lacte cum saccharo vel hydrogala ex una parte lactis & tribus aquæ, & equitatione & vectione se exerceat, lac in pus non abit, facile acescit, intra corpus non putrescit, humectat, sitim sedat, blandum est medicamentum, non gravans, quod malum est pessimæ notæ, quod ex fæno hyeme confectum mulgent agricolæ, sed ex gramine recenti pastis est optimum; hinc diu in pratis animalia huic lacti destinata sunt retinenda.

§. 1199. Fria horrenda symptomata adsunt, nempe primo tuffis magna, hoc cavetur lacte semper assumpto, si aqua lacti admisceatur, longe minus tuffiunt, nam tuffis oritur à duplici causa nempe a pure crasso & acri & chylo crasso, hinc his cavetur, si non juvet, Opium cum prudentia datur. Secundo anxietas ante mortem observatur, pulsus valde debilis, post pastum materia chylosa cum Sanguine transire nequit, unde sensus anxietatis mortisque accedentis, hoc cavetur sequenti modo, de-

G 3

tur

tur cibus divisus per horas v. g. libræ tres intra viginti quatuor horas, quo pulmo fit debilior, eo plus aquæ addatur, eoque brevioris temporis intervallo repetatur cibi assumptio nempe quavis hora uncia una vel duae, si una vice libra una affumeretur, tum aeger valde laboraret, praeterea syrupus Diacodii cum aqua Hordei, quavis hora cochleare unum, tum lac calidum ad forbillandum; si haec non ita fient, inter ciborum coctionem aegri moriuntur; sed hac ratione vita diu sustinetur. Tertio alvi fluor perpetuus; vidi centum secessus una die maximo cum dolore & continuo tenesmo, hoc optime curatur, si medicus non adhibeat ea, quae laxant inferiora. Haec est vera cura Phthiseos, ne miremini me filere de *Paracelso* cum suis jactatoribus uno mense curaturis Phthisin per Diaphoretica, Mercurialia, nec *Helmontio*, qui nos balsamos commendat, cum non viderunt unum Phthisicum ab iis curatum, adhibui aliquando Mercurium successivum, sed nullum bonum inde vidi effectum.

Phthises aliae.

§. 1200. Nam Phthisis modo notat Atrophiam cum Caco-chymia purulenta, verum est, quod pulmo citius inficiatur, quam alterum viscus, quia laborat prae caeteris. Ab hepate Diarrhaea pessima est; ab utero renibus &c. pessima Tabes, ex iis omnibus fit Phthisis sed curae tantum sunt eadem, ut pulmonalis.

Hydrops.

Hydrops.

§. 1201. Hydrops nomen Græcum est, quod Latini transumpserunt, ab ὕδωρ aqua & ὄπτομαι video. Sumitur pro collectione aquæ in cavitate aliqua corporis, aut in ejusdem habitu, inde nascitur Hydropis divisio; Hydrops adesse dicitur, ubi apparet tumor aquosus, ad sensum frigidus, tactui cedens, vestigiaque pressionis ad tempus retinens, & iterum se restituens, ortus ab omni causa, quæ serum aquosum vel extra vasa sua ire, vel eadem distendere facit; hinc apparet duplex Hydrops, uterque consistit in sero nimio; serum est duplex aquosum & nutritum, per aquosum intelligo materiam pure diluentem in sanguine, hoc plerumque causa Hydropis est, aqua Hydropem producens vel extravasata est, vel vasa extendit, hinc Hydrops duplex dicitur.

§. 1202. Hydrops fieri potest in omni corporis parte extra vasa sanguifera, nam ubique extra sanguinea vasa sunt aquæ serosæ. Ergo Hydrops est abundantia aquæ serosæ, eaque duplex vel à repletionem vel extravasationem seris, in priori omne vas, quo ad vas tantum extra sanguinea, locus Hydrodropis est, in secunda ubique extra sanguinis circulum à vasis ruptis lymphæ effluere & colligi potest.

§. 1203. Si morbus hæreat intra cranium, tum facit Apoplexiam, nisi futuræ adhuc sint apertæ, ut solvi ab invicem possint, ut in Rachitide. Hydrocephalus vocatur ab ὕδωρ aqua & κεφαλή caput : ergo signat collectionem aquæ à morbo

morbo jam in capite factum. Hic morbus est multiplex, 1. sæpe aqua colligitur, ut caput tumeat intra cutim & cranium, hæc levissima est, & facile sæpe curatur. v. Carol. pisonem de morbis à colluvie serosa, ubi talia curata constant exempla 2. Inter duram piamque matrem, hæc iterum peior. 3. Si aqua colligatur inter offeam substantiam & duram matrem, hæc peior. 4. Inter duplicaturas, nam quælibet membrana in duas partes scindi potest, inter quæ vasa diffeminantur. 5. Si aqua assurgens inter duram & piam matrem. 6. Si aqua sit collecta intra plicas cerebri, 7. in cavitatibus, tum incurabilis est; nam opplet totam medullam oblongatam, dividitque medullam spinalem in duas partes.

§ 1204. Ultima species pessima est, & non sanabilis, sed in reliquis futuræ sunt apertæ, inter quas apparebit tumor mollis, quæritur, an sanari possit? imprimis potest, si scilicet infantes Hydrocephalo laborantes levissime concutiam, nempe paulo post nativitatem, sed sine præparatione non est faciendum, dato prius levi Hydragogo, deinde præscribo lac cum pane tosto, ne esset nimis aquosum, tum inuro ferro crustam, Rhabarbaro ventrem laxo, quod simul adstringit, ligatura capitali, & cruciali leviter sensim constringo futuras, embamma ex vino rubro impono, per suppurationem vulnus apertum teneo & roborantibus subduco, hac ratione hunc morbum curavi; sed male aliis cessit hæc cura, quia Empirici subito percutere voluerunt, sed tum omnia nimis flaccida labascunt, at purgantia sunt prius adhibenda ut Rhabarbarum, Hermodactyli; Myrobolani, unde tumor primum subsideat; deinde tantum ligaturis comprimendum est caput, quantum aqua educitur;

tur; hac methodo puellam sanatam vidi.

§. 1205. Collectio aquæ in cavitationem pectoris oritur à duplici causa vel fractis lymphaticis vel resorbentibus impeditis; semper in pectoris cavitationem aqua exhalat, quæ resorbetur, hinc si vasa resorbentia obstructa sint, fit pectoris Hydrops; aliquando vasa lymphatica, quæ à *Lowero* ibi copiosissime demonstrata sunt, serum effundunt. Hic Hydrops longe frequentior est quam creditur; hic morbus cognoscitur primo summa anhelatione, facie livida, buccis inflatis, si æger inquietus in dorso jacere non possit, sed fere suffocatur, denique si empyematis causæ præcesserint, & tumore abdominis, pedibus œdematosi æger laboret, nec tum prægressa Pleuritide, Paraphrenitide vel Peripneumonia. Si hæc signa adsint, tum cura instituenda est, ut morbus pectoris, ejusque Hydrops, hinc Paracentesi pectus est aperiendum, & aquæ exitus promovendus, vide *Caput de Vulneribus Thoracis & de Empyemate.*

§. 1206. Sæpe hic morbus mire est repertus, sæpe aqua cavitates vesiculares pulmonum occupat, dilatat, facit saccum aqua plenum, unde oritur duplex pulmonum Hydrops. 1. In hydatidibus hic illic dispersis vesiculis vel 2. una hydatide magna toto pulmone aqua plena utrimque sæpius observatum est; hic morbus curatur, si aqua abundans educatur, sed hæc hydatides vix cognoscuntur, nunquam laborant hi ægri tussit sicca, omnia illa signa sunt ut affecti pulmonis simul abundantis aquæ, nullius Empyematis, si medela universalis contra Hydropem instituat, tum sæpe Hydrops pulmonis casu curatur.

§. 1207. Oritur sæpe intra membranam cellulosam asperæ arteriæ tumor albus, frigidus, mobilis, assurgens, Bronchoceles falso dictus, si circa has partes lympham stagnare & colligi constat; tum fit Hydrops; tum lanceola Chirurgica aperiatur, hocque aperto imponatur splenium & ligatura cum parum Myrrhæ similiumve exsiccantium, & locus comprimatur, vel opponatur Embamma ex spiritu vini vel aqua Chamemeli vel spiritu Lavendulæ, sic optime curatur. Alia species Hydropis oritur; si nempe homini cartilagine asperæ arteriæ sunt discussæ, tum aër irruens facit tumorem, hinc illo aperto aër iterum exit. Ubicunque vesicula est glandulosa, ibi Hydrops fieri potest, quæ vocatur Hydatis, si glandulosus, dicitur Phyma, si cylindricus vel oblongus sit, estque in vase lymphatico dilatato, sic duplex simplicissima Hydropis species refertur, hinc si appareat, lanceola vel acu pertundendus est, & embammate ex tinctura Mastichis vel Myrrhæ applicato curatur.

§. 1208. Hic morbus terribilis & mirabilis recentioribus observatus est, licet etiam veteres scripserunt de Hydrope clauso, aqua intra ovaria colligitur, & adeo accumulatur, ut aliquando viginti, triginta imo quinquaginta pintas aquæ continuerit, unde vasa ventris comprimuntur, abdomen attollitur; mulier putatur Hydropica, aqua non exit, frequens est iis, quæ maritatae nunquam conceperunt, hinc sterilibus, ut plurimum ac annosis mulieribus. Si menstrua desinant, accipiunt steriles mulieres æquabilem & tensum tumorem per totum corpus, nullo tamen signo Hydropis apparente, hic tumor ruptus Ascitem facit, aliter

ter tympanitidem & gravitatem mentitur. Hydrops Ascites nil aliud est quam Hydrops, qui potissimum in abdomine hæret; seu tumor aquosus, imprimis abdomen distendens; derivatur ab *ἀνδρὸς uterus*: quia venter in hac Hydropis specie ab aqua in eo contenta distentus utrem inflatum refert. Perfecta proin affectus nostri idea consistit in eo, quod sit tumor aquosus, velut in utre quodam contentus; seu ille hæreat in duplicatura peritonæi, seu lateat inter peritonæum & viscera, seu distendat in cavitate abdominis reperiundas glandulas, vasaque ibi distributa, ita, ut inde infimus venter tumeat. Variæ sunt Ascitis species; pro varietate causarum distendentium abdomen, ex repletionem alicujus materiae liquidæ distendentis. Innotescit hinc Ascites purulentus, qui fit in Paraphrenitide ex suppurato diaphragmate, & in Hepatitide, ex rupto hepatis ulcere; dum materia purulenta in cavum abdominis effusa hoc facit turgere, & hinc eandem, ac si esset verus Hydrops Ascites, requirit medelam. Mentitur non raro Ascitem Hydrops uteri ab collecta in cave uterino aqua factus, totum interdum abdomen tumefaciens. Tumor abdominis faeminarum utero gerentium, ob graviditatis fallacia signa, imprimis dissimulantibus faeminis sæpius, quam expedit artis honori vel exercitatissimis imponit medicis, qui eum subinde pro Ascite habent.

§. 1209. Haec mali species eo gravior est, quod aegros & medicos sæpe ludibrio exposuerit, nullus annosus est medicus, quin observaverit se sic esse deceptum, nam omnes hae mulieres menstruis non laborant, mammas tensas, tumentes & papillas vesperi elevatas.

G 6

vatas

vatas, lac & serum stillantes habent, caeteraque signa graviditatis, nam earum venter tumet, durefcit & motus adest in ventre, unde certo putant se esse gravidas quia prius gravidae familiae passae sunt, hinc *Clarissimus Drelincurtius* in hac re fuit deceptus, ut ipse fatetur, puella septendecim annorum ab illo consilium petiit, hic eam esse gravidam certe putavit hinc refocillantia dedit, sed male, inde enim tumor magis magisque increvit & plus feri per papillas destillavit, & tandem mortua est; *Drelincurtius* eam secans omnem hunc humorem invenit ortam ab aqua in utero haerente; hinc medici metuentes foetum; non audent dare Antihydrica, ne foetui nocent. In hoc casu mulier supra vapores aperto corpore ponatur, vel per infundibulum hauriat in vaginam, hoc per aliquot dies facto, tum immisso digito quaerendum est os uteri internum, tum instrumento quodam locus est pertundendus, & per cannulum aqua est educenda; sic saepe servantur virgines concreto utero laborantes, vide *Marcellum Donatum* & *Theophilum Bonetum* in *Sepulchreto Anatomico*, ubi plura exempla recitantur. Sed cur os uteri internum adeo sit constrictum? aequae difficultatis est quaestio, cur in graviditate fit. Hic morbus etiam oritur ab ore uteri interno excoriato, dein concreto, unde uterus postea clauditur & tumescit.

1210. Notum est membranam cellulosa sub cute seu adiposa dictam constitui folliculis plurimis, in quibus colligitur pinguedo, in aquosis aqua, quae sub cute facit crustam aquosam, tum fit Anasarca, id est, circa carnem? *ἰνασάρκω* veteres putarunt esse unam vocem
in

In genitivo ἀνασάρκη latine Anasarca, ἀνασάρκη vero significat ἀνά circa & σὰρξ caro estque Hydrops per totum corpus apparens ὑπὸ σάρκῃ vero dicitur sub carne, quæ nascitur, si vestigia digiti impressi maneant. Λευκοφλεγματία, λεύκος significat albus & φλέγμα pituita, hæc vox Hippocrati tantummodo aquæ inter cutim vitium designat, ab aqua in habitu pinguedinis stagnante vel effusa producta, si in membrana cellulosa seu panniculo adiposo circum abdomen occurrat, satis frequenter primo intuitu mentitur Asciten. Peyerus demonstravit esse morbum in panniculo adiposo, non dicit, ubi pinguedo accumulari potest, ibi & aqua in iisdem vasis accumulatur, quod vero ad thoracem non oritur, non quia ibi nunquam pinguedo observatur, in hoc casu abdomen tumet & caro non attingitur; sic vidi talem ægrum, cui forte gelida tempestate pedes adurere contigit, tum integræ scitulæ exiverunt aquæ, hinc si malum non oriatur à corrupto viscere, tum aduri potest.

Ἰπὸ σάρκῃ uno eodem modo fieri potest nempe intra duplicaturam peritonæi, ubi sæpe aqua colligitur ad triginta libras seu quadraginta, & nil in abdomine nec in pinguedinosa membrana habetur.

Circa scrotum. Eadem ratione Hydrops oritur in pellicula cellulosa scroti, & talem vidi magnitudinem capitis adæquasse, testibus interim servantibus eandem magnitudinem naturalem, hoc inurendo seu cantharidibus curatur, & sic aqua effluit, hæc species Anasarca dici non potest, nam nulla caro adest, deinde quoque in tunica suspensoria scroti & in substantia ipsa testium Hydrops fit,

§. 1211. *Ascites est collectio aquæ in abdomine facta referens uterum aqua plenum.* Triplex est Ascites. 1. in duplicatura peritonæi, nam sæpius inventum est in corpore maxime tumente mortuo, incisa cute nil aquæ, sed membrana adiposa incisa aquam totis fistulis exivisse & abdomen valde subsedisse, unde medici putabant viscera abesse, nam magnum videbant cavum, sed nulla viscera, tandem vero inferiori membrana peritonæi quoque dissecta invenerunt viscera inferius ad lumbos, vide *Clarissimi van Mekeren observationes.* *Ἀσцитης* dicitur ab *ἀστυς* quasi *faccus coriaceus*, Latini vero dixerunt *uter*, nam veteres non habebant nisi faccos coriaceos, in quibus asservabant ea, quæ ad culinam pertinebant, hinc accipitur pro abdomine tumente à contenta aqua instar uteri aqua pleni. 2. Si aqua sit effusa inter peritonæum & viscera. 3. In cavo abdominis oritur, hicque est Hydrops ampullatus, & fit, quando materia aquea, intra membranaceum loculum contenta, membranam continentem extendit, atque attollit, tumor ille vocatur Hydatis seu vesicula aquosa; quales in abdomine in copia existentes dant faciem Hydropis ampullati, tumori Ascitico non absimilis. Sed quotuplex est aquæ collectio? Si definiatur quoad variam figuram, magnitudinem suam non multiplex est, si vero affectis definiatur, quatenus sit tumor abdominis ab aqua contenta, tum modo una species est; distinxerunt veteres in fluctuantem Belgice *buykwater* seu in clausam, & dicitur Belgice *besloote water*, unde perfecte non cognoscitur, ubi hæret, & ideo difficile curatur, nam si abdomen pertundatur, tum aliquot guttæ effluunt,

fluunt, & tumor manet, si in alio loco pertundatur, tum iterum quædam guttæ profluunt, & tumor inde non minuitur, si v. g. viginti libri aquæ adsint, hæc æqualiter distenduntur, & nulla fluctuatio inde percipitur, si æger ponderetur; habet pondus ratione molis & tum cognoscitur aquam adesse sed non in cavo fluctuantem, si hac ratione in abdomine hæreat, tum inde æqualiter distenditur & æger gravis est ad pondus & fluctuatio auditur; hæc species dicitur Ascites Hydatodes. Humor in cavitate clausus fœtus, putrefactusve rarefit, dilatatur; & in abdomine hinc expanso præbet ideam Tympanitidis, sine quo Ascites raro inventus ab auctoribus observatus legitur, vide *Tulpium*. Ab instrumento bellico, quod Tympanum vocatur, Tympanites derivatur, Belgicæ *trommelslach* & solo aëre rarefacto abdomen extendi existimatur à quibusdam, minus recte ea propter ad Hydropis species referri posse putantibus, sed quam vere judicent alii. Si nulla aqua adsit, & tamen tensio, tum humor talis ab *Hippocrate* dicitur Hydrops siccus & ab aliis speciebus distinguitur ad stateram, nam tum habet parum ponderis ratione molis, & tum vocatur Tympanites; hic aër seu vapor rarefactus hæret seu in intestinis seu in ventriculo, vel in abdominis cavo; si hi vapores rarefcentes hepar, intestina & omnia viscera comprimant, tum oriuntur pessima mala, & hinc Hydropem pejorem esse dixit *Hippocrates*. Denique oritur Tympanites ab intestinis vel ventriculo exulceratis, exeunte aëre in abdomen & postea vulnere compresso.

§. 1212. Hydrops testium nullibi bene tractatus, uberius dilucidandus venit.

1. Si Pellicula Ruyschiana aqua impleta sit, tum testes aequae parvi sunt quam naturaliter, si vero premantur, scrotum est glabrum; dein digitum impressum retinet, & si fortiter prematur, tum testis lentiri potest. Si testium cutis est glabra, tunc non est Hydrops testis, sed Anasarca.

2. Notum est, quod peritoneum in una lamella circumducatur, annulo musculari, per quem transeunt seminalia vasa; hinc contingit his, qui Hernia intestinali laborant, quod sacculus juxta vaginalem tunicam scroti descendat aqua impletus, hic vero tunica interior peritonei facit Herniam, jam vero aqua impletur, & hinc cognoscitur, quod non obtineat nisi in iis, quibus abdomen tumet ab Ascite &c. si tumor trudatur extrorsum, tum cedit paulo introrsum & à teste aequae mobilis separari potest.

3. Testes intra vaginam laxam haerent, quae vagina dicitur tunica vaginalis, habetque semper aquam roridam & haec ibi omni momento per vasa exhalantia deponitur, & per resorbentia iterum absorbetur, si jam ergo causa sit, ut vasa absorbentia eam aquam omni momento exhalantem non auferant, tum ut videtur, testis intumescere incipit, & hoc dicitur Hydrocele, Gal-
lis haec distinguitur ab alio effectu, quod primo vasa seminalia non intumescant in Hydrope vel testium substantiae vasa sunt tomentosa; secundo est hic tumor durus renitens, si candela opponatur, & Chirurgus ab altero latere videat, tum, an sit in testium substantia nec ne, videre potest; si in tunica vaginali, tum pellucet tumor, & apparet in ea quasi umbra, quae est testis. Dein & ipse testis fit Hydropicus, quod tamen raro,

raro, & si fiat seu ab Hydrope seu ab inflammatione in Lue Venerea bene distinguenda, nam si posterior affectus pro priori agnoscat, tum prioris curam instituendo dirissima inflammatio producitur. *Malpighius* demonstrat aqua intermedia humectante defendi testem, si hæc non resorbeatur, colligitur inter membranam suspensoriam & vaginalem, hinc in immensum crescit, vidi instar capitis, licet testis adhuc liber esset, hic morbus ab affectione Luis Venereae distinguendus est, nam in Lue Venerea vasa seminalia prope annulum æque tument ac scrotum, & tumor hic est inaequalis præruptusque, in Hydrocele vero est tumor durus æqualis & tum nullam duritiem nec tumorem ad vasa seminalia sentimus.

§. 1213. 1. Hydrops producitur ab omni eo, quod impedit, quo minus serum aquosum in venas redire & cum cæteris humoribus leges circulationis per totum corpus æquabiliter, ut antea subire possit, post experimentum egregii *Loweni* abunde est satis factum huic difficultati, nam sic potestis quodcunque animal & quamlibet partem vestri corporis reddere Hydropicum, nam si v. g. ad venas manus ponantur spleniæ, tum intra $\frac{1}{2}$ horae ad manum oritur Hydrops, unde fit collectio aquæ ob venosum iter interceptum.

2. Hoc raro fit, sed tamen hoc fieri potest, nam vasa lymphatica æque rumpi possunt ac sanguinea.

3. Omnia loca nostri corporis, quae dicuntur vacua, ut cavitates cerebri, pericardii, testium, abdominis, pectoris &c semper plenae sunt rore humido vitali, hinc omnia semper viscera & abdomen humida sunt; quae aqua sem-

per adfertur, & ne stagnet, reducitur in circum-
lum, si à venis absorbentibus non resorbetur,
tum fit Hydropica collectio; hinc inventum est
ab Anatomicis; quod nemo à morbo languido
moriatur, quin ventriculi, cerebri, pericardii,
peritonæi, abdominis, membrana adiposa &c.
sint impleta aqua, si vero quis per vulnus moria-
tur, tum in illis locis aqua non deprehenditur,
hinc videmus, quod vis exhalans non desinat, vis
vero absorbens deficiat; hinc *Hippocrates* dixit,
corpus cavitatibus scatet, & hæc in sanitate spiri-
tibus plenæ sunt, sed in morbo ichore, hinc om-
nis circulatio per vasa perturbatur.

§. 1214. Occurrit hic primo omnium sæva
illa, præter meritum multos in magna sæpe ma-
la mortales inducens, disposita gentilitia, qua
ejusdem familiæ homines, talem nacti structu-
ram corporis ut certa ætatis suæ periodo, ea,
quæ Majores eorum, in eundem ac illi incidunt
morbum; observatum namque est, quod hæc ra-
tione omnes unius ejusdemque familiæ homines
tandem certam ætatem adepti Hydrope Ascite de-
functi sint.

Potus nimius &c. Si æger Ascite laborans
multum quidem bibat, non tamen reddat quan-
titati assumti potus respondentem urinam, ad-
modum difficilis fit ad sudores, nec dissipave-
rit illum potum motu nec nimio calore, tum
fit Hydropicus, ut *Hippocrates* observavit in mi-
litibus, qui morbus vocatur Hydrops castren-
sis, cibus & potus hinc incurrunt culpam, qua-
tenus vel copia vel qualitates considerantur. Si
nimia assumantur copia, quia nimis tunc di-
stento ventriculo orificia ejus contracta, vasa,
quæ in cavum illius exsudant humorem, dige-
stio.

tionem adjuvantem, comprimuntur, digestio prima impeditur, unde oritur cruditas in primis viis, hinc ad vasculorum fines obstructio, corporis imminuta perspiratio, vide *Sanctorium*, nam ubi perspiratio fit, requiruntur sanguinis adeo particulæ parvæ, ut per vasa cutis excretoria transire possint, si vero plenus sit ventriculus, ille cibus satis comminuere non potest, hinc crassior chylus ad sanguinem pervenit, & quidem ea in copia, ut à vasis subigi non possit, & debite comminui: sed quid hinc eveniet aliud, quam ut vasa magis debilitentur, humores stagnent & sic sternatur via morbo. Imprimis vero hic male agit cibus in nimia copia assumptus post diurnam inediam, nam cum novo suppeditato chylo humores demulsi non fuerint, vis vitæ interea perrexerit, partes solidæ per hanc ipsam debuerunt destrui & subtilissimi humores dissipari, residui vero inspissari, imo à perrennante attritu tandem fieri acres, putrescentes, rodentes, jam si tunc subito in copia ingeruntur cibi, deficiente liquido inquilino diluente generatur cruditas humorum, & ab impactione horum in vasa, eorum nimia distensio & effectus. Quantum potus frigidi, si assumatur simul nimia ejus copia & subito, nocere possit, jam notatum est ab *Hippocrate*. Quoniam enim in toto corpore nostro nullus est locus, ubi non exhalet tenuis per poros suos vapor, ingesta frigida constringit eosdem & obstruendo parit humores viscosos dimittentes suum liquidissimum.

Morbi acuti &c. Cur à morbis Acutis toties Hydrops oritur? sane quia ob maximum humorum motum vascula lymphatica rumpuntur, & san-

sanguis crassus factus in venam regressus impeditur.

Sine his. Nemo diu ferre potest abusum spiritus vini fermentati, quin sequatur Hydrops, hinc Belga, cum vicinum suum videret efferri, dicebat, non mortuus est per aquam; quod in nostra lingua significat Hydrops, sed tamen inde mortuus est. Ita quippe fit, ut ex talium usu motus in sanguine acceleretur, ejusque attritus augeatur, unde dissipatis fluidissimis cruditates gignuntur, materia pituitosa frigida in vasculis facile colligitur, & in his accumulatur, interim viscerum debilitas sequitur, circuitus humorum valde debilis, & sanguis ad motum iners redditur, humores stagnantes acriores fiunt, hinc obstructa vascula, vel compressa aut angustata magis magisque repleta, distensa, & interim à materia acriora facta, erosa rumpuntur, & lymphaticum liquorem in cavitates effundunt; unde Ascites exoritur. Post omnem Scirrhum abdominalem fere oritur Hydrops, quia liquida redire nequeunt, quartana liquida incraffat, & hac ratione curat.

Empyema &c. Quia corpus his morbis labefactari solet, hinc omnia; quæ impediunt, ut lymphæ in venas abeat, faciunt Hydropem.

Evacuaciones. Si sanguis arteriosus nimia cõpia fluat, tum oritur Hydrops, & pallor, quia omnis color corporis, robur, & evacuatio a sanguine arterioso veniunt.

Haustus acrium &c. Hinc si ingerantur alimenta & potulenta acrimonia aliqua peccantia, si ve illa sit salina muriatica si ve aromatica, patere cuilibet puto, quod fieri debeat humorum dissolutio, partium solidarum minimarum destructio, stimulatio solidorum ac velocitas humorum.

rum, semper vero liquidi dissipatio & inde excitatio perpetua, non levanda, fitis ad restauranda amissa liquida, hincque pendens exsilitio humorum per debilitata vasa. Si victus sit nimis viscosus ex farinosis non fermentatione paratus, vel etiam tenax ex gelatinosis animalium, tum ex cafeo lento, aut presso nimis coagulo lactis, fient vasculorum tenuiorum in intestinis obstructions, hinc intestinorum inertia, cruditates, tumores, & si ipsi sanguini illata est illa Viscositas, hæc omnia & pejora gignuntur. Oleosi autem & pingues cibi, quia sunt indigestibiles & cum sanis humoribus difficulter miscibiles obstruunt vascula minimorum vasculorum, unde introitus liquidorum in venas, imprimis meseraicas impeditur, atque sic sanguis orbus fit liquido, incrassatur, inspissatur, Ascites generatur.

Hydatides. In his vasa liquida ferre non possunt.

Similia. Hic magna est dissensio à Sydenhamo, nam ille negare vult; quod Hydrops non oriatur ex alio morbo, sed esse morbum singularem, quod forsan factum est, quia alios auctores non legit, ipse vero tot occasiones non habuit, hinc Magnus ille vir in his erravit, sit v. g. homo robustissimus, cui vulnus infligatur; & inde sequatur tanta Hæmorrhagia, ut æger in animi deliquium cadat, si ille tum impleatur ilico crudis aquosis, balneis & fomentis &c. utatur, tum ilico erit Hydropicus, hinc videtis hoc malum sequi posse ex aliis morbis.

Scorbutus. Tum oritur Hydrops, quia membranae & vascula redduntur inperspirabilia, imprimis vero in cavitatibus, venæ non absorben-

bentes liquidum ab arteriis depositum faciunt Hydropem, hinc potius venæ quam arteriæ in causa sunt.

§. 1215. In initio pedes apparent ædematosi: notum enim est, quod illa diathesis in corpore, qua sanguis circulationi est ineptus, primo omnium in locis à corde remotis fiat conspicua; sicque partes inferiores præ aliis inflantur. Si vero acciderit, vasa in abdomine quædam, ruptione facta, serum aquosum effudisse, tum illud ex natura omnium fluidorum descendit, qua ipsi conceditur iter, & propter tenuem satis peritonæi lamellam, minorem inveniens resistantiam, it ad femora & ad scrotum in viris. Si cogitatur, quod per venas ab aqua compressas, humorum, quos continent, reditus impediatur, res fit clarior, tument vero pedes maxime vesperi, quia tum circulatio in capillaribus tardior & transpiratio, ab ingruente frigore externo imminuitur, quare versus noctem tali tumore affectos homines audimus de frigore conquerentes. Digiti impressi vestigia ad tempus in tumore remanere non adeo mirum videtur consideranti, quod labefacta valde fibrarum muscularium vi contractili, hæc non ita statim pressæ se restituere & reassurgere possunt.

Tumor abdominis. Si hæc ita fiant, tum est seu in panniculo adiposo & dicitur Anasarca, seu hæret sub una vel altera peritonæi lamella, tum est species Tympanitidis, & hoc fallit nisi ad stateram exploretur, si digitum impressum retineat, tum supra peritonæum est, si non, tum infra peritonæum, seu in ejus duplicatura, si infra peritonæum in abdomine hæreat, tum strepitus auditur, si vero sit Hyda-

Hydatis, tum tumores sunt inæquales, & strepitus non auditur.

Strepitus fluctuantis aquæ in abdomine auditur, si moveatur corpus, forte non adeo concipi posse dicet ille, qui abdomen semper plenum reperiri ex Anatomicis edoctus est, & hinc ubi extra vasa sua iverit serum, hoc tantum præcise spatii occupare putabit, quantum sibi putaverit premendo intestina & elevando peritonæum extrorsum, adeoque, perfecte repleta cavitate abdominis, æque impossibile esse, ut strepitus audiatur, ac non auditur ab aqua, qua vas aliquod accurate repletum est, quacunq; etiam vi illud moveas. Haud tamen putem, inexplicabile esse ita Phænomenon, ut totum debeat in dubium vocari, quod tot celebrium auctorum nititur observationibus, nam verum quidem est, quod abdomen in vivo sano corpore semper sit plenum, quia omnes partes insita sibi gaudent vi contractili, quæ quælibet, quantum premitur, tantum etiam resistit: sed ubi hæc vis destructa vel saltem debilitata est, uti in Hydrope id contingit, nullam video difficultatem, quare non possit aqua in abdomine extra sua vasa hærens, in uno loco collecta, in illum premendo & extendendo magis agere, quam in alium; cedentibus enim facile integumentis abdomini superstratis, ex uno latere in alterum moto corpore, aqua sub iis contenta post sequi motum hunc impressum, atque sic strepitum excitare. Accedit quod intestina quoque hoc in casu minus resistant, & sic majus minusve concedant spatium superincumbenti fluido. Fit autem hoc magis clarum, quando viscera abdominalia ab aqua putrescente consumpta, & sic plane

ne omnis, quæ ab iis adhuc pedenderat, sublata
resistentia, cavitasque facta est major.

Dyspnæa ægro molesta hic oritur ab impedi-
mento, quod liber diaphragmatis motus ad libe-
ram respirationem requisitus, patitur ab aquarum
mole, quæ, illud sursum premendo, arctat pe-
ctus & proin pulmonibus, ut se libere expandere
possint, non permittit; hinc est, quod plerumque
hanc *Dyspnæam* comitetur tussis sicca, quæ exci-
tata est, ut lento & ferme aliquando penitus sub-
lato transitui sanguinis per pulmones pararetur via.
Quod ex obstructis & expansis nimium vesiculis
pulmonalibus difficultas respirandi transeat in Or-
thopnæam vide *Clarissimi Ruyschii observationes*.

Sitis. Orbatur sanguis parte maxime fluida vel
aquosa exsiccabitur, & inexplebile excitabit desi-
derium potus, quod vocatur sitis, quæ *Asciticos*
perpetuo urget, juxta illud:

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ;

Cujus fundamentum rei *Horatius* non ignoravisse
videtur, quando canit.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,

Nec sitim pellit, nisi causa morbi

Fugerit venis & aquosus albo

Corpore languor.

Sed est etiam alia adhuc producens magis in-
tensum illam ad non levandam sitim, nempe pu-
tredo colluviei ferosæ, quæ à mora in corpore
longiore in loco calido clauso producitur juxta il-
lud:

Putrescant facile, ni moveantur aquæ:

Putrefacta vero aqua contrahit acrimoniam,
& ut sic dicam, alcalescentiam, quæ semper
major, quo diutius duravit malum, & quia
ejus portio, per exhalationem ad minimum
misc-

miscetur sanguini hinc fitis est pessimum signum, nam non adest, nisi humor sanguini sit subductus, sanguis enim tanto plus aquæ caret, quanto plus adest fitis; seu indicat singularem acrimoniam aquæ Hydropicæ.

Gravitate & Torpore afficiuntur omnes ascitici: tum propter molem, quæ visceribus abdominis incumbit, & hinc majus pondus corpori conciliat, quod in sano nullo modo sentitur, quia omnes humores vasis suis coërciti non aggravant partes circumjacentes: tum propter impeditum descensum diaphragmatis & superficiem ejus superiorem, pectus spectantem, magis convexam redditam, eoque ipso gravem factam pulmone, in inspiratione expandere se nitenti; imprimis vero in somno molesta illa fit ægro delassatio; dum hoc tempore adhuc magis serum istud aquosum premere potest versus diaphragma & impedire liberam respirationem. Post partum hæc molestia, ob distentum ventriculum, & auxiliatrices prementi aquæ præbentem manus, augetur eo usque, ut ægri de angustiis præcordiorum & metu suffocationis conquerantur. Explicat adhuc magis modo memorata Phænomenum pressio, quam sufferunt vasa sanguinea, uti reliqua viscera omnia, unde sanguinis versus inferiora itus & reditus impeditur, congestio versus superiora promovetur; hinc, quia sanguini liberior patet via sursum, calor capitis ex Ascite ægrum infestans intelligitur; quin & patet ratio, quare superiores corporis partes eo magis extenuentur, quo inferiorum major est intumescencia, quippe compressis omnibus Chylopoiësi inservientibus vasis nutritio impeditur.

Pars V.

H

Alvus

Alvus dura ex sola compressione intestinorum à sero incumbente intelligitur, qua *fæces*, quæ *eji-
ciuntur*, *caprinis stercoribus similes sunt*, una cum *mucosa eliquatione*, ut loquitur *Hippocrates*. Fæces enim alvinæ, quando liberæ satis propter angustatas vias, quas transire debent, non exire possunt exsiccatae, inter se minus cohærentes, abradunt mucum intestinorum cavum oblinientem, & eum simul secum auferunt.

Urina pauca redditur ex duplici causa, altera, quia renes & ureteres comprimuntur, ab aquæ copia, nec spatium concedunt secretioni & excretioni urinæ debitum, altera, quia id, quod ex lege naturæ per ductus urinarios excerni debuerat, deponitur in cavitatem abdominis & in cæteras partes eidem excipiendo jam aptas; quo plus abdomen premitur, tanto plus & partes in abdomine contentæ comprimuntur, hinc omnes functiones desinunt, nam viscera tantum premuntur, quantum peritonæum extrorsum truditur; *Hippocrates* dicit omnia viscera hærent intra prelum, hincque omnes actiones turbantur.

Sudor fit nullus in Asciticis, quia materia huic efficiendo destinata aliorum determinata est. Exhausta itaque erit universa massa sanguinis sero suo seu tenui illo liquido, quod constituens morbi materiem, omne ad infimum ventrem defertur.

Febricula Lenta. Dein calida cum prius esset frigida, quia pus miscetur sanguini.

Hæmorrhagia. Hoc mirabile est, sed si abdomen extensum inspicias, tum vides arterias & venas nudas ad digiti magnitudinem intumuisse, sed sanguinem non habent, hæ vicini

nis compressæ sanguinem non admittunt, hinc cum ad nasum liber sit, transitus, nullaque sit resistentia, eo pergunt, & Hæmorrhagiæ narium fere semper oriuntur, estque signum propinquæ mortis. Quo diutius durat malum, eo aqua plus putrescit, & fit acrior, hinc Gangræna & Hæmorrhagia narium, quæ nunquam oritur, nisi quia abdomen aqua plenissimum sursum premitur, 2. quia sanguis acer rumpit vasa.

Exempli. Vide horrendos tumores ex umbilico ad capitis magnitudinem accedentes, si vero ille tumor à natura rumpatur & æger utatur bona diæta, tum quoque sanatur.

§. 1216. Tres sunt Hydropis curandi indicationes, prima est; ut liber concilietur fluxus liquoris stagnanti; secunda, ut lymphæ extravasatæ, quæ in cavitates est effusa educatur; tertia, ut viscera labefactata atque vasa corroborentur, & eorum pristinus tonus restituatur.

§. 1217. Primæ indicationi satisfaciunt medicamenta, quæ vitam nimis debilem excitant, 2. omnia impedimenta, uti obstructions, tumores & scirrhus in hepate, liene, pancreate, mesenterii glandulis & reliquis partibus, tollunt: 3. quæ liquores nimis tenaces solvunt.

§. 1218. Primum obtinemus corroborantibus, aperientibus & si fitis valida non urgeat, penetrantibus atque leniter stimulantibus, qualia ut ex multis selecta ob peculiare vires ab auctoribus hic valde commendata sunt sequentia: Radices quinque aperientes, Aristolochiæ utriusque, Helenii, Valerianæ, Imperatoriæ Eryngii, Iridis Florentinæ, Sileris Montani, Graminis, herbæ Eupatorii, Absynthii, Abrotani, Agri-

Agrimonii, Serpilli, Rutæ Murariæ, Marrubii, Calaminthæ Montanæ, Thymi, flores Rosmarini, Centaurii Minoris, Hyperici, Geniftæ, summitates Tanaceti, Absinthii, baccarum Lauri, Juniperi, ex quibus secundum lubitum fiunt decocta, vina vel Cerevisiæ medicatæ; præ omnibus Absinthii succus convenit in Hydrope à frigida materia pituitosa &c. orto, sed ubi hepar vel aliquod aliud viscus tumore scirrroso est obsessum, maxime nocet, uti etiam in cruditate eorum, tum v. g. bibat æger quotidie uncias octo succi Absynthii, & ejus sal addi potest, eundem præbet effectum succus Gentianæ; hinc omnia aromatica acria hic juvant, sed à laxantibus est abstinendum, hac ratione optime sanatur hic morbus.

§. 1219. A quibusdam Practicis summo cum successu ex hiberi solent vina Chalybeata vel aquæ Minerale. Si interim sitis & febris valde urgeant, tunc à præcedentibus calidis remediis paululum est abstinendum & in usum sunt vocanda, quæ sitim extinguunt & æstum temperant; quod fit variis succis ex refrigerantibus fructibus & herbis recenter expressis, e. g. ex malis Aurantium, Citreorum, herbis Plantaginis, Acetofellæ, Acetofæ, Sonchi, Cichorei, Lactucæ, Taraxaci, Portulacæ, ut & pluribus aliis, quibus accedunt quædam chemica, uti Cremor Tartari, Nitri purificati, spiritus Nitri Dulcis, Vitrioli sal; nam hic humores sunt putridi, sed simulac corriguntur per saponacea, tum fit sal communis & per urinam tunc dimittitur, hæc enim medicamenta æque stimulant, sed alcali & putredini sunt adversa, tum quoque e. g. solum Cremorem Tartari de die ad uncias dare possunt, donec Diarrhæa insequatur.

quatur; vel succis ex baccis Ebuli expressis admiscetur sal Polychrestus ad magnam copiam, tum habetur medicamentum alcali resistens subacidum evacuens, non nimis movens. aut.

℞ Cremor. Tartari ℥j.

Salis Tartari ℥jss

Hæc duo conjuncta dentur ægro ad dragmam unam mane & vesperi, & brevi curatur æger, hæc species Hydropis non per calida aromatica est curanda, sed per acida diuretica perinde est, ut sumatur dragma una salis Marini aut salis Tartari.

§. 1220. Scimus Hydropem fieri, quia in vasis extra cordis potestatem fitis fit aquæ accumulatio, hic vero defectus restituitur per friciones nam sic stagnans materia in motum ducitur; hinc ter quaterve de die fricare pannis siccis & asperis bonum est, inveni nuper prius suffumigare, dein fricare longe optimum esse v. g. jubeo, ut stragulum corpori circumdetur, sedeant ægri in vapore accensi Mastichis, Succini, Benzoini, Thuris &c. Sic capite eminente pulmo descendit, quo facto fumo pannos calidos hoc fumo etiã suffumigatos, & hac ratione corpus frico.

§. 1221. Sæpe in hoc morbo oriuntur scirrhii, & tumores validi; si v. g. adsit Bubo inguinalis, tum crus fit Hydropicum; sed ablato Bubone, ablatu est morbus, in hoc casu aquæ Minerales optime juvant; hoc mirum est, quod aqua Hydropis ab aquis Mineralibus tollatur, sed legite de hac re *Observationes Henrici ab Heers de vi fontium medicatorum*; nam si tumor oriatur in abdomine, quia hic fluxus est impeditus, tum ægri inde curantur seu tumores solvantur, & fluxus restituitur. Remedia san-

H 3

gui-

guinem attenuantia vulgo dicta sanguinem velocius circumducunt, & hinc puto ea potius sanguinem inspissare, nam sanguis motu crassior fit.

§. 1222. 3. Si ingens lentor in corpore fit conceptus, tum detur Mercurius v. g. in pulverem præparatus ad grana viginti quatuor cum pulvere radicis Jalappæ, hac ratione per alvum purgetur æger, sed hoc medicamentum simul maxime attenuat, nam Mercurius est vipera quasi per omnes canaliculos repens, omniaque resolvens, sed Jalappam addo, ut aqua per alvum, non per falivam educatur; puto vero hæc medicamenta non tollere Hydropem quatenus spiffant seu pituitam incidant & attenuant, sed quatenus movent, nam ipse Mercurius sanguinem in aquam convertit, si nulla aquæ purgatio per alvum oriatur, tum inde fit Hydrops, hinc vobis est examinanda sententia probabilissima. Cuidam Hydropico à simplici defectu præscripsi vinum Rhenanum cum Centaurio Minori & sal stiptum Fabarum, & hac methodo fuit sanatus æger; prodest etiam in hoc morbo sal Absynthii vel Centaurii Minoris, Scordii, Genistæ.

Antimoniatorum. Hæc medicamenta primaria sunt, si Antimonii pars una cum duabus partibus & semis fumatur, tum fit mitius emeticum seu nauseabundum, vix vomitum excitans.

Venereorum medicamentorum, id est, ex Cupro sic v. g. spiritus Salis Ammoniaci, Cuprum rodat, tum hoc assumatur, est unicum medicamentum, quod ex Cupro præparatur, quod vomitum non facit, fumantur nonnullæ guttæ jejuno ventriculo, tum Diaphoresin movet, hinc ægro cuidam jussi, ut primo guttas tres, dein ascendendo assumeret, & si æger per urinam

nam aquam deposuerit, sanatus est: sed idem medicamentum postea non successit, sed quia non nocet tuto tuto tentari posse.

§. 1223. Paracentesis est illa operatio chirurgica, quando in Asciticis abdomen sero vel aqua distentum, instrumento idoneo perforatur seu percutitur, eum in finem, ut aqua in cavitate abdominis collecta, ibique tanquam in utre inclusa hærens, evacuetur, & sanitas restituatur, vel ad minimum symptomata mitigentur; multi audaces hanc operationem instituunt, sed plurimi inde moriuntur, ut ex diariis Gallicis patet, hinc bona est operatio, si cum circumspectione usurpetur.

§. 1224. Paracentesis tantum cum spe salutis futuræ institui potest in illo Ascite, qui adhuc est recens, & ortus à quadam causa extrinsecus cito applicata, veluti, si quis post magnam fatigationem valde calefactus, multum sitiens subito bibit frigidam; vel si quis Cachexia laborans magna copia aquæ spadaneæ corpus suum replet; præterea requiritur, ut æger sit juvenis, viribus nondum destitutus, viscera habeat adhuc bene constituta, nec aqua effusa sit putrida. Ubi autem hæc adfunt, vel contraria ratione se omnia habent, Paracentesis potius mortem accelerat, tantum abest, ut salutem ægro promittat, nam laticæ aquoso extracto vasa flaccida, putrefacta, ab aëllente sanguine rumpuntur, concidunt & corrumpuntur; sic etiam ubi Ascites habuerit promateria humorem lentum, limosum, inutilem plane esse putarim Paracentesios administrationem, nam prolici tantum poterit ichor tenuis, quidquid autem est crassi, remanebit, & frustraneam operosæ operationis arguit institutionem.

tionem, vide *Ruyfchium*. Uti autem nulla tam est regula firma, quia patiatur exceptionem; sic & in perforatione abdominis semper attendendum est ad symptomata, quæ aliquando tam gravia, ut ad illa mitiganda, licet sit contra indicans, fieri debeat.

§. 1225. Quam antiqua sit Paracentesis operatio, aut quot variis modis passim institui soleat, modo docere supervacaneum existimo; tantum in id intentus; ut traderem ipsam operationem cum suis maxime necessariis circumstantiis hodie usitatam: hanc in tres partes dividam, prima continebit ea, quæ ante susceptam Paracentesin consideranda sunt; secunda, quæ in ipsa operatione factu sunt necessaria; & tertia, quæ peracta operatione adhuc requiruntur: ut absolvatur cura, antequam instituat operatio, primo omnium circumspicit medicus de indicantibus, quæ vel suadeant vel dissuadeant operationem. De his autem jam actum est, tum, ubi jam conclusum, esse faciendam pertusionem abdominis, priusquam id fiat, Operaturus disponit instrumenta in peculiari tabula, ita ut ad manus sint, quibus opus est; qualia sunt acus cannulata, acuta, triangularis, quæ Gallorum vocabulo *Trois quarts* vocatur, stylus argenteus, fasciæ linteæ vel coriaceæ longæ; & latæ; compressæ, plumaceolæ, emplastra defensiva, vasculum cum oleo. Jam dispiciendum est de aegri situ quem commodissimum cum hodiernis in Gallia chirurgis celebribus, duco esse, ut aeger in sedili collocetur, facilius enim ita effluens aqua in infra positum inter aegri pedes vas excipietur, & lectus haud inquinatus ad recipiendum aegrum erit aptior, ut taceam, quod hic
situs

fitus cum ad meliorem distensionem loci perforandi, tum ad proniorem aquae effluxum multum faciat, collocato sic in sedili aegro, necesse est, ut designetur locus pungendus, quem aliqui majoris cautionis gratia atramento notandum suadent; sed hoc quilibet vel faciendum vel omitendum dijudicet, pro ut magis vel minus putet sibi erroris evitacionem futuram difficilem vel facilem. Majoris momenti est determinare prius, quis praecise locus pungendus sit. Variarum sunt hic auctorum sententiae, quos excutere meum hic non est, & de quibus videri possunt *Celsus*, *Aquapendens* & *Dionis*. Ille locus est eligendus, qui habeat duas hasce conditiones, 1. in quo minus est periculi, 2. in quo commodissime omnium evacuatio fieri potest. Talis autem, qui possideat dictas binas conditiones, vel sponte monstratur à natura vel non. Monstrat eum natura in umbilico; ut docet *Aquapendens*, quando ille ita laxatus apertusque est, aut tumens, ut ab exteriori parte ad internam cavitatem, & aquam ipsam, tenuissima cutis tantum intercedat, quam vel ipso tactu, digitique compressione, ac perspicuitate deprehendes; & tunc umbilicus est perforandus. Si locus se non monstrat, instituenda est punctio trium transversorum pollicum longitudine infra umbilicum, & eadem distantia à linea alba, mensura in corpore sano intellecta, seu, quod eodem redit, in loco medio, qui est inter umbilicum & eminentiam ossis ilei, oblique versus inferiora inveniendus: sic enim & evitabitur Aponeurosis musculorum & aquae pondus, maxime sic distendere ventrem potens. In utro praecise latere perforatio fieri debeat, an juxta veteres in illo, quod

H s

est

est à fonte Ascitis aversum, non definivero; quia ab hodiernis in hac arte magistris non observatur loco determinato, qui perforari debeat, & ægro apte collocato, dum minister, pone ægrum stans, ambabus suis manibus premit abdomen, quo versus locum pungendum aqua impulsæ eundem faciat magis tumere & prominere. Chirurgus acum cannulatam, oleo inunctam, dextra suaprehendit ita, ut ejus ansa firmiter incumbet volæ manus ad pollicis radicem, prominente inter duos digitos maximos, ad summum ad duorum digitorum transversorum distantiam, extremitate cannulæ cum acu, quam simul cum cannula una vice adigit in abdomen usque ad prominentes duos digitos ei incumbentes. Non puto hic necessarium esse, ut sit anxius operator de directione, juxta quam debeat Paracentesis fieri, an longitudinaliter, an transverse, an oblique, nam in loco dicto, ubi fit Paracentesis, eandem læsionem infert musculi transversi, imprimis si consideretur instrumentum hic vulnerans esse triangulum; perforato sic abdomine, mox exempta acu cannula relicta, aqua effluit, in suppositum inter ægri pedes vas excipienda, quam non obstante plerorumque Praxi, omnem simul non educi debere assero, ea cautione, ut abdomen pro eductæ proportionem aquæ circumductis fasciis, ex corio vel linteo paratis ab aliquo ministrorum comprimatur, ita ut nullum vacuum remaneat, nam hac methodo una prohibetur, ne vasa & viscera laxa & pendula fluctuent in inani post evacuationem abdominis. Cum aliter hac abdominis strictione neglecta, vasa nunc libera & minus resistentia, magna vi implerentur sanguine, caput è

con-

contra eodem orbaretur, & sic ægro mors acceleraretur, uti sæpe contingit. Si interea temporis, dum aqua effluit, vires ægri dejectas sentiat; illis spiritus refocillantos propinare convenit. Si vero acciderit, ut ob intestinum vulnere admotum, aqua non exire possit, stylo obtuso per cannulam adacto retrudatur illud necesse. Peracta Paracentesi & educta aqua omni, videndum, ut abdomen fasciis sit constrictum, vasaque & viscera compressa pro scopo, quem dixi; extrahenda deinde est cannula, & vulnus consolidandum, quod facili negotio fit ab ipsius vitæ in ægro efficacia, nam cutis, muscoli & peritonæum vi fibrarum suarum contractilium, sponte operient foramen, sic ut nil amplius hic fit factu opus, quam ut imponatur plumaceola vel emplastrum aliquod defendens v. g. Vigonis, aut illud, quod dicitur Gratia Dei, simileve, & huic superimponatur compressa una vel altera, fascia conveniente firmanda; cætera vero ad perfectam consolidationem soli ad omnia sibi sufficienti naturæ committatur. Deinde est prohibendum, ne serum aquosum de novo in abdominis cava colligatur, id quod perficitur, applicatis fomentis calidis, vel medicamentis alio modo paratis, quæ ex adstringentibus paululum & roborantibus sunt conflata, atque tandem præscribendus usus sex rerum non naturalium.

§. 1226. Si hydrops sit inveteratus, tum Paracentesi mors acceleratur.

§. 1227. Methodus, qua educuntur aquæ per nova emissaria facta, locum tantum habet, quando materies Ascitis nondum in cavitatem abdominis effusa est, sed hæret adhuc in p^{an}niculo

niculo adiposo. Si tunc viscera nondum corrupta, poterit id, quod olim faciebant *Ægyptii*, *Hippocrates* & hodie adhuc faciunt bono cum successu *Chinenses*, audacter fieri, inuritur scilicet ferro ignito locus sub genu, & postmodum crusta facta seu eschara butyro emollitur; ut cadat, & sic concedat viam exituræ aquæ; quoniam enim panniculus adiposus totus in toto corpore habet communicationem per omnes partes productus, non absque ratione hoc modo eductio per derivationem aquæ obtineri posse speratur. Ad eundem scopum faciunt eidem rationi innixa emissaria, parata per vesicatoria, lanceolas, fila seu setacea, de quibus, utpote magis apud nos notis operationibus, nil dicere attinet; denique in hac methodo observanda est magni sanè momenti cautela; ut exeuntibus per emissaria facta aquis pars antea tumefacta nunc subsidens accurate ligetur, circumductis fasciis, ni enim hoc fiat, membrana adiposa, demissa aqua, nunc flaccescens, si hæreat aliquandiu laxa, non compressa, concipit *Gangrænam*. Hæc emissaria *Cantharidibus* facta aperta tenentur *Mercurio Sublimato* & unguento *Basilico*. Auctores, qui huic operationi contradicunt, asserunt, ab his *Gangrænam* induci posse, quod verum est, sed hæc præcaveri potest; denique qui purganti seu vomitorio *Hydropem* expellere volunt, æque periculum *Gangrænae internæ* inducunt.

§. 1228. Multos *Hydropicos* *Diureticis* liberatos fuisse, varia apud *Præcticos* existant exempla, hinc jure merito ea medicamenta maxime laudantur, & aliis præferuntur, quia his vires ægri non adeo prosternuntur, ut præcedentibus methodis, nam aperiunt, & simul
serum

ferum ad renes determinant, atque per urinæ vias expellunt aquas. Inter hæc medicamenta Diuretica præcipue eminent, quæ partim ex vegetabili & partim ex animali regno petuntur, uti sunt Radices Apii Palustris, Petroselini, Asparagi, Rusci, Fæniculi, Eryngii, lignum Juniperi semina Apii, Dauci, Petroselini Macedonici, Fæniculi, Urticæ Romanæ; maxime hic commendat *Clarissimus Sydenham* omnes sales lixiviosos & cineres ex variis herbis præparatos. Inter animalia imprimis excellunt Lumbrici terrestres, Asellii, Scarabæi, Cicadæ, Formicæ; succus Millepedum quotidie ad uncias tres vel quatuor, & plura alia, quæ in pulveres redacta cum quodam vehiculo exhiberi possunt; attamen non nisi præmonstrante natura, viam hanc per urinas educendi aquas eligi debere firmiter persuasus sum. Ex vegetabilibus conducit sal Stipitum Fabarum cum vino Rhenano vel aliud sal lixiviosum, sal Tartari cum spiritu vini more *Harvaei* vel sal Polychrestii vel Taratarus Vitriolatus optime conducit. Denique specifica sunt renibus Manna, Cassia, Rhabarbarum, syrupus Rosarum solutivus cum Senna.

§. 1229. Hydropem recentem ex nulla prægressa inflammatione in robusto & juvenili corpore ortum emeticis sanari observationes docent; hinc si medicus primum summa cum attentione ad ægri vires circumspiciat & omnia ejus Phænomena rite observet, atque simul obster, facile methodum *Clarissimi Sydenhami*, aquam vomitoriis educendi, sequi potest; nam concussione partium solidarum hic excitata, liquida stagnantia dissolvuntur atque expelluntur; oportet quidem hic monere, quod lenio-

ra Emetica nil agant in Ascite, sed fortiora ex brevibus intervallis repetita palmam reliquis præripiant, ob eandem rationem, datam in purgantibus: hunc in finem maxime laudat *Calius Aurelianus* radicem Veratri vel decoctum Hellebori, quod non tantummodo per superiora, sed simul per inferiora aquas ejicit; remedia efficacia quæ maxime hic locum habent, sunt, quæ partim ex minerali, partim ex vegetabili regno peti possunt, uti Tartarus Emeticus, Vitriolum Album, Mercurius Vitæ, Turbith Minerale, Tartarus Vitriolatus, Succus recens expressus corticis medii Sambuci, Raphani, Elaterii, foliorum Soldanellæ, infusio foliorum Afari, Croci Metallorum, Reguli Antimonii & similia.

§. 1230. Nisi hoc fiat, tum tantum aquae recreseit, quantum excernitur, & hinc fortia vomitoria danda sunt mane per sex dies continuos, nam si primo die detur vomitorium, & secundo die nil, tum eo major aquae seceratur copia, hinc tantum aquae iterum advenit; quantum excernitur, sed si secundo die detur vomitorium, tum motus fit minor, & tertio die tandem educitur aqua cum juvamine, & sic porro, in hoc casu Jalappa omnibus palmam præripit.

§. 1231. Ut per alvum educantur aquae, si nil obster, & vires aegri permittant, viscera atque vasa nondum sint labefactata, nec corrupta, statim ab Hydragogis initium est faciendum & repetitis vicibus in iis persistendum, si vires aegri ferre queant, donec aquae fere omnes expulsæ sint, aliter denuo effatim colligitur earum copia; hunc in finem eligimus ea Hydragoga, quæ à felicissimis Practicis maxime hic

hic commendantur, uti sunt radices, femina, cortex medius & succus Sambuci, Ebuli, radices Mechoacannae, Jalappae, Ireos, Elaterii, Granadillae, Soldanellae, folia Sennae mundatae, Scammonium Diagydiatum, resina Jalappae, tinctura ejusdem, Gummi Guttae, Electuarium Hydragogum Sylvii, syrupus Rhammi Cathartici, sive spinae Cervinae unum incommodum habet hic syrupus, sitim magnam excitat. Ex quibus variae pro circumstantiarum ratione formulae concinnantur. v. g.

℞. Cortic. med. sambuci M. j.

Aquae

Seri lactis ana ℥j

Coquantur & dividantur in

duas partes, quarum unam mane

& alteram vespere aeger affumat.

Vel

℞. Fol. Sennae mundat. ℥ij

Rhei el.

℥β

Tartar. Rhenan.

Flaved, cortic. Citri ana ℥j

Coquantur leniter in aquae Cichorei

Colaturae ℥ij

Addantur. Syr Spinae Cervinae ℥ij

M. F. Haustus.

Vel

℞. Cortic. med. Sambuci ℥β

Rad. Aristolochiae.

℥ij

— Jalappae

— Bryoniae

— Irid. Florentin. ana ℥β

Herb.

Herb. Absynth.

— Menthæ Crispæ ana M. j

Agaric. levissim. ℥ij

Cinnamomi ℥ij

Conscissa & contracta dentur

pro vino medicato. hisce affundantur

Vini Rhenani pint. iij

De hoc remedio assumat æger singulo mane unciastres, inter remedia maxime laudatur succus Ireos vulgaris uncia semis vel uncia una vice sumenda; alii radicis Ireos Florentinæ recentis dragmam unam vel duas in vehiculo quodam exhibent: alii tincturam Jalappæ ab uncia una ad uncias duas pro hausto propinant. Loco purgantium interne assumendorum nonnulli etiam Practicæ clysteres in usum revocant, v. g.

℞. Pulp. Colocynth. ℥j

Infunpe in vini albi gallic. ℥ij.

Stent per noctem; Colaturæ

addantur Decoct. radicis Angelicæ

— Floris Chamomel,

Herb. Anethi ℥vi

ol. Lini ℥jß

cum pauxillo sauis

M. F. Clysma.

Vel

℞. Herb. Soldanel.

— Gratiolæ

Cortic. Med. Ebuli ana M. j

Flor. Genistæ p. iij

Baccar. Lauri

Juni-

— Juniperi ana ℥ij

Sem. Carvi

— Dauci Cretici ana ℥ij

Coq. S. A. in S. Q. feri lactis.
ad colaturam ℥ix.

addatur Electuar. Diacatolic. ℥ij

M. F. Clyster.

Vel.

℞. Herb. Rutæ

— Cent. minor.

— Marrubii ana M. j

Radicis Bryoniæ albæ

— Ireos nostri.

— Ebuli ana ℥ß

Summit. Tanaceti,

— Absynthii ana p. ij

Bacc. Lauri ℥ij

Sem. Cumin. ℥j

Coq. S. A. in q. f. aquæ

Colaturæ ℥x

addatur electuarium Hieræ Picrae

Galen. ℥ß

M. F. Clyfma.

Hisce clysteribus etiam addi potest infusio Croci Metallorum vel urinae hominis sani, vel Terebinthinae in vitello ovi solutae q. f. Notari tamen hic velim cum Sydenhamo, quod ea, de quibus modo dixi, convenient iis solum, qui purgati sunt faciles, illis autem, qui aegre purgantur, lenia Cathartica sunt danda & recensita Hydragoga tantum, ut stimulent, addendo remedia idonea ad aquam per alvum educendam hisce versiculis continentur.

Purga-

Hydrops.

*Purgabit Agaricus ergo
 Et Rosa, quæ pallet Diacarthamus & Colo-
 cynthis,
 Quinque Trochisci ab ea celebres dicuntur Al-
 bandal.
 E Thymelea etiam pilule Lathyrque Sam-
 buccus,
 Cyclamenque, Ebulus, Cucumisque Asininus
 & Iris.
 Quæ ne ventriculo noceant jecorique Galanga,
 Spicaque, Cinnamens Cortex, Piper adji-
 ciantur
 Zinziber, & Maratbri cum semine semen
 Anisi.*

Omnia Hydragoga solvunt sanguinem, hinc si sanguis jam sit solutus, tum malum est, hinc hæc non danda, nisi viscera fortia, & sit morbi initium.

§. 1232. Aquæ exitus obtinetur etiam per diffipationem vel per calorem ad focum; in hypocaufto ad furnum, præsertim si tum simul fricantur partes inferiores, vel in arena calida, solo capite eminente, sic arena veteribus obruebantur; vel sale, qui ad loca affecta contusus apponitur, quorum quale eligendum præ alio, sola Medici statuit prudentia; sal enim maxime trahit aquam, hinc aqua in sale marino attracta mire expurgat corpus & nobile est remedium, nam sal maxime fitit aquam & impatiens est siccitatis, sic semper inter lintea arcte ad pedes applicatus statim œdemata pedum felicissime tollit; vel fimo animalium quod obtinetur exemplo Heracliti lacrymatoris, qui ipse hydropicus factus se fimo imposuit, ut aquam discuteret, vel facibus vini vel cerevisiæ

fiæ Belgice *dras*, cystella etiam aptari potest, in qua cum toto copore jacet æger capite eminente, tumque talis calor, qualis requiritur, corpori conciliari potest. Sudores eliciuntur per omnia illa, quæ externe ad corpus applicantur, quæ extorsum eliciunt per cutim aquas, ut jam apud antiquissimos in usu erat, & adhuc hodie in Asia & Africa esse perhibetur. Omnis hic in usum vocatur mos in Europa imprimis receptus, per remedia Diaphoretica dicta, materiam perspirabilem educentia, vel externe ad corpus admovenda, vel uti sunt balnea vaporis, spiritus vini accensus seu in cista seu in lecto, vel in corpus ingerenda: & hunc in finem laudatur Theriaca, Diateseron Mesuæ, Andromachi, Mithridatii, Damocratis, Diascordium Fracastorei, Sylvii, radices Chinæ, Salsaparillæ, Imperatoriæ, Gentianæ, Angelicæ, Zedoariæ, lignum Sassafras, Guajaci, herbæ Scordii, Centaurii minoris, Cardui Benedicti, Abrotani, Absinthii, Origani, Rorismarini, baccæ Lauri, femina Sileris Montani & fere omnia aromatica.

§. 1233. Monendum est, ut æger à potu abstineat, quantum possibile est, ne corpus iterum de novo aqua repleatur; & ne frictiones negligantur; hinc puto me semper curare posse Hydropicum, licet centum libras aquæ habeat, modo viscera sint fortia, 1. modo nil bibat, 2. bis vel ter de die frictiones sibi facere curet. 2. aër sit calidus, 4. panis biscoctus assumatur, nam hic non facit sitim, 5. huic pani pauca grana salis & alicujus aromatis admisceantur, quod putredini resistet, & ficcat, si aliquantulum bibere velit, tum vinum generosum bibere licet, ut vinum Græcum, cui in-

detur

detur panis biscoctus, his assumptis moveatur corpus, quantum potest, sic quidam vir tantum hac methodo nempe vino cum pane biscocto usus fuit curatus, hac ratione aqua dimititur, sanguis acquirit soliditatem & crassitiem naturalem, vasa contrahuntur & roborantur.

§. 1234. Hisce peractis, necesse est, omne molimem hic impendere ad labefactorum viscerum & vasorum tonum restituendum atque fibras roborandas; ad hoc requiruntur varia medicorum genera, quæ virtute aromaticobalsamica prædita leniter adstringunt, & corroborant, qualia sunt Nux Moschata, Cinnamomum, Caryophylli aromatici, Crocus, Agrimonia, Absinthium, Vinca Pervinca, Radices Centaurii Minoris, Enulae Campanae, Calami Aromatici; Allium, Salvia, Dictamnium Creticum, Rosmarinus; radices Caryophylli, Millefolii, cortices flavedinum Aurantium Citri, radices Galangae, Rhabarbarum tostum, Crocus Martis, Chalybs, conferva Absynthii, Anthos, cortex Citricondili, vinum rubrum; imprimis huc faciunt vina generosa & chalybeata, vina Rubra, Hispanica, Malvatica & Rhenana. Si oporteret ex modo recensitis formulam præscribere, sequentem cum fructu exhiberi posse putarem.

℞. Limatur. Chalybis ʒj
 Cinnamomi ʒss
 Sacchari albi ʒij
 M. F. Pulvis tenuissimus.

Hujus scrupulum unum bis de die assumat aeger cum pauxillo vini Rhenani, vel.

℞. Li-

♀ Limat. Chalybis
 Cortic. Peruvian. ana ℥iij
 Nuc. Moschar.
 Caryophil. aromat. ana ℥j
 Vini Rhenani generosi. ℥iij
 F. S. A. Vinum Medicatum.

Hujus ter de die assumat æger uncias duas. Præter hoc convenit, post curam Hydropis quacun- que methodo feliciter absolutam, ut tali commendetur usus sex rerum non naturalium, qui & impediatur de novo generari aquas & sanguinem corroboraret. Prior obtinetur intentio, victu sicco, vel uti sunt panis tostus, vel biscoctus; carnes asæ; abstinencia à potu, imprimis tenui; evitatione aëris humidi; somno non nimis diu protracto; motu corporis ad initia levis sudoris; & affectibus animi moderatis. Secunda intentio impletur 1. per modo dicta, 2. per omnia ea, quæ sanguinem laudabilem generant & spiritus reficiunt; quo faciunt cibi eupepti; potus vini vel cerevisiæ meracioris, puri, aut quandoque imprægnati calefacientibus & roborantibus, uti est vinum Absinthites, Helenites modo ne sint spiritus per destillationem elicti, monente *Sydenhamo* & motus fibrarum muscularium, quorsum referuntur præ cæteris vectio in equo & frictiones: nam hac via debitæ consistentiæ obtinebitur sanguis & vasa suos humores coërcere poterunt; hinc magnus est error, quod homines aqua ablata ilico putent se esse liberatos, & hinc redeunt ad pristinum vivendi genus; sed hæc diæta præscripta per bimestre spatium adhuc stricte est servanda; hinc tum conveniunt adstringentia hic descripta, male vero agunt, qui hæc
 Chaly:

Chalybeata & cætera propinant, antequam aqua sit educta.

§. 1235. Exempla sunt intestina fuisse exesa seu ab humoribus seu a Dysenteria, à suppuratione, Gangræna, ut & à lumbricis exedentibus, nam tum aër, intrans per os cum cibis potuque intestina penetrat perforata, jam vero per os redire non potest, ut Hydraulici docent, & hinc licet aperiatur tumor, tum illico seu sequenti die jam renascitur, & iterum idem fit tumor, sed secundo Tympanitis quoque fieri potest à materia putrefacta aërem generans, ut *Boyleus* dicit, tumque per Paracentesin æque curatur Ascites. Verum *Helmontius* dicit pertuso uno die abdomine, altero tumorem esse renatum, sed hoc fit, quia causa remansit nempe intestinorum erosio. Tympanitis vero est resonans elasticus tumor abdominalis à materie elastica, facile rarefcente, *Hippocrates* dicit Hydrops siccus difficilius curatur quam humidus.

§. 1236. Si Hydrocele consistat in aggregata pinguedine seu membrana cellulosa, tum cura fiet ut Hydropis nempe si 1. omnem potum vitent ægri, 2. si frictiones applicentur, 3. si locum exponant fumo Olibani, Thuris, Succini &c. & si tum 4. tincturæ Scordii, seu salis Ammoniaci similis adhibent, si vero hoc non velit æger, tum pertundatur, vel ferro candenti vel Cantharidibus aperiatur, hoc melius est, quam quod materia faciendo Gangrænam aperturam faciat.

2. *Summis discutientibus.* Nempe sumatur spiritus vini, qui spiritus coquatur lente in phiala alta Chemica, addatur Camphora; hoc externe applicatur, hoc tumores discutit,

Ultima.

Ultima. Erat ante aliquot annos vir, qui dicebat ex desperatione se mortem expetere, dixi huic, ut corpus fricare pateretur cum pannis fumo Thuris fumigatis, ut fumeret Jalappam cum spiritu vini in extractum redactam, & nil magis, & illius tumor sensim evanuit & sanatus est, sed nemo ferret tantum temporis ad curam, quam ille vir, nam potu se abstinuit, sed malum recens erat.

3 *Paracentesis scroti.* Hoc optimum est, hinc Medicus testem premat, tum ponatur candela è regione, si tum tumor non pelluceat, si vero vasa feminalia sint varicosa; tum medicus abstineat, sed si tumor pelluceat, si à teste modo umbra sit, tum instrumento *Trocard* chirurgus perforet ilico, & testem paulo avertit, sed vix periculum hujus læsionis; vulnere facto cannula imponitur, tum aqua extracta unguentum nutritum imponitur, si tum non multum bibat intra unum annum & dimidium ordinario recrescit, si multum bibat in uno anno quinquies vel sexties pertundatur, hac ratione fere semper morbus palliatur.

4. Si hic Hydrops cognoscatur, tunc hanc methodum si sequatur, certo non redit morbus, vulnus lanceola fit in tunica, canaliculus inducitur, & tum integumento testis perforato aqua exit, & in vulnere ponitur ficcum plumaceolum, & additur medicamentum suppuratorium, tum tunica vaginalis cum teste concrescit, & spatium non est, ut aqua exire possit, sed est crudelissima cura, nam dolores atrocissimos producit, quia nervi hic sunt nudissimi, hinc febris accedit, & nonnunquam ipsa mors, tamen semper vulnus apertum est tenendum vel corrosivis vel plumaceolis.

§. 1137.

§. 1237. *Ex quibus &c.* Nam *Nuckius* expertus est aquam in abdomine injectam in canis abdomine evanuisse & per urinam copiosiore depositam; sic ut aqua non tantum mali per se faciat, nisi quod putrefacta viscera inde labefactentur.

Cur eductis &c. Scitur ex Hydrostaticis aquam resistere manui, si verberetur, vel tantum renititur contra ictum, quantum ipse pelletur; sic ovum in aqua circum circa fractum, si suæ formæ tenax adhuc maneret, & aqua tolleretur, tum ovum in frustra fatisceret, hinc aqua viscera sustinet, sed aqua abeunte fatiscunt & gangrænescunt.

Cur educta &c. Quia arteriæ & venæ centuplo majores fiunt, omnia vasa ab aqua compressissima sunt, hinc si uno loco aqua educatur, tum vasa non premunt; hinc sanguis ruit in locum, ubi minor est resistentia, non ad superiora, non ad cerebellum, unde mors & animi deliquium subsequuntur; hinc hoc oritur, quia vasa sine resistentia sanguinem accipiunt.

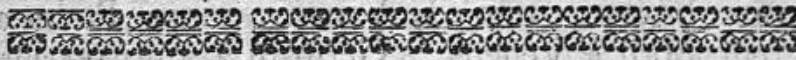
Cur sitis &c. Non sitiunt ægri, nisi febricitent, verum non febricitant nisi ab acrimonia aquæ, hinc *Hippocrates* dicit, Hydropicus si non sinit, curabilis est & contra; hinc sitis oritur à putrido sale alcalescente, cui acida maxime opponuntur, vide *Chemiam nostram*, vix tum curatur morbus, sed symptomata tolluntur ab acidis alcali oppositis; sitis sæpe curatur uti & reliqua symptomata à putri oriunda, hoc etiam signum est sanguinem ita orbatum esse, ut vix fluere possit, seu notet quoque alcalescentiam seu putredinem.

Cur,

Cur acida? Si Hydrops à causa calida, seu alcali seu si aqua stagnando computruit, tum spiritus falis Marini in hoc plerumque convenit.

Cur videtur &c. Sæpissime vidi ægros decem libras aquæ emisisse mane, qui tamen vesperi æque tuebant, imo sæpe major pondus aderat, ut annotavit *Sydenhamus*; licet Jalappam magna copia assumisissent.

Subsidet. Ratio est, quia intestina erant rupta, hinc opio agitationem impediende tumor subsidit.

Podagra.

§. 1238. Morbus maxime in Chronicis celebris Podagra sequitur; *Ποδάγρα* quasi diceret *πόδες ἀγρῆντα* pedes capiuntur; *ἀγρα* capturam significat, hinc *ὁ πῆς*, *πῶδος pes* seu ad pedem Podagra dicitur, si ad genua Gonagra, si ad manus Chiragra, si ad cubitum Onagra, si ad scapulas Omargra, si circa vertebrae dorsi vocatur Lumbago; eadem origo sed loci diversi. Quidam dicit hanc esse victricem, dominam & omnium morborum principem, hæc omnium medicorum subtilitatem & artem eludit, hinc *Juvenalis* canit.

Tollere nodosam nescit medicina Podagram.

Credo vero definitionem hic datam esse perfectam, non vero semper dicitur Podagra, quando dolores adsunt, nam possunt esse dolores inflammatorii &c.

§. 1239. Est apud *Hippocratem*, quare fæminæ non laborant Podagra & ab ea vexantur, sic habent regulæ, nisi mulier ab gentilia labe aut contagio à viro acceperit.

Pars V.

I

Inge

Ingenium &c. Hinc morbus sapientum dicitur, doctissimi enim perpetuo lucubrantes, licet sobrii, in senio viri podagricant.

Victum &c. abstineat æger à cibo substantiali, qui vix subigi potest, vinis generosis diu potis, si diu vivat hac ratione non laborabit Podagra.

Venere. Si prima juventute homines inde abutantur, tum ille motus sanguinem exæstuans actu Venereo excitatur, unde fere ultimo semper Podagra laborant, hinc ubi vinum non bibitur, tum à Venere oritur Podagra, Itali sobrii à Venere, Germani à vino podagrizant.

Corpus. Nimis crassum, acidorum usus in eo nimis.

Pedes. Sudantes subito refrigerati in humidis caligis, hinc venatores, qui mane exeuntes habent pedes rore madefactos, at dum exsiccant, Podagram accipiunt.

Venatum. Hinc vix venator, quin Podagra laboret, nec quoque miles & imprimis equites, si nempe per pluviam pedes frigidi facti, tum ponunt se ad ignem, & sic tum disponunt vasa ad rigiditatem, nam si calcei ad ignem admoveantur, si sint frigidi, tum fiunt rigidi & corium rumpitur, sic etiam corium humanum, nisi quod sensim fiat, & quidem primo in pedibus, & tum sic corpori communicatur, secundo si fiat primo in alia corporis parte & tum ad pedes pergat prior species dicitur Idiopathica, altera Sympathica. Inde patet, quod belli Dux antiquus imprimis Eques, licet sobrius, venator assiduus ultimo podagrizat.

Hæreditas. Podagricus fere semper generat

rat Podagricum, & hæreditas plusquam in alio morbo hic valet, vidi pueros Podagricos parentum vitio.

Contagio. Vidi ex bonis familiis bonæ vitæ fæminas cum viris suis Podagricis concumbentes Podagricas factas.

§. 1240. Dicit vulgo solet, medicorum nemo intelligit Podagram, eadem cantilena de febribus circumfertur, non mirum hæc Podagra maximo temporis spatio accumulatur, juvenibus modo annis imo sex mensibus quiescit, iterum redit, hinc non symptomata, sed tota historia morbi hujus cognitio petenda, unde omnia collegi; vidi generale vitium, omnes in cura attendisse ad symptomata, mihi videtur esse dispositio generalis, ut collecta certo tempore pinguedo, saliva, semen; hinc homo est in pressione materiæ, licet non sit in actu, ergo Podagra est morbus essentialis, & ut in corpore crescit unguis sic tecta causa Podagræ certo tempore crescit, & accumulata se manifestat, hæc est illa subtilitas, quam auctores præviderunt. Cum *Sydenham de Podagra* scripsit, non puto plus de ea dicendum esse, cum ipse Podagricus fuerit per triginta annos, sed tamen videtur nil invenisse, quod illum morbum curet, forte mille alii etiam de Podagra scripserunt.

§. 1241. Si homo vere habuerit Podagram, æstate erit sanissimus, sed sub finem Augusti sentit gravitatem, ructus plenus est ventorum & cruditarum, tum brevi dicunt, erit Podagricus, alvus dein fit adstrictior, sudor solitus impeditur imprimis ad pedes, non vidi accessisse Podagram, quamdiu essent sudantes, sed prius fiunt sicci, dein varicosi; hæc omnia

nia accidunt uno alterove die, antecedente; hinc quando sudor ad pedes impeditur, tum intra septem circiter Podagram accipiunt ægri.

§. 1242. Perspiratio Sanctoriana impeditur, hinc mense Julio, imo aliquando Junio ~~jam~~ habebit æger paroxysmum Autumnalem. Podagrici accipiunt paroxysmum à Venere, sed quod mirum est, hi aliquot dies ante paroxysmum plus pruriunt quam alias, & alii homines ita, ut se vix abstinere queant, tum semen Podagræ maturescere incipit. Si Mathematicus duos menses fuit liber, & maxime studiis intentus per viginti quatuor horas continuo meditatus sit, vexabitur iterum Podagra, vide *Sydenhamum*, qui in se ipso idem deprehendit; si Podagricus modo unam noctem læte transigat, tum statim pœnam luere debet, hinc apud multos Pontifices Romanos circa Bacchanalia Podagra observata est. Commestatio nocturna bibendo nimium accelerat Podagram, uti & usus lardi similibumque, vide *Sanctorium*, de *cibis difficilis diapneusticæ*, ut sunt lardum, fabæ, pisa, hordeum, avena, cerevisia non bene fermentata; defatigatio magna, affectus animi, vidi, quod tristibus vel hilaribus statim Podagra rediit; multis à purgatione alvina recrudescit Podagra, uti & ab aëre humido, unde vix Borealis ventus fiat, quin Podagrici habeant paroxysmum.

1243. Quia hæ partes primo constant vasis minimis, secundo quia à corde remotissime distant; tertio, quia maxime comprimuntur. Describo hic Podagram perfectam non Arthritidem vagam. Pes semper afficitur, non caro, non cutis, sed locus ubi ligamenta,
vasa

vafa minima, hinc ibi fit difficillimus transitus inliquidorum, ubi nervi sunt, &c. Thronus fere semper est in majore articulo majoris digiti pedis, dico in prima junctura, cur non in illa & remotiori residet? quia est laxior & major junctura fert totum corpus, & est pars remotissima maxime pressa, hinc si regularis fiat, ibi semper incipit Podagra: & frustra clamant se Podagra laborare, cujus dolores sunt maxime acuti, qui ad manus accipiunt Podagram, gestiunt enim superbire illo encomio, quod Podagricis dat *Lucianus*, eos vel divites vel sapientes dicens.

§. 1244. Si ergo sit orta Podagra sub digito pedis majori, tum per aliquot vices tertio seu quarto modo hunc locum occupat, dein & calcaneum, tum ad maleolum calcis, & ibi etiam per aliquot paroxysmos hæret, & sic dein pergit ad genu, & dicitur Gonagra, postea Ischiatica fit; deinde manus occupat, & vocatur Chiragra, dein cubitum, & dicitur Pechiagra, dein ad humeros & vocatur Omogra, dein cervicem & dicitur Trachelagra, dein & spinam dorsi & dicitur Rachitagra, dein & vidi nasum tumore Podagrico esse infectum, &c. ad sternum, Sternagra vocatur, vidi & vertebra ipsas exsudasse calcem Podagricam; si ergo materia se evacuare non possit, tum ad omnes partes dissipatur, & tandem etiam ad viscera.

§. 1245. Dolor adest tensivus, quasi cuneus ligneus obtusas inter juncturas infixus extenderet partes, quasi dilacerarentur, quasi prelo comprimerentur juncturae, hinc primo est quasi periosio distraherentur à torpore & secundo quasi rumperentur, si hæc symptoma-

ta adsunt, tum raro ultra sex horas durat, & tum dolores leniuntur, & dormire incipiunt, si v. g. sæpe passi sint dolores, tum tumor tandem rumpitur, & creta exit à minimis vasculis ruptis, qui sunt nervi.

§. 1246. Hinc credere & concludere cogor, quod causa proxima hujus mali, five adfit paroxysmus, five non, sit in nervis, habentibus aliam dispositionem, in nervis esse humores differentes, quos non invenio in sanguine, nec in lymphâ, ergo ibi cætera sunt saluberrima & in nervis deficit, ergo non bilem non lympham, sed falem aliquem accuso.

§. 1247. Nam non perspirant ægri; si nervi papilla inspirabilis redditur & compressa, tum fit clavus Belgice *een exteroog* quasi irritetur, dolet; sed dexteritate chirurgi eximi potest, idem puto in multis papillis in Podagra obtinere, si vero talis inspissatio in spiritu consideretur, qualis non in sanguine, si inflammatoria Diathesis adfit, tum fieret Podagra, & stimulus interne in nervis hæret; si ergo tam subito peccet, unde spiritus non fiunt blandi, & mobiles, tum esset Podagra; ut à Venere fieri potest; hinc dicit quidam senex videns puellas in nave; hi pisces fecerunt, quod sic incedere debeam monstrans in illas, nam baculo se sustinere debebat, quia Podagra laborabat, & sic à vino fieri potest.

§. 1248. Ubi loca à cerebro remotissima sunt, ibi materia tenax facillime stagnare potest; non in nervis laxis, sed semi-alcalescentibus, compressis, ad inferiora impedito regressu occupat Podagra.

§. 1249. Puto quod vitium consistat in effectu ellaborationis ultimæ, nam in nobis, i. e. *cibus* fit

fit chylus, 2. serum, 3. sanguis, & ultimo spiritus nervosus; hinc viscera primæ concoctionis puto esse bona, sed quod illud ultimum non conficiatur, & ratio est, cur hoc credam, quia vidi aliquem, qui circa articulum habebat tuber ruptum non dolens, ille sumpsit aciculam, & eam usque ad os adagit in aperturam sine dolore, & hanc cretaceam materiam, quæ vasis minimis ruptis & mutatis fit, eduxit; patet quoque vitium Podagræ non esse in sanguine, nec in sero, quia omnes functiones æque bene exercent, æque ratiocinantur, & æque amant ac antea, hinc sæpe miratus sum Hippocratem, ubi dicit Podagra expurgat profunda sanguinis in senili corpore, nam si semel paroxysmum habuerunt, tum per sex menses plerumque liberi sunt & sani, & sic senes fieri possunt, imo octuagesimum & nonagesimum annum attingere; ergo malum non in sanguine hæret, sed in spiritu, sed illud ultimum τὸ πνεῦμα sanguinis peccat; hinc ergo curatio requiritur, ut quoque Paracelsus & Helmontius dixerunt, ut totum corpus reformetur in solidis & restauretur, & humores corrigantur, hinc hic modus per medicamenta restaurantia curandus non per purgantia. Subtilissima vero Podagræ species in Africa grassatur sine tumore, hac omnia ligamenta & vasa circa articulos exeduntur.

§. 1250. Cur viros commessatores, vinosos, venereos cibis opiparis aromaticis vescentes ultimo infestat Podagra; vitia levissima relinquuntur in ultima humorum coctione, hinc subtilissima attenuatio deficit.

§. 1251. Intelligit omnia ultima liquida tam

subtilia fieri, ut perspirent, ut novimus ex *Sanctorio*, si novimus omnes functiones bonas & ultimam hanc materiam tam crassam, ut non ita evanescat, hinc oriri Podagram clarum est.

§. 1252. *Paracelsus* quidem dicit se Podagram curare posse, hoc etiam habetur in statua ipsi post mortem erecta, sed hoc forsan inde factum est, quod si quis Podagram accipiat, tum medicus curat paroxysmum præscribendo bonam diætam, & dando Opium paucum, sed tum semen radicale morbi non curat, sed tamen hæc cura medico attribuitur, quod etiam natura sibi relicta perfecisset.

§. 1253. *Hæreditaria*. Hæc curatu est difficillima seu fere non curatur, quia est effectus totius compagis & æque suo tempore accipit, ac feminis secretio in viris; hoc malum causam habet in nervis ita genitis; Tophacea non oritur nisi prius toto sanguine infecto, hinc est pessima.

§. 1254. Nam si à vi vitæ paroxysmus Podagricus futurus, tum quidem venæ sectione tollere possum, sed tum destruo functiones, in quarum restauratione cura consistit; hoc *Sydenham* observavit, si vero talia vitia non committantur, tum cum bona diæta Podagra diu hominem affligere & tamen non interficere potest; hinc puto venæ sectionem esse adiaphoram, id est, scilicet cum plethora est bona, sed si instituat ad eradicandam Podagram, tum non prodest, quia ibi nempe in spiritus & ultima nervorum attingere non potest; tamen vidi Podagricos bis in anno uno vel altero mense ante paroxysmum misso sanguine dolorem vix accepisse, hinc suadeo venæ

næ

næ sectionem, aliter contra morbum nil juvat.

Casu. Quatenus revellit, quod quandoque bonum, hic erat aliquis, qui omnia, quæ in libris contra Podagram invenit, fecit, sed male, sic etiam invenit electuarium Cariocostinum sed inde multo peior factus est, licet ab *inventore Eugenio* tantum laudetur, ut medicamentum Podagram certo curans.

§. 1255. Quidam purgantibus id effici putant, sed nil agunt, sunt multa & mirabilia hic exempla, nescio, quid agendum sit, an Electuarium Cariocostinum aliaque violentia medicamenta sint adhibenda, ut auctores dixerunt, multi Helleboro voluerunt eradicare Podagram, sed non succedit, sed potest esse, ut saburra, si ex ventriculo expurgata sit, ægrum multum juvat, quatenus, ut causa accedens, quæ Podagram auget, sic purgatio per se nocet, accidentaliter aliquando prodest. Hæc omnia nocent, quatenus profunda non attingunt, sed modo, tumultum excitando faciunt, ut non his doloribus sequenti paroxysmo excrucietur, sed tamen inde non sequitur bonus effectus.

§. 1256. Sudor proxime accedit ad perspirationem Sanctorianam, sic sudantibus pedibus non infestat Podagra, quem sudorem levia Diaphoretica non violenta Sudorifera producere possunt.

§. 1257. *Defluxum ad sua loca.* Hoc est ad loca remotissima à corde, cerebro & medulla spinali, & hoc his locis hærens putant curari avertendo dolorem, sed male; nam *Hippocrates* dicit, quod Podagra senilis sanguinis profunda expurget, & ex his senibus nil vitii est, nisi in his nervis, si vero quis avertere velit, maxime errat, nam ubi Podagra resilit, tum varii pessimique morbi oriuntur,

fic erat belli Dux, qui ut credo viginti medicos habebat, omnesque credebant esse Peripneumoniam; nisi quod unus famulum interrogavit, an etiam aliquando Podagra laboraverit, dicens quod sic, & eum jam à multo tempore paroxysmum non habuisse, & circa annum liberum fuisse percipiebat, hinc ille facile intellexit, quid rei esset, & si tum paroxysmus restitutus fuisset, quod unicum fuisset remedium, & sic sanari potuisset, sed ille æger mortuus est; hinc Podagra modo extrorsum esset trahenda, ut se reliquo sanguini non permisceret. Hic morbus vocatur Podagra retrogressa. Si Podagricis incipiat fieri nausea, ructus, vomitus, & si Melancholici fiunt, tum moriuntur, sed primo oritur morbus in viscere principali.

Retenta. Nam ad cerebrum si vergat, non dolet, sed fit Apoplexia, si ad cor, palpitationes & mors; si ad pulmones Asthma, si ad intestinum Colicos seu Iliacos facit dolores, nam si podagrica materies aliquando articulum excruciat, tum ligamenta, ossa, & omnia vasa conversa sunt in veram calcem, & hinc si hoc in cerebro fiat, facile videtis, quod inde ilico mors sequi debeat.

Resuscitato. Hinc indubitatum est, si quis à Podagra retrogressa fiat Apoplecticus, & medicus illi ægro venæ sectionem & clysmata præscribat, tum certo moritur æger, ergo ad latus, si curretur ut vulgo Pleuritis, cito morietur æger curari autem hæc non debent ut morbi capitales, sed ut effectus podagræ retrogressæ, uno verbo podagra ad pedes determinanda est.

Contingit. Nam per hæc omnia æger miserrime fallitur, Empiricus enim quid applicat, quod nervos occludit, ut materia maneat,

neat, sic oriuntur recitata mala; medicus prudens accedens, quid factum sit videt, scilicet esse tempus maturationis & retropulsam esse Podagram.

Nequeat. Podagra præservat ab aliis morbis, sed in senio non erit vis sufficiens deponendi & pellendi ad loca extrema, hinc dolor minor, sed simul languidi torpida sunt, tandemque Apoplectici moriuntur, suffocantur, materia expelli nequit; hinc finis omnium Podagricorum; tum loca sunt insensibilia, & quasi cretacea, callosa, hinc materia deponitur ad viscera; unde citius eadem mala redeunt, nullæ amplius juncturæ sunt, quibus expurgatur materia, hinc quia retinent, moriuntur.

§. 1258. Si vera sint, quæ morbi historia obtulit, ut credibile est de natura, sede & effectibus Podagræ, patet, quod medicus curaturus duo efficere debeat; primo restituendus est vigor viscerum, vigorque nervorum se habeat, ut ante. Secundo adest materia corrupta; hinc requiritur, ut sanguis ab ea liberetur & nervosus humor, si hoc prius fiat, tum non Podagra, sed causa futuræ non præsentis Podagræ tollitur.

§. 1259. Hoc inventum est per omnia experimenta non melius fieri medicamentum, quam ex plantis acerbis aromaticis cum melle præparatis, hinc Absinthium, Carduus Benedictus & alii contundantur, quæ faciunt aroma & circulationem augent.

β. Sic sæpe per salem Absinthii, cineres Clavelatos, &c. morbum per tempus distuli; si sumatur Roris marini conferva in vino Rhenano, hoc egregium quoque est.

γ. Ne de novo aliqua oriatur molestia, optimum

timum est, si solo utantur lacte, quia in illo jam summa cruditas superata est, hinc non adeo crudam materiam generat.

2. Pluribus Podagricis summo solatio, hoc suffi, ut omni mane & vesperi pannis laneis calidis & ficcis fricentur, imprimis ad juncturas, simplex est remedium, sed vidi optimum præ omni Pharmaceutica & convenit cum Theoria, frictione leni excuti materiam incipientem hæere ad juncturas, sic multos ægros longo tempore adhuc morbo liberavi, nam tum resistencia tollitur, & corpus externe aperitur, hacque ratione multos morbos tollere possemus, sed jam hoc negligitur, sed in calidis regionibus, ubi Lepra grassatur, coguntur corpus apertum tenere ad præservationem, & hinc inde adhuc frictiones in usu sunt.

Somnus restituit nervos nimis ficcatos & contractos à dolore.

§. 1260. 1. Hæc methodus mihi familiaris est, quam inveni colloquens cum doctis Podagricis; cum vix iis possem satisfacere, judicavi profuturum, si possem omni mane levem expurgationem cutis facere, ut non hæreat sed excutiatur materia, hinc consului, ut per tres menses omni mane grana duo vel tria (non plus) salis volatilis Cornu Cervi in aqua vel vino hauriant, superbibendo decoctum Salsaparillæ, Absinthii, Sassafras usque ad initium sudoris, vel levis madoris, cogitant subtilissimo medicamento expelli debere, quod optimè successit; hoc medicamentum etiã stimatur in unciis duabus juris carniũ, antequam æger surgat, nam hoc reddit corpus perspirabile.

2. Sed vix agit, nisi paulo post pannis laneis

neis ficcis ad instar genicula vertebraeque fricentur, si non modo materia tophacea sit nimia.

3. Si corpora mucosa & pituitosa sint, tum binis mensibus ante paroxysmum purgans tale quavis septimana usurpatum, mirum, quantum juvat, v. g. ex Diagrydii granis quindecim vel octodecim cum Mercurio Dulci; hoc optime docuit *Sydenhamus* proprio experimento, deinde sumat æger vesperi unum granum Opii, si purgans agat, aliter non.

§. 1261. His medicamentis etiam juvat tophacea, non quod tophos tollant, nam est materia iners callosa, quæ calx cretacea erit, sed impediunt ejus ulteriorem concretionem. Si enim æger se ab omni vino abstineret, tum puto eum non multum doloris sequenti paroxysmo accepturum, sed aliter scio, quod genio inserviens pœnam luere deberet.

§. 1262. Hæc tum adhuc facere licet, sed nil ulterius, & cum magna copia diluentium seu feri lactis seu Caffè bibere debet, sic detur mica panis eum Croco; diluens semper Opio est addendum, aliter cerebrum inde turbatur, sed hic lac sub alio titulo est præscribendum à prætextu, ne æger hoc subolfaciat, sic v. g. sunt addendæ summitates *Betonicæ*, folia *Virgæ Aureæ*, *Feniculi* &c. vel serum lactis aut hydrogala ex lactis parte una & aquæ partibus tribus, aut cum paucis guttis acidi Citri vel decoctum *Chinæ*, *Sassafras*, *Salsaparillæ*, hæc ratione optime dolor sedatur, si verum vesperi non abierit dolor, parum Opii vel *Diacordii* detur, hæc methodus est optima, sic cito resurgunt & in longam ætatem hæc ferunt.

Externis. At unktionibus & cataplasmatibus locus maxime debilitatur, hinc in his nec *Verulamio* nec *Empiricis* credendum; externa hic non multum laudanda, optima sunt decocta anodyna cum pauxillo Saponis Veneti, Cataplasmata *Verulamii* cum Croco & Camphora, Sapo Venetus optimus, sed diu in loco jacere non debet. Bona etiam est inventa veterum cum *Urticis* verberatio, sed non diu continuanda. Balsamus Sulphuris *Terebinthinati* etiam juvat. Ustio cum Lino prius dolorem creat, qui dein cessat, hinc *Hippocrates* jam dixit, quod Lino pars inuratur & sic alio loco conciliatur dolor, & tum à profundis materia externe elicitur, non vero radicitus curatur.

§. 1263. Nam omnes, qui paroxysmo veniente quiescunt & patienter dolores perferentes lectum componunt, hi per aliquot dies inde alacres & sanissimi resurgunt, qui vero emollientia applicant, his, sæpe partes incurvantur, qui vero Opiata assumunt, his partes exsiccantur.

§. 1264. Vinum maxime vitandum, & victus lautus, animique passiones & quæ parag. 1239. & 1240. dicta.

§. 1265. Vidimus materiam Podagricam esse acrem lentam & dolorem esse expulsionem ejus materiæ vi cordis ad extremas juncturas, si resolvatur vi sua vel mala methodò vel medicamentis pessima mala creat. Si quis certo tempore Podagræ paroxysmum accipere soleat, & ille non veniat sed fit alius morbus gravior, tum cogito modo Podagram esse introversam, hinc tum vesicantia ad femora sunt applicanda, & fermentum panis ad pedes cum sale & aceto, tum ambulet quantum possit, imo

imo sæpe cum successu dedi paululum vini Rhenani generosissimi cum succo Citri, nam hic æger est in mortis periculo, hoc vero periculum tolli non potest, sine doloris tolerantia; hac methodo vidi multos servatos, aliter subito pereundos, nam materia nimis acris est. Jubeo etiam in casu, ut æger se in lecto deponat, dein curo, ut parum sudet, applico epispastica ad pedes ex Galbano, emplastro Meliloti, do potandum ex potu tenui, paucis horis, clamant ægri dolorem pedum, simulac pes dolet, caput liberatur & solvitur.

§. 1266. *Quæ sit &c.* Hinc Chemici clamant sua renovantia & omnia restituentia, qualia sunt, si vera essent, bona forent, sed talia non dantur.

Cur lac. Si quis solo lacte uteretur pro cibo, solaque hydrogala pro potu, si continuet decem annis, ne unicus paroxysmus Podagræ eum infestabit, si lac recens ab ove melius, si coctum, minus valet, quod clarum est, nam in cocto deficit spirituosum tenue & orbatur viribus ab herbis gramineis impertitis, in omnibus partibus spiritus exhalavit, si frige factum itidem, quo magis naturale, eo melius, in recenti calido spiritus adhuc adsunt, si ab hac methodo redeat ad consuetum vitæ genus, vidi statim rediisse Podagram, hinc cura lactis non curat radicaliter, sed demit causam naturalem procedentem. Non est, sed & alcalina, calculosa, arenosa, tophacea causa est; hinc in multis à vinosis oritur, in multis ab acribus alcalicis.

Quæ sit ratio nodi? Ubi ligamenta sunt, ibi non est periosteum ossi impositum, sed hoc ligamenti supercandit, hinc quia ibi tum tenuissima sunt vasa & inflammatio & suppura-
tio

tio accedit, hinc vasa comburuntur, abeuntque in cretam per erosionem materiæ acris usque ad ossa, hæcque creta est quasi cinis madidus, glutinosus & omnino siccus. Si nodus sit durus, est tophus, si iam osseus, creta, si jam calx quasi cinerea est; hi gradus sunt, nunquam gangrænescit, quia malum hæret in minimis partibus vix humores habentibus.

Cur podagra? Hæc pessima est, quia omnium minima vasa afficiuntur, & malum hæret in minimo nervo, unde tumor non apparet.

Cur mitior tumens? Quia malum hæret in majoribus vasis, quæ minus sentiunt.

Cur in Podagricis? Si partes consumptæ & quidem nervosæ, unde dolor pendebat & secundo quia materia ad extrema non fertur ex debilitate, sed ad viscera, hinc mors. Si ægri fiant senes, diu habuerunt Podagram, dolorem Podagræ amplius non habent, sed creta ubique est, quia plurima vasa omnino jam in creta conversa sunt.

Intervalla? Quia tum materia separatur, & vasa excepta purgantur, & hac ratione tum adhuc profunda expurgantur.

Cur Cessante &c. Omnes Podagrici circiter per quinque menses liberi sunt ante mortem, & tum Podagra non plane est sedata, sed quasi gruunt, & sic fere semper habent Podagram, sed dolorem parvum infestantem; hinc senibus vix tollitur Podagra; quia semel radicata intime hæret.

An extirpet? Tale quid se jactat Otto Tabernius, qui sane nimis jactabundus fuit medicus, vide ejus *Tractatum de morborum Principe*.

cipe, ibi dicit causam Podagræ esse acidum subtilissimum rodens, hinc esse alcali specificum ei contrarium, absorbens, expellens, sed à nimia rigiditate, Venere &c. quæ causa acris tantum subtilissima & optima ex nervis tollit, hinc lucrum ejus licet magnum falsum fuit; omnis Podagra non est ab acido, nam sæpe deprehendimus aquam ex articulo Podagræ exeuntem esse alcalinam.

Cur Machina Statica? Nam nemo laborat Podagra, quin perspiratio læsa sit, & hoc sentire potest paulo ante morbum, si vero æger nil perspirat, tum notat futurum paroxysmum, tum sumantur lenia Diaphoretica, aquosa, juscula tenuia, ptisana, ut lac, jura carniæ, quæ facile sunt perspirabilia & non gravantia hac ratione æger paroxysmi atrocitatem inhibere potest, imo avertere, & in his continuandus est æger, donec perspiratio sit bene facta; hinc optime agunt ægri, si tantum semel in septimana advertant, an materia retineatur, tum adhibenda sunt perspirationem augmentia, excutientia, frictiones, levissima Diaphoretica apud *Sanctorium* recitata Podagræ contraria; si ægri redierunt ad idem pondus, tum non accedet dolor.

Morbi Virginum.

§. 1267. Providus licet naturæ Auctor mulieribus stata conceptionis tempora more brutorum non præfinierit, easdem tamen omni fere

fere momento ad concipiendum gerendumque habiles atque agiles condidit; imo, non minus alendo quam concipiendo fœtui humano prospicere volens, corpora illarum ita construxit, ut & omni hora ipsis ad consuetudinem cum viro aptis, ea vitalis liquidi ubertas atque luxuries à cunctis visceribus gigneretur & excoqueretur, unde utero gerentes tenerrimæ proli sufficiens, alimentum suppeditarent, attamen non gravidæ neque lactantes commode hac superflua fluidi mole liberarentur; & proinde ut liberalissima humorum copia aggregaretur, fœminarum præ viris naturam frigidiorum, transpirationem insensibilem minorem & quam avarissimam, vasa omnis generis, sanguifera, lymphatica, nervosa, adiposa, maxime dilatabilia, minusque elactica, imo integrum corpus totum ex vasis constans, quo ad visum & tactum laxius, mollius atque delicatissimum. Contra, quo feliciter mulieres hoc suis temporibus molesto levarentur onere, aspice mollem, pulposum, minus rigidum, liberum minimeque pressum in pelvi, stercus inter & urinam situm uterum, totum vasis atque tubulis excretoriis intertextum, maximeque turgidum, quibus singulis mensibus sanguinis collecta quantitas nomine mensium, menstruorum, catameniorum, sive fluxus menstrui, in virginibus potius nomine florum, quoniam uti fructum flos antecedit, atque arborem minus sterilem, sed fœcundam pronunciat, ita etiam menses erumpentes virginem viro maturam atque ad concipiendum jam idoneam judicant, absque minima virium dejectione, sed potius summa cum euphoria, excernitur.

§. 1268. Sumo hic sanam fæminam adeptam incrementum corporis, quæ plethoram accipit & omni mense deponit.

§. 1269. *Plethora.* Cum calor nostri corporis ab humorum in se mutuo & in ipsa vasa attritu dependeat, eoque major fiat, quo vasa magis, magisque resistunt, & quo magis circulatio augetur: porro verum fit, quod quæcunque vasa laxant, eademque minus comprimunt vel arctant, corpus nostrum frigefaciant, uti id ipsum testatur aqua etiam tepida in febribus Ardentibus, quatenus laxando vasa ampliora reddit, attritumque impediendo, refrigerat, summopere conducens; dein illud, quod in cacumine montis ob levitatem aëris minus vasa nostra prementem, majus frigus experiamur, quam ad radicem ejusdem, dubium esse non potest, quin ob texturam fæminarum per se, uti diximus, satis laxam minusque rigidam, ac circulum sanguinis imbecilliorum, (quod ex pulsu muliebri elare patet, quam fere languescere putes, si cum virili conferatur) eoque ipso transpiratione inhibita, foveatur plethora; circulatione enim minus vivide procedente, minor sanguinis quantitas ad glandulas subcutaneas deferretur, perspirandæ materiei minor ibidem fiet secretio & ablatio, major contra humorum in vasis minus elasticis aggregatio; imprimis cum alias insensibili evacuatione plus auferatur, quam per reliquas sensibiles omnes, urinam nempe, fæces, salivam, juxta *Sanctorium de Medicina Statica; cibus & potus unius diei sit ponderis octo librarum, transpiratio insensibilis ascendere solet ad quinque libras circiter.* Accedit ulterius vita otiosa, motu & labore

labore minus exercita huic operi multum infer-
viens; qua propter *Hippocrates* optime notaverat,
exercitio aliquid humoris abduci; quiete vero cor-
pora graviora fieri, & propter transpirationem a-
variorem humores intra vasa redundare; cui qua-
drat, quod mensibus saltatrices destitui scribat
Sennertus, nec rationi repugnare videtur, quare
rusticæ agrestibus laboribus exsuccæ, vix ac
ne vix menstrua patiantur. Tandem perspiratio-
ne promovente, mirum non est, cur me-
dici in Græcia menses tertium diem excessisse
nunquam viderint, dum contra in nostris re-
gionibus utpote frigidioribus ultra sextum, imo
octavum diem aliquando extendantur. Cum jam
satis demonstravimus causam fluxus menstrui
esse ipsam sanguinis abundantiam, nulla ha-
bita ratione fermenti alicujus vel tributi Luna-
ris, spretoque illo utcunque vulgatissimo versu-
culo:

Luna vetus vetulas purgat, nova Luna puellas.

Ita etiam facillime concipi potest, quod simu-
lac virgo ad ἀκμήν corporis sui, & quidem citius
quam puer ob alimenti copiam pervenit, jam ni-
hil magis in ἀύξησης ejusdem infumitur, hæcce san-
guinis uberior quantitas collecta, singulisque men-
sibus florum nomine expurganda, ob vasa uteri
adhuc quasi occlusa, dura assiduitate fluendi non-
dum dilatata, neque semel rupta (puellæ enim
uterum solidum vasisque orbem jurares) tam sæ-
pe retineatur, humores interim à tergo urgentes,
magis magisque luxurientur, ficque pletho-
ra, plurimorum malorum matre, alita, va-
rie

rie inducantur morbi; nempe calor &c. quo major liquidi laudabilis nondum spissi neque tenacis copia, majorque vasorum uterinorum contra cor resistentia, eo largiori rivo sanguis in ventriculo cordis ruit; sicque cor propter stimulum in constrictionem sui magis suscitatum, majorem liquidi quantitatem ad corticalem cerebri substantiam protrudet, unde major spirituum secretio, majorque eorundem iu cor influxus; cordis itaque villis hoc modo in validiorem frequentioreque systolen concitatis, motus cruoris accelerabitur, hoc accelerato, momentum sanguinis in vasorum latera nitentis intendetur, particularumque in se mutuo attritu aucto calor & æstus corporis augebitur, & consequenter pulsus frequentiore facto febriculam existere erit necesse, quæ si nimia fuerit, partium tenerimarum destructioni inflammationique producendæ aptissima evadet. Rem vidi in juniore ancilla, cui ex emanatione mensium tota spina dorfi variis exanthematibus purpureis conspurcata erat febre Continua utcunque comite. Eodem nunc tempore, quo calor adest, à sanguine malo & quantitate sua ad rupturam usque vasa distendente, orietur dolor, qui porinde eo magis, uterum vicinasque partes occupabit, quoniam hicce satis liber, nulla sibi supraposita corpora habet, quæ cruoris impetum nerveas vasorum fibras distendentis reprimere possit; per consensum vero lumbos dolere, parique ratione ut in gravidis & calculosis à pressione stuporem cruribus induci, quia nervos cum utero communes habent, quis negaverit? Mammæ sunt corpora elastica, nullisque aliis corporis partibus te-
cta,

Eta, libere ex pectore propendentia; quid igitur obstat; quo minus vasa mammaria, cordi adeo vicina æque, imo magis adhuc cruore superflua infarciuntur, quam uterina, ita ut Scirrhi instar indurescant, & ad quemvis attatum summopere doleant, imprimis quod magis est, dum hæc vasa non tantum sincero sanguine sed & ipso chylo, postea sub materia lactis prodeunte, expanduntur. Caput denique facillime pertinacissima Cephalalgia infestabitur, quia cerebrum, uti & pars omnium mollissima plurimisque vasibus sanguineis referta, ita etiam & horum fibræ, sensu exquisitissimo præditæ, humorum impulsui minus resistentes extensioni summæ magis obnoxia erunt. Pallor adest, dum virgines veluti exsangues & emortuæ apparent, omnium morborum Partheniacorum pincipe Chlorosi proprie dicta afficiuntur: inducitur autem hic morbus vel à sanguinis quantitate, vel etiam qualitate peccante; quantitate dum fibræ arteriarum adeo ultra elasticitatis sphaeram distenduntur, quo minus sese contrahere, particulas cruoris rubras densissimas (cor enim non tantum sed & ipsæ arteriæ circulationem absolvunt) ad ultimos vasculorum fines protrudere, adeoque cutim colore vivido tingere queant, quod clarius illustratur exempli illarum, qua urinam diutius retentam postea emittere non possunt; atque effata Divi nostri *Senis pallidis mulieribus muliebria multa*; qualitate vero dum sanguis in extremis canaliculis stagnans, naturam servare non potest, sed heterogeneam inducit, adeoque pituitosis, acidis, viscidis, crassis imbutus & obvolutus particulis superficiem corporis fædo magis quam

quam florido colore depingit, eademque de causa ob teneram transparentem cutim, oculos sub livida corona cingit, eo magis, si consideremus; quod virgines plerumque eodem tempore, quo non rite purgantur, varia absurda, cretam, calcem, carbones, cineres, cespites &c. comedant. Roganti jam, cur imprimis cretam, calcem, gypsum familiaque insolita terrestria appetant, imo ut historiae testantur, quod singulis diebus tres quatuorve fistulas tabacarias, integraque ostracea vasa devoraverint, huic aliam rationem vix dare poterò, quam quod natura acidum illud, quo virginum corpora plerumque scatent, absorbens quærit. Quærenti ulterius quare Anorexia laborent, huic respondeo, quoniam sanguis vitiosa indole imbutus, spiritus minus abundantes suppeditat, quæ ventriculi tunicas contrahere ejusdemque latera supra se invicem vivide atterere, adeoque famis sensum producere, vel si forsàn, ut alii volunt, causa appetitus proxima in vellicatione & irritatione ab humore gastrico consistant; dico, hunc humorem à cruore pravè constituto satis vegetum sufficientemque secerni non posse, quo stimulo suo agat, addo huc, virgunculas nonnullas ex mala consuetudine nimioque abusu potus Théè hunc succum abluendo, Anorexiam alere, imo laxando & debilitando fibras ventriculi cruditatem sibi comparare, reddendoque bilem in intestinis inertem, reliquam digestionem labefactare, Cachexiæ, mensium retentorum utcunque comiti ansam præbentes. Sicuti denique plethora facillime eo ascendere potest, ut vasa pulmonum nimis distendendo, vicinasque bronchiales vesiculas comprimendo &

angustan-

angustando faciat, quo minus aër easdem libere intrare & exire queat, (uti hoc satis bene testata est virgo, quæ singulis mensibus fluxu instante, tanta Orthopnæa laborabat, ut de vita desperaret, purgata verò sanissima vivebat) adeoque difficulter peragatur respiratio, ita & idem à lentore fieri posse, quis non dixerit? huc si accedat, quod muscoli intercostales, spiritibus destituti, munere suo minus rite defungantur, nec costas satis valide elevent, rursusque deprimant, unde parcior aëris ex vesiculis expressio, gravior inspirando pulmonum labor, suffocatoque cruore illa confusa mentis perceptio, qua circulationis finis instare videtur, dum conqueruntur ægræ, ac si thorax inter duo prela comprimeretur, hæc est anxietas ad præcordia. Porro quis mecum non affirmabit? puellas alias tæniis ventrem arctissimè coercentes, liberum diaphragmatis motum impediendo, eas Phtihiseos (siquidem sanguis in uberioribus partibus accumulatur, ecstasi corripitur) prima fundamenta ponere, ac forte gravidas, ne defloratæ videantur abortum sibi hoc modo promovere. Liquido vitali itaque hac ratione in partibus cordi vicinis suffocato orietur in arteria pulmonali & aortæ trunco tanta resistantia, quanta erit particularum copia; quare sanguis obstaculo impeditus, quo minus a cordis ventriculis propelli possit, intra eosdem turgescet & rarefiet, cor autem pondere hoc aggravatum, per spiritus stimulo excitatos conabitur liquidum suum expromere, interim ob eandem renitentiam à cruore repercusso & reverberato denuo in contractionem suscitabitur, unde impetus, qui in sanguinem per arterias propellendum fieri consueverat,

fueverat, auctus in cordis fibras magis magisque exercebitur, hinc frequentior, validiorque contractionis norma remissionisque hoc est palpitationis, quam a liquido copiosiori non viscidiori deduximus, licet etiam à posteriori facile explicari queat, considerando nempe spiritus cerebellofos vix sufficientes suppeditari, qui non continuo rivo sed interrupto cursu in cordis ferantur villos. Imo ille, qui primis labris tantum Opticen gustavit, facillime cruoris abundantiam Vertiginis causam agnoscet: si quidem omne id, quod fibrillas thalamorum nervi optici, in quibus visio ultimo fit, plus æquo commovet & concutit, objecta visibilia in variis successive locis, ac proinde gyratione repræsentat, ita etiam retina ab arteriis ad oculi fundum disseminatis ac sanguine plethorico refertis, commota atque pulsata loco suo dimovebitur; unde radiantis objecti imago moveri quoque videbitur, seu quod idem est, ingruet Vertigo; nunc sequitur, ut dicamus de oculis humidis & caliginosis; prout igitur major liquidi laudabilis abundantia ita etiam in glandulis lachrymalibus major fiet lymphæ secretio, imo tanta copia ob resistantiam vasorum uterinorum aggregabitur, ut omnis hicce humor ordinariam viam quantitate sua per nares transire non potens, qua data porta ruat, adeoque guttatim supra genas defluens, lachrymas involuntarias constituat, similiter à vasis totum nervum opticum coronæ instar cingentibus, sanguine uberiore infarcitis eundem comprimentibus, spirituumque influxum denegantibus, oriatur visus obscuritas, quæ quotidie in febribus Ardentibus observatur, & tum

Pars V.

K

sæpe

sæpe eadem de causa in perfectam cæcitatem degenerata visa fuit. Tandem plethora de die in diem increcente ob arterias elasticitate destitutas, se-gniores sanguinis motum minoremque illius in fibras musculares derivationem, gravitatis sensus prodibit. Imo dum ad illum gradum plenitudinis pervenit, ultra quem illæsa qualitate progredi nequit, ob lentorem acquisitum, cruor minus aptus erit spiritus fati vegetos activosque subministrando, quo solitos partium motus rite obire queant, unde spontanea lassitudo, & vires imbecillæ. Vinculo arteriæ vel nervo injecto hoc semper confirmante.

§. 1270. Restat agendum de mira sanguinis menstrui per loca non naturalia evacuatione, dum natura corporis fæminini curam gerens errabunda modo hunc modo illum exitum sibi parare nititur, quo commode expurgari queat. Hinc alii per os, alii per nares, oculos, aures, ubera, ulcera, digitos, vulnera &c. menses prodiisse visi sunt. Sic *Bartholinus* eosdem vomitu & sanguinis sputo rejectos scribit, idem habet *Pancirollus* de vetula septuagenaria, cui semper ab adolescentia menses citra ullam jacturam & noxam per os excreti fuerunt. De virgine, cui ex oculis lachrymarum instar flores effluebant, narrat *Dodoneus*. Religiosæ cujusdam, quæ ex oculis & cruribus singulis mensibus majorem sanguinis quantitatem amiserat, meminit *Brassavolus*. Per mammarum papillas exempla habentur apud *Amatum Lusitanum*. Per ulcera & verticem apud *Pechlinum*. Imo virginem summo cum levamine per solidam cutim in superficie manus menstruantem observavi. Per minimum manus digitum sanguinem menstruum

struam promanantem se ter vidisse refert *Ludovicus Mercatus*. Adeoque hic morbus est duplex, vel oritur à sanguine menstruo retento vel à sanguine resistentiam ad loca naturalia tantam inveniente, ut hanc superare nequeat, unde diversas à natura vias sibi facit.

§. 1271. Ante dictum, hoc volo tantum me hic tradere morbos virginum. Denique pro tempore, quo diutius subsistunt menses, eo quoque sanatio difficilior & laboriosior erit; hinc *Hippocrates* ait menstrua sex mensibus suppressa revocari non posse, nec infulse videtur cecinisse Poëta, dum inquit.

Vidi ego, quod fuerat primo sanabile vulnus.

Dilatam, longæ damna tulisse, mora.

Imo si fero *Medecinam* paraveris, *Atrophiam*, *Leucophlegmatiam*, *Hydropem*, *Sterilitatem*, &c. haud procul ab ægra tum abesse credat; hinc si nata plethora impediatur à quacunque causa per uterum deponi, tum hi morbi & infiniti plures oriri possunt.

§. 1272. Dabo signa, quibus noscitur hic morbus à causa virginea, sed delirium à plethora, ut viris oriri potest, sed sciri debet, quod virgini ab hac causa oriatur.

1. Si in Italia puella est duodecim, Batavia septendecim vel octodecim annorum, & incidit in morbum non consuetum, tum hic plerumque morbus est.

2. Si Virgo Batava septendecim annorum modo sit adulta procerâ, jam laborat menstruis, & huic talis morbus infestus est, sic non annis solum verum etiam statu incrementi distinguitur morbus Virgineus,

K 2

3. Nam

3. Nam an menstrua habere debeat, medicus determinat a plethora, hinc si puella ad nos accedat consulendum, tum quærimus, quot annos agat, si dicit v. g. octodecim, & se optime valuisse, cum morbum acceperit, sed si dein dicat subito patiebar dolores circa lumbos, & tum dein color incipiebat pallefcere &c. & tum morbus inde ortus est, si vero dicat in initio morbi valde turbata fui, palpitationes accepi & inde tussis & menstrua defecerunt, tum est morbus talis.

§. 1273. Hinc sola causarum corrigendarum est indicatio.

§. 1274. In observationibus *Mauriceaux* de morbis, qui accidunt fæminis ante, in & post partum, & apud *Marcellum Donatum* plurimi referuntur casus, ubi os uteri concretum vel vulnere vel naturali concretione, ignorabatur malum usque ad statum menstrualem, tum vero sanguis ibi effusus grumescibat, stagnabat, tumescencia fiebat, curabatur vel sponte ruptura facta, vel manu chirurgica aperto ore, verum medicamentis nil agitur, scitur obstetrice, quæ immissa vaginæ manu investigat, an tumor mollis emineat, tum fit incisio eo modo ut describitur apud *Mauriceaux*. immissa cannula cum acu, sic per aperturam factam sanguine affluente liberantur virgines; uberius apud dictum auctorem videre poteris instrumentum & modum; licet hoc raro factum sit, tamen exempla adfunt, si vero ab ulcere concretio uteri facta sit, ut nonnulli volunt; tum speculum uteri falso sic dictum adhibent, & sic aperire volunt, sed hæc specula sunt potius specula vaginæ, per balnea vero commode aperiri possunt.

§. 1275.

§. 1275. Ad curationem pervenientes, quo meliori ordine procedamus, indicationes quasdam præmittemus, & quoniam Medicus menses provocaturus raro ad ægram accersitur, quin cruoris massa vitium jam contraxerit & lentor adfuerit, ideo eodem modo curam administrabimus ac si materies fecernenda & expurganda non adesset, prospiciendo nempe, 1. ut de novo, quæ menses suscitet, instauretur plethora; nam plethora aderat, vasa erant expansa, sed liquor iners, hinc Leucoplegmata iners pallida, unde mucus aggregatur, qui tollendus est per massam pilularum Ruffi & tum danda sunt Emmenagoga vulgo dicta, vina fortissima cum Sabina, Tanaceto, Majorana, Pulegio, Matricaria, Ruta, Artemisia, radicibus Aristolochiæ rotundæ, seu aliis herbis uterinis, & sic tum sanguis iners movetur; tum tertio determinatio requiritur, quæ fit, si ægra sedeat in balneo seu addito paululum salis usque ad lumbos, & tum pedes fricantur pannis laneis ficcis & circa plenilunium venæ sectio instituitur, sic facis, ut vasa inferius plus laxentur sicque horum resistentia a sanguine fluxuro superetur, & venis repletis major sanguinis copia eo versus ruat tum ordinario hoc tempore si detur magnus potus, vel salia volatilia menses fluunt; hinc mucoso sublato, & liquidis deficientibus bonis restitutis & inertia in motum restituta, determinatur sanguis ad uterum.

2. Quæritur, an venæ sectio instituenda est? vidi pessimum inde successum, quia Plethora non aderat, hinc hoc modo tolleretur paucillum illud sanguinis, quod superest, humor remanens tum non amplius est plethoricus sed Cacochymicus, hinc tum ve-

næ sectio est pessima, sed si virgo adhuc fere plethorica sit, tum mittatur sanguis in pedē.

3. Aloe, Myrrha, Ammoniacum, Sagapenum, Galbanum, Opopanax, Asa Fætida, Bdellium, radices Bryoniæ, Jalappæ, Colocynthis sunt optima purgantia. Denique huc conducunt omnes sales fixi tam simpliciter quam compositi, uti sal Absinthii, stiptum Fabatum, Artemisiæ, sal regneratus Sennerti, Tartarus Vitriolatus; salia volatilia alcalina, uti sales volatiles oleosi, spiritus Cornu Cervi, urinæ & caute adhibenda; omnes saponos qualescunque fuerint, uti mel, oxymel, sapo venetus &c. qui cum præcedentibus conjuncti, mirum præstabunt effectum, ex. gr.

℞. Gumm. Galbani

—— Ammoniac.

—— Opopanax.

Sapon. Venet. ana ʒj

M. F. Pilulæ singulæ gr. IV.

Capiat ægra unam omni bihorio diei superbibendo, cochleare unum sequentis mixturæ ex. gr. Salis Polychrestii dragmam unam in Melissæ uncis quatuor dissoluti similisque salis fixi. Digestio in primis viis adjuvanda est, primo his, quæ ventriculum & intestina roborant, qualia sunt omnia adstringentia, & aromatica stomachica proprie dicta, ut Cortex Peruvianus, Tamarisci, cortex & radix Capparidis Magellanicus, Aurantium, radix Helenii, Galangæ, Zedoariæ, Zingiberis, semina Foeniculi dulcis, Coriandri, miva Cydoniorum, &c. ex quibus variæ formulæ pro unius cujusque lubitu adaptari poterunt;

his

his annumerabitur Elixir Proprietatis.

4. Emmenagoga sunt, quæ aperiunt & sanguinem movent, ut fots aquæ, balnea, quæ movent, uti & acria aromatica.

5. Emplastris v. g. de Galbano, Afa Fætida, Labdano, Cumino ad pedes vel inguina applicatis, quæ optime sanguinem attrahunt vel ventre infimo unguento Nervino, Martiato, de Arthanita &c. illito; balneis ad umbilicum usque determinatis, hac enim ratione vasa superiora à frigore constricta laxatis inferioribus sanguinem majori vi ad uterum protrudunt. Suffimigiis ex Succirò, Afa Fætida, Myrrha, Baccis Juniperi, scoriis Reguli Antimonii &c. in matricem receptis; injectionibus ex herbis emollientibus & detergentibus, foliis nempe Parietariz, Mercurialis, floribus Chamomillæ &c. hydromelle vel fero lactis decoctis; syringa uterina in utum vocatis Croco, Myrrhæ, gummi fætidis, additis foliis Sabinæ, & mucilagine gummi Tragacanthi in formam pessarium redactis, filo foras pendulo alligatis, ut extrahi queant, in uterum caute protrusis, nisi innata virginum pudicitia eam præscribere vetat.

6. Post laxationes & balnea, vasa sunt nimis laxata & labefacta, hinc roborantia conducunt; hinc chalybs quoque summum est medicamentum in his, quæ acido abundantes Pica laborant, de quibus præsertim si sequenti modo præscribatur ex. g.

℞. Limat. Chalybis probe

triti

ʒij

Cortic. Peruvian.

ʒʒ

Extract. Rhei

ʒj

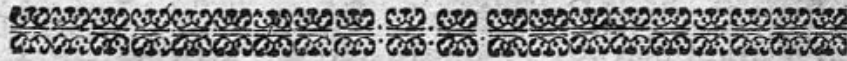
K 4

M. F.

M. F. Pilulæ
singulæ gr. V.

Capiat unam omni bihorio, superbibendo vina Abinthitis vel Helenitis cochleare unum vel alterum, licet tamen piæ fraudes, dum res appetendæ amaris inunguntur, vel aliis narrationibus adversæ redduntur, minime sunt negligendæ.

§. 1276. Hinc primario sciendum est, an morbus pertineat ad virginem, tum si ut alius morbus tractetur, pessundatur ægra, si non sit morbus virgineus, & ita tractetur, virgo necatur, hinc ad quatuor signa superius recitata, quæ docent, an sit morbus virgineus, probe attendendum.

Morbi Gravidarum.

§. 1277. Fæminæ læduntur vel in functionibus, quæ ipsis cum viris communes sunt, vel in iis, quæ fæminis adsunt. Ex posterioribus sunt Partheniacæ, de quibus optime scripserunt medici, sed id habuerunt erroris, quod multos descripserunt morbos viris communes, non solum illos, qui tantum ex dictis prioribus capitibus pendent, de his actum est; secunda classis est, morbi gravidarum, ibi iterum est distinguendum scilicet gravidarum morbi tantum vocantur, qui inde pendent, quod mulieres sint gravidæ, & qui proinde ex sola graviditate oriuntur, sed hic erraverunt scriptores morborum gravidarum, eum morbis virorum & virginum confundentes.

§. 1278.

§. 1278. Nemini latet, virginibus quatuordecimum annum circiter in his regionibus attingentibus prima vice prodire menstrua, quod tamen variat, prout hæc vel illa serius vel ocius ἀκμήν adepta fit; cum enim tunc corpus ulterius augeri nequeat, vasaque omnia eum possideant statum, ut ulteriori augmento, non opus habeant, & tamen vis ventriculi & viscerum χυλοποιητικῶν, & αἱματοποιητικῶν de die in diem adcreseat, eadem saltem, si non major sanguinis copia elaboratur, qua adaucta, requiritur locus, ut hospitium sumat. Nullus in toto corpore aptior est, quam uterus, hæret enim in loco libero, pelvi nempe, in inferiori parte abdominis, si ita dicere fas sit, ubi à nullis musculis vicinis premitur; instructus est vasis innumeris serpentino ductu prorepentibus; quæ ortum debent a vasis hypogastricis & spermaticis arteriosis, unum quodque vas arteriosum duplex vas venosum habet concomitans; unde cum vas venosum per se parum valeat sanguinem propellere & venæ uteri valvulis careant & vis illata arterias serpentino ductu prorepentes, maxime diminuta sit, non potest non, quin hicce loci patiatur maximam resistenciam, unde venæ extenduntur, sicque in majori quantitate colligitur sanguis. Hinc omnino facit amplior pelvis cavitas fæminis, consule namque Sceleta, hoc primarium tibi exhibet signum, utrum maris sit, vel fæminæ, consule iterum vivam imaginem, invenies capacitatem hypogastricæ & lumbaris regionis majorem in fæminis quam viris, optime hoc notarunt ab omni tempore Apelleæ artis Filii; nam ad utriusque sexus nudam perfectam

imaginem depingendam, in Venere Græca
 sumunt partes superiores ad duas partes vero
 hypogastricæ & lumbaris Regionis ad tres,
 contra in Hercule. Ex dictis nunc patuit,
 quod si major copia conficiatur; hicce lo-
 cus aptissimus sit ad eam capiendam, verum &
 sanguinem huc majori copia ferri, paucis pro-
 babo: observavit nempe *Clarissimus Pitcar-*
nus, Aortam descendente[m] respectu ascendente[m],
 majorem habere proportionem in foeminis
 quam in viris, & contra in viris Aortam ad-
 scendentem, respectu descendente[m], majorem
 habere proportionem quam in fæminis, unde
 pergit his verbis: *Hinc maribus major separa-*
tur dato tempore copia spirituum animalium &c.
deinde hinc sequitur necessario majorem mole[m]
sanguinis ad inferiorem ventrem ferri in fæmina;
quam in mare, quem in finem docebit Freynd
evidentissime, eo utique naturæ consilio, ut
non modo ad musculos excludendo fœtui inservientes,
sed ad uterum etiam, in quo fovetur, & enutri-
tur fœtus major sanguinis copia deferretur, quæ
quidem vasorum multitudo facit, ut non alium
quemvis, nisi per uterum sibi exitum querant
menses. Hæc nunc si vera, uti sunt verissima,
 constat sanguinem superfluum in muliere, ad
 ἀκμήν perductum, accumulari & colligi in vasis
 uterinis, cum nunc hæc accumulatio durave-
 rit per mensem, gravitate & continua pressio-
 ne ita dilatentur oscula vasorum, tam in
 utero, quam ejus vagina potentia, ut supe-
 rata resistantia sanguinem transmittant primo i-
 nitio quidem cum impetu, dein vero lentio-
 ri & moderatiori motu tandiu excernitur, do-
 nec plethora imminuta sit, unde nimia illa pres-
 sione

sione sublata; vasa cum servant elasticitatem, sese iterum contrahunt, hoc si factum sit, iterum de novo aggeritur sanguis usque adeo, ut eadem ac ante sanguinis copia adsit, & de novo eadem ac ante efficiat, multo tamen minori cum dolore, cum viæ sese jam ad sanguinem transcolendum accommodarunt. Tempus consuetum est unius mensis Lunaris, unde nomen; typus vero maxime variat in hac vel illa, prout plus minusve sit plethorica, hincque & in hac vel illa diutius vel brevius fluunt, in eadem vero fœmina si nullum commiserit vitium in rebus sex non naturalibus, bonique sit habitus, consueto die & hora recurrunt, certo plane argumento per omne id tempus omnia viscera optime suo fungi munere, minimum vero vitium, si tantum alicujus sit momenti, in causa est, ut ocyus vel tardius provocentur, vel si majus fuerit plane retineantur. Tria ex hisce sequuntur Corollaria primo nullum dari fermentum efficiens evacuationem mensium, secundo neque Luna procreat mensium fluxum. Tertio sanguinem menstruum non esse venenatum, sed potius esse instar sanguinis vitæ. Menstrua vero non fiunt in gravida, ubi menses retinentur, hoc inde fieri pro comperto habeo, quod licet eadem & chyli & sanguinis copia elaboretur, idemque detur locus, ubi colligitur, tamen aliquid, licet parum, à fœtu consumatur, & pro secundinis impendatur, hac enim plus incrementi capiunt primis mensibus, quam ipse fœtus, consumptio hæc augetur de die in diem, ita ut primo mense pressio & arietatio in vasa se deplere consueta, non ita enim animadvertatur; copia enim non erit tanta, ac si non fuisset gravida:

K 6

tamen,

tamen ; quando prima vice fluere debent, si non est imprægnata, quosdam patitur dolores in locis consuetis, nec mirum ; omnis enim sanguis nondum à foetu consumitur, unde, quædam quidem arietatio in hæcce vasa, verum non tanta, ut capax sit molem illam, id est, elasticitatem vasorum superare, & per consequens, sanguinem per illa loca expellere. Sed ulterius prosequamur gravidam usque in secundum à conceptu mensem, videbimus eam conqueri de dolore immuni, & lancinante circa easdem partes, non mirum revera, cum jam major sanguinis copia sit collecta, & foetus tamen pauco indigeat alimento : hinc cum ita minores existunt, tanta, si non major sanguinis copia erit collecta, quam quidem primo mense, si non fuisset gravida ; expressione foret eadem verum, provida natura duce, portio quædam ad placentam pellitur, cum vero & omnis sanguis ob tenellum foetum & vasa non satis ampla ibi nondum contineri queat, portio alia reiterat arietationes & pressiones in vasa se deplere consueta ; hæc vero non sunt tantæ, ut omnium elasticitatem superent ; minorum vero quorundam utpote minus resistentium superatur elasticitas, unde hæc vascula, quasdam paucas guttas transcolant, certo plane argumento, quod plethora adfit, verum quæ vis allata jam ad dimidium ad minimum diminuta : omnis enim sanguis qui fertur ad vasa excernentia, non valet superare resistentiam. Porro tertio mense elapso, non tanta fit pressio vel arietatio, unde tum non ita frequentes fiunt abortus, vasa namque uteri, tum plus se accommodarunt ad omnia

nema

nem sanguinem accipiendum, & in bonum foetus conservandum, qui hoc tempore liberaliori indiget alimento, quo enim foetus plus increfcit, quo uterum plus distendit, quo uterus plus distenditur, quo plus accrefcit in mole, & quo omnia vafa fiunt ampliora.

§. 1279. Non nullæ mulieres fi conceperint, habent genus nervofum adeo facile irritabile, ut mox cum conceperint, tum à motu isto in animi deliquium, convulfiones &c. incidant.

§. 1280. Omnes hi morbi tantum oriuntur, quia nimia fanguinis copia retinetur, & aufim dicere me hos morbos certo sublaturum venæ fectione.

Naufea. Est inanis vomendi conatus cum quodam horrore; hæc agnofcit pro caufa proxima leviozem faucium, œfophagi, ventriculi ut & mufculorum abdominalium convulfionem; caufa remota invenitur in fanguine aucto & mutato, aucta quatenus vafa fanguinea nimis repleta nervos premunt, unde iter fpiritibus præcluditur, & his non influentibus in mufculares fibras producitur convulfio.

Vomitus. Est invita & violenta contentorum in ventriculo & inteflinis per os rejeftio, hæc pro caufa proxima admittit convulfionem earundem partium, ut & diaphragmatis & inteflinorum; fanguis hic auctus vel mutatus iterum fuam ludit fcenam; cum enim fanguinis copia fuerit adaucta, ita obfidetur latera vaforum ventriculi, ut distendantur, unde fibræ nerveæ à fe invicem recedere coguntur; cum nunc omnis disten-

fio nervi efficiat dolorem, & omnis alicujus
 momenti dolor efficiat convulsivam contra-
 ctionem, sequitur exin facile, quod hinc
 oritur convulsio fibrarum muscularium ventricu-
 li, & hinc cæterarum partium: sic & ab al-
 tera causa oritur convulsio; primo si sanguis
 fuerit reductus in eum statum, ut per stagnatio-
 nem & moram viscidus & lentus fuerit factus;
 unde iterum minima ventriculi vasa permeare non
 potest, hincque facit ob compressionem nervo-
 rum vicinorum convulsionem, præprimis id pa-
 tet, si secundo mecum consideras ventriculum &
 diaphragma iisdem vasis & nervis donari, hinc si
 nervi ventriculi premantur, nervi diaphragmatis,
 quod ab ea parte, ubi ventriculo incumbit, mere
 est nervosum, ita in consensum trahuntur, ut fiat
 convulsio & per consequens vomitus, tertio cum
 jam vidimus, quod digestio primis mensibus
 non bene procedat, hinc sine dubio quædam
 particulæ crudæ remanebunt in ventriculo, quæ
 ibi acridinem quandam acquirunt, quæ pro
 assumptis variat, acredo tamen hæc præ-
 primis observatur acida, unde iterum ob
 irritationem & inclavationem spicularum acrium
 in partes nervosas oritur convulsio & vomit-
 us; nihil enim frequentius, quam quod fæ-
 minas conqueri audiamus de acido, & quod
 evomunt, acerrimum acidum redolet; ab hac
 causa oriri iterum ex juvantibus patet, cum aro-
 mata, salia spirituosæ volatilia ut & terræ quæ-
 dam absorbentes his ita profunt; quarto fit etiam
 vomitus ea de causa, quod cum uterus de die
 in diem extenditur & adscendit in abdominis
 cavum, hinc ita premuntur viscera abdomina-
 lia, ut motus peristalticus fiat inversus, sicque
 etiam

etiam producat vomitus, quem hanc ob causam observatum video à *Mauriceau*, qui notavit enormem vomitum ob ingentem foetum 8 $\frac{1}{2}$ gestationis mense, eumque per sex vel septem dies durasse.

Prostratus appetitus. Est a cibo & potu abstinencia cum nausea, verum & definitur, quod fit fastidium ab his illisque cibis, ita ut non semper integram indicet inediam. Primo fit ea de causa, quod sufficiens ad secernendos spiritus sanguinis copia non feratur ad cerebrum & cerebellum, unde minor spirituum confectio, hinc minor spirituum influxus in ventriculum, unde sensus famis non excitatur; sensum famis hinc dependere nemo dubitat: hinc me converto ad alteram causam, cum etiam satis prolixè exposui sanguinis visciditatem, patet, licet sanguis sufficiens feratur versus cor, & cor, quod tamen hic sanguis non aptus sit ad spiritus secernendos, cum primo præ visciditate non poterit intrare minimos canales & secundo cum majora ita distendantur, ut minora premantur, unde iter spirituum intercipitur. Tertio & eadem visciditas ita obfidebit latera ventriculi, ut licet aliqui spiritus influant, illi membranam villosam stimulare seu ad famem excitare nequeant, præterquam quod & ipsa oscula, per quæ & liquor gastricus & spiritus influunt, hic occlusa sunt, unde quibusdam forsitan apertis, quædam fiat appetentia, verum tam parva, ut ipsæ nesciant, an quid appetere velint nec ne; quarto huc accedit, quod, cum minor fiat sanguinis consumptio, vasa sint maxime repleta, unde diutius sine cibo subsistere possunt, foetus namque parum trahit, perspiratio maxime labefactata est, quod

quod patet ex gravitate & torpore, hinc non tam sæpe appetunt, & si quid tale plerumque, quod parum, chyli continet, & magno digestionis molimine non eget, sic enim plerumque pergunt usque ad tertium quartumve mensem, quo tempore sensim appetitus redit, imo tandem ita adaugetur, ut sæpius de die aliquid sumere cogantur. Hic vero aliquis mihi objicere posset, cur appetitus ulterioribus mensibus magis viget, cum tamen uterus impediat, ne muscoli abdominis in respiratione premant intestina, unde chylus adigitur in lactea, hoc enim requiritur, & cum Cachexia hæc hoc tempore graviditatis superari nequit per medicamenta, cum maxime alterantia & evacuantia requirantur, quæ hic maxime nocent? Sed respondeo primis mensibus non viget ob dictas causas, ulterioribus vero redit non solum, quia foetus indiget pleniori victu, nam hoc solum non sufficit, hoc enim nil facit ad robur vasorum & viscerum, hinc nisi quid esset, unde viscera *χυλοποιήτιστα* roborarentur, unde chyli hincque sanguinis confectio adaugeretur, præ penuria moreretur foetus, hinc hoc tempore uterus distentus musculorum abdominis munere fungitur, adscendit namque ita, ut ultimis mensibus ad trium digitorum circiter latitudinem, supra umbilicum emineat, hincque occupet spatium, ubi in statu non gravido intestina jacebant, inter uterum nunc & diaphragma omnia intestina contineri nequeunt, unde sub utero reconduuntur, hincque uterum incumbens non solum ob pondus, verum & ob motum factus, fungitur munere musculorum abdominalium, qui tamen huc attribuunt omne quod possunt, unde

unde cum in arcum quasi distentæ sint fibræ musculares abdominis, sese in minus spatium contrahere conantur, quem motum tunc communicant utero itque iterum intestinis unde intestina continuo quasi fricantur, unde majus robur acquirunt, hinc nisi ventriculus nimis impleatur cibus, optime peragitur chylificatio, unde pluries de die aliquid fumere convenit, si vero maxime sit distentus & plurimum simul ingurgitant, maxime premitur & à diaphragmate & ab utero, & à reliquis visceribus, ut motus fiat inversus unde nausea, & præprimis vomitus, unde & tum ructus, & flatus fiunt frequentes; si ut dixi vero modice & sæpius assumant, optima fit digestio, motus peristalticus augetur, omne quod liquido in chymo superest pondere & motu emulgetur & in lactea adigitur, unde ventriculo vacuo, latera ejus, quia ubique premuntur, sensum famis percipiunt, sicque appetentia adaugetur, & hæcce fiunt non obstantia Cachexia, quod tamen contrarium videmus in iis, quæ sola suppressione mensium laborant, ubi appetitus continuo minuitur; verum quomodo gravidæ ab hac Cachexia liberantur? non liberantur tempore graviditatis, verum aliquando novo chylo & sanguine levatur, ne in pejus ruat; postquam vero mulier enixa est foetum, ubi lochia rite fluxerunt, sponte curatur, hincque videmus, critica quasi evacuatione hac bene peracta, fæminas aliquando salubriores existere, quam ante graviditatem; si vero non bene peracta fuit lochiorum evacuatio, per multum temporis, imo aliquando per totam vitam languent, & facillime in hujus illiusve partis quinimo totius corporis Hydropem incidunt.

Animi

Animi deliquium est pulsus respirationis & vi-
rium labefactatio ut & sensuum omnium immi-
nutio. Notum est, ut maneat vita sanguinem
debere fluere in cor, per cor, & ex corde;
simulac motus cordis incipit minui, vita mi-
nuitur; motus cordis minuitur triplicem ob cau-
sam, vel quia venæ non adferunt sanguinem,
vel quia arteriæ coronariæ non accipiunt sangui-
nem, vel quia spiritus non influunt in cor.
Quomodo animi deliquium hic possit oriri à
causa, quod venæ non adferant sanguinem,
cum tamen in præcedentibus abunde demonstra-
vi plethoram adesse, multis forsan paradoxum
videbitur, cum revera nihil miri nec falsi in se
contineat, en considera quæso mecum primo
animi deliquium præprimis fieri in molli & te-
nera corporis structura præditis foeminis, vira-
gines enim, rusticæ & laboriosæ raro de eo
conqueruntur; secundo, quod potissimum
fiunt tunc temporis, quando ventriculus va-
cuus sit, quod rarissime fieri puto, verum
tunc temporis vacuum voco, quando ingesti
cibi & potus eam mutationem passi sunt, ut
in chylum conversi, per lactea trajecti, san-
guini in subclavia sinistra fuerunt affusi, hoc-
que plerumque fit post septem vel octo horas
ab assumpto cibo; potius nunc in gravidis, ubi
per demonstrata patuit viscera tam *χυλοποιήτικα*
quam *αιματοποιήτικα* labefactata esse duodecim
vel quatuordecim ab assumpto cibo horas exi-
gi, ut omnis cibus sit concoctus, in chy-
lum transversus & sanguini admistus, inve-
nies illud esse tempus matutinum, cum non
nisi vesperi præcedenti aliquid in coena as-
sumpserunt; de die enim non ita frequens
obser-

observatur animi deliquium, quando sæpius aliquid cibi assumere coguntur & cum quatuor ab assumpto cibo horis perspiratio minime procedat, non ita dispenditur, noctu vero optime peragitur, videatur *Sanctorius* qui enumeravit quot libræ primis horis, & quot à quinta usque ad duodecimam ꝑ materiæ perspirabilis exhalent, ubi visuri sis quam modica copia a duodecima ad sextam decimam horam exhalat, quantum dispendium patiuntur tempore nocturno, exinde patet; mane surgentes nausea & animi deliquio infestantur; cum nunc abundans sanguis, & quidem viscidus adfit, illa parva portio ingestorum non erit sufficiens, ut totum sanguinem mutet in bonum, hinc & eundem ac jam præsens induit statum, cum nunc nihil adfit, quod sanguinis motum per se augere potest ex vasis uterinis, nisi parva vis à corde allata, eaque omnem illam molem non valeat propellere versus cor, sequitur quod minori, quam par est, circulatione fertur ad cor, unde corde non recipiente sanguinem, eum propellere non poterit, hinc & arteriæ coronariæ ita distenduntur, hinc & arteriæ carotides & vertebrales destituuntur suo sanguine, unde copia sufficiens ad secernendos spiritus non fertur ad cerebrum & cerebellum, unde minor spirituum secretio, unde minor spirituum influxus in cor, unde actio cordis minor, id est, vita incipit deficere; Taceo nunc, quod præ lentiori illo motu facillime quædam polyposæ concretiones oriri possint, unde cordis ventriculi ita obsidentur, ut hinc circulatio non modo minuatur, verum pro tempore penitus quasi cessat, ita ut

nullus

nullus animadvertatur pulsus, & tandem sequatur æternum animi deliquium, id est, mors. Hæc omnia probantur unico illo argumento, quod à nullo remedio melius hoc malum debellatur, quam à levi aliquo aromatico, quod circulum sanguinis iterum obliquo modo auget, ut copia iterum suppeditetur cordi, unde iterum cerebrum & cerebellum accipiant, unde spiritus gignant, sic enim vinum Hippocraticum, aliudve aromatizatum, uti & sal volatile oleosum Sylvii cum paucis vino datum, cæteraque ejus generis tam cito superant hoc malum.

Vertigo dicitur, cum circumrotari videantur objecta externa, simul cum membrorum vacillatione. Hæc pro causa agnoscit plethoram, cum nunc sanguis abundat etiam vasa, membranam nervi optici & nervum ipsum perreptantia majorem accipient sanguinis copiam, ex nervo optico nunc fit tenuis tunica retina, vasa hinc hic loci sunt tenuissima, unde omnium facillime obstructionem patiuntur, unde sequitur, cum tunica retina sit primum visus organum, quod radii, ab objectis emissi, incidentes in loca jam obstructa, non videntur perfecte, verum cum oculus continuo moveatur, & in circulum rotetur, videntur nobis objecta externa rotari, obstructionem hanc faciliat sanguinis lentor, & sanguinem huc majori copia ferri, manifestat ipsa vertigo, accidens eo tempore, ubi corpus anteriora versus flectitur, uti id plerumque in plethoricis animadvertimus, sunt enim ut plurimum vertiginosi & proclives in Apoplexiam, adde his, quod itidem visus turbatur ob irregularem spirituum influxum.

Dolores

Dolores stomachi &c. Cum ex uno eodemque fonte originem ducant, eos simul tractare decrevi, differunt etenim non nisi respectu loci, nervi enim oriuntur à pari vago, qui vero ad uterum tendunt, ex lumbis ramos accipiunt, hinc uno loco nervus, si compressus sit, facile per consensum afficitur alio loco, sic, v. g. dolores renum facile pertinent ad vesicam; verum dolores stomachi frequentes sunt in gravidis, quod testatur *Forestus*, sic è sanguinis copia oriri posse dolorem stomachi docet *Fernelius*; uti hic loci dolores oriri possunt præ copia aucta, sic etiam à qualitate mutata, & à pondere vel nimio motu foetus, quod puto esse evidentissimum.

Anhelatio. Causam agnoscit sanguinis quantitatem auctam & mutatam; cum enim in gravidis menses deficient, nullaque alia augeatur evacuatio, sequitur, quod Plethora adsit, qua, prout vasa uterina plus minus repleta sunt, cætera etiam vasa plus minus replebuntur, imo forsitan major copia fertur ad cor dextrum, hinc per arteriam pulmonalem, ubi ad angustias pervenerit, cum ex prægressis, satis fuisse demonstratum sit, sanguinem etiam qualitate peccare, ibi plus renititur, cum ibi renixum patiat, quandam licet levem obstructionem brevi pariet, hinc vesiculæ aëreæ, quarum membranæ ex arteriis & venis constant, comprimuntur, seque expandi non patiuntur, ex figura sphæroidea non in sphæricam mutantur, quod tamen requiritur, ut respiratio rite procedat; præterea cum idem lentescens sanguis feratur per musculos intercostales, cæterosque respiratori inservientes,

hinc

hinc & ibi sistitur pro tempore, id est æquabili circulatione non transmittitur, illo tempore illi muscoli, qui dilatando thoracem inserviunt, non poterunt suo perfungi munere, unde thorax non ampliatur, pulmo non expanditur, hincque sufficiens aëris portio non intromittitur: novimus enim, ut actio musculorum fiat, requiri & spirituum animalium & sanguinis arteriosi influxum regularem, qui hic deficit, spirituum enim iter impeditur, & sanguis viscidior obstruit minora vasa, quod ulterius probatur sequenti, anhelationem nunquam, rarissimè saltem fieri dum quiescant, verum dum se plus solito moveant, unde tum circulus adaugetur, tum majori vi appellit ad valorum fines, ubi præ lentore non ita transmeare potest, unde tum anhelatio; tandem si nos vertamus ad cerebrum, possunt & ibi in minimis fieri obstructions præ quantitate vel qualitate, hinc compressiones ad initia tabulorum nervosorum, unde iter spiritibus præcluditur.

Dyspnoea. Uti parum in definitione, sic & in causis parum ab anhelatione differt, easdem plane agnoscit causas, quibus poteris addere, quod uterus jam extensus affurgit in abdominis cavum, prout fœtus plus minus increscit, hinc omnia contenta abdominalia premuntur sursum, unde magna resistantia oritur diaphragmati, quod hinc in inspiratione eo usque cedere non potest in abdomen, ut cavitas thoracis augeatur, hinc pulmo non expanditur ad majorem aëris copiam hauriendam, unde tum anxietas, dyspnoea, adde insuper hisce, pectus mulierum esse magis plenum & depressum cartilagineque costarum ad sternum in viris, esse aëreas in sexu sequiori.

Abortus

Abortus cum sit primarius gravidarum morbus, omnes etiam antea enumeratas agnoscit causas: & à solidis & à fluidis, à sanguine aucto & mutato, ut & à vitio solidarum partium matris & foetus. A sanguine adaucto quomodo produci- tur, ex jam dictis constat, distensione nempe vasorum uteri & placentæ, unde ita tandem à se invicem recedunt, ut soluta continuitate vel contiguitate oriatur fluor uterinus magnus, qui si aliquandiu durat, producit foetus immaturi ex- clusionem, id est, abortum. Quantitas immi- nuta producit abortum, primo quando gravida jam ante conceptum tenella existit, vel secundo ubi magnæ quædam evacuationes sunt prægressæ, unde foetus destituitur alimento, v. g. post menstrua nimis fluentia, post assumptum pur- gans, post *Dysenteriam*, post vomitum; post hæmorrhoides largiter fluentes qualitas mutata; cum jam ex prioribus constitit, quomodo len- tor seu visciditas inducatur sanguini, me satis- facturum arbitror, si demonstravero, quo pacto hinc abortus produci queat. Notum est, ut foetus in utero materno sanus sit, requiri, ut alatur bono & laudabili nutrimento; mater ipsa nunc eo destituitur, impossibile foret haurire posse bonum alimentum; deficit enim vis viscerum matris, imo aliquando ita Picâ laborat, ut absur- da plana appetat, quæ minime in bonum chy- lum, multò minus in bonum sanguinem conver- ti possunt, hinc ea vel indiffoluta manebunt, vel suam propriam servabunt indolem; hincque quo minus laudabile alimentum a matre assuma- tur, quo etiam major oriatur humorum à statu sano abalienatio, foetus fit debilis, destituitur nam- que bono alimento, unde moritur, & tam sta-
tim

tim ejicitur, ut pondus naturæ molestum, quod in hoc casu tum optimum, vel per multum temporis retinetur, & corrumpitur, unde tum matri maxima & incurabilia patrat mala; hæcce vera esse, quod foetus ob commissa matris patitur, probatur, quod foetus multis malis, quibus mater affligitur, itidem corripitur, cujus rei plurima existant exempla, v. g. variolosi, lue Venerea laborantes editi sunt, sic foetus laborare in utero morbis satis gravibus clariſſimè docet *Hippocrates*. Partes solidæ matris, ut causa abortus existunt, quando sunt vel nimis rigidæ vel nimis laxæ; rigidus enim uterus incrementi foetui satis cedere nequit, unde incrementum debitum non acquirit, verum moritur, vel monstrosam adipiscitur figuram, hincque expellitur; à laxitate iterum, quia partes minimo motu & pondere ita dilatantur, & cedunt, ut foetum continere nequeant; ab hac causa fieri docet evidentissimè *Hippocrates*. Præterea uterus scirrhusus vel male conformatus, v. g. bipartitus &c. Sic partes vicinæ peccant, quando male sunt dispositæ, luxatio vertebrarum lumbi, pelvis cavitas nimis arcta &c. foetus ipse procreat abortum, quatenus ita appellit ad placentam, ut dirumpat vasa uterina & placentæ, unde placenta avellitur, & sic procreat fluorem uterini sanguinis non sistendum, nisi & foetum & secundinas educendo, iterum quando placenta scirrhusa est facta, uti & observavit *Mauriceau*, quod quinquies in eadem foemina abortum excitavit, sic si funis umbilicalis sit nimis brevis, uti id observavit *Hildanus*. *ἐκβολή* seu falsus ejus conceptus vocatur, si mulier intra secundum mensem ejiciat ovum sine foetu visibili. Est
 abor-

abortus post secundum mensem si foetus visibilis rejiciatur fere tertio menstrui fluxus ordine insequente, eo tempore quo menstrua erumpunt, sunt abortus rari post tertium mensem nisi à causa violenta; si mulier se affuescat pauco tempore cursui, illa secundo mense abortiet, causa est, quia mater plus sanguinis facit, quam foetus consumit, unde plus sanguinis ad uterum fertur, hinc ovum vacillans exit.

§. 1281. Omnia dicta à sola plethora oriuntur, ergo tolluntur una causa sublata scilicet venæ sectione; quot mulieres perierunt, quia Hippocrates scripsit gravidis venam non esse secandam, si mulieri, quæ non multum sanguinis confecit, sanguis mittatur, jugulatur mater & foetus, si verò mulieri ante sanguis multo fluxerit, & sit plethorica & gravida, miseris sanguinem, abortiet, sæpeque simul mulier peribit hæmorrhagia uteri, si multum sanguinis ante deponere consueverit, sed notatur, quod sanguis per tres menses distentus non amplius sit bonus, hinc morbus fere contrarius.

§. 1282. Venæ sectio indicatur, si corpus plethoricum, antea largiter menstrua passum; in quo tamen instituere debemus ad sequentia.

Locus semper sit in brachio, nunquam in pede; in pede enim instituta venæ sectione maximam & subitanam producit revulsionem, quæ summopere hic metuenda, nimio quippe impetu sanguis inferiora peteret, unde cum arteriæ uterinæ & crurum, ex una eademque primam ducant originem, vasa uterina destituerentur suo liquido, unde præ penuria liquidorum vel foetus moreretur, vel vasa ita colla-

Pars V.

L

basce-

bascerent, ut sibi invicem complicata quasi, deinde nil amplius admitterent, nil enim plus fecit ad consolidationem, quam si latera sibi invicem applicentur, si nunc minora destituerentur suo liquido, majora tamen repleta comprimerent ita minora, ut non admitterent sanguinem: scimus præterea nutritionem fieri per minima & in minimis, hinc hæc sibi invicem implicata destituerentur non modo succo nutritio, verum rigescerent, unde & pro hac vice & pro sequentibus evaderent inepta ad munus perficiendum: præterea subitanea illa revulsione circulus ita mutaretur, ut minora avellerentur, unde abortus, hæc vero non metuuntur, si in brachio secta fuerit vena, cum tum circulus aliquando tantum intercipiatur, ne tanta copia, tantoque impetu pellatur versus uterum, & si ullibi, revera hic loci, verissimum est, quod omnis subitanea mutatio sit pessima, contra in suppressione mensium ab omnibus auctoribus suadet in pede venæ sectio.

Tempus definitur præprimis secundo vel tertio à conceptu mense, id est octiduum ante, quando, si non fuisset gravida, secunda vel tertia vice menses instarent; urgente vero necessitate etiam sequentibus licet instituere, ut *Mauriceau* & alii testantur, sic omni gestationis mente maxima cum utilitate instituta est, à partu difficili & foetu mortuo præservavit eadem, si octavo gestationis mense celebrata est, imo ultimis mensibus in periculosis casibus, ita ut tempus præcisum determinari nequeat, virium namque matris semper habenda est ratio; primis tamen mensibus maxime requiri colligere licet ex *Mauriceau*.

Copia

Copia determinatur prout foemina plus minus fuerit plethorica, prout menstrua habuerit largiora vel pauciora; prout vires matris plus integræ perstant; in plethorica enim plus licet detrahere primis mensibus, quam mediis vel ultimis, quando foetus major, liberaliori indiget alimento, attamen prostant exempla plurima, ubi gravida sexto, septimo & aliis mensibus hæmorrhagiam uteri passæ fuerunt sine noxa, sic *Mauriceau* observavit quarto gestationis mense hæmorrhagiam ex muliebribus, ubi tamen nono mense prolem sanam enixa fuit, sic alia sunt exempla ultimis mensibus: an ne hi fluxus ex vaginalibus vasis producti fuerint, & quidem in plethoricis, hoc vobis judicandum relinquo? in gravida vero, quæ tenella existit, non ita tuto secatur vena, aliquando tamen, si symptomata urgeant, quod ex functionum læsionibus manifestè apparet, ubi aliis remediis malum superari nequit, secatur vena, parca copia efflatur sanguis ad uncias duas, tres, vel quatuor, prout indicationes requirunt, quod idem etiam in præcedenti casu intelligi volo, ne Medicus sit nimis audax, *interest enim, non quæ ætas sit, nec quid in corpore inius geratur, sed quæ vires sint*; hoc *Celsus* dixit, omne nimium enim irreparabile vitium excurrit, præprimis in hisce foeminis, unde *Hippocrates* utilissimum illud præceptum dedit, ne foeminis vena secaretur, quoniam medici suo tempore largiter sanguinem mittebant, hinc protinus abstinendum esse dixit, quanta vero mala hic commissa sunt ab iis, qui *Hippocratem* non bene intellexerunt, quis nescit?

§. 1283. Cibi tales sunt panis bene fermentatus; biscoctus, lacticia optime nutriunt, nam solo sero lactis puellam ad decimum sextum annum usque educatum se vidisse refert *Brueyrius*, si hæcce nolint, fumant jura carniū juniorum animalium parva copia sæpissime vero de die, e. g. jusculum carniū Vitulinorum, coquatur cum Hordeo, Avena, vel Milio, Scorzonera, Endivia, Lactuca &c. adde aliquid Maceris & unum vel duo vitella ovorum, fumant omni quadrantis horæ spatio cochlearia duo vel tria, citissime digeritur, & nutrit, si aliquo modo tantum vis viscerum, cibos in chylum & sanguinem convertentium perstat; convenit talis diæta, ubi magnæ quædam evacuationes sunt prægressæ. Per potum intelligo cibum liquidum, qui sub forma potus assumitur, quia felicius & citius nutrit; hinc ne vires matris deficiant, unde periclitaretur fœtus, ingerantur talia, quæ amissum suppleant, quo præterea, ut hæc felicius fiant, conveniunt ligaturæ brachiis & cruribus circumductæ, ut sic immodicus sanguinis fluxus, si adhuc dum durat, prohibeatur, sanguis in corpore retineatur, ut recens confectum Chylum in sui ipsius indolem convertat: pingua vero hic maxime nocent, quia vis viscerum nimis debilitatur; nec valet ea in bonum chylum convertere, hinc sequuntur suam indolem, id est, rancescunt, unde iterum nausea & vomitus, quæ hic vitanda sunt, conveniunt hic potus ex aqua Hordei cum aqua Cinnamomi, succo Citri, & paucis saccharo & aliquot unciis vini parati; præprimis vero cerevisiæ crassæ, recentes, seu potius ex multo fermento confectæ, ut & vina Hispanica

nica, Canariensia &c. mollia; at in parva copia data, ut digestio faciliteretur. Motus sit lenis, parum deambulent post cibum assumptum, quia tum omnia viscera melius suo funguntur munere, minime tamen sit incitator, cum hoc in casu metuimus, ne sanguis iterum citius promoveatur, & per recens consolidata vasa sibi de novo exitum quærat, vitent omnes & corporis & animi motus vehementes.

§, 1284. Ope horum remediorum multa perfecti, hic vero vobis in *Materia Medica* recensui omnia, quæ novi securissima esse, & dedi formulas, quas semper laudatissimas repperi hinc cardiaca juvant, optimum est Cinnamomum, adde lenia adstringentia, ut Granata; Cortex Peruvianus, lenia acida grata Citriorum, Limonum, salia alcalia non sunt danda, nam tum abortiunt, sed aromatica sunt præscribenda, sed summa cum prudentia, ut hic in recensendis factum est.

§, 1285. *Urinæ difficultas.* Cum hic affectus præprimis accidat ulterioribus mensibus, causa ejus non ita à plethora deducitur, potius vero ab ipsius foetus pondere; tamen non nego plethoram non in causa esse, contrarium enim clarissime docuit *Hippocrates* ubi dicit, si *agitatus & secretus sanguis minime foras, sed in uterum feratur, venæ impletæ dolent, & tument, ex eo claudicationis periculum imminet, quin etiam interdum vesicam offendunt, eamque premunt & urunt, & urinæ stillicidium adferunt.* Præprimis tamen oritur à pondere, cum enim foetus quotidie increscit, uterus extendi debet primo in cavitate pelvis eoque, quo potest, locus vero hicce-

solus non sufficit, hinc hic primo premuntur vesica antèrius, Rectumque intestinum posterius: vesica quatenus ipsius collum uteri vagina inhæret, & ipso utero incumbit, si uterus nunc expandatur, vesica cogitur cedere, nam ab utero expanso premitur in minus spatium, unde ipsius vesicæ capacitas minuitur, hinc non tantam urinæ copiam retinere poterit; verum longe alia est ratio, cum enim uterus sic adscendit in abdominis cavum, ubi comprimet & renes & ureteres, ita ut iter occludatur urinæ, ne in vesicam descendat, hinc si quædam saltem guttæ penetraverint usque in vesicam, illæ coguntur aliquamdiu manere, cum vis appellens in sphincterem non tanta sit, ut superare eum possit, hinc ob stagnationem fit acris & mordax, detergit mucum; hinc rodit membranam, stimulatque tandem ita, ut aliquo modo superet sphincterem, hincque tam frequentes sunt nixus & renixus, ut putent se omni momento urinam dimittere debere, nequeunt vero; sphincter namque tam arcte clauditur, ut sola urina superari nequeat, nisi antagonista sphincteris simul agat, id est fortis aëris inspiratio & retentio, unde tum omnia viscera abdominalia ad inferiora coguntur, unde fortis illa super expansa peritonæi duplicatura, quæ pelvis cavitatem abdominis separat, plus premitur in vesicam, sicque ad urinæ excretionem cogit; hoc vero non ita accidere potest in gravidis, quia uterus distentus repugnat, qui viscera sursum premit, & diaphragmati non permittit eo usque in abdominis cavum descendere; hinc iterum patet, quam ob causam urina stranguriosa & difficilis à gravidis reddiur.

Alvi

Alvi difficultas iterum oritur à nimia extensione uteri, quo nunc plus extendatur, quo etiam major accedat tenesmus, fœces nunc collectæ in intestino Recto, ubi restitare debent, omne quod adhuc liquidi in iis supererat, per vascula absorbentia amittunt, indeque elicitur, unde non nisi solæ crassæ remanent: ut fœces nunc excernantur, requiritur, ut viæ sint lubricæ, ut & fœces, & ut magna aëris portio inspirari queat, uti vidimus in urinæ suppressione; cum nunc neutrum horum adsit, facile patet; unde alvus adstricta & tenesmus; si hisce nunc addideris, quod & chylus in ea tenuitate, qua decet, non gignitur, & quod ob lentorem sanguinis glandulæ Peyerianæ non secernunt liquidum naturali simile, clarissime tibi patebit, cur fœces crassiores & majori vi, ut excernantur, egent.

Hæmorrhoides. Quomodo fiunt, facile patet, arteriæ enim non ita compressiles adferunt, venæ vero facile compressiles premuntur ab utraque parte, ab utero incumbente, & à fœcibus crassis, unde sanguis redire nequit, hinc extenduntur latera, tubera apparent, quæ fiunt ob extensiones laterum venarum, tuncque Cæcæ vocantur, quæ si diu durant, aliquando disrumpuntur membranæ. Unde tum hæmorrhagia ex vasis hæmorrhoidalibus (tumque nomen fluctuum acquirunt) aliquando salutaris, nonnunquam vero exitialis.

Varices. Quomodo oriuntur, sponte liquet; si, ut consideravimus, sanguinis plethora & lentor adsint; à plethora enim ita implentur vasa inferiora, ut non nisi magno impetu iterum versus cor propelli queant, verum vis

per arterias allata parva est, & maxime diminuta, & moles propellenda est maxima, unde lente propellitur, hinc cum venarum latera non ita sunt elastica, non ita promovent, sed se distendi patiuntur; quo facit, quod quum venæ, valvulis præditæ tantam admittant copiam, ut inter singulas valvulas contineri queat, eamque non propellere possint, distendantur illic loci, ubi maxime nudæ sunt venæ & musculis non interclusæ; si his nunc addas lentorem sanguinis, unde minori momento ab ipso corde expellitur, & denique animadverteris ob magnam illam uteri distentionem venas iliacas premi, unde iter interceptitur, claras & verissimas varicum causas habebis.

Inflatio pedem plane ab iisdem causis ducit originem, cum nempe venosus sanguis in iis partibus minus promovetur, illæque venæ ita repletæ sunt, ut solutionem aliquam interdum patiantur, venæ lymphaticæ sese exonerare nequeunt, moles incumbens quippe resistit, verum retinent suam lympham, intumescunt in æqualem, mollem, frigidumque tumorem, qui tam diu durat, donec copia superne inhærens propulsa sit, uti videmus tempore vespertino scæminas maxime his obnoxias esse, verum dum horizontaliter fere decumbunt, iterum detumescunt, ut & varices tum subsident, datur etenim liberior fluxus versus cor.

Labiorum uterinorum. Nil peculiare ut causa admittit; verum omnes easdem agnoscit ac inflatio pedum.

Lapsus proclivis. Quia æquilibrium sublatum est, musculi enim lumborum plus pre-

mun-

mauntur, abdominis vero exteriora versus extenduntur, unde pondus maximum in anteriori parte, ita ut in procedendo maxime proclives sint in lapsum. Vidi rusticum chirurgum tractasse inflationem labiorum pro hernia, hinc volui subligaculis retroprimere, sed eo major factus est tumor, adeo ut fere inflammaretur, sed jussi quiescere, & post partum sponte recessit, hinc hoc summa cautela est tractandum, nam plerumque oritur eo loco, ubi alias hernia mulierum apparere solet, sed est à sola inflatione lymphatica labiorum vulvæ. Omnia mala hic recitata oriuntur si foetus capite suo prono nimis cito hæreat ante os uteri, nam aliter primo genibus hæret ad finem ossis uteri, & caput hæret ad inguina matris umbilico obversus, si vero increverit, tum cadit sua mole deorsum & tum urget pelvim, & caput cedit versus os sacrum matris, si vero hoc nimis cito accidat, tum vasa hypogastrica nimis cito comprimuntur, hinc fiunt varices, nam aliter uterus gravidus non potest comprimere venas iliacas, nam uterus crescens in magnitudinem cum foetu non manet rotundus, sed sursum adscendit; nam hoc est primum signum graviditatis, hinc cum adscendit, nec vesicam, nec intestinum Rectum, nec pelvim comprimunt, hinc hoc fit, si caput nimis cito procedat in pelvi.

§. 1286. Venæ sectio hic convenit, si foetus non nimium increverit, aliter hoc sanguine aliquando opus est. Urinæ excretio impedita nullam fere curam agnoscit, præprimis si mulier versus inferiora gestiat, & foetus jam inversus sit, omnia, quæ hic fieri possunt,

in eo consistunt, ut corporis situs mutetur, ut decumbat, sic enim vesica liberatur ab illo pondere; adhibeantur fomenta, renibus & pubi applicentur, clysmata injiciantur, quæ ob vicinitatem renum vasa & ureteres fovent & laxant, urinæ secretio melius peragatur, & facilius in vesicam transmittatur; hæcce vero si non juvent, & urina penitus suppressa sit, cathetere est educenda. Alvus adstricta eodem fere modo erit curanda, verum hic ingerantur laxantia, injiciantur clysmata emollientia, ut materies incrassata emolliatur & expellatur; minime tamen sint stimulantia, hincque medicus sit cautus, ne alvus nimis moveatur, ne lethalis Diarrhœa oboriatur, quod annotavit *Hippocrates*, sic & ab altera parte prospiciat, ne alvus sit nimis adstricta, ne hinc tenesmus, & hinc abortus fiat, juxta *eundem auctorem*. Hinc omnia stimulantia nocent.

Hæmorrhoides. Si sint tubercula omni modo studendum erit, ut laxentur, hinc continuo foveantur emollientibus, postea applicentur hirudines, ut sanguis eliciatur; vel si hoc nolint, fricentur partes foliis Ficus, fluat sanguis donec sponte sistatur, si nempe nil vetet; si vero, quid prohibeat, ut v. g. animi deliqui metus &c. ob nimiam sanguinis jacturam, statim sistatur frustulum Vitrioli imponendo.

Varices unam requirunt medelam, semper studeant medici, ut sanguis vel liquor distendens aliorsum feratur; sic frictiones sursum profunt; fasciæ tum circumducantur calidæ & ficæ, post frictiones & fascias, pedes in sedili vel lecto elevationes habeant, ut circulus hic loci paulo incitator fiat, ita si in ultimis gestationis mensibus accidant, uti plerumque fiunt, de-

decumbant ; utantur diæta potius ad siccam vergente cum vino aliquo leniter adstringente, ne post partum in Hydropem vel plenariam Cachexiam incidant : hunc in finem post frictions applicentur fomenta ex vino rubro cum herbis quibusdam calidis cocto, balnea ex iisdem instituantur : si vero ferre queant hæc mala, nil applico, post partum quippe sponte subsidebunt partes ; si tamen materies turgeat, leves sunt faciendæ puncturæ, ut liquor educatur, caute tamen, ut videas, an inflammatio adsit nec ne, si non adsit, licet, verum cave, ne etiam accedat. Lapsus proclivis cum fiat, quia æquilibrium in corpore sublatum est, non curatur nisi post partum sua natura, tempore vero gestationis aliquid levaminis afferri poterit per fascias latas, imo ventri circumductas, superiora versus ducendas, ita ut humores transcendant sic, ut pondus ventriculi sursum ducatur, retineatur; conveniunt his foeminis calcei lati & humiles, in procedendo semper aliquem habeant comitem, qui eas sustineat, præterea vitent scalas, aliaque loca declivia & inæqualia.

§. 1287. Fluor uterinus omnes easdem ac abortus admittit causas, hinc easdem etiam requirit indicationes curativas ; quamvis raro curationem admittat.

§. 1288. In foemina per septem vel octo menses gravida vasa uterina, quæ ante graviditatem videri non poterant, sunt tumida & cæssa ad digiti magnitudinem, & hinc multum sanguinis hæret in uteri substantia, effluxurum vero impedit placenta, hæc vero ab utero abrupto facit ilico talem hæmorrhagiam, quasi bos esset mactatus.

§. 1289. Noscitur ex utero fluere sanguis, primo si os uteri apertum digito immisso deprehendatur, secundo si sanguis immoderate profluat, si omnes hæ conditiones adsint, tum est hæmorrhagia uteri à placenta avulsa seu à motu violento seu ab animi affectu, si clausus sit uterus, & fluor sit moderatus lente stillans, tum non est fluxus uterinus, sed tum vasa in vagina se evacuant, quod salubre est.

§. 1290. *Motus.* Vidi hic in domina, quæ noctem saltando transfegerat, quæ tum mane incepit tali profluvio sanguinis laborare, ut ilico mortua fuerit, & ipsa & foetus plane fere exsanguis, hoc erat jam octavo mense gestationis.

Hysterica. Ut à sale volatili oleoso, Asa Fætida, Succino & similibus motum sanguinis augmentibus datis nimium uti his gravidis mulieribus fieri solet.

Percussio. Hæc omnia sunt periculosissima, non equidem miror, quod in Sacris legitur illum virum esse morte plectendum, qui gravidæ abdomen pugna feriret, quod non est sine causa, nam ille matrem & foetum interficit, sic vidi fceminam, quæ ludendo in angulum mensæ impegit, & hinc hæmorrhagia mortua est.

§. 1291. Vocabar ad mulierem quinque mensium gravidam, quæ in carpento vecta ob motum & concussum incidit in hæmorrhagiam uteri, nam priusquam domum reverteretur, fere mortua erät, statim jussi omnia vestimenta solvi, nam earant stricta, dein ligaturas ad crura & brachia injeci, ut sanguis eo per arterias delatus in venis moreretur, resuscitabatur parum in calore modico & quiete residebat, tandem brevi restituta est, summum remedium est.

est corpus primo momento laxare, hinc descindendæ sunt vestes tantum, ut vasa laxentur, venæ sectio ad animi deliquium est instituenda, ut sanguis aliorsum repellatur, potus sit aqua frigida cum succo Citri vel simili frigido medicamento, deinde quies, & parum Opii si ex vasis uterinis prodeat sanguis, statim fluxus est prohibendus, corporis situ mutato ab erecto in horizontalem planum, tum vincula circumjiciantur circa crura & brachia, dentur continuo maxime nutritia.

§. 1292. Tum infans, si possit, educatur, nam uterus si sic distentus maneat, tum & vasa sic manent distenta, & sanguis ubertim affluit, si vero educatur foetus, tum uterus contrahitur; si hoc primo momento fiat, tum puto curari posse, nam tum ilico vasa collabuntur, puto vero hic magnam esse difficultatem, nam fui præsens in tali casu, ubi obstetrix peritissima inter eas, quas novi, ac reprehendi, aderat ad foetum abducendum, sed cum manum in uterum intrudere volebat, & aliquantulum intrudebat, sanguis instar torrentis profluebat, & mulier omni momento convellebatur, hinc dubito, an hæc ita fieri possunt, nam sæpe ita convulsæ moriuntur, licet *Mauriceau* narrat se hujus bonum eventum in propria sorore vidisse, non puto vero quod ille hic plane rem attigerit.

§. 1293. Hinc nullum aliud est remedium aliter mors est inevitabilis.

Partus Difficilis.

§. 1294. *Partus difficilis est exclusio foetus maturi summa cum molestia vitæque aut ipsius aut matris; aut utriusque periculo conjuncta.* Hanc materiam fere exhaurerunt Parisienses, nisi quod noster *van Deventer* addiderit illud unum de mala locatione uteri. Causæ externæ partus difficilis sunt aër, qui inspiratione ad pulmones descendens pro varia ejus constitutione varia effecta producit. Si nimis sit frigidus & ficcus parturientes afficit, quia totum corpus constringit, vel si nimis sit calidus spiritus dissipat, & vires matris foetusque exhaurit; inflammationem etiam febrilem facile inducere potest præsertim in corpore jam cacochymico. Cibus & potus quantitate nimia vel qualitate mala affectiones præternaturales producere continuo valent, ut dicit *Horatius*.

Dulcia se in bilem vertent stomachoque tumultum

Lenta feret pituita. —

Motus nimius & intempestivus, non modo vires parturientis exhaurit, sed positionem foetus mutare potest; nec non nimia quiete malum oritur, ut ad cachexiam aliamve valetudinariam dispositionem tendat. Excreta etiam & retenta inordinata varios morbos præstare possunt, quibus matri vires & foetus alimen-

alimentum deficiant. Denique animi pathemata, ut tristitia, ira, timor, pudor & similia, si vel subitanea vel vehementiora fuerint, massam etiam sanguineam valde turbant, motusque vagos & inordinatos in spiritibus animalibus concitant, unde felix partus sæpe impeditur. Huc referuntur ictus, casus, vulnera & similia ex improvise occurrentia, tum etiam adstantes, quæ parturientem adjuvare debent, præcipue obstetrix, si in officio suo erraverit, cum omnia ad artem suam spectantia recte non intelligat, adeo ut parturientes nimis cito singulis doloribus licet levioribus partum conari adhortatur, unde vires maternæ ita minuuntur, ut justo tempore pariendi instante, partum adjuvare minime valeant; vel si foetus versionem pravam ignorans stimulantibus ejusdem exclusionem accelerare conetur.

§. 1295. Imprimis culpa matris, si fit juvencula vel nimis annosa & primipara & inde ut notat *Ælius ob imperitiam corpus apte præparare aut gerere ignoret & ob ætatem imbecilla, necessario enim dicit Galenus ad bonum & facilem partum robur mulieris requiri.* Item si dolorum adeo fit impatiens, ut cum ingravescant in animi deliquium cadat, vel convulsionibus corripatur; qualem casum vidi in misera muliere, quæ licet omnia in principio ad facilem partum spectaverit, statim ac dolores ceperit, convulsionibus fuit correpta, quarum quatuordecim paroxysmos, singulis paroxysmis accessione dolorum incipientibus, decem horarum spatio passa, animam efflavit: nec non si mater valde sit obesa, nam obesitas vaginam & uterum ita sæpe premit, ut liberum foetui trans-

transitum impediatur. Si etiam jam jam parturiens vitio aliquo pulmonum laboret, ita ut anhelitum ipso partus tempore cohibere nequeat, vel si morbo aliquo acuto afficiatur, ut de febre testatur *Hippocrates*, vel si præcesserit seu adsit Hæmorrhagia sive Hæmorrhoidum fluxus, Diarrhæa Leipothymia; convulsiones, aliusve gravis affectus, unde viresquam maxime exhauriuntur & spiritus animales minuuntur, sine quibus felix expectari partus nequit. Quando partes ipsæ naturales male se habent, partus impeditur: quemadmodum si in istis præcesserit aut adsit inflammatio, Erysipelas, abscessus, ulcus.

§. 1196. Rogo statim obstetricem, quot horis modo in partu fuerit mulier? dicit tribus horis; deinde an matri bonus vigor antea adfuerit? affirmat, an labores non amplius adsint? dicit omnia sedata, an uterus apertus? affirmat, an aqua effluerit? an in nativitate positus sit infans, id est, in ore uteri? affirmat, an frons ad os coccygis versa? affirmat; ergo omnia in matre & foetu bona sunt, sola vis matris requiritur, hinc cardiaca, emmenagoga & sternutatoria conveniunt, quæ in *Materia Medica* fidissime adhibentur, nempe Juniperus, Ruta, Sabina, Crocus, Myrrha, vinum quoque generosum, his paulo major fit motus in sanguine & nervis, hac ratione vires redeunt, sed de causa à viribus nempe deficientibus debetis esse certi, nam sæpe obstetrices festinando talia dolorem promoventia petunt, ergo tunc omnia ad parturiendum debent esse apta, omniaque bene locata, & os uteri apertum, aliter nocent. Si igitur vires parturientis oppressæ sint vomitu, Diarrhæa, Dolore Colico, febre aliove gravi morbo, remedia
blan-

blandiora & quidem talia, quæ foetui nocere non possunt, pro ratione affectionis usurpanda sunt: & deinde exhaustæ vires ope aromaticorum spirituosorum & cardiacorum refici possunt. Cavendum tamen est sedulo à medicamentis vehementioribus & præcipue talibus, quæ magnam subitamque mutationem in corpore afferunt, quia plerumque gravidis & parturientibus valde noxia sunt; aromatica & spirituosa temperanda sunt, addenda ipsis aquea & subacida: ab his enim diluuntur & vires eorum minuuntur.

§. 1297. Hoc plerumque in annosioribus primo nuptis in primo partu accidit, in quibus hæ partes sunt nimis rigidæ & strictæ, quam ut se aperire possunt; hinc sæpe morientibus dicit obstetrix, sentio os uteri, sed non est satis apertum, non crescit, ut id exprimant, est nimis rigidum, durum; tum partes foveri debent balneo aut vapore ex decoctis herbis emollientibus assurgente, quales sunt radices Althææ, Lili, folia Malvæ, Violæ, semina Fænu-græci, Lini, flores Chamomillæ, laxari etiam possunt oleo Liliorum, Amygdalarum Dulcium, seminis Lini & similibus, quibus obstetrix partes frequenter inungat.

§. 1298. Tumor scirrhusus vel excrescentia aliqua circa uteri orificium vel in ipsa vagina ejusve labiis causa est difficilis partus; hæc ante emollienda & suppuranda, nam in partu est nimis sero, unde infans exire nequit, tum foetus & mater plerumque moriuntur, quia hoc ante partum mater non dixit.

§. 1299. Inventum est à Lue Venerea, à difficili partu prægresso, vel inflammatione concretum os uteri, tantum parva relicta apertura, ut semen injectum penetrare potuerit, si
hoc

hoc cognoscatur ante tempus partus, lanceola est incidendum & consolidatio balsamo adjuvanda & concretio ope pessarii impedienda, aliter foetui & matri est moriendum, tale exemplum *Clarissimus Ruyschius* refert.

§. 1300. Multum disputatum est, an ossa à se invicem recedunt nempe ossa innominata? os pubis & eminentia vertebrarum lumborum ponuntur in linea recta horizontali; mulier vero tenesimum accipiens motum facit cum musculis & ope horum os pubis elevatur, & ita diameter inter os pubis & musculos abdominales fit major, & sic hæc ossa dici possunt, quod à se invicem secedant, aliter non, nam modo sursum elevantur ossa pubis in tenesimo, in annosis hæc minus mobilia, hinc sæpissime in partu moriuntur, sed hæc juvantur a linimentis ut unguento *Althææ*, *Populei*; sed hoc fieri debet per multum tempus ante partum, aliter non multum juvat; vel in ipso partus actu digitus oleo unctus molissime inducatur in anum, tum os coccygis digito lente remisso repellatur ad posteriora leniter non cito, aliter rumperetur, hoc unicum est remedium. Verum hic *nosfer van Deventer* aliquid invenit à nemine observatum, scivi quidem, quod uterus gravidus mutaret situm, nam fæmina gravida gerit uterum supra os pubis, sed non gravida infra os pubis sed hic *van Deventer* notavit, quod partus difficultas interdum à situ obliquo uteri oritur, quem quidem diversimode inclinare posse ratio & experientia evincit; nam cum fundus uteri imprægnati mole multum augeatur, & extra pelvis angustiam altius elevetur, totusque parte superiore liber fit ac solutus,

liga-

ligamenta, quæ partem inferiorem ambiunt, laxari poterint, & uterus facile pondere suo secundum varios matris motus accidente etiam intestinorum compressione situm mutare potest; hinc putat hanc esse primam causam partus mali, ut mihi consideranti quoque videtur.

§. 1301. Culpa foetus quoque partus difficilis sæpissime nascitur, quando natura aut morbo aliquo præsentate sive prægresso ita debilis sit, ut partum adjuvare præ viribus exhaustis minime valeat, vel si jam mortuus existat. Cum etiam corpus vel tantum caput aliquo modo grandævus sit, ut vias nimis angustas transire nequeat; vel plures foetus in utero inter se intricati existentes, & simul exitum quærentes; ea ratione sibi invicem egressum impediunt; item si monstrosus sit foetus vel si perversè in lucem prodire conetur, ut pede uno vel manu vel natibus duplicatis, vel latere alterutro obliquo, vel si faciem aut ventrem primo exhibeat, & chorda umbilicalis prævia exeat, vel aliquo modo multum contorqueatur; denique partus aliquantulum membranis foetum obvolventibus impeditur; si sint vel tenuiores; ut nimis cito disrumpantur; unde aquis effusis foetus moriatur, nisi citius postea excludatur, vel adeo crassiores, ut à foetu disrumpi nequeant.

§. 1302. Foetum autem mortuum esse cognoscitur, si motus illius diu cessaverit; si obstetrix funem umbilicalem contingere possit, nec pulsus in eo sentiatur; qui in vivo est valde magnus; si meconium prodeat, tum dicunt obstetrices foetum esse mortuum, sed hoc fit, quia respiravit, verum quidem est tum ut plurimum

rimum mori, nam si v. g. ovum habeas, tum vitellum frangere non poteris, quamdiu in albumine hæret, concutiatur modo quam fortissime non frangitur, & sic quamdiu foetus hæret in aqua, tamdiu pressionem non sentit, si vero aqua effluerit, tum ab utero & musculis abdominalibus premitur, & tum inde cito, si non extrahatur, moritur; si mater ex uno in alterum latus se convertens pondus percipiat instar lapidis ex una parte in oppositam devolventis; vel si labia & facies matris nulla alia causa patente, pallorem contrahant, rigorque & frigus corripiant extima corporis confinia, vel si animi deliquia, sudores frigidi, mammæ detumescentes matri adsint, vel anhelitus foetidus; si obstetrix manu attingens cutim infantis senserit abradi instar mucii; si ossa mollia; hæc omnia signa scrupulo sunt inquirenda; notandum tamen est, quod pro certo non est concludendum foetum mortuum esse, si unum ex hisce signis occurrat, sed cum plura sese manifestent. Si *Mauriceau nostro van Deventer* jungatur, qui egregie de his scripsit, & qui in omnibus fere linguis nunc habetur, & omnibus fere anteponeendus est, tum hujus rei completa habetur historia.

§. 1303. Simulac foetus mortuus cognoscitur, tum sine mora est educendus, aliter mater moritur; nam raro sponte exit, licet *Ruyschius* dicat, quod in utero foetus non putrescat, ut de vacca diu mortua notavit, verum aëre admissio fit putrefactio, hinc tum eximendus est foetus; tum detur matri narcoticum, ut quiescat, apponatur vaginæ decoctum ex vino cum *Matricaria*, quando hoc per aliquot horas factum est, tum dato prius

cer-

cardiaco educendus est foetus vel manu vel instrumentis, optimum methodum exhibet *Mauriceau*, qui omnia ad foeminarum mala pertinentia scivit, nam per quinquaginta annos hanc artem exercuit.

§. 1304. Situ naturali per caput educitur foetus, artificiali per pedes optime fieri jubet *Mauriceau*, nam pars tenuissima prius educenda, tunc reliqua trahenda, quod capite non ita successit, vide eundem auctorem; hanc artem nemo aliter nisi Theoreticè docere potest, nam omnia fiunt in obscuro, & licet discipulo præsentì dicatur, jam hoc jam illud facio, idem est ac si narratur.

§. 1305. Hic curandum est, primo ne mater seu foetus lædatur, secundo illa pars primo prodiens est arripienda & huic ligamentum circumjiciendum, ita ut hoc ligamentum ex vagina propendeat, quod ligamentum satis forte esse debet, & interim non cedere, sæpe enim obstetrix optat hanc partem iterum habere, nam hoc dat cynosuram agendorum, si vero altera pars prodeat, tum eodem modo ligamentum injiciatur, ut inverti possit, & habeat modum cunei; melius vero est, si maneat in ovo, nam tum uteri os per aquam in vesica reconditam quasi optime dilatatur, tum hæc vesica à nixu materno truditur in os uteri, & tum tandem caput infantis simul intrat; hinc nullus felicior partus; quam ubi ovum diu integrum maneat, hinc malè rumpitur sæpe ab obstetricibus. Si foetus vivus sit, situs commodus ei procurandus est, ut exeat, quod in mortuo per instrumenta facile fit: omnia, quæ hic scire debent, sunt apud *Mauriceau in binis suis tractatibus*.

Morbis

Morbi Puerperii.

§. 1306. Hi sunt morbi, qui mulieri, quæ infantem peperit, solum accidunt, & ex ea sola causa oriuntur, quia peperit. Hinc dicitur mulier puerpera, quæ modo peperit scilicet liberata illo onere; utcunque mulier laboravit teneimo, nil tamen post partum (si res bene ceciderit) doloris sentit, sed est in summa quiete; dolores post partum oriuntur sæpe primo à labore tolerato, si labia scilicet multum fuerunt distenta, oritur dolor, sed raro nisi sit inflammatio. Secundo à partibus contusis, arctis & magno infante, & vi quam debuit superaddere mater & vi quam obstetrix debuit adjungere, unde facile fit contusio. Tertio ex decem mulieribus vix una est, quæ vexatur doloribus post partum, quin sit à sanguine vel grumis vel parte placentæ restante, hinc dolores a secundinæ retentæ parte aut plurimum oriuntur, quia in utero manet materia seu grumus sanguinis, & illa materia, tum sensum imprimit, quasi foetus adhuc adsit, unde fiunt adhuc musculorum abdominalium spasmodicæ contractiones, hinc dolor, vide *Mauriceau*.

§. 1307. Novi, quod optimi medici in hoc casu præscribant diuretica, videtur *Sylvius de le Boe* id confirmaturus, dein proponit exemplum se in puerpera pepulisse magnam molem hoc decocto calefaciente, sed optime monet *Mauriceau*, sanguis maximè fluit, vasa non conso-

consolidata sunt, hinc tantum impellerem & talem grumum expellerem, tum simul sanguis vicinorum vasorum tantum pelleretur, ut hæmorrhagia lethalis fiat; mulieres tunc semper quid remedii volunt, sed detur lene non nocens, hinc qui artem obstetricandi exercent, si sit vir seu fæmina bene norunt, quod si foetus & secundinæ eductæ sint, manus in uterum intrudi debeat, & omnia ibi lente expurganda sint, tum maneat manus aliquamdiu in utero, ut uterus circa eam se contrahat, & hac ratione sensim fiat contractio.

§. 1308. Hoc maximum hic est arcanum, nam ilico ac dolor desinit, tum omnia reliqua in utero sponte exeunt, & hinc tum modo dandum medicamentum sopiens, quod Paralyfin inferiorum partium inducit; hic vero *Materia Medica* antacida addidi, quia corpus à partu valde laxum & acidula ac acescentia nutrimenta danda sunt h. e. acidum absorbentia, alcalescentia autem nimis profluunt & lochianimes faciunt, hinc antacida requiruntur, in *Materia Medica* est formula, quam semper laudatissimam habui. Semper prius explorandum est, an abdomen subsidet, quod est, si non alius foetus restans & placenta rotunda & integra exivit, tum scimus malum non esse à restantibus, sed à labore, hinc in curatione recta pergo, do decoctum Hordei simplex vel cum Uvis Corinthiacis sine acinis, syrupi de Moris & vini Rhenani parum, postea quod descriptum est in *Materia Medica* ex Oculis Cancris vel Corallis, tum granum unum Opii divisum in quatuor partes, qualis omni dimidio horæ sumatur una pars; superbibat decoctum Hordei, unde dormibit

mibit ægra, post somnum grumi sanguinis exierunt, hinc restituta erit mulier, nam fibræ uteri somno laxantur, statim os uteri se non claudit, vidi enim post quatuor septimanas adhuc quatuor digitos admisisse laxatione, vique respirationis massa sanguinea expulsa liberatur, tentavi olim methodum expellendi, semper mala insecuta fuerunt, ut febres ardentes, hæmorrhagiæ, lochiorum fluxus nimius.

¶ §. 1309. à duabus his causis semper est lochiorum fluxus nimius vel primo à sanguine nimis tenui & acri, vel secundo quia vasis uterinis aliquid inhæret.

Impedientibus. Nam vasa uteri nunquam magis plena quam eo momento, quo mulier parit, hinc hic vasa si se contrahere debeant, deponunt humores contentos; contractio vero fit per fibras circulares in uteri fundo demonstratas, nempe ibi ubi placenta adhæret, si vero placentæ pars non separetur, tum se non contrahunt, & hinc vasa manent aperta; si magna tum adhuc oritur hæmorrhagia, tum causa distendens ordinario adhuc hæret in utero, si vero hæc materia educta fuisset, tum inde nil mali ortum esset, nam si sanguis hic fluit, tum cito grumescit, ut ubique fit, & oritur in hoc casu materiæ accumulatio, quæcunque dederis nil juvas, sed des Opiata ut leniter dormiant, nam tum ut plurimum hanc materiam evacuant, & in linteis eis suppositis invenitur, si vero hoc non successerit tum videatur, an os uteri adhuc apertum, nam per duos digitos apertum semper manet per tres dies a partu; tum materia leniter depurga-

purgatur, ne nimium doleat, nam quod retinetur, modo aspasmo dependet.

§. 1310. Aqua Hordei vel aqua Brittanniæ ex Avena carere nequeo, his talis sanguinis fluxus sistitur, vasa quidem laxantur, sed lenitur sanguinis motus & fluxus. Ex adstringentibus do Corticem Granatorum, nempe Catechu dragma una in aqua dissoluta benignissime adstringit, Cortex Peruvianus est ex optimis, vide *Materiam Medicam*.

§. 1311. Si morbus inflammatorius, tantum diluentia, vix opiata levia cum adstringentibus bona, hæc semper profunt, nisi terreamini à nimia hæmorrhagia, dentur statim dicta decocta, si velitis adstringere, detur uncia semis conservæ Rosarum Rubrarum; gratum erit paucillum Opii cum leviter adstringentibus, nam multum possunt amittere sanguinis, si bonus modo restitatur, addatur tantum parum alicujus antacidi nempe Oculorum Cancrorum ad dragmam unam; reliqua vero antacida dantur ad acidum corrigendum.

§. 1312. Plerumque tertio die mammæ intumescunt, ab utero non fluit amplius, dum sanguis ad mammas ducitur, à turbata hinc circulatione fit febris lactea, quæ inde oritur, quia novus chylus novem mensibus ad uterum ferri solebat, nunc ad mammas ducitur, unde à mutata circulatione fit febricula. Sæpe tum fit, sanguinem non bene allui ad uterum, quia avertitur fluxus, unde plurima mala sæpe oriuntur. Omnes hi morbi tum non sunt morbi sibi constantes, sed morbi puerperii, hic omnes auctores vidi impegisse; Ipse *Rodericus à Castro Lusitanus*, qui tantum in morbis mulierum indagandis navavit operam, ab hoc

Pars. V.

M

erro-

errore non excluditur, idem error in opere Veneto
 περὶ γυναικείων sive de Morbis Mulierum commif-
 fus est. Hi morbi oriuntur, si lochia in sangui-
 nem recedentia se in aliqua loca dilatata figant;
 vidi Apoplexiam ortam, quia ingens animi per-
 turbatio lochia steterit, in quo casu adhibita sunt
 omnia excitantia, revellentia, quæ nil juvarunt,
 nec etiam venæ sectio, nam ægra mortua est.
 Lochiorum recessus etiam aliquando inflammatio-
 nem uteri excitavit: horum suppressio varia sympto-
 mata creat prout sanguis huc illuc derivaverit, quæ
 plus minus periculosa pro ratione partis conditionis.

§. 1313. Cogitetur in muliere illud tale semi-
 putrefactum resorptum, id educere tentabo hac
 via, qua ante educi solebat, non ad alia loca
 avertere studebo, sic radice curata symptomata
 sponte cedunt. Hic sciendum est, an puerpera
 infantem lactare velit nec ne, si illum lactare ve-
 lit, tum per suatricem omne lac ad mammas ve-
 niens est exfugendum, nam infans tantum cona-
 tum non facit, & sic tum ad mammas materia
 fertur, & si remaneat hæc materia, tum fit ca-
 feosa & multa mala parit; si vero puerpera lactare
 nolit, tum cataplasma ad regionem uteri est ponen-
 dum, & sic omnis materia chylosa deorsum per-
 git, & tum lochiis fere diffluunt mulieres.

§. 1314. In puerpera vasa flaccida sunt fere
 collapsa, hinc fere semper labes acida adest, ergo
 antacida, Ostracodermata, Oculi Cancrorum
 &c profunt.

Diluentia &c. In hoc casu semper adest
 stagnatio ad uterum, quæ est amovenda, hinc
 diluendum est, nolunt obstetrices puerperis
 permittere ut bibant, sed bibere debent, &
 sæpius objurgavi, sed talem potum bibant,
 qui

qui sanguinem non accendit, sed diluit, acre crassum lenit & exitum præbet, non operentur istæ mulieres, sed quiescant, hinc facillè ferre possunt, juscula aperientia &c. sunt optima; quæ in *Materia Medica* annotavi, clyisma juvat non turbans, non Passionem Hystericam excitans, ut sunt omnia dulcia, optimum est decoctum Hordei cum Salis Marini scrupulo uno, & dragma semis vel una mellis, si plus urgendum sit, addo folia Chamomæli, si fortius folia Rutæ vel similia.

§. 1315. Hic magna est questio, an vena secari possit in brachio ad lochia inhibenda, hic considerandum habemus corpus, quod antea adeo fuit distractum, jam vero omnia sunt laxa, vasa libera; hinc sanguis in his vasis libere & aperte fluit, sed ne hoc nimium fiat, post partum ilico abdomen æquali constrictione constringatur, ut eadem maneat pressio & tum vasa cito arctentur, & sanguis retroit in vasa, quæ non habent sanguinem, ubi minima est resistentia, & hinc sanguis hic quidem locum invenit in vasis inanibus; hinc nunquam venæ sectionem suaderem in hoc casu; *Sydenhamus* dixit, si venæ sectio instituatur, mulierem convulsione morituram fore, hinc hanc operationem nunquam suavit.

§. 1316. Qui legerunt *Duretum*; *Sydenhamum* & *Mauriceau*, uti omnes reliquos symptomata horum morborum curare volunt, ut morbos singulares; sed adhibeantur tantum decocta Malvæ, & Parietariæ, clysmata lenia ex similibus, inde fiant larga decocta, Hordeum coctum prodest, nil aliud, non venæ sectio, aliter convulsione moriuntur mulieres, nam morbus non oritur, quia ni-

mius adest sanguis, sed quia lochia in nimia quantitate fluxerunt, & quia materia putrefacta eo vasit, hinc major est spes in diluendo, sicque educendo, quam in sanguine evacuando.

§. 1317. Tertius puerperarum morbus est à lacte ad mammas delato, miseræ illæ mulieres habent morbos viris communes, sed ultra plus quam 200 alios, ut notarunt medici ex statu virginittatis, graviditatis, partus, puerperii, & lactationis, hoc præsens vero malum curandum adest. Si hic Apoplexiæ signum oriatur, tum non permissionem sanguinis curari potest, nam hoc ipsis exitiale est, ut ex sequenti casu apparet. Vidi mortuam quandam matronam, quæ, cum foetus extraheretur, quoque multum amisit, & præterea imprudens obstetrix illam compresserat, hinc incidit in Apoplexiam, unde excitari non potuit, quia omnis sanguis ad uterum derivabatur, & sic à corde & cerebro subducebatur in loca aliena; *Sydenham* in his errare videtur, qui hoc à spiritibus deducit.

§. 1318. Si dicant mulieres se horrere, tum intra trihorium lac erit in mammis, si refrixerint & caluerint alternatim toto die, nempe febricula, rubor, dolor mammis, tum cognoscitur brevi lac adfuturum.

§. 1319. Curatio in sequentibus consistit.
I. Non vidi ullam, quin potui sanare; si ergo minima signa acidi adsint, ut tertio die fieri solet, nam chylus in his in acidum inclinat, est enim modo crudus, hinc lac mammas affluens quoque est crudum, ergo lac citius coagulabile; hinc remedia in *Materia Medica* præscripta sunt optima, quia impediunt lactis coagula-

gulationem; nam lac sua natura acescit, & plus in puerperio, quia vasa sunt laxa, unde fit caseosum, ergo acida absorbentia danda sunt, vide *Materia Medicam.*

2. Hinc primo do jus tenue vitulinum, ut resolutum evanescere possit.

3. Optime hic conducit lac recens mulsam cum floribus Chamæmeli, Sapone Veneto & Sale Marino coctum, quod mammis imponatur ope pannorum calidorum; hac ratione ex centum vix una mamma suppuratur, aliter facile fit. Verum pessime agunt Chirurghi, qui hos tumores semper discutere volunt, licet sint nimis crassi & duri, hinc tum plerumque oritur scirrhus, verum hinc si discutere non valeamus obduritiem, tum modo maturantia applicanda sunt; sumatur v. g. farina Avenæ cum bulbis Liliorum addito oleo Lini vel butyro insulso, hoc est optimum cataplasma, & hoc tamdiu applicandum, donec sponte rumpatur abscessus, & tum adhuc relinquendum, nam non puto plus inde puris fieri quam requiritur. Chirurghi vero pus nimium exprimentes una vice male agunt, sed sponte effluere sinant,

§, 1320. Si jam ingens dolor durities, tensio, rubedo, calor ad sensum, splendor in parte, ne tentatis dissipare, quod moneo, licet ante plures annos fuerim in alia sententia, hac enim ratione manet scirrhus, sed statim maturantia sunt applicanda, ut farinaceum ex flore Tritici cum bulbis Liliorum alborum in lacte coctis, adde ad finem parum butyri insulsi, inde optimum fit cataplasma, quo mamma emollitur, deinde danda sunt blandissima suppurantia non acria; postea aperienda;

da ; quæritur an statim aperiendus est tumor ? licet cutis sit laxa & flaccida , melius tamen est macerare in laxo , ut labia bene suppurentur , donec omnia in pus sint conversa , nec sit metus scirrhi , tum aperiendus est abscessus , mundandus est sine turundis immixtis , quod bene notetur , nam fistulosæ manent mammæ , & fit fontanella , turunda impedit consolidationem uti & exitum humoris ; Defensivum tantum imponatur , hic si in præcedenti paragrapho dicta nimis sero adhibeantur , ita ut non resolvere possit , tum ad suppurationem est promovendus tumor ; nam pessime hi agunt , qui illud impactum excuti , nec inflammationem resolveri non posse videntes , tamen ad suppurationem producere nolunt ; hinc faciunt scirrhum & cancrum , hinc videtis , quam male agunt , qui spiritum vini seu spirituosum distillare conantur ; hoc quidem primo prodest , sed postea maxime nocet , hinc suppuratio modo provocetur , & ilico ac videtur , quod tumor abiturus sit in suppurationem , tum emollientia ex feminibus , & foliis Althææ cum butyro insulso & similibus applicanda sunt cataplasmata , ut maturatio fiat , inde oritur abscessus , qui se aperit , non vero lanceola abscessus est aperiendus , hac enim ratione omne pus eo melius suppurabit ; non est claudendus , antequam omne pus affluerit ; cataplasma vero singulis decem horis renovetur ; hæc methodus est optima.

§. 1321. Nil hic melius est , quam oleum mollissimum , aut spiritus vini cum Mastiche coctus , hac enim ratione callus inducitur.

§. 1322. *Lac. abundans.* Vidi enim sæpe mulierem

lierem inde atrophicam factam, sed tum modo nil bibat mulier, nisi cerevisia meraca, vinum meracum & omnia spirituosa, edat panem biscoctum, qui omnem aquam imbibit.

Lac deficiens. Tum nil nisi lac dulce, ptisanam cum tritico & lacte, jus carniū & similia assumat mulier.

Friciones per horas adstruendæ sunt, & tum succrices vocandæ, ut lac eo derivent & vias quasi aperiant.

Causæ. Sæpe oritur morbus, quia lac deficit, vel lochia seu urina seu sudor nimius, tum hæc causa est tollenda si nempe alvus nimium fluat, tum obstipanda est, v. g.; per syrupum Diaecodii cum absorbentibus, non sumat ægra herbam Thée, ne nimis ad renes erant.

Morbi Infantum.

§. 1323. Hi morbi non admiscendi sunt, quos infantes adultis communes habent. Glutens est corpus semi-fluidum, quod partes adeo coherentes habet, ut quando movetur una pars, tum hæc simul secum trahat alias adhaerentes partes, interim tamen non tota moles moveatur. Cum recens natus est infans, eadaverum dissectio docet, quod totus ille tractus ab oreusque ad intestina (ne vesiculis pulmonalibus exceptis) repletus sit talibus glutinosis atque caseosis strigmentis, à quorum motu &

molesta irritatione itidem ac filo per os usque in ventriculum demisso atque motu, stimulat oris, œsophagi, ventriculi & intestinorum tenuium continuata nervosa tunica producit nauſeas, vomitus, borborygmos, ſingultus, convulſiones &c.

§. 1324. A primarum viarum inertia ob mucoſam repletionem & inviſcationem oriuntur aſſumptorum indigeſtiones & multa inde ſequentia mala.

§. 1325. Cauſa hujus morbi neque tam ex tenellorum urina, quæ naturaliter pallida & craſſiſſima una cum fœcibus continuo redditur aut ex pulſu, qui ex leviffima cauſa celer eſt, quam potius à nutricum & muliercularum iis aſſidentium reſponſis eſt extorquenda. Morbi deſcripti ab illis ſtrigmentis oriri cognoſcuntur, ſi prædicti morbi contingant ſtatim vel brevi tempore à partu, & ante lactis uſum inceperint, ſi meconium per alvum excernatur, & infans in vel poſt partum nullum damnum acceperit, unde ſimiles provenire poſſent morbi. Quod ad Prognoftica attinet, niſi illa cauſa tollatur, non tantum hi augentur morbi, ſed etiam novi ſuperveniunt, nam lac tenellorum pabulum digeri nequit, ideo ſuam ſequens indolem, utpote in loco calido & aëri expoſito hærens tranſit in acidum, producit novos morbos ſimiles iis, qui à coagulo lactis poſtea deſcribendis oriuntur, morbus ille facile curatur, ſi modo in tempore prudens advocetur medicus. In hac curatione duæ occurrunt indicationes, ut materiam illam attenuemus & detergeamus, ſecundo attenuatam & deterſam ex corpore expellamus: primæ indicationi

tionem conducunt roborantia, resolventia & abstergentia; hunc in finem nil cibi potusve per decem vel duodecim horarum spatium infanti concedatur, hacce abstinencia occasio datur, ut stomachus respirationis motu adjutus sese contrahens agat in contentam materiam, hinc gentes Judææ & Asiaticæ tenellis suis nil porrigentes exponunt frigido aëri, quo aucto respirationis motu ventriculus hanc materiam expellit; postea jejunis quinta quavis hora exhibeatur parva dosis ex melle cum vino dulci hydromelle, mel deterget & vinum roborat. Secundæ indicationi satisfaciunt mitissima purgantia, quæ sola exhiberi vel prioribus admisceri possunt, qualia sunt syrupus Violarum, Rosarum solutivus, qui satis purgant infantes, vel syrupus Cichorei cum Rheo, qui in quadam aqua dissolvi possunt, vel ipsum Rheum, quod aliis medicamentis idoneis admisceri possunt, nil enim melius & tutius purgat pusiones quam Rheum hisce modis v. g. præscribi possunt formulæ.

℞. Rhabarbari el. gr. x.
Sacchari albissimi ℥j.

M.

Sic roborato & expurgato ventriculo, sæpe totus morbus tollitur v. Materia Medica.

vel affumant.

℞. Mel.
Vini

℥ij

M 5

Aquæ

Aquæ communis. ana ʒʒ

M.

hoc medicamentum est optimum, nam ratione vini stimulat, & attenuat, ratione mellis resolvit & abstergit, ratione utriusque expellit, hæc remedia dentur perpetuo bibenda, plerique auctores laudant in hoc casu oleum Amygdalarum Dulcium cum Saccharo, sed & his non fidendum, oleum enim facile rancescendo infanti magnum malum inferre potest. Veteres dederunt butyrum infusum cum melle, ut hoc saponem materia impacta attenuaretur.

§. 1326. Conducunt etiam epithemata ex moderate aromaticis & spirituosis e. g. ex spiritu Mastichino, Nuce Myristica, Cinnamomo, Macere, Corticum Aurantium, Citri flavedine, aqua Theriacali & vinis aromaticis. Ex his spirituosas linteas vel plane tosto exceptas uti ex vino Hispanico cum Nuce Myristica & pane tosto exceptis, vel aromata ut Absinthium, Mentha, Fæniculum inter linteas duplicata posita, vel cum vitello ovi subacta ventriculo extrinsecus applicari possunt, vel horum loco emplastrum de Theriaca apponi licet, hac ratione fibræ stomachi roboratæ agunt in motus excretorios.

§. 1327. *μυκόνιον* à *μύκων* *Papaver*, dicitur id, quod papaveris vi quadam est præditum, sed hic vocatur illud primum excrementum, quod à pueris recens natis statim emittitur colore sanguineo valde nigrum & piceum, splendens, unde ob similitudinem Opii veteres meconium dixerunt, cum enim oriatur ex nutrimento foetus in utero quasi lacteo, nil aliud esse videtur quam

quam crudior caseus à reliqua substantia nutritiva separatus, inde occurrente in duodeno bile obscurum ex nigro viridescentem colorem contrahit, docet enim cadaverum incisio; quod in foetu trimestri non tantum fellis vesicula bile turgida ejusque ductus adfit, sed hepar pro proportione adhuc est major, ut in piscibus, & quo animalia inertiora, eo etiam hæc viscera majora. Foetus in utero materno nunquam alvum exonerat, imo si mater nono graviditatis mense moritur una cum illo, tum etiam foetus summis anxietatibus cruciatus tamen ne grumum quidem meconii dimittit in liquore amnii, quia clausus ani sphincter nisi respirationis vi superari nequit. Infans in lucem editus statim respirans deponit materiam descriptam, quæ non tantum intestina Crassa, sed etiam sæpe intestinum Ileum infarcit. Hæc fœces, ubi vel à nimia foetus debilitate vel à sua durtie, aut nimia copia, vel denique ob intestinorum siccitatem in eorum gyris nimis diu retentæ ideo lactis nutritivi distributionem impediētes postea pertinacem alvi obstructionem creant.

§. 1328. Tum per liberum aëris accessum corruptæ fæces viridi colore tinguntur (nam *clarissimo Ruyschio* demonstrante quamdiu aër non admittitur, tam diu meconium non putrescit) pessimæque excitant symptomata.

Dolores torminosi. Tenellis nuper natis in his regionibus præsertim sæpe accidunt ventris tormina, à quibus perpauca evadunt infantes, qui dolores torminosi oriuntur à tribus causis vel primo à frigore, secundo à flatibus, tertio ab humore acido. Primo quod hoc à frigore contingere possit, unicuique satis notum

tum est. Secundo flatus est aëris elastici intra duo interstitia contracta intestinorum contentio, si in uno loco quiescat, dicitur flatus, si vero cum sono & impetu audiatur, vocatur borborygmus. Hanc materiam nempe aëream in intestinis esse præsentem docet *Wepferus*, quod vero hi semper non fiant, est inde, quia semper non adest causa intercipientis aërem, ut rarefiat. Quod flatus intestina distendere ventrisque tormina creare possint, probant cadavera infantum post mortem apertorum, ubi non solum intestina flatibus fuerunt distenta, sed & ipse quoque ventriculus, ita ut abdomen instar Tympani fuerit extensum. Tertio nemo inficias ibit, quod homines laxi uti infantes imprimis, qui nil nisi acescentibus utuntur, temperiem acidam habeant, fœces eorum fere semper acidum spirantes hoc perfecte demonstrant.

Vomitus oritur ab acri quadam materia vellicante fibras intestina, ventriculum; œsophagum constituentes ab inferioribus sursum, quod patet ex elegantissimis *Wepferi* & *Peyeri* experimentis in animalibus institutis, sed hæc definitio multis non satisfaciet, nam *dominus Chirac Gallorum celeberrimus medicus* vult hic convelli decem musculos abdominales una cum diaphragmate, quod non nego, sed primam causam esse harum fibrarum irritationem & motum peristalticum inversum existimo, si hoc verum esset, tum os œsophagi deberet deorsum ire; quod contra accidit, hinc ad initium œsophagi dolores, ventriculus contrahendo se contenta expellit, uti *Wepferus* in brutis vidit, tum muscoli abdominales premunt ventriculum sursum & diaphragma deorsum,

sum, sic preli instar contenta expelluntur.

Tusses fiunt ab irritatione intestinorum bronchiis communicata : nam sicut intestina cum reliquis abdominis visceribus suos à pari vago & intercostali habent nervos, sic etiam pulmones suos.

Sternutationes oriuntur ob intestinorum stimulum per nervum intercostalem communicatum membranæ Schneiderianæ, quæ præter magnum olfactorium nervum accipit etiam à primo ramo quinti paris ramum ex unione cum nervo paris sexti, à qua nervus intercostalis suam habet originem.

Pervigilia oriuntur à nimia determinatione liquidi nervosi ad organa sensuum ; reliqua ab irritatis nervis ; fit macies ob nutritionis defectum. Visis hisce symptomatibus cognoscitur morbus oriri à meconio diu retento, si infans fœces coloratas instar Opii & splendentes tenacesque Picis adinstar magna copia non deposuit. Cognoscitur ex debilitate retineri, si infans vel nullos vel valde exiguos ad deponendam alvum edit nixus. Meconium retentum ex sua duritie scitur, si in hypogastrio sentiatur durities, quasi tumor in illis locis hæreret. Ex copia nimia retentum deprehenditur, si in iisdem locis sentiatur tumor tractui cedens. Denique ex intestinorum ficcitate retentum apparet, si fœces rejectæ crépent ; hinc si non liberetur infans, morbi inde oriunde non tantum increfcunt, sed etiam novi producantur, nam intestinorum fibræ à nimia & diuturna distensione elasticitatem suam amittunt, unde illorum Paralysis necessario sequi debet ; inflammationes, gangrænæ tum à compressione ; tum præsertim quidem ab acrimonia & simi-

lia mala; hinc si meconium tempestive vel per assumpta vel matris lac evacuetur ab omnibus hisce malis præservari possunt.

§. 1329. Morbi ex meconio nimis diu retento ex quatuor causis allegatis originem sumentes etiam quatuor in curatione habent indicationes, primo vim expellentem nimis debilem corrigere; secundo excrementorum duritiem emollire; tertio nimiam ejus copiam expellere; quarto sicca intestina lubricare & demulcere. Ad primam indicationem nil melius est, quam quod infans lac maternum in primis diebus magis serosum fugat, sed multæ matronæ id negligunt falso hoc præjudicio ductæ, quod sanguis puerperæ recens enixæ sit impurus, adeoque & ejus lac, quod tum colostro caret, malum & nutritioni ineptum. Id ipsum vero provido naturæ consilio contingit, ut virtus huic lacti inesset, qua fœces per aliquot (dum in utero latitarent tenelli) menses congestæ eluerentur. Lenia etiam purgantia huic conducunt v. g. syrupus Rosarum solutivus sine vel cum Senna, Cichorei cum Rheo, Violarum, Mel album, Mercuriale, Manna Calabrina, Cassia recens, Agaricus, Sapo Venetus, Rheum; ex quibus variæ possunt concinnari formulæ ut v. g.

℞. Aq. Stillat. Menthæ ʒij.

Rhei el. gr. V

Cassæ recent. extract. gr. IV

Syr. Rosar. rubr. ʒi

M. Pro una dosi.

Vel

℞. Rhei el gr. X.

Sæ-

Sacchari albi. gr. XX

Conterantur in pulverem impalpabilem, dentur in lacte; hoc est meum consuetum remedium; si infans per quatuor dies non dormiverit, jam somnum capiet, mulieres tunc putant infantes assumpsisse Opium, in quo maxime errant, hoc enim tantum fuit causa impediens somnum. Lenia suppositoria sunt optima v. g. Sapo Venetus redigatur in conum, qui ano intrudendus est, vel globulum exiguum, vel conulum factum ex saccharo coniformi vel sebicandelarum parum, vel mel ad debitam duritiem coctum & in parvum conum formatum oleo illiniendum. Cardiacum gratissimum & mitissimum valde conducit nempe ex melle, vino Hispanico dulci, aqua Cinnamomi, debili, sed hanc aquam prius examinare debet prudens medicus, si enim ejus destillatio nimis diu fuerit protracta, acida fit, & alembicum inter transeundem corrodens colorem viridem contrahit, unde pessima oriuntur mala, quæ omnia supradicta cum ovi vitello misceri possunt, v. g.

℞. Aq. Stillat. Cinnamom. ʒj
 Vini Hispanici ʒij
 Vitellii Ovi No. ʒ
 M. F. haustus.

§. 1330. Potus lenissime laxans conduxit, ex fero lactis cum pauco melle v. g.

℞. Seri lactis ʒj
 Mell. ʒi
 M.

hoc

hoc diluit, laxat, parum stimulat & simul nutrit; Rheum hoc in casu non convenit, quia vim infert intestinis, quippe materiae tam duræ promovendæ imparibus. Clyfma fimile prodest ex Emollientibus additis blande purgantibus v. g. ex sero lactis cum Melle vel Sapone Veneto semel bis de die injiciendum.

℞. Aquæ Hordei ʒij
 Mel. albi vel ʒj
 Saponis Veneti ʒj
 M. F. Enema.

§. 1331. Hic morbus curatur exhibito oleo recens expresso Olivarum, Lini, Amygdalarum Dulcium, quæ sola adhiberi vel quibusdam syrupis admisceri possunt v. g. syrupo Violarum, Glycyrrhizæ, Capillorum Veneris, Symphiti Fernelii, Althææ Fernelii &c. qui syrups habent in se quandam mucilaginem, qua partibus applicati adhærent v. g.

℞. Olei Amygd. D. rec. express. ʒj
 Syr. Capillorum Vener. ʒij
 M. F. haustus pro una dosi

injiciatur quotidie clyfma ex similibus; si alvus sit dura.

℞. Olei Lini recent. ʒβ
 Vitell. Ovor. N. β
 Mel. Mercurial. ʒβ
 Seri lactis recent. ʒj
 M. F. Clyfma.

simili-

similibus inungatur abdomen v. g. fiant linimenta ex oleo cocto Parietariæ, Malvæ, Althææ, vel unguento Althææ & similibus, his singulo mane & vesperi illiniatur abdomen.

§. 1332. Hæc emolliunt & lubricant, cavendum autem ab aromaticis & adstringentibus. Hinc pessime infantibus suis consulunt mulierculæ, quæ iis modo in lucem editis vinum Rubrum, succum Rutæ, semen Carui, Anisi & similia exhibent ad flatus discutiendos, vel convulsiones ab his provenientes avertendas, quæ tormina & reliqua omnia mala ex meconio retento vel aliunde, testaceis exhibitis, æque demulcentur (*teste Harris*) ac dolores & vigiliæ adultorum ipsis narcoticis ad tempus tolluntur.

§. 1333. Antè omnia acidum corrigere vel tollere debemus medicamentis antacidis sic dictis imprimis illis, quæ acidum absorbent, non alcalina v. g. Coralliis, Matre Perlarum, Oculis & Chelis Cancrorum & similibus.

℞. Conchæ Mutylorum

Mandibul. Lucii piscis

Corall.

Ostracoderm. Ostreor. ana ʒj

M. F. Pulvis.

Dosis est grana septem bis vel ter de die. Si medici ab his non expectatos videant effectus, ut recte dicit *Harris*, hoc inde fit, quia non satis diu, nec in sufficienti quantitate illa propinant, & quia victum oportunum non commendant, nam quid juvat præfens acidum auferre, nisi novum fieri impediatur? hinc dentur illa absorbentia ter quaterve de die, donec omnia acidi signa evanuerint.

§. 1334.

§. 1334. Opiata raro & non nisi cum magna prudentia sunt exhibenda, nam ab Opio exhibito infantes tota vita fatuos mansisse visum est, hinc nunquam nutrices infanti dent syrupum Diacodii seu Papaveris; hinc Opiata non nisi in summis doloribus atque convulsionibus sunt danda, & quidem illa lenia ut syrupus Papaveris albi erratici, qui aqua dilui & per vices exhiberi possunt.

§. 1335. Vitentur omnia stimulantia, calida, seu volatilia, seu fixa, *Clarissimus Sylvius de le Boë post Basilium Valentinum & Raymundum Lullium fuit primus*, qui optimum (ut dicit) remedium invenit salern volatilem oleosum, medicamentum quidem in affectibus Hystericis & in quodam specie Scorbuti optimum, sed in infantibus valde noxium, ejus affectus ipse expertus est, cum dicit se dolere filiulam suam esse mortuam, licet ei magnam copiam salis volatilis oleosi propinavisset.

§. 1336. ex. gr. Inflammatio oritur à meconio, quia fœx retenta & arefacta est, si fœces acidum spirent, maculae à pannis vix eluendae inferunt signa, quod tenera intestina sic sint excoriata ab acri, ut inflammatio huic loco accesserit; hic morbus est considerandus, ut morbus infantis, sed inflammatio est morbus topicus; curatur lacte tepido cum oleo Terebinthinæ in clysmate, hoc sit tantum pro exemplo, nam reliqua explicata facile sciuntur ex dictis.

§. 1337. Omne lac humanum & brutorum habet hoc primum, quod butyrum & serum facile abeat à parte caseosa, quæ compingitur in coagulum crassissimum; verum solet & lac

in

in caseum rancescentem abire Belgice *lubbige kaas* illeque est acerrimus, ut est caseus Edamensis; qui vetustus linguæ pustulas imprimit. Coagulum crassissimum sæpe tenellis accidit tribus de causis, primo ob debilitatem Ventrîculi infantis, unde alimenta sequuntur suam indolem, secundo quia nutrix acido nimis laborat, quod in capite præcedenti satis explicuimus, tertio ob sæpius repetitam lactationem; si enim ingeratur lac novum priori nondum concocto, sed in ventriculo subacido facto, à superventu novi lactis grumescit, caseescit, vel abit in mucilaginem acidam, viscidam & tenacem, atque sic unum corrumpit alterum, ex hisce patet, quod nutrix infantem suum nimis alendo sæpe interficit, ut recte observavit *Kerkringius*. Unde ab hac inordinata ingestione ventriculus infarctus ab acredine materiæ acidæ omnia vomitu rejicit, qua de causa stolidæ matres lætantur juxta illud vulgatum, pueri, qui vomunt, crescunt, præstat sane hic peccare in defectu quam in excessu, cum repletiones ad extremum productæ graves esse soleant.

§. 1338. Materia illa sensim acidior acriorque reddita producit infinita mala, scilicet fœces alvi virides, acidum spirantes ob indomabilem ejus acidi naturam; tormina propter intestinorum rosionem & expansionem à materia illa acida, cum aperta sunt cadavera infantum convulsivorum, & maxima anxietate mortuorum, ubi hærebat materia adeo acida, acris & dura, ut stomacho & intestinis excoctis nec dissolvi nec excludi potuerit; quæ dum rarefacta superat ventriculi orificia, facit ructus, si ani sphincterem flatus, nonnunquam pro-

producit Diarrhæas, quippe stimulata intestinorum tunica nervosa copiosius excernitur liquidum; sæpe etiam totum intestinorum tractum ita claudit, ut admittance assumptorum impedita infans fiat atrophicus; ab hoc coagulo chylus paucus, qui adhuc conficitur, & ad sanguinem pervenit, debet quoque esse acidus, humoresque inde confecti acedentes, ideoque prædominium acidi per totum corpus efficit pallorem subviridescentem, pustulas rubras, hinc inde per superficiem corporis dispersas; aliquando ab infarcto duodeno vel ductu choledochi bilis in hunc influi non potens regurgitat in hepar, unde fit Icterus & excrementa alba cineritia, minusque solito tincta apparent, creat etiam tussim siccam & sæpe suffocativam propter humorum acrimoniam bronchia continuo irritantem, inde fiunt infinita mala. Morbos hos descriptos originem suam debere lacti coagulato cognoscitur, ex fœcibus acidum spirantibus, ructibus acidis, totius corporis pallore, & præsertim ex fragmentis caseosis viridescentibus æruginosis, per vomitum rejectis. Rheum, vel syrup. Cichor. e. Rheo, vel sapo Venetus e. lacte datus hunc icterum curant. Eadem fere dicenda sunt de hoc morbo, ac dixi de meconio diu retento, si illud non educatur, tunc morbi inde dependentes augentur & novum ingestum lac abit partim in serum, partim in colostrum Pergameni fere duriei, unde tum magna sequuntur mala imprimis ventriculi erosiones ab acido corrosivo factæ, & hinc Cardialgiæ fere semper lethales, convulsiones & tandem mors.

§. 1339. Quoniam humorum aciditas est causa primaria morborum, quibus tenelli infantes vexari solent; hinc tota cura in acido expu-

expugnando versatur, ut hoc optime fiat, duæ requiruntur indicationes, primo acrimoniam acidam esse tollendam; secundo coagulum resolvendum, & sic resolutum esse expurgandum; prima indicatio absolvitur absorbentibus antacidis fixis ut Oculis & Chelis Cancrorum, testa Ostrearum, putaminibus ovorum, osse Sepiæ, Coralliis, Margaritis, Lapide Bezoar utroque, Matre Perlarum, Cornu Cervi usto, Unicornu, ossibus ficcis piscium, mandibulis Lucii, concha Mutylorum, Ostracodermatibus, Terris Sigillatis, Lemniis figulinis, Bolis Armenis, omnibus terris argilla-ceis, quæ quo plus exustæ & tenues eo magis absorbent, quæ absorbendi potestas dependet ab eo, quod in iis, sint pori angustissimi, inter quos terra ob ramositatem intrare nequit, si quis formulam desideret, sumi potest v. g.

℞. Corall. rubr. præparat.

Margarit.

Boli Armen.

Cretæ ana

ʒij

Pulvis è Chelis Cancr.

fideliter præparat.

ʒjβ

M. F. Pulv.

capiat grana octo bis vel ter de die

Secundæ indicationi satisfaciet resolventibus & saponaceis internis v. g. Sapone Veneto, bile imprimis Anguillæ, quæ in paludibus semper hærens nullam circulationem fere habet, & tamen est valde rapax: sic & fel animalis non respirantis, dentibusque & ventriculo musculo-fo carentis est summum resolvens; quod fel sic præparari potest; si panis lacti immer-
gatur

gatur & maceretur, donec in illo fiat foveola; cui imponitur gutta bilis, tum detur in lacte, hoc potest quinquies vel sexies repeti, prout res exigat: quod autem bilis optime resolvat caseum istud, patet in vitulo, cui in ventriculo quarto nunquam caseus invenitur, hinc illa in hoc casu pro summo arcano haberi potest; vel dari potest Sapo Venetus, unde formari possunt pilulæ inauratæ cum mica panis & paululum aromatis aliter assumere nolunt; si hoc admisceatur cum bile tanto melius erit; optima sunt illa, quæ simul levi adstrictione purgant v. g. Rheum, ex his cum quodam syrupo & aqua concinnari potest mixtura vel alia pro re nata formula v. g.

℞. Aq. Fæniculi ℥vi
 Sapon. Venet. ℥j
 Rhei. el. ℥jβ
 Ocul. Cancr. ℥j
 Syr. quinq. rad. aperient. ℥j
 M.

fumatur ter de die cochleare unum.

Vel

Aq. Menthæ ℥v
 Ocul. Cancr. ℥jβ
 Sapon. Venet. ℥j
 Rhei. el. ℥j
 Syr. Violarum ℥j
 M.

Vel

℞. Aq. communis ℥vi

Lapid.

Lapid. Gancr. ʒij
 Sapon. Venet. ʒj
 Syr. de Althæa Ferneli ʒj

M.

Quod nonnulli prædicant de aquis Lavendulæ & ejus spiritibus item spiritu Liliorum Convallium &c. his fides non est habenda; sed harum herbarum aquæ quidem pro vehiculo adhiberi possunt. Clysmata sunt optima ex diluentibus, additis paucis stimulantibus & purgantibus ex Manna, Cassia, syrupo Rosarum cum Senna vel clysmate ex lacte cum oleo Terebinthinæ, vel ex sero lactis, Sapone Veneto, & syrupo de Althæa Ferneli aut similibus ingredientibus. Carminantia blanda conducunt v. g. aqua Cinnamomi, Fœniculi, Lavendulæ, Liliorum Convallium, Menthæ, oleosa interna etiam profunt nempe oleum infusum Rutæ, Aneti, Chamomeli, Absynthii &c. oleum pressum nucis Myristicæ; Maceris, Lauri, Palmæ &c. Unguentem Nervinum, Martiatum &c. optime his medicamentis curantur, hinc licet convulsiones sublatae sint, tamen à remedium usu non est abstinendum, donec nimium symptoma urgeat.

§. 1340. Epilepsie ab hac acrimonia infantibus pessimæ fiunt, quæ si iis diu durent, plerumque tota vita mentem labefactatam relinquunt, vidi membra retracta à summis convulsionibus.

§. 1341. Curantur optime Sapone Veneto, aut antacidis cataplasmatibus regioni ventriculi applicatis; aliter nullum est juvamen, ut ebrius, qui in commestatione cibis vinoque ventriculum opplevit, unde torpet, convellitur;

tur, tandem omnia assumpta vomitu rejicit, hac ratione malum tollitur & cessat convulsio. Plures sunt nervi in infante, quam in adulto, quia tenerior est, hinc infantes plurimis nervorum affectibus laborant; aliquando causa Epilepsiae infantibus est, ut adultis, tunc vero his non curatur.

§. 1342. Hic porro alia malorum caterva oritur à vermibus, qui vulgo recitantur triplices, licet plures sunt species Lumbrici digitales rotundi, tum Majales dicti Tineæ, dein minimi instar pediculorum Ascarides dicti. Nunquam vidi infantes, qui solo lacte materno utebantur, his fuisse obnoxios, ut etiam *Drelincurtius* testatur, sed si jam cruda comederint.

§. 1343. Vermes in recens nato non adsunt, sed simulac incepit comedere fructus horæos, carnes, saccharum, omnia ubi muscæ deposuerunt ova, inde oriuntur vermes maxime lumbrici rotundi, ab ovis adhærentibus quibusdam fructibus oriuntur plurimum in infantibus, quia manducant, & non habent viscera robusta, quibus hæc ova destruere possunt & in mucum convertere ut in robustis adultis fit.

§. 1344. Nidum dat pituita, levissimus intestinorum motus, ventriculus debilis, calore fovetur, excluduntur, nutriuntur, ab infantum alimento vivunt, crescunt.

§. 1345. Dicitur est cur non in adultis, nisi laxis generari possunt.

§. 1346. Dicitur etiam sunt vermium differentia.

§. 1347. Motu suæ circumvolutionis & morfu faciunt nauseam irritando nervos, unde

de sensus perpetuus nausæ, quasi pluma per fauces traheretur; alvi fluor oritur, ut omnis stimulans & irritans hoc producit; hæc prima sunt signa vermium præsentium, si semper nauseant, vomant, alvi fluore & deliquio animi laborent; pulsus exilis adsit, fricent nares, habeant in somno insultus Epilepticos; dentes strideant, si acidum non peccet, quod ex aliis signis scitur, hinc novimus vermes peccare, si infans ultra annum ad decem annos usque tales cibos edat; talibus symptomatibus infestatur; tum cogitatur de vermibus.

§. 1348. Verminosi infantes famelici sunt; pallent, debilissimi fiunt, si vermes majores chylum viscidum consumpserint, fit alvus adstricta, prius si adhuc minores sint & tantum volvuntur & mordeant, est alvus laxa, dein adstricta; abdomen fit tumidum, quia vermes liquido suo defraudant cibum crassum transiturum ad colon, hæret in plicis vermibus enecatis.

§. 1349. Docuit Anatome vermes sæpe pertrebasse intestina.

§. 1350. Ut potuerint abire in abdomen, unde sæpius lethales.

§. 1351. Cognoscuntur adesse vermes primo ab anno primo usque ad annum duodecimum; secundo à victu solo lacte sucto, sed comesto caseo lacte emulso, fructibus horæis &c. tertio rubicundi, floridi, robusti infantes non facile laborant vermibus, sed pallidi, debiles, laxique; quinto effectibus, id est, symptomatibus dictis, hæc si adsint, tum dentur anthelmintica, sæpe licet non adsint vermes, ut medicamenta non nocentia.

Pars V.

N

§. 1352.

§. 1352. Sequitur curatio, quæ sequentibus absoluitur, primo si vermes adsint, simul maxime augent & propullulant, post tres quatuorve majores vides totos majorum grumos rejectos, nam vermis refurgit, ut planta accrescens, si nidus non expurgaretur, ubi stabulatur, quod optime fit Mercurio, dein optimum medicamentum est bilis, dein gummi foetida imprimis Asa Foetida quæ si cum $\frac{1}{4}$ bilis bubulæ ad grana tria omni bi-horio vel hora devoretur, optime juvet, sed maxima est dosis Asæ Foetidæ cum bile sic subactæ. Sequens medicamentum est optimum, nam remedia sunt eligenda, quæ non nimis sunt fortia.

℞. Rhei el. ℥j
 Scammon. gr. ij.
 Mercurii dulc.
 ruditer triti gr. j.
 M.

Si vero nimis conteratur Mercurius Dulcis, tum salivationem producit.

§. 1353. *In materie medica* dixi illa arcana; optimum est unguentum de Arthanita, cujus dragma una tegulæ calefactæ adstricta & umbilico apposita, optime expelluntur; hoc solum habet mali, quod sæpe nimias Diarrhæas & Dysenterias creet, hinc prudenter est usurpandum.

§. 1354. Quomodo vermes necentur, nemo melius scripsit, quam ille *Rhedi Aretinus*; vulgo dicitur, omnia amara occidere omnes vermes, sed in ipso pomo Colocynthidis vermes vidi, & in horto nostro Academico vermes

mes Lepidium comedisse, ut idem Clarissimus Vir notat, hinc hæc regula non est certa, sic tamen ab amaris omnes vermes in corpore necantur, nempe cum semine Tanaceti, Absinthii Pontici, Centaurii &c. Mercurialia sic sunt conterenda, ne in vasa lactea ire possint, optime vermes necant oleum, quia obstruit bronchia, eorum, mel & Mercurius, & dein omnia salia metallica non amara, hæc vidi in mea cura; uti etiam in illa domicella, cui magni illi vermes, dein tanta caterva minor, de qua paulo ante dixi, fuere expurgata, fumatur vesperi lenis ccena, altero mane jejunetur usque ad horam duodecimam, detur hora decima matutina uncia una mellis cum uncia dimidia olei potandum, quo epoto vermes movebuntur ad inferiora, tum injiciatur clyfma ex oleo vel melle in aqua, sic moriuntur; hoc facto die tertio vel quarto reiteretur, hæc assumptio, tum fumatur sequens remedium.

℞. Scammonii.

Agarici Trochifat. ana g. iv.

Mercur. dulc. rud.

triti gr. ij.

M. F. Pulvisculus.

Cum melle potandus, una dosi pellit vermes; bihorio post injiciatur tale clyfma

℞. Mel. ℥j.

Aquæ commun. ℥ij.

M. F. Clyfma.

Hac ratione vermes necantur & convelluntur. Chalybs crudus mane jejuno stomacho assum-

tus vermes necat scabritie sua, Vitriolum Martis in aqua bibitum itidem vermes necat. Reliquis de Absinthio, Colocynthide, Centauro non adhibemus fidem, quia in his vermes optime vivunt.

§. 1355. Hoc in infantibus fit ope Rhabarbari vel Scammonii & inde vermes pereunt, & licet non pateant inter fæces, tamen si mucus crassus appareat, tum vermes possunt esse contriti post mortem earum à vi intestinorum infantis.

§. 1356. Clysmata sunt injicienda, cibus est utendum, unde nulla fœces alvina oritur, ut serum lactis & juscula carniū, tum vero æger fortiter est purgandus, & clysmata sunt injicienda, ut omnes fœces abeant, deinde dandum est oleum cum melle, & pauco tempore sanatus est infans, at prius viæ sunt purgandæ, tum talia danda, in quibus moriuntur, quæ sunt oleum & mel.

§. 1357. Omnia hæc accidentia vel intensiora vel mitiora erunt secundum temperamentum infantis, vel quo plus aut minus nervosum ejus genus susceptibile erit, cessabunt vero vel durabunt quo citius vel tardius, membrana dentis & gingivæ perforatur; tandem muscoli faciei ob spirituum animalium inordinatum tunc in eos determinatum motum, continuo convulsive moventur, imo ob extraordinariam contractionem plus spatii occupantes glandulas & vasa salivalia comprimendo ad crebriorem salivæ dejectionem instigant, quæ à sanguine alterata, vel antequam omnis transcolationis leges ad normam sustinerit, separata, à statu naturali decedens aptior ambientis, alterantis & corrumpentis aëris

æris vi subeundæ existit, & secundum gradus alterationis, vel causabit tussiculam siccam, vel licando laryngis membranam interiorem vel vomitum, irritata ipsa ventriculi membrana, præfertim si tenelli omne alimentum recusent, quoniam ab illo salivæ vis alterans infringitur & temperatur saliva in ventriculo per aliquod tempus stagnans, magis magisque acris fit, postea in intestina delapsa glandulas irritat, ut uberius in intestina lymphæ contingat effusio, imo à nimia salivæ acredine adeo afficiantur intestina, ut convulsionem subeant, quæ largiora alvi profluvia reddit, & dolores atrocissimos in egerenda alvo creabit. Febres accidunt ex vera gingivarum inflammatione, convulsionem hæc aliquando adeo vehementes sunt, ut veram Epilepsiam æmulentur, quamvis mea quidem sententia, non sit: veram enim non agnosco, nisi quæ *ιδιοπαθία*, quæ hic non est: sed potius contingit, quia adest certa nervorum punctura *κατὰ συμπάθεια* nervorum; quod hic ideo tantum dico, quia multi circumforanei gloriantur se posse veram Epilepsiam curare, hujusque rei, ut ajunt, testimonia habent; quum postea re bene examinata nil præstent, morbi enim, quibus falso Epilepsie nomen imponunt, non sunt nisi convulsionem vel à dentitione vel ab acido peccante vel à vermibus, &c. ortum ducentes. *Hippocrates de dentitione integrum tractatum scripsit.*

§. 1358. Decima pars infantum deinde moritur, quia gingivarum tenuissimæ nervosæ membranæ irritantur, unde dolor oritur maximus à sola nervi punctura, unde convulsionem, &c. quæ sublata nervorum irritatione recedunt.

§. 1359. Si quis forsan adhuc dubitet, omnia dicta symptomata à sola gingivarum irritatione posse oriri, etiam clarissime convincetur; solutis enim vel sponte vel arte ita gingivis, ut dentibus locum cedere possint, statim ultra cessant, manifesta igitur & facilis (ut credo) quæ inde sequitur indicatio erit, adjuvandam nempe esse naturam, ut facilius erumpant, hoc obtinetur triplici modo. Primo Emollientibus, lenientibus & refrigerantibus, ex mollibus glutinosis, antiphlogisticis, quibus gingivæ, utpote inflammatae, debent foveri, uti paregoricis, parca manu exhibitis ut syrupis Rhæados, Jujubini, emulsionibus, ut feminibus Papaveris albi v. g. in initio, quando gingivæ prurire & dolere incipiunt v. g. foliis Althææ, Malvæ, Verbasci, horumque ut & Sambuci florum $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$; hisce superaffundatur lac dulce tepidum, vel aqua, de qua deinde supernatans cremor viribus Sambuci adhuc magis emollitus auferatur; vel florum Althææ; farinæ Lini decoque, fiat pulvicula; adde parum Croci & cremorem lactis, denuo hujus cremoris, & succi è Sempervivo majore vel Portulaca, Solano, Lactuca, (quæ maxime conducunt, si adfit inflammatio) horum recens pressorum pares portiones simul misceantur, quo facto, in illam miscelam specillum lana involutum demittatur, & cum hoc illiniantur gingivæ, externe quoque foveantur maxillæ decocto Althææ, florum Chamomeli, Anethi, vel succo Malvæ, butyro insulso, aut melle passulato, vel mucilage feminum Cydoniorum, & Althææ cum vitellis ovorum mistæ, ut quantum fieri poterit, emolliantur gingivæ, ut inflammationi resistant;

stant; cerebro leporino cocto una cum capite illius & cum melle subacto potius quam crudo ex *Galenii* sententia cum sanguine pennæ gallinacæ immaturæ cruentæ sæpius eos tangere jubet *Hartmannus*; vel etiam medulla ex tibia & pinguedo Leporis, Gallinarum, Anatum, Coturnicis valde commendantur, uti & cerebrum vituli agni, ex pinguibus oleosis, ut oleis Liliorum alborum vel Amygdalarum dulcium cum Chamemælo; alii vero extollunt Ficus recentes in medio scissas gingivis applicatas; quæ tamen omnia nil miri habent, tantum laxando & emolliendo agunt.

2. Maxillis sæpe interponendo corpora dura & glabra, ut sic gingivæ atterantur, ad quod ipsius naturæ instinctu ducuntur infantes, dum quævis sibi oblata corpora apprehendunt, orique inducunt, iisque gingivas fricant; hunc in finem, ut specificum laudant auctores dentes Lupi, non quod crederem, ut *Sylvius de le Boe*, eos scetere sale quodam volatili, cujus penetrantissimus halitus emissi promoverent gingivarum perforationem, sed meræ nobis videntur esse nugæ: novimus enim in nullo animali existere sal volatile, sed in eo existens sal esse Ammoniaco simile, & non nisi summa vi ignis volatile reddendum: hinc quidquid durum & politum modo est; huic indicationi satisfacit, ut Ebur, Crystallus, Argentum, Agates, ex quibus instrumento quodam oblongo facto, gingivæ continuo affricantur, ut multo tenuiores redditæ ita aptiores emittendis dentibus evadant.

3. Si hæc non juvent, & symptomata magis magisque augeantur, gingiva illa parte, qua erumpet dens, (quod facile ex inflammatione

matione cognoscitur) cuspide lanceolæ Chirurgicæ est incidenda, vel quovis alio instrumento scindente, remedium præstantissimum, quod plerumque sanat, sed quod quamvis nullius fere sit momenti, nimis timidæ matres adeo horrent, ut potius infantes suos inani metu summo periculo exponant: *doctissimus Harris* vult adhiberi instrumentum, cujus acuties in latum assurgit dorsum, ut est novacula, existimans alioquin non fieri satis magnam protrudendo denti aperturam illamque statim cicatrice obduci, sed experientia probat, quod simulac vulnusculum infligitur, hiet, & ne coëat tensio satis prohibeat; tamen ut illa difficultas præveniatur, incisio juxta longitudinem gingivarum supra prodeuntem dentem fiat, ut eo facilius dens oriri possit; non, ut sæpe faciunt chirurgi, qui transversim juxta dentium superficiem scindunt, nam si tota cutis non adscendat, plus doloris creabitur, si enim unius dentis superficies scindatur, & propinqua sit acuties dentis canini, supra illam acutiem vicinam trahitur gingivæ membrana, unde pessima oriuntur mala; sectione rite peracta apponitur penicillo cum spiritu Reginæ Hungariæ, & Melle Rosaceo, vel irrorentur gingivæ cremore lactis cum floribus Sambuci & succo Sempervivi majoris, sunt qui unguibus suis scindunt, sed hoc minime probandum, non quod putem, ungues esse excrementa, qui aliquid veneni gingivis possent communicare, unde abscessus & ulcera orirentur, ut voluit *B. Martin*, sed quia ungues magis contundunt & dilacerant, quam perscindunt, unde exulcerationes & gangrænæ oriri possunt.

§. 1360. Febres & convulsiones, quæ interdum

dum hinc nascuntur feliciter parva dosi spiritus Cornu Cervi tolluntur, quod egregie annotavit *Sydenhamus*; vel dentur hujus spiritus guttæ duæ vel quatuor pro ratione ætatis cum syrupo quodam grato ad dragmas duas, vel cum aqua quadam medicata ter quaterve de die, qui spiritus optimos præstare dicitur successus; huc etiam pertinet arcanum *Goddarti* in Anglia olim adeo celebratum, quod vero nil fuit, quam spiritus volatilis ex serico illo exteriori Bombycum adjectitio destillatus, ut postea orbi erudito innotuit liberalitate regis Britanniarum Caroli Secundi, qui sibi hoc arcanum magno pretio post mortem *Goddarti* à vidua ejus comparaverat, hoc vero dabat ad guttas tres vel quatuor; sed idem præstat spiritus Cornu Cervi.

Variolæ.

§. 1361. Variolæ dictæ videntur à *Varis*; qui sunt tubercula quædam dura & callosa faciem ut plurimum occupantia, hinc quoniam Variolæ horum instar etiam faciem plerumque pro maxima parte occupant & illis satis similes sunt, non obsonum videtur illas ab his nomen accepisse; volunt quidam Variolas Græce vocari *ἐκθύματα*, quia quasi impetu erumpunt, alii *ἐξανθήματα* efflorescentias, sed hæc voces sunt generaliores, quam ut solis Variolis applicari possint, denotant enim quemcunque humorum in cute eruptionem; verum cum harum Etymologia, ut & a-

liæ similes quæstiones minus ad rem nostram in præsentem faciunt, potius ad alia majoris momenti transeamus, & primo quidem videamus quidnam sint Variolæ. Variolæ sunt pustulæ albæ in circumferentia rubræ, cutim & interdum etiam viscera occupantes. Albas & saniosas dicimus, ut distinguantur à Morbillis, qui primo rubicundi & sicci apparentes absque suppuratione evanescere solent. Variis modo differunt inter se, quædam sunt magnæ, aliæ parvæ, aliæ intermediae, quædam benignæ, aliæ malignæ scilicet prout plura vel graviora symptomata secum habent, sunt plus minusve periculosæ, aliæ humore rubello replentes. Aliæ multo pure, quædam duræ sunt instar verrucarum, aliæ ad maturitatem deductæ sunt albæ, aliæ flavæ, aliæ fuscæ, sunt vel sporadicæ vel Epidemicæ; ut plurimum tamen Epidemicæ solent grassari, & sunt vel regulares vel anomalæ; regulares vocantur, quæ servant initium & progressum communem, anomalæ vero, quæ vulgarem ordinem non servant. Solent regulares distinguui inter discretas & confluentes, & ita vocantur tantum ratione, qua in facie apparent, si enim in facie sint distinctæ, licet per reliquum corpus confluant, dicuntur discretæ & è contra. Variolis imprimis infantes sunt obnoxii, hinc illas hic subjungo. Curationi Variolarum per suppurationem *Sydenhamo* accuratissime & perfectissime descriptæ nil addendum habeo, hinc suaderem, ut quæ ille dispersa & tota vita hinc incumbens observata habet, colligantur in suas classes; duo tantum observata adjungere teneor primo curationem per resolutionem sine suppuratione, secundo assertionem, quod hic morbus non mirabilior reli-

reliquis inflammatoriis; sed eadem simplicitate esse cognoscetur.

§. 1362. Hic morbus patuit esse Epidemicus, nam anno elapso *Viennæ* Imperatori & pluribus aliis Principibus *Parisis* Delphinis, *Amstelodami* pluribus civibus tunc imprimis fatales fuerunt variolæ. Decembri mense incipientes Variolæ pessimæ, Januario itidem, sed prioribus mitiores. Aprili hic adhuc multo mitiores & leniores, quam Martio. Hoc ita intellectum velim, si morbus appareat Hyeme media erit pessimus, si oriatur Æstate media, non erit tam damnosus, hinc scitur quo tempore periculosior, scilicet Variolæ in summo æstu Æstatis periculosissimæ. Multi sunt anni, qui Variolis sunt liberi, & qui illas tum accipiunt, semper Variolis benignissimis laborant. Si in quodam loco per sex annos non dominaverint Variolæ, si se tum ibidem ad mensis Januarii finem seu ad Februarium manifestent, tum Æstate habebitis pessimas Variolas; in initio vero adhuc facile curare poteris, hinc hic bene advertendum ad indolem morbi, quam curam maxime postulant &c. ut Æstate, ubi tum erit morbus pessimæ indolis paratus sis ad adhibenda ea, quæ in hac Epidemica conveniunt, sed tum fere plerumque lethales sunt. Si vero mense Majo se manifestent, tum erunt mites & bonæ indolis & salutiferæ.

§. 1363. Si quis semel Variolis laboravit, ex mille vix unus iterum accipiet nisi sint alius indolis, si vero habuerit distinctas, tum confluentes adhuc accipere potest; si vero laboraverit Confluentibus, tum nunquam iterum accipiet; hinc hoc venenum ita corpus disponere debet, ut hoc recipere & dimittere aptum sit.

§. 1364. Epidemicus morbus est, qui ex communi causa omnes fere incolas regionis alicujus simul infestat.

Contagio &c. Quod *Sydenhamus* inquit, de Peste, verum est; scilicet illam ex contagio oriri, id etiam verum est de Variolis Epidemicis, nam in his, si infantes ab omni contagio arceri possint, vix iis afficiuntur, imo homo, qui non laboravit Variolis & loquitur tantum cum iis, qui Epidemicis affecti sunt, statim afficitur. Id aëri videtur inhærens, si aër, in quo est positus variolosus, applicetur homini, nec dum iis infestato licet cum eo non jaceat in eodem lecto, nec halitum ejus percipiat, afficietur ex contagioso affecto aëre; forsitan rogetis, unde ergo primus accepit Variolas? hoc nescio, sed scio quidem, quod si homo versetur in aëre varioloso, quod si tum non accedat ad variolosum, nec ejus vestimenta attingat, tum liber est; si quis se probe caveat, ille non habebit, sed si tum accedat ad talem ægrum, tum ilico inficitur, scimus aërem cibus & potibus permisceri uti & salivæ, hinc ergo it in ventriculum, & inde quædam pars licet parva intrat in vasa lactea, & meseraica, unde signa futurarum Variolarum se primo in ventriculo manifestant, puto vero tam parum veneni corpori conciliari, ut incredibile sit, nam per guttulam variolosi puris venis hominis sani injectum fit illa diathesis, unde tota sanguinis massa inficitur, tuncque Variolæ oriuntur, sic etiam ab aëre communicantur & ab actu hominis variolosi.

Pulmonibus &c. Hoc venenum se simul insinuat cum aëre in dicto loco corporis, nam aër hic venenosus per nares, & per os attrahitur

ad

ad pulmones, vel aër haustus venenosus saliva & mucos deglutiendis mistus se insinuat in ventriculum, intestina, dein in sanguinem & reliquos humores.

Adeoq̄e habere. Nonnulli homines afficiuntur Variolis, si tantum sint in loco, ubi variolosus dormit; inde causa Variolarum in altero homine producens tam parum est, ut in millesimam partem comprehendat, prioris tum venenum tam minimum applicatum facit Variolas.

§. 1365. *Horripulatio* est satis magna, quia materia jam miscetur humoribus crassioribus & spiritibus.

Oculorum splendor. Custodes infantum scilicet mulieres peritæ ex solo conspectu oculorum contagium esse dicunt, nam oculi sic splendent, quasi inciperent fluere, inde venenum hic prius susceptum tragædiam suam facit.

Stupor, somnolentia. Habentur hæc bina symptomata pro certis signis futuri morbi; si infantes plus solito torpidi sint, contagium variolosum adesse dicas.

Insultus Epileptici. Hi quoque pro certo sunt signa futurarum Variolarum, nam *clarissimus Sydenhamus* dicit, si infantes dentitione jam perfuncti fuerint, inter certissima instantis eruptionis signa hoc est recensendum, ita, ut si tali insultu talis infans corripiatur vesperi, audeat prædicere sequenti aurora illas prodituras.

§. 1366. Postquam primum contagium communicatum est sanguini, primo & secundo die sanguis non est corruptus, hinc Variolæ ut *Duretus* pluresque auctores dicunt, non sunt sanguinis putrefacti effectus, sed causæ putrefaciendi

faciendi sanguinis, nam ex febre præcedente & symptomatibus, quia sanguis lege circulationis magis movetur, sequuntur ea phænomena. Quo diuturnior hic status eo mitior morbus futurus & contra; nam non videtis hominem mori, qui à primo temporis puncto, quo venenum communicatum fit, usque ad quartum diem in hoc statu manet, nempe ut maculæ ante quartum diem non erumpant, & si tertio die erumpant, tum sunt satis malæ, & secundo die multo pejores, sed post tertium diem fere semper sunt benignissimæ, & decimo die lethales.

§. 1367. Durat varie hic morbus pro varietate Epidemica, nonnullæ Variolæ tertio die, aliæ primo die erumpunt; præ vehementia morbi pessimæ sunt Variolæ, quæ primo die pejores quam secundo, mitiores, quæ tertio, blandissimæ, quæ quartodie erumpunt.

Pro temperie ægri Variolæ sunt Phlegmones, hinc cum in sanguinea temperie diathesis ad phlegmonem se habet, hinc fit, quod in hac cito, contra in Leucophlegmaticis tarde ob rationem prior oppositam erumpunt.

Pro vario tempore. Æstate cito, Hyeme lente oriuntur.

Quo diuturnior &c. Quo tempus est longius inter initium horum symptomatum & Variolarum erumpentium, optimum est; sic ex natura morbi causa sæpe Variolæ aliæ magnam tragædiam ludunt, antequam extricentur, inde quibus quarto die ab initio apparent Variolæ, illi vix moriuntur, quibus vero secundo die apparent, moriuntur.

§. 1368. Jam qualis conceptus oritur morbi inter initium concepti contagii & futuræ corruptionis Variolarum? status morbi inflammatorii ratio est, quia mali causa est stimulus

vene-

venenatus humoribus receptus, cujus stimuli effectus excitatur violentia circulationis seu febris.

§. 1369. Unicuique probe attendenti patet, hunc morbum à reliquis Acutis non differre, cum habeat eadem symptomata, adeoque esse morbum inflammatorium, & sanguinem diathesi inflammatoriam concipere debere, cuta nimio motu peccet, hoc insuper confirmat observatio, sanguis enim missus è vena Variolis correpti hominis, primo die est pulcherrimus & salubri simillimus, verum secundo, tertio vel quarto ab invasione die extractus jam est valde viscosus & inflammatus & pleurítico simillimus, & quo plus duravit morbus & violentior fuit, eo magis inflammatus apparet. Ergo erit aliquid, quod sanguini admistum, ejus motum ita augere potest, ut inde illa inflammatoria diathesis in illo oriatur; verum motum sanguinis auget, quidquid facit, ut cor fortius & sæpius se contrahat, sed hoc efficit primo, quidquid liquidi nervi influxum in cordis villas auget, & secundo quidquid cor irritat, ut auctus cruoris venosi motus, frictio, & quæcumque acria stimulantia. Verum cum hic morbus rarissime à solo aucto motu sanguinis, vel animi passionibus oriatur, quamvis *Willisus* dicat, se quosdam novisse, qui à sola crapula, & exercitio immodico in hunc morbum inciderunt, nullo alicujus miasmatis latentis signo apparente, sed cum hæc exempla sunt rariora, quam ut ex his aliquid certi dicamus, & hic morbus, ut plurimum Epidemice grassetur, debet ejus causa tam universalis esse, ut pluribus simul possit communicari.

cari. Ergo illud erit in aëre, quod admisceri sanguini debet, vel per ventriculum vel per pulmones, vel per cutim, verum cum hoc aëri inhærens, humoribus admistum producat eosdem affectus, hic stimulus pro vero stimulo quoque haberi poterit. Unde vero ille stimulus in aërem venerit, an ab exhalationibus terræ, an ab alia regione delatus, an à priori laborante hoc morbo communicatus fuerit, non determinabimus, sufficiet nobis scire talem in aëre hæere posse, novimus enim aërem, qui nos ambit & quam omni momento inspiramus, non esse unum homogeneum liquidum, ut egregie demonstravit *Boyleus*, sed constare infinitis exhalationibus & vaporibus, forte ex omnibus corporibus productis, variis tamen pro varia regionis natura, loci constitutione & anni tempestate, aliisque circumstantiis; novimus insuper ex *Santorio*; quod omnes homines ætate vegeta & viventes in aëre moderate calido ex octo libris ciborum & potuum, quos assumunt intra viginti quatuor horas, quinque per insensibilem transpirationem amittant, si ergo aliquis laboret Variolis, cum semper aliquid perspiret & omni momento & secretio fit talis, qualis est sanguis, non poterit non; quin semper aliquid ab hoc aëre communicetur, cum hæc materies perspirationis fit pars volatilissima & acerrima totius sanguinis; si jam aliquis in pulmonibus illum aërem repletum istis particulis recipiat, facile communicabuntur sanguini, & effectus modo majores, modo minores producere poterunt pro ægri constitutione, & varia illorum natura, ita vel altero hoc morbo correpto, poterit hic morbus per

per totum illum locum Epidemicum evadere, & longe lateque proferpere. Tale ergo iniasma sanguini admistum, cum illo per totum corpus defertur, ad cor delatum suo stimulo vellicabit fibras, his stimulis, spiritus majori copia in has influent, cor se fortius, & crebrius contrahet pro diversa stimuli natura, & sanguinem majori impetu propellet in vasa, sanguinis circulo accelerato intra idem spatium velocius jam circulum suum absolvit, majori quantitate ad cerebrum appellet, unde major spirituum secretio & latera nervosa vasorum vellicata crebrius se contrahent, ipsæ quoque meninges stimulatæ majori copia spiritus expriment, ergo cor fortius & crebrius se contrahet, unde motus sanguinis valde accelerabitur. Aucto motu sanguinis, augebitur vis pulsi liquoris in vasa, renixus vasorum in liquida, auctio liquidorum in sese mutuo, subtiliorum per vasa lateralia minima & glandularum emissaria amandatio, reliquorum inspissatio, in minimorum vasculorum dilatata orificia adacti, eorumdem obstructio, auctum momentum velocitatis per non obstructa; hinc major calor, inflammatio &c. Auctus itaque calor, & aliquamdiu duret, incipiet salia ex semi-fixis resolvere in volatilia, & ex eorum blanda natura, Ammoniacali quam proxima, reddere alcalica acerrima, & olea prius blanda reddere acria volatilia, & foetida, docet enim nobis Chemia, quod si sanguinem recens eductum è vena sani hominis, in aëre exponamus calori simili nostro naturali, cito incipiet resolveri in verum ichorem, qui odorem cadaverosum habebit, & saporem acerrimum corrosivum

vum, & exhibit aqua foetidissima cum acidis effervescentes; salia volatilia, acria alcalina reddentur, & restabit massa, quæ constabit ex oleo crasso terræ intimæ misto, quæ valde etiam foerebit & acris erit, cum auctus motus idem efficiat in humoribus, quod ignis, patet humores nostros nimis aucto & nimis diuturno motu similes subire debere mutationes. Nullus datur medicus, qui certo dicere potest, ex tali signo præcedente sequentur Variolæ, ideo quia primus status est communis multis morbis Epidemicis inflammatoriis à venenoso stimulo, noscitur tum fere ex cognitione regnantis Epidemici; si æger nunquam laboraverit Variolis, quæ regnant, & symptomata priora contagii suscepti in eo adsunt vel contagii prægressi, si æger versatus sit cum hominibus variolosis & inde vapores excipit.

§, 1370. Credo mille auctores de Variolis scripsisse, legi ex iis plurimos, omnes fere loquuntur de curatione Variolarum per suppurationem, ut crisin; cogitavi tunc diu maturo iudicio, an non Variolæ extinguantur, antequam appareant, nam nemo medicorum negat, quod si sanus homo ingrediatur cubiculum, ubi variolosi decumbunt, quin dicat illum esse in summo periculo ad Variolas suscipiendas; jam rogo, si talis homo ex contagio concepto, dein laboret in tempore, antequam Variolæ erumpunt, an non curari possit à veneno suscepto si hoc contagium per suum antidotum extingueretur, symptomata tollerentur, sic olim morsus Scorpionis lethalis fuit, jam vero si contundatur Scorpio & applicetur seu oleum Scorpionis, tum sanantur

tur ægri & immunes sunt ab hoc veneno, certum est varioloso dari debere admodum lene, quod tale specificum habet, ut venenum tollat, antequam inflammatio detur, nam Pleuritis à medico nunquam per suppurationem curatur, si inflammationem tollere possit; sed semper conetur inflammationem tollere, antequam illa augeatur; sic Variolæ sunt inflammatiunculæ, quare jam præcavere debemus eorum suppurationem.

§. 1371. Omnia contagia habent sua antidota, sic axungia Scorpii contagio à magna pestilentiali antidotum est, sic Scordium & Alliaria, jam non inveniri potest specificum tale quod corpori permistam post contagium susceptum contra eorum conditiones adferretur. Methodus universalis requiri videtur, cujus ope præcavetur, ne ex varioloso contagio detur inflammatio vel abscessus, ut in Pleuritide fit, ne ex pleuræ inflammatione fiat abscessus.

§. 1372. Antidotum est medicamentum, quod permistum corpori valet susceptum quoddam venenum contagiosum sic domare, ne sequantur effectus, qui aliter ex veneno sequerentur.

§. 1373. *Quale &c.* Ut de oleo Scorpionis inventum est, quod Scorpionis morsum curat.

Indoles. Nam videmus hic excitatam febrem ardentem, suppurationem & gangrænam, sed quibus febris ardens, inflammatio, suppuratio & gangræna curari possit, vidimus, hinc hic non desperandum est inveniri posse aliquid hoc expellens, nam omnes morbos dictos nempe febrem, inflammationem &c. curare possumus, & quod me adhuc magis impellit

pellit ad hoc credendum, est talis febris, talibus cum symptomatibus eodem tempore ac Variolæ grassans, quæ febres ad quartum diem plane curantur sine eruptione Variolarum, si vero jam illud subtile in illo homine, quod illum venenum expellit, sciremus, tum rem inventam haberemus, hoc vero non per vim antidotariam nempe stimulantem fieri potest, sed blande solvendo sanguinem per miscelam, ut exire possit, & expellendo materiam per vias convenientes; hinc mirum est, quid lateat; quod quis non iterum hoc contagio inficiatur; nam ego habui Variolas octavo anno ætatis & nunquam iterum aliquid de contagio sensi, cum tamen tot ægros tractaverim, sed de aliis morbis quandoque quid sensi; hinc in his, qui illas habuere, aliquid hæere debet, quod facit, ut in illo corpore hæere nec Variolas producere possit, & quod superet hoc venenum, ergo puto in rerum natura esse aliquid, quod illud venenum expellit seu superat, sed artis est invenire. *Guido Patinus Parisiensis* inquit in suis observationibus de Variolis, se nunquam vidisse post millena experimenta, quid certum prædici, nisi de eo, quod jam in platea publica viderat, sed nos non ita pergimus, ut quoque *Sydenhamus* pergit, tunc enim sumus spectatores & arbitri tragædiæ, non vero directores.

§. 1374. Ex Antimonio & Mercurio ad magnam subtilitatem deductis, tunc nimia acrimonia spoliatis, per solutionem & coagulationes dulcificatis oritur fere tale medicamentum, ex quo multum vidi successum. Omnes Chemici norunt Mercurium omnes exulce-

ulcerationes tollere ; sic enim si caput ulceribus scateat ; tum Emplastrum de Ranis cum Mercurio pedibus applicatur , & caput ulceribus liberatur ; simile quid etiam in Antimonio esse videtur ; verum cum tot adversarios hujus usum improbantes habuerim , in hujus usu non continuavi , ergo hanc rem felicioribus indagatoribus relinquo.

§. 1375. Quis Medicus expectabit in inflammatione , donec suppuretur , quando hoc præcaveri potest ; si morbus inflammatorius maturius petat cerebrum , quis ejus suppurationem expectabit ; nam mors statim sequitur , sic nemo in angina expectabit suppurationem , negligeret enim ægrum , id verum est de cæteris internis inflammationibus , ut de Variolis.

Morbis Variolosus , &c. notat *Sydenhamus* omni tempore suæ Praxeos , cum Variolæ Epidemicæ grassabantur , ægrique hoc contagio varioloso afficiebantur , accidisse , ut materia ita attenuaretur & dissiparetur omni decursu Variolarum pergente sine inflammatione & suppuratione ; hinc causæ adsunt in corpore , quæ materiam dissipare possunt , ne aberret vel abeat in inflammationem vel suppurationem. Si Medici nunquam vidissent , quod Variolæ quarto die apparerent , tum curassent , ut Pleuritidem , nam tribus primis diebus non adest nisi inflammatio , sed Medici dicunt in Pleuritide suppuratio est præcavenda , sed in Variolis cum vena secatur , natura opprimitur , sed vidi plurimos ægros à medicis sanatos , qui non sciebant esse Variolas , ubi venæ sectio & purgationes essent adhibitæ.

§. 1376.

§. 1376. Methodus in omni inflammatorio morbo usitata hic quam maxime conducere videtur, neminem credimus negare, hunc morbum vere esse inflammatorium, adeoque eodem modo, quo reliqui inflammatorii esse tractandum. Itaque respicimus ad vim vitæ, an non nimia sit, si vidimus ægrum esse juvenem, robustum, temperie calida & statum morbi nimis validum, & initium morbi sit, tunc tuto venæ sectionem fieri posse credimus, sed si morbus jam per tres vel quatuor dies invaluerit, & obstructio fuerit magna, tum potius ab illa abstinendum, nisi necessitas voluerit, & tunc parva copia emitti debet sanguis, nam tum obstructio forte tanta erit, ut revulsio fieri nequeat, unde patet, quare sanguinis missio aliquando prodest, aliquando vero nocet; Hic valde debemus esse cauti, nam si æger moriatur, tum tua culpa esse videtur, sed tamen puto, ubi symptomata sunt magna & inflammationis signa gravia, venæ sectionem æque esse instituendam ac in Pleuritide nempe per tres dies continuos, licet dicant alii, hic naturæ esse obsecundandum; sed puto hic non plus naturæ esse obtemperandum, quam in Pleuritide.

2. Debemus totum corporis habitum laxare & humectare, ut vasa blande perspirent, & sanguini nimis viscido & inflammato blandum & diluens vehiculum administretur, ergo maxime hic conducunt clysmata, fœtus; per clysmata hic non intelligimus illa medicamenta purgantia: verum illa, quæ facta sunt ex herbis emollientibus, liquido valde diluenta, ut ex aqua vel aqua hordei vel sero lactis,

lactis, ut ex floribus Althææ, Liliorum alborum, vel herbis Malva, Bismalva, Parietaria, Taraxaco, Mercuriali &c. addito parum Nitri, quæ intestinis magna copia injecta, per vasa absorbentia sanguini admista, ipsum diluunt & resolvunt. Fodus ex calidis harum herbarum decoctis fieri poterunt, si panni his imbuti applicentur inguinibus, axillis, collo, manibus, pedibus, aliisque locis, ubi minora vasa sita sunt, ut sic etiam magna liquidi quantitas sanguini admisceatur, & vasa nimis rigida laxentur.

3. Æger utatur magna copia potuum diluentium uti ex decoctis Hordei, Avenæ, herbarum emollientium & refrigerantium cum nitrosis, ut Sale Polychresto, Nitro, vel Nitro Stribiato, quod est Nitrum, quod cum Antimonio Diaphoretico abluitur; & subacidis, ex quibus variæ formulæ concinnari possunt. Si ergo hunc morbum bene curare velis, tum illum tractes, ut Pleuritidem.

4. Victus sit tenuis, & tantum in copia assumatur, ne natura in suo opere perficiendo deficiat & cibi, quos æger assumet, sint tales, qui facile digerantur & difficulter alcaliscant, ideo si dentur juscula carniū, sint tenuissima, avenacea, hordeata, oryzata; hic etiam conducunt decocta panata, serum lactis simplex vel lac ebutyratum, vel antiphlogisticum *Hermanni van der Heyden* ex libra una lactis cum libra dimidia lactis ebutyrati vel poma, vel pyra cocta; abstinat æger à nimio carniū esu, imo omnino, ut & à cibis facile alcaliscentibus, & ab omnibus aromaticis, quibus sanguinis motus augeri potest: aer sit temperatus & frigidiusculus, quem

quem æger respiret, & reliquum corpus sat bene tegatur, non hic corpus vestibus, vel stragulis aggravetur, ut æger semper sudet, sed corpus sit leviter tectum, ne meatus corporis occludantur & perspiratio impediatur. *Sydenhamus* dicit, si homo juvenis calidus plethoricus &c. in Variolas incidat; si furat, si deliret in insomniis &c. tum dicit eum certo moriturum; nisi venæ sectio instituat, & inde pulcherrimos successus vidi, sed si missio sanguinis nimis instituat, tum alii Medici te vituperant hac methodo usum, licet sua methodo omnes fere sint mortui.

§. 1377. Vulgus hominum, si habeat infantes Variolis laborantes, in iis curationem non adhibent, sed edere & bibere permittunt suo jure, hi infantes raro ova, carnes animalium &c. solida petunt, sed capiunt plerumque lac pro cibo & cerevisiam tenuem pro potu; hæc assumpta non alcalescunt, sed accescunt, inde sic curantur sine aliis medicis, contra divites sibi permittentibus variolosis juscula animalium &c. dantur, unde sæpissime mors sequitur. Medici sæpe putant esse inflammatoriam diathesin in sanguine nondum cognoscetes Variolas futuras, tum venam secant & sanant, sed tamen hanc meam methodum improbant.

Casus. Sæpe narium hæmorrhagia hos ægros curavit.

§. 1378. *Status primus contagii* est illa pars periodi, in qua venenum latens facit omnia symptomata descripta, sed pustulas non habet.

Cutis capitis &c. Hoc vero semper verum est, quo citius & frequentius circa caput oriun-

oriuntur, eo facilius moriuntur & contra, quo citius & abundantius in pedibus oriuntur, eo minus periculi, si vero primo in capite oriantur, tum æque interne in capite sunt, quam externe, hinc inde delirant ægri.

Mitescunt symptomata. Tum putant ægri se melius habere, si vero hæc symptomata non desinant, tum ægri moriuntur.

Impedita circulatio. Nam omnis inflammatio est impedita circulatio.

Perspiratio. Quia per totum corpus inflammatio est sicca, hinc nil perspirant, ergo hæc ad cutim appellant, semiputrescunt, & tunc iterum in sanguinem abeunt, producuntque mira symptomata.

Humor ad interiora repulsus. Quia venenum perspirare nequit per cutim, unde materia, quæ exhalanda est, retroflectitur intra viscera.

Mictus cruoris. Tum ægri inde non evadunt, Sydenhamus tamen narrat, quod fuerit medicus, qui ægrum sanguinem spuente & mingente habuerat, cui tamen aliquoties venæ sectionem instituit, unde æger fuit curatus; sed tamen hæc facere non auderem, nam hæc signa fere semper sunt lethalia.

Spatio 4 vel 6 dierum. Hæc secunda est periodus, si quarto die inceperint, octavo die erit suppuratio, sic & in Peripneumonia, Pleuritide &c. inde patet morbum esse inflammatorium, si vero sint confluentes & primo seu secundo die oriantur, tum die post bene valent, ut & die sequenti, sed tum die sequenti pessime se habent, nam si tum rumpitur pustula, tum ichor effluit rubellus, & tum sub hac pustula partes apparent gangrænosæ,

Pars. V.

O

nosæ,

notæ, si hæ pustulæ in pulmonibus hæreant, tum tussis oritur, usque dum rumpitur pulmo, si in capite hæreant, tum oritur Phrenitis.

Temperie. Quo homo habet violentiorem temperiem, eo citius prodibunt Variolæ. Cruor tunc emissus in hoc statu est inflammatorius vel instar Pleuriticorum, hinc sanguinis diathesis est inflammatoria, effectus veneni non causa.

§. 1379. *Vita lautissima ex carnibus & avibus volatilibus aromaticis multis.*

Remedia &c. Ut Theriaca vel aqua Theriacalis vel Dyascordium Sylvii vel pulvis Comitissæ Kent; sic gangræna in hoc morbo interna occupavit viscera, ac externe cutim, inde hæ Variolæ non abeunt in suppurationem, sed statim ob morbi violentiam transeunt in gangrænam.

Exhalationi. Nam solent multum perspirare, sed omne id accedit ad cutim, & cum loca aperta non invenit, retroit in sanguinem jam semi putrefactum & facit gangrænam.

Tumor. Nam manus pedesque hic immaniter tument, quæ si non detumescant, bonum est signum.

§. 1380. *Inflammationis.* Si æger non multum vomat, nec nauseat, non caleat, non fitiat, non angatur, sed blande in omnibus se habeat tempore contagii, male se non habebit, in statu inflammatorio, suppuratorio &c.

Quo Lentius &c. Simulac mulieres adstantes audiunt Variolas dari, tunc dicunt eas à corde tolli debere, unde omnia talia adhibentur medicamenta, quæ Variolas valde protrudant, contra Sydenhamus ut & omnes Practi-

Practici observant, quod lente erumpentes Variolæ melius suppurentur.

Quo pauciores, &c. Hi ægri his Variolis laborantes non moriuntur.

Quo plures. Hi omnes fere moriuntur.

Quo magis blandum. Si pus fit candidum, tunc nunquam fere lethales sunt.

Quo materies magis ichorem &c. Si nempe sanies sit flava, subtilis, acris, rubella.

Quo spatium inter &c. Quando pustulæ jam incipiunt suppurari & locus intermedius non est roseus, sed pallidus, tum est pessimum signum; ratio est, quamdiu cutis intermedia non friget, tum datur continua circulatio inter vasa, & inde neminem vidi mortuum; si cutis pallefcatur, è contra vasa intermedia sunt erosa.

Quo idem plus pallet. Hoc ibi notat circulationem deficientem.

Angina sequitur lethalis &c. Si æger subito dicat, non deglutire possum, plerumque intra tres horas est mortuus, vel si dicat suffocor, non possum respirare, & anhelat, convelliturque, tunc in pessimas abit Variolas.

Nisi salivatio. &c. Quando tota cutis est æque dura ac cornu; tum nulla fit perspiratio, & sanguis plenus est materia gangrænosa, tunc restituitur in viscera, sic in fauces vel pulmones abit, ubi lethales inflammationes producit, sed si salivatione discutiatur, vel ad extrema corporis loca non ita periculosa moratur, tum sæpe salutaris est.

Si in locis &c. Verum hoc raro accidit, sed aliter lethale signum.

§. 1381. *Indicatio hoc in statu, &c.* Si cognoscatur dictus morbus, tota cura erit, ne fiat

progressus inflammationis, ne sequatur suppuratio, scilicet si medicus advocetur in initio inflammationis, aliter frustra aget, si incipiat suppurari, medicamenta antea dicta sunt, sed si neglectum hoc fuerit, ut plerumque semper fit, & suppuretur, tum modo tentandum, ut ad inferiora trahatur suppuratio; hæc est methodus *Sydenhami*, si scilicet nimis cito & violenter agat inflammatio, studet lenire, ne nimia oriatur suppuratio, id ad inferiora deducere; tunc omnes medici putabant sudorifera esse danda.

1. Dictum est ante.
2. Dictum etiam est superius.
3. Detur medicamentum resistens degeneracioni nimix copix sanguinis in pus, ut aquosa, nitrosa, cruda, leviter acida, imprimis vero Antimonium Diaphoreticum & Sal Polychrestum.
4. Hoc nunquam omisi, nam hoc esset certissimum, quo plures pustulæ caput perant, eo citius morietur æger, quia metuitur tale quid cerebri meninges afficere, contra unius hic intentio medici est ducere ad pedes, balneis laxantur pedes; fons non fit violentus ex Allio, Cæpis, epispasticis, quæ laudat *Sydenhamus*, sed optimum est fomentum acre sub poplite & plantis pedum applicatum, ut ibi perpetuo fiat attractio. Epispastica hic non adhibentur, ut sanguis attenuetur, nec moveatur plus, sed nil boni hic faciunt, nisi quod de loco in locum derivent pustulas, hinc jubeo, ut sedeant ægri in balnea, applicentur fomenta &c. & sic ad extrema seu ad pedes pessima materia derivatur, capite interim libero manente.
5. Deprehendi, quo magis calidum corpus inferius eo plus deferri pustulas, hinc pedibus
lapis

lapis calidus apponatur, poplites sint calidi, femora tecta, abdomen tectissimum, thorax levius tectum, caput non tectum, hæc in initio fiant. Hic multi dixerunt me ab initio suadere, ut jaceant supra pavementum marmoreum, sed errant, contrarium semper docui necessarium hic puto aërem debere renovari, ut fenestræ aperiantur, & tum cortinæ claudi possunt; fenestris vero clausis cortinæ aperiantur, hæc ex *Sydenhamo* habeo, qui hæc pulcherrime annotavit & ita cavetur, ne suppuratio fiat nimis magna seu in gangrænam tendat.

6. *Ægri vesperi maxime laborant*, id fit à pure irritatis nervis, tum si sanguis profluens dilutus sit, ut dictum est, granum unum *Opii* juvat, hoc didici à *Sydenhamo*, qui illud notavit, sed hac ratione tantum est administrandum, non aliter.

§. 1382. Sequitur tertius morbi status suppuratorius, qui durat eo usque, donec pus integre factum sit, nec pustulæ amplius increcant.

In eo pustulæ rumpuntur. Pustulæ si albescere incipiant, plerumque quarto die rumpuntur, aut pus exhalare incipit.

Tum vero tota pinguedo, &c. omnia vascula pure plena pustularum sunt, locus fit aridus, medius inflammatur, vidi, qui à pedibus ad verticem habebant ulcerandas pustulas.

Hoc impedimento. Hoc est pessimum periculum imminens à pure facto, vidi à capite ad calcem habentes ulcera, cutis non perspirat, sunt ibi venæ lymphaticæ absorbentes, pus subtile factum est, quod hic resorbetur ad cor, pulmonem, cerebrum, si ad cerebellum, clausis.

rissimum est fore delirium, si pus immineat sine bona causa; & incipiant delirare, vix tribus horis amplius vivunt, si ad pulmonem fit Dyspnœa, anxietas, Peripneumonia, & brevissime sæpe moriuntur, si superet pulmonem & deponatur ad hypochondria, aggregatur ad hepar, ægri moriuntur anxii, si feratur per vasa biliosa, oritur Diarrhœa Colliquativa, unde cito moriuntur.

Febris hæc dicitur purulenta à cacochymia resorbta in sanguinem, non vero febris suppuratoria, nam hæc ad finem inflammationis oritur, & ab hoc pure æger sæpe suffocatur.

Hinc pro vario, &c. Hoc visum est in multis ægris, postquam abcesserunt Variolæ, quædam partes suppuratæ sunt, nares, hepar, oculi, &c. hinc tot diversæ Phthises.

§. 1383. Pus ad hæc loca depositum, si diu maneat, fit quotidie acrius & tenuius, externe crusta tegitur, inferne calore corporis coquitur, tenera subjecta erodit sæpe usque ad ossa, sed pletumque in pinguedine & cute subjecta tantum erodit, ut cicatrices oriantur, si pus acre, inflammatio magna, cutis arida sit, hæc tum accidunt; si vero pus mite, cutis humidior & cito rumpatur, tum raro id fit.

§. 1384. Quid tum faciendum? fere desperandum est, nam si hos ægros curare velis, tum semper adesse debes, quod negotia multoties non permittunt, nam sæpe fit, quod tecum loquantur, & ilico postea moriantur, ut mihi ipsi sæpe accidit. Multi, quibus in hoc statu adfui, quos in corpore vacillare & pulsus deficere, Dyspnœam pati vidi, illi ilico fuerunt mortui eodem modo ac si æger sanus

ex

ex quacunq̄ue causa in animi deliquium incidit, tum sanguis retropellitur in vasa majora, & arteriæ minores instar venarum adigunt sanguinem ad cor, & sic uno momento hi pallefcere incipiunt, sic & hic fit, nisi quod illud animi deliquium in mortem terminetur; hinc ut hoc præcaveamus hæterogeneum illud ab interioribus ad exteriora trahendum, ibique viæ sunt aperiendæ & lubricandæ. Hinc ponebam pannos lacte recenti & pauxillo sale admisto immersos circa cervicem, jugulum, spinam dorfi, inguina, poplites & pedes, cæterasque externas corporis partes, & hæc calida fomenta perpetuo repetantur sed si in balneum vaporis ferre possint, tum hoc melius adhuc judicarem, sed ordinario sunt nimis debiles, *Sydenhamus* hic fortiora suadet, nempe Vinum Canariense, quod nimis est forte, ergo minime approbo, sed tamen minima copia dari licet; hac ratione partes externæ bene perspirabiles redduntur, si vero nimis debilitentur, tum pus introcedit, victus sit ex jure carniū &c. addo sal, ut putredinem avertet, & parum acidi in similem usum, nullum nobilius remedium ad extropellendum est quam Vinum Canariense modice bibitum ter quaterve de die ad unicam unciam. Juxta *Sydenhamum* contra enormes impetus datur Opii aliquantulum; si hæc non profint, nescio quid curare possit, scio quod *Sydenhamus* ad venæ sectionem recurrat, sed in corpore suppurato est fatis periculi.

§. 1385. *Si morbus vehementissimus &c.* Si pustulæ limpidæ, lethale est signum, tum totum corpus in cute exteriori est gangrænosum, externi halitus acerrimi, quomodo corpus interne afficitur.

Pustulis. Putant vulgo ægri Variolas tantum hæere in cute, sed hærent intra nares, os, œsophagum & reliqua loca æque bene quam externe, sed ibi citius maturescunt, hinc faciendum, ut ubi his locis avertantur, nam si ad externum caput hæreant, tum etiam erunt ad meninges, hinc optimum est, ut sint ad pedes; in his locis supra dictis ipse vidi, sed ex recenti observatione Anatomica constat etiam in mesenterio fuisse reperi-
tas. In hac curatione nemo Medicorum, si candidè profiteatur, sanationem certo promittere posset, quia nondum certa methodus in his detecta, nam si hoc esset, tum certam promittere possemus. Quibus summo delirio, Dyspnœa, vel anxietates vel sanguinis mictus vel sputum non curantur; inde patet methodum curandi non esse bonam, licet medici sibi gloriantur, nullos sibi mori variolosos, quod per naturam fit. Methodus vulgata est hæc, ut ægris præscribant potum calidum, & jubeant in lecto bene recto decumbere, & tum dent decocta stercoracea ovilli & simul pulveres absorbentes, nempe pulverem Comitissæ Kent, vel alia milena calefacientia, sed hæc faciunt, ut in pejus morbus ruat, & nemo nisi sponte hac methodo emergit.

Morbi Epidemici.

§. 1386. Ponamus v. g. Quartanam, hæc empe dicitur Quartana, si modo typum servet, sed quandoque sine ullis symptomatibus est

est & sine Cortice Chinæ curatur, quandoque iterum alio anno eadem observatur Quartana, sed dato Cortice ægri se male habent. Sic jam & ante biennium res se habuit cum febris grassantibus; hinc nil dedi nisi resolventia, & inde sanabantur, ut in Nosocomio vidistis, sic & Variolis diverso tempore grassantibus diversa est cura; hinc ex primo & secundo ægro discere debemus; an aliquid præter generalem methodum requiratur, & tum semper bene advertendum, an tua methodus valeat. Sic Sydenham dicit se tot millenos homines à Variolis laborare vidisse, sed tamen ultimas pessimas Variolas non potuisse curare, antequam invenerit spiritum Vitrioli.

§. 1387. Patet.

§. 1388. Illud, quod morbus Epidemicus à Sporadico distinguit, tantummodo in aëre hæret, non vero fit à calore, nec à frigore nec humiditate, nec siccitate, sed inde fiunt morbi Sporadici, ut gravedo, Rheuma &c. *Morbi Epidemici sunt, qui certo tempore omnes incolas ejusdem urbis, si ejusdem sunt temperiei, æqualiter afficiunt.* Temperiem eandem esse debere videmus in Peste; ubi omnes senes, homines torpidi; in Peripneumonia vero omnes juvenes servantur, & sic non scio ullum Epidemicum morbum, ubi omnes servantur & omnes inficiuntur.

§. 1389. Contagiosum voco, quod ex uno homine alteri communicatur, sicque potest esse morbus Epidemicus, ubi tamen non sit contagium, uti anno millesimo septingentesimo decimo & nono, hinc ab aliqua re in aëre hærente hoc fieri debet, nam homines una cubant, se attingunt &c. hinc ab aëre depende-

re debet, quem communem habent, sed tamen ex aëre calidissimo non sequitur, ut putant multi pestem futuram; nam sæpe pestis oritur in regionibus frigidissimis in summo frigore, sicut putem hoc ex aëris constitutione prædici non posse, nam semel omni die notavi Thermometro & Barometro aëris calorem & gravitatem, hocque diu continuato, tamen inde nullas regulas invenire potui; hoc quoque *Sydenham* fatetur.

§. 1390. Si centum ægri sint affecti, videbitis unum accepisse ab altero, sed unde primus accepit? qui non habuit commercium cum alio, non afficietur, quid: hic fit ignoro non vidi puerum affectum, quin conversatus sit cum puero affecto, sed si unus habuerit, plures statim accipiunt; optime liberi sunt, qui in villa ampla campestri aëre puro vivunt.

§. 1391. Ergo morbus Epidemicus est, qui oritur ex qualitate quadam aëris imaginabili nec dum explicabili, quia uni homini applicatus accipit vim aliis applicandi.

§. 1392. Decursus & exitus morborum multum lucis dederunt.

§. 1393. Multum utilitatis anni distinctio in medicina affert, nam hic duplicem periodum observamus, nempe primo à Februario ad Augustum, hoc dicitur tempus Vernale, secundo ab Augusto ad Januarium, dicitur tempus Autumnale, hoc solus *Hippocrates* & post eum *Sydenham* observavit; si mense Januario deteguntur febres tertianæ, tum ordinario circa Augustum fiunt morbi pessimi, ut anno 1719. observatum est; hoc arcanum *Hippocrati* fuit, ille sic agit, talis erat tempestas, talis ventus, talis

talis aër, victus in regione tali, invadebat morbus cum his phœnomenis, hinc si illum sexum maxime infestaret, erat primo die urina talis, talis respiratio, vomitus &c. æger tum assumpserat hoc illudve medicamentum & inde sic se habuit, & sic omnia historice recenset, quid vero agendum sit lectoris iudicio relinquo.

1. Inquiritur an ad speciem inflammationis, suppurationis gangrænæ subito factæ pertineant, si ignoretur morbus, & modo sciatur, quid sit inflammatio, & ex generali illius caractere cognoscatur.

2. Omni anno tantum semel fit unius generis Epidemicus morbus; Vernus definit Augusto, Autumnalis Januario, si novus morbus oriatur, habebit maxime similem genium morbo v. g. Verno, qui vagatus est.

3. Ignoro totum morbum, sed v. g. video, quod ægri antequam moriuntur, delirent, video non mori, nisi cerebrum corrumpatur, & cito inde mori, tum cognosco esse gangrænosam cerebri inflammationem.

4. Omnis æger ab ingestis & egestis adjumentis & nocentibus maxime observat, hinc à javantibus & nocentibus sponte contingentibus maxima est lux medico.

5. Si v. g. habeam sex ægros in initio Epidemix, tum jubeo, ut se abstineant & servent moderatum calorem & quietem; præscribo medicamenta omni acri opposita v. g. decoctum Hordei cum aliquo syrupo, & tum video, quid natura sponte moliat, an motus augeatur in humoribus, an vero minuat, & quid inde boni seu mali? si motus augeatur, & æger inde se male habeat, tum

venæ sectio est instituenda, si minuatur, & male se habeat æger, tum cardiaca præscribo, & sic in morbi affectis facile curam intelligo, si vero medicus decem ægros habeat, & omnes turbet seu per purgationem seu per vomitorium seu purgationem, tum ex mille ægris nondum morbum addiscet, si vero videat, quod æger vomat, & ex effectu videt vomitus causam non esse inflammationem, tum dari potest vomitorium, si vero in initio detur, tum medicus incertam ingreditur viam, & nocere & juvare poterit.

§. 1394. Ex his sex regulis semper aliquid cognitionis morbi epidemici accipit medicus, ut optime docet & exemplum subministrat *Sydenhamus* imprimis in Variolis, in quibus è bullulis limpidis ruptis, aqua effluens limpida subsanguinea sub iis oriri gangræna scitur à materia acri corrosivæ, quæ gangrænam facit, post demigrationem Variolarum moriuntur ægri; in his diluentia acida optima erant, & testatur tandem *Sydenhamus* optimum fuisse spiritum Vitrioli in potu, unde fere omnes ægri fuerunt sanati; sic observatione incognitissimi morbi sunt cogniti.

Calculus.

§. 1395. Vox calculi apud auctores Latinos diversas habet significationes; aliquando ponitur pro latruncula *Marialis*

Hic

Hic mihi bis seno numeratur tessera puncto:

Calculus hic gemino discolor hoste perit.

Pro suffragio sumitur *Ovidius*

*Et omnis calculus immitem dimittitur ater in
urnam.*

Pro rationibus, quia veteres lapillis subducere solebant rationes; hoc sensu venit apud *Ciceronem* ad *calculos amicitiam* vocare. Videtur diminutivum esse à *calx*, quatenus lapidis notione venit apud *Plantum*.

*Quin prius disperibit saxo, quam unam calcem
civerit.*

Verum posthabitis & aliis hujus vocis similibus significationibus uti & derivationibus, quia nihil ad nostrum scopum faciunt, apud Medicos per calculum intelligitur materia dura friabilis, in aqua non solubilis, in corpore animali naturaliter concreta, hinc calculus est corporis solidi ac lapidei generatio præternaturalis, in quibuscumque machinæ partibus producta, sed tamen renibus, ureteribus, vesicæ ac cæteris vasis, tam urinæ secretioni & distributioni, quam excretioni inservientibus magis familiaris, particulis viscidis, glutinosis ac falsis, terrestribus intermixtis constans; Græce *lithos* ut & *lithiasis* nuncupatur. In omnibus fere corporis nostri partibus lithogenesiam procedere, omnes pene omnium artium medici solertissimi memoriæ reliquerunt nostræ. Sic uterum, intestina,

guttur, pulmones, lienem, ventriculum, asperam arteriam, cor, glandulam pinealem, cerebrum calculis oblitum ex observationibus constat. Hinc ubique locorum in corpore a capite usque ad calcem calculi sunt inventi, nam si homo per globum plumbeum sclopeti tangatur, & ille globus in corpore hæreat, tum semper calculosa materia illi circumaccrescit, calculus vero est quod in corpore humano genitum, calore & frigore friabile est, in aqua raro dissolubile, concrefcens intra vasa. Si homo sanus sit, & mane lotium reddat, si tunc hæc urina microscopio inspiciatur, tum nil in ea apparet, sed si paulo post steterit, tum nigrum punctum apparet, quod si microscopio inspiciatur, est arenula, quæ ut plurimum rubra est, & in aqua non dissolvitur: in calore & frigore friabilis calculus est seu à basi heterogenea seu sine basi ex materia terrestri urinæ; sic *clarissimus Nuckius* sumpsit globos duos unum ligneum alterum eburneum, & hos per vulnus in vesicam canis deposuit, canisque vulnus consolidavit, dein post aliquod tempus canem secavit & invenit duos calculos, in quorum medio & nuclei hærebant, & crustam modo contraxerant, hinc videmus, quod omne heterogeneum corpus necessario semper augetur & majus fiat, & quod materia calculosa semper adfit.

§. 1369. Patet sanguinem humanum æque ac omnes animalium partes, primum tantum putrefactionis gradum acquisite, constare spiritu, sale, oleo, & terra, in eademque obtineri sanguine recenti sanissimi hominis analysi eorum subjecta, licet in principio prodierit insipida, inodora, pellucida, terrestrem semper

per materiam adhuc deponens, aqua. Imo urinam juxta institutiones Boyleanas per Chemiam resolutam similia exhibere & quod magis est, quando Clarissimus Boyleus calculum ipsum destillaverat, omnia eadem, quæ ex urina, licet proportionem inversam, extraxerat; quis præterea quotidie non observat variae consistentiæ, varique caloris hypostasies ad fundum urinalium ex urina subsidere? Imo ipsis matularum lateribus materiam crassam, lapidosam, terrestrem nostræ definitionis accrescere? Non quidem hic dixerim ac si talia, qua talia, in sanguine animalis vivi præexistissent, quod sanguis iis constet particulis, quæ mutatae per Chemiam, talia exhibeant, & non alia. Situs & exitus arteriarum emulgentium ex aorta in renes valde ad angulum rectum continuant, & exque statim in innumeros ramos arcuato & serpentino ductu dividuntur, hinc clarissime patet sanguinem has ingredientem debere esse admodum diversum à natura illius, qui rectam lineam in aorta profectitur, id est magis aquosis, levioribus, terrestribus & à sphaerica figura magis recedentibus constare particulis & quod doceant hydraulici, quo particulae cujusdam liquidi, in canali quocumque motu, sint solidiores & sphaericae; eo suum motum ad lineam rectam magis continent, quo leviores vero, & magis ineptæ seu angulosæ ad latera injiciantur. Si his addideris ipsam structuram rerum interiorum, quatenus considerationibus Anatomicis retrogrado modo, id est à pelvi incipiendo profectui eam poteris, semper deprehendes illos, quoad urinam à sanguine secretam deferunt ad pelves, constare ex folliculis, papillis

lis & tubulis secretoriis haud absq̄no argumēto, quemque Renem integrum ex talibus folliculis &c. quorum maximus est ipsa pelvis, esse compositum dixeris; sic ut urina, antequam per tubulos ex folliculo in folliculum, ad pelvim & inde per ureteres in vesicam protrudatur; remoram semper aliquam pati debeat. Si sanguinis grumus hæreat in renibus, tum tenuissimum secedit & terrestre manet; circa quod undique accrescit, arena eodem modo, ut circa filamenta saccharum tufum accrescit, unde fit saccharum candum vulgo *Candy-suiker* Belgice,

§. 1397. Talis grumus à nova materia semper accedente major factus vi vitæ adhuc superstitæ, protrusus ulterius, distendit vas continens adeo, ut tandem rumpatur, sed tunc non in venam annexam, sed in vas tertium, quod secretorium est, prolabi potest, & sic ex alio secretorio in aliud, tandem pervenit ad pelvim; ubi semper magis ac magis accrescit, donec qua data occasione protrudatur per eam ad vesicam, iterum ipsum retinentem, vel pone eadem hac inflammatione in aliquo folliculo sive majori vel minori ipsam urinam jam secretam à sanguine, stagnare, uti facile fieri potest, si à vasis obstructis & per consequens tumentibus tantum comprimatur unus, tunc statim vicinus se in illum exonerare non potest nec retrogradi contentum, ergo necessario stagnat. Quid mirum hic nunc eadem valere posse, quæ in præcedenti methodo, hac enim stagnatione fit fecesus crassioris à liquidiori cum liquidissimum transfudat, & crassum remanet, hoc autem constat iisdem principiis ac præcedens, ergo quo-

quoque continuo accrescit, & tandem protruditur in pelvem, ex hac in ureterem, ex hoc in vesicam, si ægri emingantur, tum non sunt Nephritici dicendi, sed proprie Latino vocabulo dare non possumus, sed Barbare graveolosi fabulosi, hi que habent diathesim ad calculum, & in horum urina calculus invenitur, & hoc Belgice dicitur *graveelagtig*, si vero calculus in urina demittatur; in aëre concrefcit, inde sequitur hanc habere calculos, ergo hoc naturaliter fit.

Specie grumi. Si arteriæ vicinæ à calculo contritæ sanguinem stillent, qui grumescens excernitur.

Puris. Si in parietibus contusis fiat suppurationio.

Caruncula. Si hæ partes suppurentur, & vi fluxus avellantur, ut se non teneant, sed rumpuntur, exeant, quod pessimum est signum.

Mictus sanguineus semper fit à calculo nimis acuto, nam raro hoc fit à motu seu vasorum laxitate.

§. 1398. Raro dolor Nephriticus oritur, si calculus in renibus adhuc hæreat, si vero in ureteribus, tum exquisitus oritur dolor & inflammatio. Quia pelvis est amplissima, ideo sæpe calculus cadit in pelvim. Nulla causa tam valens est, quæ eo calculum expellere potest, frustra dantur illa Diuretica calculum pellentia, si partes sint corrosæ, nullum medicamentum partes aperiet.

In Ureterem. Urina ad impetum & vim respirationis ad flexus sistitur, ad vesicam plerumque est valvula, ubi sæpe iterum hæret, tan-

tandem in vesica hæret ad urethram, ibi quam patitur resistantiam, vel enim fistitur in rene vel in pelvi ad initium ureterum vel ad urethram. Manet sæpe quietus in vesica, ibique à materia transfluente accrescens augetur, & misera mala producit. Quamdiu hæret in renibus vocatur Nephritis calculosa (Belgice *graveel*) ubi pergit per ureterem ad vesicam, si ibi hæreat, vocatur Calculus, non amplius Nephritis.

§. 1399. Nam si calculus hæreat in vesica, tum vesica semper premit in calculum sphinctere laxato, ut tum necessario fit, & tum calculus si non nimis magnus sit, expellitur, nam continuo hi ægri conatum habent ad mingendum, quod instituto naturæ accidit, hinc hujus ductum sequi debent, & dolorem inde oriturum non extimescere, nam plerumque hac ratione liberantur.

§. 1400. Hic enim non diu morari debent calculi, quin augmentum capiant, nam in vesica omnium optime materia ad generandum calculum disposita est, & præsentem quodam solido corpore adhuc magis disponitur: præterea ipsius vesicæ cavum instar lagenulæ inversæ urinam continens, concedendo omnibus particulis huic negotio aptis ab omni puncto liberum accessum, accretionem non parum faciliat, hinc quamdiu in vesica manet, quia semper nova urina affluit ab accedente materia perpetuo nova crustula obducitur; calculum autem hacce lege augescere docent calculi dissecti instar bulbi cæpæ ex innumerabilibus orbiculis sibi invicem apposis, constantes & semper quasi nucleum, qui basis calculi fuit, in medio habentes. Calculi

in

in vesica protrusi vel ejiciuntur vel, si non, accrescunt & tandem crystallisationis specie majores ac majores fiunt, quia ibidem liberius sese extendere possunt, vasis nullis per compressionem illis resistentibus, unde sæpius magnitudinem acquirunt monstruosam (quod contrarium est in renibus, ibi parvi sunt calculi, vel ex materiæ discrimine inde fabricandi, vel ex constitutione vasorum substantiam comprimentium & molem impediendum) per crystallisationem id fieri, quis forsitan miratus erit, quam attamen *Clarissimus Nuckius* per experimentum edoctus clare demonstrat, canis vivi abdomen aperiendo, cujus in vesica per vulnus inflictum instrumentum ligneum immisit, postmodum denuo facta, quod per aliquot septimanas plurimis calculis obsessum & crystallis erat indutum. Hic non omittenda mihi videtur fibrarum tam transversalium quam longitudinalium contractio sufficiens negata ob defectum vel excessum excusatum spirituum per nervos ad musculares partes accidentium, easque non satis irritantium & ad ulteriorem propulsionem stimulantium; adde quod tota vesica sæpius incrustata & lapidificata fit, ut sese contrahere nec dilatare possit.

§ 1401. Verum licet majoris commoditatis gratia principium calculi vesicæ ex renibus deduxerim, tamen non pauci Doctissimorum Virorum putant quod non opus esse istud semper inde quaerere, sed posse sine ulla prægressa renum labe efformari etiam primum calculi rudimentum, quod calculum generat, contra sententiam *Fernelii*,

nelii, qui statuit: omnes suum ortum renibus debere. Quamquam sententia *Fernelii* mihi satis arridet, optimo viro tamen eo usque non assentiri possum, quasi contrarium nunquam contingere posset; notum enim est vesicam inflammationi, suppurationi, ulceri, scirrho &c. obnoxiam esse, in quibus casibus, si ipsi aliquid insolubile concretum pus &c. largitur, in vesica restans nucleum futuri calculi constituere potest; cæterum si non quædam causa externa aliquid præternaturale in vesicam adegerit v. g. globulum sclopeti plumbeum; uti infelices casus in militibus probarunt, scilicet calculum talem globulum pro nucleo habuisse, & in muliere quadam improvida, quæ eburneum instrumentum in meatu urinario absconderat, quod ex vesica calculosa crusta & valde aspera obductum, deinde extractum est. Calculi albi minus friabiles sunt; cinerei minus facile exeunt, cærulei plus metuuntur, & durius concresecunt nec friabiles sunt.

§. 1402. Signa calculi vesicæ sunt. 1. Ad perinæum pubemque vaga titillatio. Ea de ratione quia calculus quocunque corporis motu situm suum mutet necesse est, hinc asperitate & inæqualitate sua vesicæ membranam vellicat & pungit, quæ vellicatio ipsi urethræ, glandi penis & præputio communicari potest, utpote quæ habent membranam cum ipsius vesicæ interiori communem, hinc adest pruritus & tensio virgæ, unde pueri pudenda sæpe fricant. 2. Frequens mejendi laceffit cupiditas ab urethræ titillatione, unde membrum virile in adultis ac pueris sæpe erigitur. 3. Quoddam grave infimo ven-

tri

tri ac intestino recto inter ossa pubis incumbere sentiunt pondus : Quoniam hic loci fita est vesica lapidem continens ; quod pondus pro vario corporis fitu de latere in latus devolutum in dolorem vehementissimum degenerat, præcipue quando inscius lapidi alliditur pes. 4. Mingendi difficultas sæpe oritur. Potest fieri, ut antè vesicæ orificium occludatur calculo, unde urinæ retentio simul tenesnum causans, vel hac acris facta, ardoreque atrocissimo proveniente, quasi ferrum candens ipsis duceretur per urethram, conqueruntur, quæ etiam sæpissime per urinæ acredinem excoriatur ; eo modo aliquando supprimitur penitus vel paulatim, vel uti urinæ stillicidio laborantibus, effluit. Nonnunquam aut sanguinis, aut cruenti, aut purulenti quid cum ea excernitur. Hoc fit, quando motu corporis movetur calculus asperitate sua lædens intus vesicam. Aliquando urinæ sunt albæ lacticinæ. Inde quia calculus stimulat glandulas, ut mucum proferant cum urina excernendum, falso pro causa calculi materiali habitum. Certissimum omnium habetur signum, dum Chirurgus cathetere per urethram immisso, digitoque inuncto oleo in intestinum rectum introducto, explorationem facit, quod posterius in pueris maxime locum habet, in provectæ ætatis viris vero minus; in fæminis autem, per uteri vaginam, urethram, in vesicam cathetere immisso, ægra supina jacente.

§. 1403. Signa calculi renum sunt. 1. Dolor in lumbis pulsabilis circa renum regionem, vel in dextro sinistrove, vel ambobus lateribus, prout dexter vel sinister, vel ambo re-

ne-

nes sunt affecti, qui manet pali ad instar fixus: quia illa materia dura, infueta distendit, gravat sauciatque, imprimis si sit aspera & acuta; partes continentes dilacerat & diutissime hæret. In vadit aliquando ex improvise ut ægro, stet, fe deat, aut decumbat, impossibile sit pati, & quasi ferrum candens in eo loco urat, nec mirum, facit enim inflammationem. Aliquando in lateribus: cum scilicet calculus ad vieteres descendit. 2. Dorso ægra difficilis ac dolorosa incurvatio. Nam siue extendatur dorsum circa lumbos debet fieri motus & pressio; hic vero partes sunt inflammatae, utpote renes extra limites (ut ita loquar) extensi nullo foras tumore conspicuo, ob musculos Psoas non facile cedentes. 3. Cruris è directo reni affecto opposito stupor. Quia renes lumborum musculus cruri flectendo dicatis, Psoas dicatis, incumbunt, qui dum à tumefactis renibus vel scabritie calculi inflammatis, comprimuntur cruri non sufficiunt adducendo, ita ut vix ullus corpori patientis detur situs, quin doleat, præcipue quando sternutando concussio totius corporis fiat. 4. Adest sæpe nausea, quod est ventriculi subversio, eaque tanta in quibusdam, ut, quidquid ingesserunt cibi & potus, vomitu statim rejiciant, & hoc maxime sæpe cum levamine, quoniam fibræ ventriculi per consensum inflammati, & tunc ab ingestis plus extensi, sese restituunt, hinc putant sese melius habere ægri, ubi tamen illius tantum est remissio doloris; qui ab extenso ventriculo præfenti addebatur. Imo etiam si vacuus plane sit ventriculus, nihilominus sæpe ad nauseam & ad vomitum irritatur, ob connexionem renum cum

cum illo, mediante peritonæo, a quo membranam utrumque viscus participat, & binorum nervorum sextæ conjugationis, à ventriculo proveniendorum & internæ renum substantiæ implantatorum &c. 5. Testiculus lateris renis affecti versus superiora retrahitur. Cum calculus renes ejusque membranam distendens, facile efficere potest ut & vicinæ partes, quæ ad testes tendunt, iisque inferuntur, spasmodice retrahantur. 6. Urina est varia, modo alba, modo rubra & cruenta; jam tenuis est instar aquæ puræ & limpidæ: jam crassa atque turbida; in quibusdam est arenosa aut lapillos in se continet: in quibusdam hisce caret, & grumulos interdum sanguinis secum fert; nunc copiosa est, nunc pauca, aliquando prorsus nulla. Urina alba & tenuis est in principio. Cum enim renes sunt obstructi, non nisi quod tenue est, atque aquosum transire potest, crassioribus remanentibus. Postea turbida fit; præcipue quando resolutio obstructionis, vel suppuratio facta fuerit in rene, ut pure referto urina prodeat. Rubra aliquando & cruenta, cum calculus asper vel acutus loco suo motus, interiorem renum substantiam sauciat, & vasa rumpit, ut sanguinem exsudent, qui postea cum urina mixtus ad vesicam amandatur, aliquando penitus supprimitur. Cum calculus, ex pelvi per ureteres in vesicam amandatur, aliquando penitus supprimitur, in vesicam descendens aliquando in transitu urethræ sistit & sibi ipsi viam præcludit. Arenosa est, si calculus sit resolutus vel in toto vel in parte: quod accidit, si friabilis existat; vel quando terrestris illa materia transit; antequam compacta fuerit.

§. 1404.

§. 1404. Calculo laborantes non nisi guttatim mingunt, sed si jaceant supini vel in dorso, tum pleno rivo urinam emittunt. Pruritus certissimum Lithotomis est signum, hi enim ægri membrum perpetuo fricant. Tenesmus est conamen mingendi & urinam deponendi, quod idcirco non accidit, & est quasi calculus magnus in intestino recto hærens sentiretur, vel quasi stercus durum ibi hæreret, ægri enim putant se mingere & se deponere alvum, quod tamen non fit, hoc certissimum est signum. Manus in anum adigitur (clysmate primo injecto, ut fæces deponantur) hoc vocatur Belgicè *sondeeren*, digitus oleo intinctus ano immittitur, tum intestinum rectum ad vesicam premitur, hac ratione calculus deprehenditur. Cathetere etiam invenitur, quod per urethram vesicæ immittitur, tum sentitur, an impingat in corpus durum, sed fallere potest; si calculus in vesicæ membranis vel in sacco seu vesicæ recessu hæreat accretus, sed tum aqua in vesicam injecta & corporis motu plerumque detegitur.

§. 1405. Si calculus renalis non resolvi possit in mobilem urinam, tum ille est expellendus, nam si maneat, fit major; si illud sit impossibile, tum cura est dirigenda, ne lædat partem, nec crescat.

§. 1406. I. Imminutio structuræ cohærentis calculi vix fieri potest, hoc maxime inquisivi, in aliis corporibus hoc quidem fit, sed vix in calculis, ut notavi, si enim calculo nihil opponeretur & maneret sine augmento sponte destrueretur, nam actio sanguinis transeuntis & ictus arteriarum eam per-

perpetuo destruerent, optimum medicamentum est, ut æger bibat tota Æstate solum serum lactis; & assumat jus carniū & olera tenuissima, tum calculus non augetur, sed si omnia vulgata edant ægri, tum cito accrescit calculus; hinc nil salubrius est fero lactis recentis sine caseo, præsertim si vaccæ solo gramine & aqua fuerint pastæ. Mirum est, quod boves, si Hyeme fuerint in stabulis & tum mactentur, habeant hepar & vesiculam, fellis & ductus plenos calculis, sed in fine Augusti, postquam per Æstatem fuerunt in pascuis, si mactentur, non inveniuntur calculi, si non destruerentur, Calculi manerent, sed Æstate absunt.

§. 1407. 2. Antiphlogistica sunt optima, quæ diluendo & resolvendo diathesin sanguinis inflammatoriam tollere valent, v. g. radices Graminis, Petroselini, Bardanæ, Salsaparillæ, Scorzoneræ, Fæniculi, ligni Sassafras, herbæ Tuffilaginis, Buglossæ, Taraxaci, Malvæ, Flores Althææ, Papaveris Rhæados minoris, Avena, Hordeum, Nitrum purificatum, Oxymel &c. serum lactis etiam optimum diluens & simul antiphlogisticum est. Emollientium nomen imprimis merentur radices Althææ, Liliorum Alborum, herbæ Bismalvæ, Verbasci, Violarum; flores Meliloti, Liliorum Alborum, Sambuci femina Lini, Fænugræci &c. quæ partim inferre possunt usui interno & simul præparandis fomentis, cataplasmatibus, balneis externis & internis sive clysmatibus. Clysmata inter indicata emollientia primum locum tenent, ob duplicem indicationem tunc temporis satisfacere valentia; nimirum primo, ut alvus sit laxa, summo-

Pars, V.

P

pere

pere requiritur, & contrarium fere semper adest: durante enim circa lumborum regionem inflammatione, humidum in vicinis locis citius confumitur, hinc faeces alvinæ indurantur, transituro calculo impediendi sunt, nec sine nixu exonerari possunt. Emollitis intestinorum contentis maxima copia clysmatis vasculis intestinorum absorbetur, & ad renes fertur, sicque illis humectandis & emolliendis non minorem utilitatem afferunt; observationes enim docent, quod si v. g. decem unciae clysmatis injiciantur, vix quatuor per anum rejiciantur, sed reliquum cum urina reddatur. Si tantum pro balneo interno adhibeantur, decoctum ex quibusdam modo dictorum emollientium addito ejusdem notæ oleo v. g. oleo Lini, Liliorum Alborum, vel alterius emollientis cocti olei paratum sufficit; si autem alvus stimulo quodam sui officii simul admoneri debet, additur v. g. Sal Marinus, Nitrum, vel electuarium quoddam laxativum, v. g.

℞. Herb. Malvæ

— Bismalvæ

— Parietariæ

— Mercurialis

— Betonicæ ana M.

Flor. Meliloti.

Chamomel. ana M. s

Sem. Fæniculi

— Anisi ana ℥ij

Coq. in s. q. aquæ puræ ad Col. ℥vii

addantur Caffi. recent. extract. ℥j

Ol. Amygd. r. extract, ℥j

F. Clyster,

Ut

Ut autem debitæ partes adhuc magis laxentur, infideat patiens nudo corpore usque supra umbilicum balneo ex similibus emollientibus parato; ante balnei applicationem regiones lumborum inungi possunt linimento emolliente v. g. Unguento Althææ simplici vel composito, Populei, oleo Chamomeli, Liliorum Alborum, Axungia porci, medulla cervina, vel similibus composito; ut una cum balnei vaporibus in vascula cutis venosa absorbentia penetrare melius possit. Si vero propter ægri debilitatem vel impatientiam, balneum adhibere non possimus, tunc in eundem finem parti illinitæ imponatur cataplasma, vel quod fere idem, fomentum ex similibus constans: Fomenta humida sunt optima ut ex aqua simplici vel lacte dulci spongia vel vesica bubula vel sacculis applicatis v. g.

℞. Fol. Malvæ
 — Hederæ Terrestr. ana M. ij.
 Flor. Chæmæm. vulgar.
 — Verbasci ana p. iij
 sem. Linicerent. ʒij

Coq. in s. q. feri lactis dulcis.

& fiant inde duo sacculi; qui parum expressi calide lumbis ac partibus dolentibus applicantur. Patiens hacce methodo rite tractatus non solum omnium citissime symptomatibus liberatur, sed etiam calculus non raro locum ægro minus incommodum occupat. Opium est optimum, quod tollendo crispationes fibrarum ureteris muscularium hunc canalem laxat, & sic dolores non solum mitigat, sed

necessario simul calculum prudenter pellit scilicet auferendo obstaculum quo retinetur.

§. 1408. 3. Si mutando priorem locum incidat in pelvim & propter magnitudinem vel quia ureter nondum satis laxus redditus est, descendere nesciat, nova symptomata producit v. g. frequentes vomitiones scilicet propter irritatos nervos affinitatem cum ventriculi nervis jungentes inflammationem ureteris; in hoc casu omni ratione eadem indigentur scilicet antiphlogistica, diluentia, emollientia; ergo venæ sectio si aliæ circumstantiæ id permittunt, primò instituat; quoties vomit æger, toties ipsi detur aqua, in qua mel solutum est; vomitu desinente sumat aliquot cochlearia de sequenti mixtura.

℞. Aq. Menthæ

— Petroselini ana ℥ij

— Prophylact. ℥j

•Laudani puri gr. i.

Syr. Pap. albi ℥ij

M.

Laxatis ureteribus optime etiam facilitatur & propulsio inhærentiæ calculi simili prudentia promovetur; æger quotidie bibat decoctum Parietaræ, Malvæ vel similibus emollientibus cum oleo Amygdalarum dulcium recenter expresso, vel aquam simplicem cum dicto oleo; aqua enim innocentissimum medicamentum est, nihil facit quam leviter propellere & oleum optime laxat & delinit; post potum deambulando æger corpus moderate moveat. Porro jura carniū pinguiora cum radicibus Scorzoneræ, Petroselini, Dauci, &c. vel her-

herbis Lactucæ, Tragopogonis, Acetosæ &c. cocta & sale moderato condita largiter assumpta pro nutrimento & emolliente inservire possunt; urinam parum urgent & paucissimæ fœces alvinæ inde generantur. Laxatis & præparatis omni molimine viis, felici exitu nihilominus non subsequente, minore tunc periculo adhiberi possunt medicamenta diuresin plus moventia v. g. emulsio ex feminibus Violarum purpurearum, Papaveris albi, Milii Solis, Petroselini, secundum artem aqua Petrosilini elicita, & cui syrupus quinque radicum aperientium, oleum Juniperi &c. admista sunt; æger etiam eundo cubitum dosin hujus emulsionis cum satis magna copia Opii purissimi capere potest, unde sæpe bonum successum vidi, nam sopitis Opii corrugationibus fibrarum spasmodicis, diuretica movendo urinam, calculum faciliore negotio simul dimovere valent.

§. 1409. Vidi medicamenta resolventia fere omnes calculos dissolventia, non vero humanos sale eorum & oleo expulso, hinc Lithontripticum esse debet, quod calculo inhaerens specificum sal volatile impingens educit; hinc calculus non est conterendus, sed educendus, id est, sal compingens educendus quasi magnetica vi, sed id non possumus, non est de natura oculorum Cancrorum, qui aceto solvuntur, nec Marmoris per aquam fortem, in hac vero vix & sensim solvitur calculus humanus; multa talia sunt commendata, sic *Helmontius* urinam Tauri junioris, simulac ex matre exit excisam collectam laudat, idem Hirco adhuc pulchrius succedit, ut illi agunt, sic alii alia jactant, sed non profuerunt, medicus Ita-

Ius mihi amicissimus dicebat se habere medica-
 mentum calculum frangens, obtuli ei ægrum
 calculo liberatum iterum laborantem, datum
 est ejus medicamentum, sed nil juvit, ideo-
 que nondum repertum est remedium calculum
 destruens, ut credo, sicut à certo vitæ gene-
 re fit calculus, ita à contrario resolvitur, sed
 id non observamus, quia pluribus occupamur,
 deberet esse, ut in Ægypto, ubi quibusvis
 morbis singulares sunt medici, illi possent per
 totum vitæ tempus observare, quæ faciunt cal-
 culum. *Paracelsus & Helmontius* dicunt se per
 ludum humanum Alcahest calculum tollere pos-
 se, sed puto hoc minime verum esse & sic de
 cæteris; certus tamen sum, si æger bibat se-
 rum lactis, & per aliquod tempus edat juscula
 tenuia, inde accipere Diarrhæam, & si in hac
 diæta permaneat, cum illa continua Diarrhæa cal-
 culo non laborare.

§. 1410. At iter quod facere debet valde pe-
 riculosum est, non solum quia ureter in
 diversis locis diversas angustias habet, sed
 etiam quia iis superatis, necessario per vesicam
 ipsi transeundem est; hinc æger sæpe incidit
 in Scyllam, dum vult vitare Charybdim: ergo
 probe observandum si calculus ope remediorum
 & naturæ se movebit, an iter feliciter suc-
 cessit: quod se moverit, æger ex dolore scin-
 denti & versus inferiora descendenti ali-
 quando satis clare animadvertit, & ex absen-
 tia priorum symptomatum; bonus successus
 cognoscitur ex dolore urethræ inter mingen-
 dum, præsentia calculi in urina reddita & si
 non nova symptomata sequuntur. Illum no-
 vam

vam stationem in vesica occupasse non satis facile scitu est ; nam licet omnia symptomata disparuerint sine apparentia ejecti calculi , tamen inde non concludere possumus calculum in vesica habitare ; parvus enim lapillus causa esse potuit , imprimis in ægris , qui nunquam antea simili malo obnoxii fuerunt ; hinc propter exilitatem ægro non sentiente , ex vesica excretus esse potest ; nec ejectus calculus vesicam liberam pronunciare valet , nam plures simul descendere pluries accidit , ergo calculus vesicæ novum hospitium nova symptomata producendo ipse manifestare debet ; at ratione hætionis , molis atque superficiæ & figuræ , sensibilia & frequentiora mala excitare potest . Si primo momento , quo in vesicam devenit , irretitur lacunosa structura membranæ intimæ , satis longe fere incognitus ibi hospitare potest , donec rupto retinaculo , plenam libertatem nactus , in cavo vesicæ mobilis sequentem tragædiam ludere incipit ; nimirum vesicam perpetuo stimulando & sic membranam glandulosam suo lenimine oleoso orbando , hinc urinæ acrimoniam sensibiliorem reddendo , magnos dolores excitat & insuperabile mejendi desiderium omni momento misero homini incurrit ; quoties æger vesicam exonerare conatur , toties versus intestinum rectum calculus una cum vesica pressus , Tenesmum affert ; aliquando collum vesicæ obturando urinam intercipit & sic Dysuriam cum magno dolore vel ipsam Ischuriam parit , immaturam titillationem circa perinæum ; pubem &c. instituendo spiritus mediantibus nervis in musculos penis erectores allectat , qui in causam stimuli non inquiren-

tes, tumefactis musculis venam comprimunt, sanguinem per arterias allatum redire impediunt, & sic invitam penis erectionem efficiunt.

§. 1411. Si calculus transierit in vesicam, quod æger ex remissione doloris animadvertit, quam ocyus est educendus, si possibile sit, sed tum quo melius solvatur, si adhæreat, primo ambulet, si vires ferant, equo vel curru vehatur, præterea liberaliter indulgere potui, quam maxime potest.

§. 1412. Expulsio facilitatur ope remediorum, quæ calculi exitum faciunt, laxando & emolliendo vesicam & urethram, de remediis, quibus hæc efficere possumus jam satis egimus scilicet balneis sive fomentis & linimentis in hoc casu, in partes emolliendas quantum possibile dirigendis: clysmata, balneo interno, & alvo laxæ servandæ inservientia, sunt continuanda; oleum Amygdalarum vel Lini, per urethram syringa in vesicam injectum dolore à calculo irritante delinit, crispationes muscularis membranae tollit, acrimoniam urinæ inhibet & simul urethram laxat deinde bibendo decocta leniter pelentia v. g. radicum Petroselini, Graminis, herbæ Matricariæ, Veronicæ, seminum Dauici; Urticæ, Petroselini, Cicerum rubrorum &c. per motum moderatum. Æger non utatur cibis fæces generantibus, sed modo decoctis cum aqua Oryzæ, Hordei &c. tempore Maji & Junii serum lactis; verum medici hic plerumque putant se satisfacisse, si modo dolorem sustulerint, sed male, nam dolor tum conatum exeundi facit; hinc hoc sublato malum non curatur, si vero omnia sic laxa reddita sint,

&c.

& æger tamen calculum expellere non possit, tum sæpe dedi grana duo aut tria Opii; tum per tres horas dormiebant ægri & evigilantes sine dolore deponerent calculum, hinc dari potest syrupus Papaveris, Rhæados, syrupus capitum Papaverum, syrupus Diacodii, tinctura Laudani Opiati &c. hæcque huc laxando agunt.

§. 1413. De his actum est suis locis.

§. 1414. Si calculus superato sphinctere in urethra hæreat & propter hujus canalis inæqualem amplitudinem transire nesciat; totus penis, scrotum, & perinæum foveri debent mucilagine feminis Fænugræci, Lini, Psylli, radicum Althææ &c. oleo Amygdalarum dulcium vel Lini vi quadam ope syringæ contra calculum injicere & digitis inter collum vesicæ & calculum positum sensim protrudere, multum prodest; vel utatur instrumento Chirurgico instar auriscalpi parvo cochleari prædito, oleo illinito & prudenter immisso, ita ut calculus prehensus leniter extrorsum traheretur. In Ægypto, narrante Prospero Alpino, Ægyptii utuntur parva cannula, primo tenui & sensim crassiore, qua insufflando urethram valde extendere possint, ut calculus semi articuli magnitudinem habens transire possit, urethra satis extensa reddita, applicato ore fortiter sugunt & hac ratione illum non raro attrahunt: verum omnis cautela adhiberi debet, ne flatus in vesicam penetraret, nimirum digitis inter collum vesicæ & calculum positum urethram comprimendo. Si bonus eventus non satis cito institutæ curæ respondeat, calculo in urethra immobili manente; incisio lateralis super calculum facienda est; quod sine magno pe-

P. 5

riculo

riculo fieri potest. Antequam sectio fiat, locus secandus trahendo integumenta penis versus glandem, tensus reddi & vinculo five digitis ita retineri debet, tunc enim facto foramine & extracto calculo labia vulneris, laxatis iterum integumentis, melius coeunt; candela ceracea intronmittitur in urethram, ut vulnus extrinsecus concreascit: Si hæc operatio nimis diu differatur, calculus in urethra hærens, comprimendo vasa sanguinis motum supprimit, inflammationem producit, & si hoc durat tandem Gangrænam.

§. 1415. At calculus vesicæ major, quam ut per hujus collum eliminari possit, omnia medicamenta hucusque nota *Paracelsi* & *Helmontii* ludo non excepto, eludit & fere inutilia reddit post breves inducias nova mala iterum incipiendo: ergo in tali casu nil superest quam ægro omni persuasione Lithotomiam commendare. Lithotomia seu calculi sectio fit apparatu parvo vel magno; in parvo supinus ponitur æger, immisissis ano duobus digitis oleo vel butyro insulso unctis, vel cathetere cum sulco oleo illinito in urethram immisso, qui in vesicam invertatur ad calculum quærendum, tum catheter ponitur infra vesicæ collum in urethra, & supra crenam catheteris prope tuber ossis ischii, secundum *Ravii* methodum Operatores scindunt, & tum per conductores introducuntur, tuncque catheter extrahatur, & intra horum binorum conductorum crenam forcipem seu tenaculum indunt, si tunc forcipem in vesica habeant, tum illam ponunt supra calculum, nam aliter facile caperent lamellas vesicæ, eamque protraherent, sed hæc sic evitant, & modo

ac-

accipiunt calculum & dilatando vesicæ os seu sphincterem eum extrahunt, sed si nimis magnus sit calculus, tum sphincter nimium dilatatus rumpitur & sic fit urinæ incontinentia perpetua, quod magnum incommodum.

§. 1416. *Frater Jacobus* tertiam methodum invenit, sed ille erat homo robustissimus scientiæ Anatomicæ rudis; hinc non bene rem peregit, sed hunc modum omnibus suspectum fecit, adeo ut jam in Gallia ille modus esset interdictus ut & in Hollandia, sed *Clarissimus Ravius* hanc rem perfecit, ille enim hac methodo multa centena hominum curavit; nimirum ægro ita constituto seu ligato, ut manus & calcanea prope clunes existerent, immittebat catheterem argenteum, incurvatum oleo illinitum & crena in inferiore parte præditum per urethram in vesicam, quo eum dirigendo, juxta perinæum in latere sinistro faciebat tumorem catheterem notantem, incidebat tunc super catheterem, ita ut apex cultri in crenam catheteris supra sphincterem vesicæ existentem vergeret, eo pervento & apertura factis ampla supra sphincterem facta, per aperturam intromittebat gladiolum argenteum in infima parte crenam habentem, recto itinere in catheteris crenam tendendo, inventa crena, extrahebat catheterem, & immittebat juxta immisum gladiolum adhuc unum gladiolum circa apicem quasi gibbo præditum eo modo ut prioris crena hujus gibbum exciperet, gladiolis in inferiore parte ita junctis, inter hos secure forcipem obtusis apicibus, quorum interior superficies sulcata erat, præditum intro-
tromittebat, tunc extractis gladiolis calculum forcipe prehensum extrahebat, bene tamen

attendendo v. g. si calculus ovalis vel oblongus erat, ac ita inter apices forcipis ponebat, ut nimirum diametrum apices à se distendendo faceret; extracto calculo & explorata adhuc semel cathete, per urethram immiffa, vesica, ane forte plures calculi adessent; facto vulnere tantum imponebat quadruplicatum linteamen, quod mediante ligatura retinebat: hoc modo vulnus intra duos tresve dies sanabatur, & ægri postea nunquam incontinentia urinæ laborarunt. Eodem cum successu etiam multas mulieres secavit, quæ ante *Clarissimam Ravium* ut plurimum, dum ope conductoris & dilatatoris sine sectione à calculo majoris liberabantur, postea spinctere vesicæ læso involuntario urinæ stillicidio tota vita obnoxia fuerunt; in idem malum facile incidunt ægri, quando sectio, licet magno apparatu fiat, in spincterem dirigitur.

§. 1417. Verum quædam circumstantiæ sine culpa Lithotomi methodum Ravianam infelicem reddere possunt v. g. calculus in fine ureteris inter tunicas vesicæ decurrentis hærens, dum Lithotomus cathetere in vesicam immisso vel digito oleo illinito per anum intruso explorat, calculum vesicæ æmulatur; sed facta sectione eum in vesica non invenit si nunc ulterius explorando tandem calculum invenit si & extrahere conatur, æger sæpe intra quintum diem convulsivus moritur; aliquando tunicæ vesicæ tam firmiter adhæret; ut sine dilaceratione vesicæ extrahi non possit; vel in sacculo quasi extra vesicam posito hæret, ut facta apertura non inveniri possit, sic etiam magna Hæmorrhagia ob arterias, in quibusdam hominibus aliter decurrentes abscissas orta, operationem.

tionem infelicem facit, vel saltem sanationem vulneris retardat: si enim per vulnus in vesica factum sanguis influxerit, vulnus tamdiu apertum teneri debet, ut natura expulsionem hujus moliendo hac via uti possit, nam vulnere nimis cito sanato, sanguis in vesica grumescens sibi ipsi transitum per collum vesicæ occludit & putrefactus pessima mala producit, memoratos autem casus raro accidere tot Raviana experimenta magna cum felicitate capta confirmant; ergo qui hac methodo bene instructi & feliciter eam exercuerunt ad hanc operationem imprimis eligendi sunt. Præterea notandum est, quod quo calculus minor & apertura prima sectione satis magna reddatur, ut non opus sit eum frangere vel vi extrahendo partes dilacerare; nec ulteriorem sectionem facere; cæteris paribus, eo majori cum celeritate & minori periculo operatio succedat; denique sæpe quoque intestinum rectum & vesiculas feminales persecare potest Lithotomus.

§ 1418. Lithotomus tum immittit per vaginam in vesicam dilatatorem, & calculum arripiens dilatando educit, sed si calculus sit paulo major, tum spincter vesicæ rumpitur, & æger urinæ incontinentia laborat, sic fuerunt nonnulli, qui methodum prius enarratam in viris & fæminis quoque tentarunt, & ipse *Ravins* ter sic fæminas à calculo liberavit.

Lues Venerea.

§. 1419. Nulla apud Veteres de hoc morbo nec quoque de Rachitide mentio facta est. Non memini Luem Veneream ante annum 1463. cognitam fuisse, sed Galli obsidentes Campaniam seu Neapolim, in qua urbe multæ erant meretrices, quæ ab obsessis expellebantur, has receperunt in suis castris, quia nullas secum habebant fæminas, hinc gratæ fuerunt Gallis, sed ex his totus exercitus hac Lue fuit infectus, sic ut proprie dicendo Lues Americana sit, sed Americani ab Africanis seu Anholensibus accepisse dicuntur, quod & credibile mihi videtur, cum per amicos, quos ibi habeo, accepi, quod ibi sit consuetudo, ut emant fæminam, quam reconditam cogunt omnibus subesse, unde hæc mulier raro ultra octo dies vivit, hæc enim mulier adeo inflammatur, ut sponte Luem accipiat, quod prima morbi origo esse videtur, ergo hic morbus ex America per Hispanos cum divitiis fuit delatus, qui postea per totam Europam fuit dispersus, sed in initio fuit longe sævior, nam in initio non aderat Gonorrhæa, sed cum pustulis variolosis per totum corpus oriebatur, quem morbum modo bis vidi, licet tamen multos ægros hoc morbo extinctos viderim, jam vero Gonorrhæa semper initium tragediæ ludit.

§. 1420. Miserrima generatur proles à parentibus Lue Venerea laborantibus, hinc dolent.

lendum prorsus, quod tot viri in his ita peccent, nam ut plurimum ita cum labe seminali instillatur.

Lactatione. Vidi mulierem pulcherrimam, quæ pro suo filio elegit nutricem, quæ hac lue infecta puerum ita infecit, ut ad ossa usque fuerit tabefactus, & sic miserrime mortuus, quia nimis fero morbus in illo fuit detectus, tali modo accidit, ut puer, qui ex generali labe parentum infectus erat etiam nutricem, quam lactabat, infecit.

Contrectatione Qui multum conversantur cum infectis & contrectant, facile afficiuntur; sic infans infectus mammas contrectans nutricem infecit.

Saliva. Nil pejus quam quod malum per salivam communicetur, hoc parit maxima mala & pessima circa nares & fauces, venenum Venereum tunc citius subit massam sanguineam, eamque inficit. Salivam inficere quidam imprudentissime negaverunt, dixere aliqui sola generatione propagari malum, sed pessime se fefellerunt; notatur in Opere Venetiis edito 2. vol. in fol. de lue Gallica scriptoribus observatum, pulcherrimos juvenes cum meretricibus consuescentes maxime esse affectos præ aliis ex sola saliva & spuma faciem inficiente.

Sudore. Si quis cum infecta adhuc sudore calente simul jacuerit, inficitur sine coitu.

Liquido. Per illud intelligo humorem illum fœdum ex vagina ulcerata gangrænosa profluentem, unde vir inficitur, licet sit admodum pauca copia; verum citius vir à fœmina inficitur, quia vulva est adeo magna.

Exhalatione contagiosa propagari dico, licet multi repugnent, nam certum habeo quod Venetiis omnes

omnes bis in anno impensis publicis pro Deo curantur; & dixerunt fide dignissimi Chirurgorum famuli, qui curatione inserviebant, incidisse se in pessimos morbos pulmonis & ulcerosos à sola exhalatione, cum diu inserviissent: ipse curavi nobilem virum, sed vix potui cum eo vehi in carpento clauso, nam foetor erat maximus & adeo contagiosus, ut nisi deductis vitris proflueretur aër, certe crederem me infectum fore; hinc sive per sudationem sive per salivationem tales curentur, non nimis prope accedant medici.

§. 1421. Ille morbus, ubi primo susceptus est, ibi & primo se manifestat, hinc falsissimum est, quod se semper per Gonorrhæam manifestat, sed hoc modo est mitior species, & facile curari potest, hinc non credendum est, quod si quis est sine labe ad genitalia, inde tamen liber est, nam quod ad membranam faucium & ad nares se primo manifestat, hoc longe pejus est; habui occasionem omnes partes corporis examinandi. Vidi nutricem probam à vicinæ mulieris infante lactante infectam, unde tota mamma pessimis ulceribus fuit referta, illa nescia Chirurgum advocavit, qui curaturus ulcus retropellebat; hinc totum corpus inficiebatur; medici advocati videbant ulcera, per totum corpus dispersa, sed re examinata visum est infantem fuisse infectum; sic in aliis vidi in solo extremo corpore Luem conceptam, qui a sodalibus, cum quibus cubabant, erant infecti. Infectis mulieribus & meretricibus tota vagina est ulcerosa, unde virus effluit, ab ipsis dictum Fluxus Albus cum his concumbentes viri in pene accipiunt primum contagium; curavi quosdam in solis faucibus ulceratos.

ratos, alios in solo pene & vicinis, alios non ibi; sed ad totum corpus, vidi sic à marito matronam infectam, licet nunquam cum ipso coiret, hinc negligendum est malum, licet non antecesserit Gonorrhœa vel oris ulcus, sed ubi primum attingit malum, ibi primum manifestatur.

§. 1422. Quidam auctor dicit illum morbum oriri posse ex nimia Venere, vel & casu quodam vel nimis violenta partium distractione; sed non puto hoc verum esse, nam in Græcia multi eandem habuerunt amasiam & coluerunt, sed tamen non ita luem contraxerunt, in calida regione sic contrahi puto, sed minime in hac regione; nam si hoc fieri posset, tum quidem olim in luxuriosissimis Romæ & Athenarum temporibus hoc factum fuisset; nempe tempore *Tiberii* & *Neronis* plura erant lupanaria & *Messalina* famosissima meretrix; nil vero de hoc morbo Antiquis notum fuit, apud *Hippocratem* quædam describitur Gonorrhœa, sic in *Sacris* legitur nempe in *Deuteronomio* legimus, quod vir habens feminis fluxum seorsum habitare debebat; sed nunquam hoc vel simili morbo laborasse legitur, hinc hic morbus medicis non fuit cognitus nec ejus cura, ergo hoc malum non nisi ab infectis non tam à solo concubitu sed omnibus dictis modis propagatur; non majus est miraculum per virus vaginæ quam sudorem ægros infici, quia toti humores ægri hoc morbo laborantis sunt infecti. Hic morbus ex Asia vel America est propagatus ab iis, qui humanis vescuntur carnibus, id enim in *Opere Veneto*, & alibi observant omnes medici; hi morbi nullibi frequentiores sunt quam apud Antropophagos.

§. 1423.

§. 1423. *Squamosa* hac vero ablata ab hac pustula superficiali, tum fundus est cineritii coloris, & semper inæqualis fungosus.

Mucosa. Nam profluit mucus pinguis subflavescens subviridescens, tum hoc insanabile est vulgaribus remediis, hæc fiunt ad nares, fauces & præputium externum & internum ad urethram externam & internam, & tum est Gonorrhæa.

Vulgaris. Ne Lapis quidem Infernalis hoc eradicare potest.

§. 1424. Apud primos medicos, qui de hac Lue scripserunt imprimis Galenicis, quæsitum est de parte hepatis, quidam pulmonem accusant, omnes errant, sed noster humor a tali ulcere affectus inficit reliqua viscera, hinc hepar non plus laborat, quam alia pars corporis. In omni loco ubi infectio fit, ibi hæc pustulæ & hi cancri apparent, & usque ad periotem rodunt, liquor, qui in hoc casu profluit, non est pus, sed si linteis recipiatur, fit durus instar ligni, color est subviridescens &c.

Palatum. Maxime in osculis spongiosis & locis mucosis hæret, væ enim si ibi pustula oriatur, tum hæc tandem cadunt, nec prohiberi potest.

§. 1425. Pariter qui quater vel quinque viderunt, facile visu dignoscunt, noscitur pure singulari, quod non album, non æquale, non inodorum, non coctum sed sanies, tum crassior ichore, colore subrubello & fætens simul, non tum ichor penetrans, sed quasi mucus narium cum pauxillo sanguinis tenuis, non refert, ubi hæreat malum, ubique saniem mucosam subviridem, rubellam fœtidamque stillat, erodit in ulce-

ulcera lata vix profunda, nisi in morbis ossium: vidi ulcera tres palmos lata, tantum cutim & panniculum adiposum erodentia, nisi ex ossibus orta. Non vidi ulcera venerea, quæ profundiora fuerunt; quam in membrana adiposa, dein & in vaginis oleosis tendinum, musculorum & membranis periostei, quatenus pinguedinem habet & medullam; hinc videmus morbum non hæere in sanguine seu fero, sed se insinuare in humores lentos pinguedinosos eorumque loculos; raro vero lues nobis occurrit, quæ *Carp*i descriptioni conveniat, nam modo bis seu ter vidi, ibi omnia sic depascebantur, ut manus inter membranam externam & musculos poni potuisset.

§. 1426. Cutis circa penem est omnium mobilissima, quæ in incredibilem molem extendi potest; hinc membrana, quæ ei subjacet est explicabilis, nam hæc membrana est valde porosa; hinc si in tali impuro coitu sit extensa, tum pori tanto magis sunt bibuli, quanto major est superficies, & præterea penis tum maxime inflammatus & calidus est, unde contagium se facile insinuat per apertos Ruyschianæ membranæ poros, hinc oritur ulcus, quod cancer dicitur Belgice *de Schanker*, ex quo ulcere perfecte materia stillat ac in Genorrhæa; si tale ulcus oriatur in urethra, tum eadem fluit materia, & dicitur *Gonorrhæa Virulenta*. Vidi quod si contagiosa Lues Gallica se insinuet cum semine resistente urethræ faciat Phlegmonem, ut cancrum externum descripsimus, hinc spongiosa penis substantia erosa talem humorem stillat, unde Genorrhæa oritur, quæ dicitur Virulenta, non illa veteribus descripta sub nomine feminis effluxio,

fluxio, sed tale ulcusculum internum in spongioso penis corpore detecto per *Ruyschium* & falso dicitur pus exiens. In muliere vero sedem habet in illo loco, ubi mucosi folliculi, qui circa urethram habentur, qui post urinæ secretionem exstillant & exprimunt succum, ne partes ibi ab urinæ acredine lædantur, nunquam vero in utero fit, hinc facile concipi potest, quare fætum gerere possint illæ mulieres; & non inficere illum, imo masculinum semen nunquam inficitur ab interna penis & vulvæ superficie.

§. 1427. Si lymphæ glandulis inguinalibus communicetur, tum fit Bubo Venereus id est tumor durus, lentus, sensim dolens, similis buboni pestilentiali cognitus veteribus, quomodo hic oriatur, non ita patet, sed docet *Nuckius* lympham ab inferioribus per inguina redire & *Cowperus* demonstravit lympham à præputio in lymphatica inguinalia deponi, hinc venenum minimis vasculis absorptum fertur ad inguina: si præputium retroductum fit, tum dicitur Paraphimosis, si membrana *Ruyschiana* sit infecta, tum penis recurvatus habetur, & hoc certum est signum, si substantia sit inflammata, tum malum in ipso penis corpore hæret, & hi morbi à se invicem plane sunt diversi & distincti.

§. 1428. Si hoc malum in cellulis hæreat tum citissime abit in gangrænam, quia hæc cellulæ sunt admodum teneræ & facile rumpuntur; penis ita intumescit *docentibus Ruyschio & Cowpero*, ut in statu naturali nempe in priapismo, inde oritur gangræna, quia arteriæ sanguinem impellunt, qui per venas compressas non repellitur.

§. 1429,

§. 1429. Nemo bene de hoc morbo scripsit, & ejus causam bene exposuit. Si Gonorrhæa valde profunde sita sit, circa initium urethræ, ubi vesiculæ seminales semen effundere solent, & ibi fiat inflammatio, tum hæc vascula à tumore comprimuntur, & semen ad has vesiculas deduci non potest, hinc testes tument, si hunc tumorem medicus solvere non possit, tum testes suppurati gangrænescunt, quæ omnia symptomata venæ sectione præcaventur.

§. 1430. Si tabes venerea affricatur corpori alterius, etiam hoc corpus inficiet, & hoc iterum alias potest inficere, hinc quo plus hoc corpus jam infectum est, quod alia inficit, eo pejus est malum, & dein omnia mala erunt retro & introrsum, nam ab initio tantummodo glans inficitur, tandem à mala cura abit ad vesiculas seminales ad porosas prostratas, & sic porro & tum curari nequit, ergo tandem proserpit versus vesicam &c. In mulieribus verò malum non tam cito proserpit, & viri infecti si non curentur, cito moriuntur, sed mulieres tamen adhuc vivere possunt per multos annos ob rationem dictam.

§. 1431. Hi ægri sentiunt, his malis prægressis vel non, membra graviora, torpida, dolores ad crassissima ossa, non ad juncturas, in omnibus fere costis & ossibus semper in medio; noscitur esse talis dolor, si vesperi increseat, si nocte sit acerrimus, & mane abeat, si ægri caleant in lecto, & pessime doleant, aurora increcente abeat, tuncque dormiant, hoc malum cognoscitur, quia dolores sunt profundissimi & obtusi, medicis dicti Tortura Noctis.

§. 1432.

§. 1432. Hæc membrana hic tantum cohæret, qua erosa cadunt cartilagines, quod est terribile symptoma; hinc si hoc malum sic ossa occupet, tum omnia penitus canescunt.

§. 1433. Ex *Haversio* constat ossa constare ex fibris longitudinalibus tensis & tenuissimo periosteo interno & externo, tum, si os à carie elevari incipiat, tum una lamella ab alia secedit, & tum periosteum, quod est membrana omnium sensilissima, quæ tenditur adeo ut tandem rumpatur, unde ægri horrendos patiuntur dolores, ut nil nisi mortem expectantes perant, ut modo interficiantur, malum vero hæret ad crassissimas ossium partes, si frigus accedat ad partem affectam, tum dolores augentur, quia partes jam tenæ frigore admodum contrahuntur & ossa cedere nequeunt; hoc vidimus, si homo a carnifice torqueatur, tum partes admodum teruntur & hoc ferre non possunt, sed si tum aer frigidus admittatur, seu aqua frigida aspergatur, tum oriuntur dolores atrocissimi & intolerabiles sic & hic. Morbus cognoscitur esse præsens primo, si consuetudo cum infecta prægressa sit, secundo si accedant circa loca contactus signa inflammationis & tertio si symptomata dicto ordine orientur.

§. 1434. Si ægri non sanentur, fiunt tubera omni nocte dolentia, tum fit pustula nulli medicamento obediens, quæ sensim fit major, tandem os apparet cariosum; nec curatur, nisi corruptum à sano abscesserit.

§. 1435. Partes mediæ ossium afficiuntur tubere, quod si adhuc molle sit, vocatur *Tophus*, estque ut prima tubera cornu in vitulis, si durius fiat, *Nodus* vocatur, si efferatur
in

in tumorem: os ipsum vocatur exostosis, tum os cariosum est, hi tres affectus ossa attollunt, & dolore maximo tandem rumpuntur, unde sanies exstillat.

§. 1436. Signa sunt, generatio a parentibus infectis, commercium cum mulieribus infectis & prostitulis.

§. 1437. Hi qui Gonorrhæam accipiunt, facie curantur, sed qui primo ulcera accipiunt, infelices sunt, hic vero tantummodo requiritur, loca affecta humectentur & laxentur, quod fit balneis, fotu &c, nempe aqua cum vino calida, & ut materia deorsum determinetur, quod fit per medicamenta diuretica & purgantia optima, quo vero plus materiei tum exit ex pene eo melius, si modo in usu horum sensim diminuat, nam non, ilico hoc fieri debet, hic vero pro purganti dari potest in corporibus laxis Rhabbarbarum, in biliosis Tamarindas & Sennam, in pinguedinosi Jalappam, in hominibus frigidis purgantia alcalica, in calidis acida. Primo infectionis die aqua cum pauxillo Salis Marini per fistulam injecta, est summum remedium. Emulsionem quoque fieri possunt ex quatuor seminibus frigidis majoribus & minoribus Hordeo, Avena.

Balsamicis. Hic caute est agendum, nam hæc omnia aliter nocent, hinc danda sunt pauca in copia, & permiscenda sunt talia, quæ balsamicam calidam vim destruunt, aliter omnia alcalia urinam urgent, & hoc faciendo inflammationem & tumorem augere possunt.

Laxo. Nam si oriatur Priapismus, tum fibrillæ iterum se unire incipientes iterum solvuntur, indeque penis erigitur, & tumet; quo
vere

vero superficies penis major, eo inflammatio major, hinc hæc omnia vitanda & confortium mulierum repudiandum; lectio ciborum in libidinem excitandorum interdicenda, & quoque aspectus talium tabularum vitandus. Utatur æger decocto Glycyrrhizæ cum Hordeo vel sero lactis pro potu, pro cibo fructibus horreis, omnibus oleribus antiphlogisticis, Endivia, Acetosa, Lactuca &c. Nonnulli vero sunt, qui dicunt Gonorrhæam esse expurgationem materiæ peccantis per hunc locum, sed si hoc verum esset, tum Gonorrhæa non inficeret alios, & sic homines ab hoc morbo liberari deberent, sed si relinquuntur, in pejus morbus ruit, hoc vero non dicam de exemplis horum, qui hic male ægros in hoc statu tractarunt, puto quoque, quod à bono medico & quidem candido hæc cura per externa non possit tractari & tentari, nec etiam concedi alimenta lauta, lardum salitum, aliaque, nam tum fere semper redit & repullulat; hinc videtis hic summam prudentiam esse adhibendam, nam licet medicus omnia sua, ut docet, bene agit, tamen ægro in sex rebus non naturalibus peccante hoc omne medico tribuitur, sic videtis magnam sibi suscipere provinciam, qui hanc curam suscepit; sed hi, qui jam Gonorrhæam accipiunt, facile curantur, si vero inveterata sit difficile; mirum vero est, quod Gonorrhæa per salivationem tolli non possit, & ne quidem huic auscultet, nam vidi ulcera per totum corpus & penem per salivationem sanata, sed Gonorrhæam remansisse; hinc videtur patere, quod sit benignitas naturæ in omni Gonorrhæa, sed latens, & quod natura quodammodo conetur se per hanc viam expurgare.

§. 1438. In curatione est persistendum, donec materia viridis ex pene nil amplius exstillet, nec in urina simile appareat, nec ullus dolor amplius adfit.

§. 1439. Nam membro inflammato seu inflata urethra cum ipsis vasis comprimitur glans, vel ab urethra vasa accipit, & hinc circulatio in glande sistitur, hinc gangræna, & tum æger brevi hac parte spoliatur; In Gallia tum sumunt cataplasmata balsamica, sed nil his efficiunt, & potius malum augent, sed hic electissima cataplasmata sunt opponenda, quæ putredinem arcent & virus pellunt, & non tamen iterum inflammationem faciunt, venæ sectionem hic sæpe institui ad animi deliquium usque, donec detumescat penis. Fomentum applicatur putredini resistens ex Scordio, Ruta, Absynthio, Marrubio albo recenti cum vino, sale & Aceto, Camphora vel Theriaca; ultimo si penis non detumescat, tum vena dorsalis penis leviter est incidenda à prudenti Chirurgo; sæpe etiam malum hæret in ipsa substantia corporum fungosorum, quod patet, si penis extensus deorsum incurvatus sit; hoc pessimum est, & nisi ilico venæ sectio larga instituat, tum pars nervosa affecta consumitur.

§. 1440. Primo fiat venæ sectio, dein purgatio ut in Gonorrhæa, abstineant ægri ab irritantibus & stimulantibus, tunc applicandum Emplastrum discutiens, optimum est Vigonis de Ranis cum Mercurio triplicato vel quadruplicato optime cum Sulphure & Camphora &c. si hæc non juvent, tum bubo est suppurandus ex Galbano cum vitello ovi soluto & melle, hinc si suppuratio inhiberi nequeat, tum non aperiatur; antequam pus bene sit factum, sed

Pars. V.

Q

scis

icio quidem multos esse , qui hoc nolunt dicentes , si pus relinquatur , tum per venas absorbetur , & per totum corpus serpit , sed hoc nego , & hinc relinquo , usque dum omnia bene mollia facta sunt , nam si ante tempus aperiatur , tum glandulæ infectæ & nondum satis suppuratæ , si aër illis alluat , statim scirrhescent , qui scirrhii per totam vitam manent , neque etiam omne pus simul & una vice detergendum est sed sensim.

§. 1441. Testis inflammatus est resolvendus , aliter misera fit suppuratio , si scirrhescat , fit durus ut lapis , aut instar ovi Columbini magnus , tum ingens metus cancri adest , hinc malum est curandum , antequam eo usque progredia- tur , venæ sectio prodest , licet multi obloquen- tur , tunc fovendus est testis & cataplasmata sunt applicanda ; Externa tamen hic non multum pro- sunt , & nemo his fidere debet , nam venenum non hæret in teste , sed vasa deterentia compres- sa sunt , hinc modo purgantia , missio sanguinis , balnea victusque tenuis præscribatur , & hac ra- tione sanatur , nam per missionem sanguinis in- flammatio suscepta circa vesiculas feminales mo- deratur , si vero hoc non fiat , tum teste suppara- to , scrotum est aperiendum.

§. 1442. Hi cancri pessime curantur , nisi Gonorrhæa adsit , nam si vir sit in actione Ve- nerea , tum venæ & arteriæ duplo plus tu- ment , si vero priapismus sit factus , tum va- sa collabuntur , sic tum omnis sanguis , qui antea in pene erat , retroit , hinc quoque ve- nenum una cum sanguine retroire potest , unde tum cancri primo oriuntur , qui per La- pidem Infernalem seu aliud causticum usque

ad vivum sunt erodendi, vel tale medicamentum est optimum.

℞. Mercur. Sublimat. ℥j
 Aq. Plantagin. ℥iij
 — Rosarum ℥β

His partes attingantur, dein plus aquæ Rosarum addendum, ut Mercurii vis infringatur, & eadem aqua est pergendum, donec omnia sensim sint erosa. Omnes vero, qui cancos in cute habent, illi & venenum per totum corpus disseminatum habent, nisi fuerint superficialii, & nisi sit primum morbi initium, aliter salivatio est instituenda.

§. 1443. In mulieribus Gonorrhæa difficilius curatur, quia loci sunt adeo mucosi & sinuosi, hinc tum injicienda est Aqua Mercurialis & spongiis inde madidis factis omnia sunt detergenda, & sic hæc cæterum eadem cura ac viri curantur.

§. 1444. Si magna inflammatio non adsit, tum dantur Mercurialia & detergentia in *Materia Medica descripta*.

§. 1445. Si hæc ita sint, tum de præsentia Luis Veneræ sumus certi, hinc ejus cura certissima instituenda est, nam si non ita curetur, tum certo redit seu aliquid relinquit. Lues vero est morbus, qui omni fere qualitate omnes humores omniaque solida sic inficere potest, ut eundem morbum creent, hæret vero ut jam dixi in pinguedine & ibi illud subtile vix extricari potest, nam hic neque venæ sectio, neque purgatio neque *Galenii* methodus hunc morbum curat, sed hic modo omnis pinguedo

est auferenda, hoc facto illud perditum per bona alimenta est restituendum.

Illis, qui sexies Gonorrhæa laborarunt, fere semper aliquid remanet, quamquam bene etiam sint curati, nam sæpe vidi in talibus hominibus senescentibus anomala symptomata oriri, nam illud venenum facile communicabile & difficile extricabile est, ergo quia in pinguedine hæret, hinc his persuaderem, qui toties Gonorrhæam passi sunt, ut modo, salivationem subeant, & sic se à metu futurorum malorum liberent, cum salivatio jam tuto fieri possit, tumque per Mercurium pinguedo solvatur, & illa soluta venenum simul evacuatur, non forma olei sed aquæ putridæ, hic vero non parva, ut nonnulli dicunt, salivatio sufficit, sed magna, ita ut omnis pinguedo solvatur, si per Mercurium salivando seu per decoctum Guajaci sudando, hæc vero curant, quatenus vermes occidunt.

§. 1446. Corpora sicca non ferunt Mercurium, sed fere suffocantur, nisi prius corpus impleatur decoctis ex radicibus Chinæ & Salsaparillæ, dein vidi optime blandè agere Mercurium. Remedia, quæ pinguedinem auferunt, sunt sanguinem liquificantia in aquam, & hoc fit per Mercurium & decocta Guajaci pro cibo vel uti debent Uvis passis cum pane biscocto sine butyro seu pinguedine, cæterum nec carnes, nec ova, neque pisces neque ullum aliud præter dictum cibum assumere debent. Multi tamen sunt, qui dicunt se posse curari sine tali abstinentia, ut v. g. si homo aulicus sit, illum posse manere in aula, sed hi hoc modo illud vel alterum symptoma curant, sed morbus tamen manet.

§. 1447.

§. 1447. Si ægri sumant omni bihorio Mercurii Dulcis grana tria, quatuor vel sex usque ad duodecim, prout ægri fortiores vel debiliores sunt; hinc ex Mercurii granis aliquot, cum aqua syrupoque fit potio, cujus misturæ omni bihorio sumatur unum cochleare, sic optime fertur Mercurius.

§. 1448. Hoc est signum sanguinem solvi incipere & in vasa aliena derivari, tum tumores fiunt hinc inde, & debemus videre, quo natura vergit, si ad os, tum determinatio est bonum signum, si vero nimium eo derivetur & intestina fortia sint, tum lene clyisma sudoriferum injiciatur, ut vis derivetur, si nimium deriverur, & determinetur ad intestina, tum facile rumpuntur præ dolore, ilico danda sunt sudorifera & Theriaca seu Mithridatium &c. ergo si nimis fortis sit, tum ægri sæpe deficiunt, & tum granum unum Opii seu uncia una syrupi Diacodii datur, verum tum multum superbibere debent. Sic erat Batavus ille famosus, qui tot homines in cura habebat, dicens se auxisse ad pedem rhenolandicum interiora, sed hoc facto quoque salivationem quidem non instituebat, sed tamen ad hæc, quæ dixi, non animadvertibat; hinc videtis hic medici prudentiam requiri, nam sæpe vidi labia recurva, sanguinem stillantia, vidi nil eos bibere potuisse, si ergo medicus hæc omnino nimium fieri videat, tum clyisma injiciatur, & caput collumque sic tegatur, ut nullum frigus accedat, nam à frigore perspiratio inhibetur, & hinc partes in immensum tumescunt.

§. 1449. In ægro mediæ ætatis ℥iij vel iv. omnibus viginti quatuor horis, non plus,

si exspuantur; optimum est, si plus fere nocet.

§. 1450. Si minor adsit salivatio, nec libra una vel semis quibusvis viginti quatuor horis exspuatur, deo iterum mane grana sex vel septem Mercurii Dulcis, si post duodecim horas nulla signa salivationis adsint, tum iterum præscribo, si non, post quatuor horas iterum deo, sed raro bis datur, quin tale signum sequatur.

§. 1451. Hinc infamis hæc ars est facta, quia adeo intumescunt fauces, ut omnino occludantur, vel sanguis exeat, vel saliva nimia in copia, unde summopere debilitantur vires; hinc si nimia sit vis Mercurii, dandum est purgans vel clysmata ex vitello ovi, Terebinthina, melle lacte, hoc laxat alvum, & defendit, ne à dolore infestetur; pessimum est signum, si eo usque procedat salivatio, ut maximus motus vel purgans requiratur, tum sudorifera iterum juvant.

§. 1452. Tum cito moriuntur ægri, oriuntur tenetmi & animi deliquia, ita ut tandem deficient; tum os fovendum & multum bibendum est una cum Opiato adhibito, nam hic si non cito impetus ab intestinis avocetur, tum intestinalia debilia hanc vim sustinere non potentia rumpuntur, & sic misere moriuntur; hinc prius dentur clysmata simulque leviter Opiatum, si tormina ad Ilia adsint, sumatur mixtura cum Opii grano uno vel duobus; si sanguis exeat alvo, pessimum est signum, tum sumo sequens remedium.

℞. Folior. Malvæ.

— Parietaræ ana mß.

Sem.

Sem. Lini ʒj

Coq. in s. q. aquæ puræ in Col. Unc. x.

dissolve Terebinthin. Venet. ʒj

Theriac. Venet. ʒβ

Vitell. ovi No. 9.

M.

De hoc medicamento bibat quavis hora unum cochleare, si dolor permaneat, moriuntur ægri cum summis doloribus, hinc sunt in summo periculo; Theriaca Veneta abdomini imposita sedat fluxum, & dolorem tollit.

§. 1453. Hoc est terribile symptoma, lingua aliquando adeo tumet, ut prominens dentibus pertundatur, sed nostra methodo si res instituta sit, hoc nunquam fit, nec mihi sic agenti unquam accidisse vidi; ut optime curetur æger, sit in loco calido, & utatur æger tepida oris collutione.

§. 1454. In hac cura est perseverandum per triginta & sex dies ad minimum, tumque his peractis adhuc certam dosin Mercurii sumant ægri, & se diu à cibis acris & pinguibus abstineant, quod probe notandum, nam hi ægri sunt valde famelici, & omnia quidem ingurgitare vellent, sed considerandi sunt instar infantum, omnis enim sanguis vetus eductus est, & hinc sanguis bonus substituendus, quod per optima & facile digestibilia nutrimenta fieri potest, si vero omnia sine distinctione iterum ingurgitent, tum inde quædam mala oriuntur, quæ pro Lue Venerea habentur, sed sunt modo ejus proles, si vero post decursum triginta & sex dierum salivationis adhuc remaneant symptomata, tum semper adhuc continuandum in salivatione & diæta, si vero malum

Q 4

ad

ad ossa perveniat ; tum optarem , ut alium medicum petant sibi accersendum ; si vero talem ægrum curare deberem , tum sudationem sub craticula instituerem per solum decoctum Ligni Guajaci , scobem nempe ligni Guajaci in aqua coctum , hocque decoctum darem tanta in copia , ut totus sanguis fieret decoctum Guajaci ad minimum libras octo de die , cibus interim sit tantummodo panis biscoctus cum uvis passis , nam hic indicatio est , ut medulla pinguis ossium solvatur , verum hoc Mercurius non peragit , nam ille non agit nisi vi circulationis , hic vero vix circulatio adest , hoc vero decoctum tanta copia sumi potest , ut quasi ebulliat , vidi per frontem exiisse guttas decocti , sicque homines inde fiunt quasi pleni rimarum ; hæc vero sudatio mane & vesperi ad minimum per duas horas est instituenda sub craticula per duas vel tres menses , sicque malum venereum intra nares in ossiculis spongiosis & in palato hærens per Mercurium non curatur , sed tantummodo hac methodo. Dixerunt mei inimici , me in privatis his lectionibus docuisse , Lue Venerea infectos tanta copia decocti laudati replendos esse ut fiant vere Hydropici antequam sudent : quod falsum est , quemadmodum mecum testari poterunt qui me audierunt.

§. 1455. Hæc regula Sydenhami est optima , quam observavi , sic nulla recidiva meruitur , omni septimana per mensem , iv , viij , x , xij. grana Mercurii dentur , prout facilius vel difficilius , moveri deprehensi sunt ; tum æger tamen prodire potest , si vero tum velint decocta sudorifera dare , tum pessime agunt.

§. 1456. Idem verum est de purgantibus , quæ dantur , ut Mercurius educetur , sed Mercurius ipse-

ipfemet sibi fufficiens stimulus & nullum aliud requiritur, hinc corpus extortum & emaciatum purgant, pessime agunt, salivationem non produ- cunt, nisi prius omnis sanguis sit attenuatus, Mercurius hæret in sanguine, qui purgatione non educitur; sed dicunt auctores illum ferri ad ca- put, ossibusque inhære, verum est, si per fric- tiones externas Mercurius fuerit applicatus, tum hoc metuendum est; & sæpe æger inde mire tor- quetur, qui Mercurius in hoc casu nec purgatio- ne nec sudatione educitur.

§. 1457. Ossa sæpe denudantur & nigrescunt, unde vidi excidisse magna fragmenta; Emplastrum Vigonis cum Mercurio in bubonibus laudatum hic summum est remedium. Exostoses etiam quandoque curantur per Mercurii vim, quando- que vero non, ut mihi ipsi contigit, quandoque etiam per lignum Guajaci, os primo est abraden- dum & pulvis Euphorbii est inspergendus, pura cicatrix renascitur, si redeat, fons non est cura- tus & iterum decocta danda, hinc nil bibant, nisi hoc decoctum, & quidem singulis diebus li- bras octo & mane & vesperi per duas horas sub craticula in lecto (ut vocant cum spiritu vini ac- cense sub craticula immisso) sudent, edantque nil nisi panem biscoctum, bibendo hoc decoctum seu lac cum æquali copia aqua hieme & æstate duabus partibus aquæ & una parte lactis.

Rachitis.

§. 1458. Rachitidis nomen deducitur à vo- ce Græca *ραχις* vel *ραχίς*, derivata à *ραχίς*
Q 5 *Spiras*

Spina dorsi, quod sit *ῥαχίτις* seu *ῥαχίτις* seu *ῥαχίτις* vel *ῥαχίτις*, *morbis spinæ dorsalis & spinalis*, hinc ex Græca voce adjectiva vox Latina substantiva *Rachitis* fuit composita; Belgice vocatur *Engelsche siekte* vel *ledenvang* dicitur. *Glissonius* omnium optime de hoc morbo scripsit, simulque specimen dedit, quomodo unusquisque morbus est describendus, nec scio aliquid addi posse nisi pauca in Theoreticis. Nonnulli volunt hunc morbum Veteribus fuisse cognitum, ab iisque descriptum, sub aliorum nominum titulo, membrorum scilicet *Atrophix* vel *Tabis dorsalis*, vel alterius morbi; hoc autem ex illorum traditis definitionibus & descriptionibus tradere conantur: procul abest, ut negem *Rachitidem* nullam habere communicationem cum *Tabe*, *Febre lenta*, *Hydrocephalo*, &c. verum si omnes puerorum morbos à veteribus descriptos examinemus, nullum inveniemus, qui hujus idæam & conditionem satis accurate complectitur; Morbus itaque novus est, qui se medio sæculi decimi sexti primum manifestavit in Occidentalibus Anglæ tractibus, in Comitibus scilicet *Dorset* & *Sommerset*, postea vero per omnes Angliæ partes se extendens, licet in Septentrionalibus regionibus tantas vires non exercens, in omnibus Europæ Borealis locis magna cum vehementia sævire incepit; unde *Morbis Anglicus* fuit dictus; hic morbus in regionibus calidioribus non ita observatur, sed ibi quidem *Spina Ventosa* regnat, quæ in nostra patria non ita observatur; hoc malum maxime infestat *Judæorum Hispanorum*, & *Lusitanorum* liberos, hisce locis natos, ita ut fere omnes *Judæi* &c. plerumque hoc morbo

bo corripiantur, inter rusticos illud malum nondum est notum.

§. 1459. Hoc malum teneros invadit infantes; ipsis tamen Rachitidem fuisse connatum vix annotatum, neque iis ante mensem ætatis nonum supervenisse (debiles quidem tunc temporis sunt, sed nunquam Rachitici;) vel post biennium eos invadisse raro cognitum fuit: verum inter prius & posterius illud temporis spatium iis esse proprium docet observatio; si post biennium vitæ oriatur, plerumque est Scorbutus.

§. 1460. *Proli* &c. raro ex fortibus & robustis parentibus nascitur infans, qui hoc morbo laborat.

Molles. Id est delicatuli, opipara mensa, hinc Judæi hoc morbo maxime laborant, quia in omnibus fere utuntur saccharo, ut & Britanni magna copia Chocoladæ.

Aqua. Omnes, qui hanc perniciosam consuetudinem habent, tales infantes producant; nam fœminæ per se sunt laxæ, & per hæc aquosa calide assumpta laxitatem multum augent. Si parentes multos Chronicos morbos passi sint, ætate, Venere & imprimis Venerea Lue & iteratis Gonorrhæis exhausti sint, illi proli generandæ effatam impendunt genituram, vitium itaque hoc vel in genitore vel in ipsa matre vel in utroque consistit, imprimis huc referuntur errores, quos mater tempore gestationis committit, depravatam scilicet diætam; & omnes illas condiciones, quæ embryonem debito alimento defraudant.

§. 1461. Nutricem iis morbis laborantem, vel solum hujus mali causam esse, vel saltem magnum incrementum infanti jam hac labe affecto, posse inducere, nulla demonstratione eget. Pueri tamen, qui & robustissima stirpe na-

ti, & a sanissima muliere nutriti in hunc morbum incidunt, vel à prægressis morbis vel peccato sex rerum, non naturalium.

§. 1462. Infantes diu relictæ intra linthea humida fiunt Rachitici. Aquosa & farinosa, quæ nequam fermentata sunt, producunt hunc morbum, ut istæ placentæ, quæ ex butyro & farina sine fermento confectæ sunt; hoc vidi in gente Judæa, quæ hæc fere semper; ut edulia infantibus proponit. *Sydenhamus* putavit febrem imo Autumnum esse causam Rachitidis, quod tamen non est verum.

Saccharatis. Divitum infantes videtis semper comedentes saccharia amygdala, alii anisum saccharum cum pane butyro illinito assumunt, unde incident in hunc morbum.

Herpes est species ulcusculorum cutaneorum, quæ cito proserpunt ex quibus, si lymphæ aut limpida materia exeat, dicitur *Herpes madida*, si nil stillent, tum dicitur *Herpes sicca*, si illud in pilis observetur, tum dicitur *Herpes pilorum*, & illa iterum humida seu sicca Belgice de *Haarworm*, si alia loca occupet, & sit humida tum dicitur Belgice de *Donworm*, quasi roris vermis. Si illa materies, quæ ex *Herpete* humida fluit, exhalare impediatur, statim hic adest morbus; hinc si *Herpes* superveniat, infantibus maxime prodest.

Sella. Hæc est pessima consuetudo, in hisce frigidis & humidis oris, præsertim apud vulgus quod nutrices seu matres ponant suos infantes in tali sella perforata, ubi corporis inferiora infantis nuda ab aère frigescunt, & sic ibi relinquunt quandoque per spatium duodecim horarum, unde ille morbus ut plurimum oritur.

§. 1463. Morbus incipiens cognoscitur in junio

nio

nioribus & qui nondum incedunt, si post nonum mensem, vel forsan ante, ubi materia mota, à causa violentiori se primum manifestat.

2. Si causæ præscriptæ prægressæ fuerint.

3. Si ipsorum infantum fratres vel sorores simili malo laboraverint; verum hoc etiam quandoque à nutrice dependet, vidi enim matrem, quæ octo liberos lactaverat, & cum nonum lactare non poterat; hinc nutrici commisit, qui infans plane Rachiticus factus, ubi octo priores liberi fuerunt sanissimi. Omnes fere infantes paulo robustiores incipiunt pedibus insistere duodecimo vel decimo quarto mense, tum vero sero medicina paratur, hinc prudens ille, qui nono vel decimo mense in infante observat & curat.

4. Ubi vero totius corporis partes, imprimis muscoli admodum gracilescent & emaciantur.

5. Cutis flaccida & quasi pendula cum abdominis tumore fiat.

8. Si Epiphyses ad ossium juncturas nempe ad carpum protuberent.

9. Si arteriæ carotides, venæque jugulares crescant, dum reliquæ partes decrescere incipiunt; hæc omnia Rachitidem adesse manifeste docent; nunquam vidi infantem Rachitide laborantem has venas parvas habere.

§. 1464. Spina Ventosa olim fere ignota fuit, oritur ex duabus causis, vel à Lue Venerea, vel Rachitide, si à prima causa oriatur, fiunt nodi cum tumoribus; si à Rachitide, fiunt dolores maximi. Nulla gens huic morbo hic loci magis est obnoxia, quam Hebræa.

§. 1465. Infantum ab hoc morbo mortuorum cadavera sequentia nobis observanda dederunt. Aperto cranio cerebrum molle, flaccidum, pro-

portione & mole peccans, simulque in ventriculis multa serosa materiæ copia reperta fuerunt. Detecto thorace pulmones tumidi, infarcti, aliquando purulenti, & pleuræ sæpissime adnascetes visi sunt. Abdomine recluso, hepar, ut & viscera omnia in majorem molem elevata, flaccida, mollia, humores solutos & mucosos continentia, conspecta fuerunt, sæpe etiam mesenterium glandulis justo majoribus, si non strumosis, affectum apparuit. Quid proprie hoc sit, quod in corpore Rachitidem facit, nemo explicare potest; verum si omnia colligerem; quæ in omni statu & decursu morbi adsint, ex his omnibus licet causa proxima mihi sit ignota, concludere possum tale quid adesse, quod talia symptomata producere potest, cum id effectis vidimus. Ex his ergo videtur acidum prædominare, nam ossa in aceto posita inflecti possunt, prout quis velit, hinc hic accuso cacochymiam acidam mucosam, & partes solidas laxas.

§. 1466. Amstelodami hac mea methodo plurimis profui; nam infantes maximè incurvos curavi intra duos vel tres annos. Hi utantur pro cibo pane biscocto cum Carui vel Anisi vel Croci; Belgice *gesoode Krakelingen*; Hordeo, Oryza, Milio, Caro macilenta tosta plus prodest quam elixa, jubeo leviter primo assari, tum pinguedine remota incidi in minuta frustra Belgice *Frickedellen* adde semina Apii, Petroselini &c. cum pane biscocto. Optima caro est Columbarum, Gallinaceorum, Cuniculorum, ovilla, vitulina, & hœdina, &c. jura carniū non conveniunt. Potus optimus est vinum Canariense, Hispanicum, Rubrum Gallicum adstringens, mumma Brunsvicensis,
Bri-

Britannorum ale & Batavorum cerevisia spissata, & diu cocta; sic curavi infantem cerevisiarii, dicentis; an meo infanti aliquid ex mea Apotheca promam; hoc concesso, ipsi coxit cerevisiam adeo spissam, ut fere gelatina esset, quæ constabat viginti quatuor florenis, & hac ratione illum curavi.

Vestitum. Lintea non gerere debent, sed gerant indusia ex lana, ad quod optimum est pannus dictus Belgice *flannel*, & omnis qui bibulus est, unde fiunt thoraculæ Belgice *borstroeken*, quæ arcte astringuntur & fila compinguntur, tum vasa flaccida corroborantur; hæ suffumigantur Thymo aliisque fumis aromatum.

Vestione. Sine hac curari non possunt infantes.

Friktiones fiant frequentes cum pannis aromatum fumo perfusis, maxime ad regionem abdominis & spinæ dorsi, hoc instituaturs vesperi & mane, antequam lectum perunt infantes.

Cantharides maxime resolvunt mucosos humores, nuchæ femoribus applicatæ, debes dicere id fieri ad catharrhos advertendos, verum est, ut nervi incitentur ad motum, vide *Glissonium*. Hæ si ullibi egregii usus sunt, quæ singulis triduis applicari possunt, jam in hoc jam in illo loco, nam hæ appositæ sunt huic acido, & sic sanguini alcali communicatur.

Vomitoriis. Hæc dedi aliquando per quinque dies continuos cum potu Chocolate quam infantes amant vel cum Coffè, tamen hoc parentibus non est dicendum, quia non concederent, ingeritur enim radix Ypecacuanhæ cum Coffè, simulac infans incipit nauseare, potus Coffè vomit, dein iterum vult bibere, hæc methodus optime ante omnia curat, sed nisi omnia simul adhibeantur,

tur,

ur, non multum proficitur. Ens Veneris non multum prodest, nisi præmissis vomitorio & purgantibus, plus profici cum alio medicamento nempe ex limatura Ferri ad guttas sex bis vel ter die.

Purgantia. Quæ in hoc casu in usu adhiberi possunt, sunt, Cremor Tartari, Tartarus Vitriolatus, Cassia Fistula, Manna Calabrina, Tamarindi, Polypodium Quercinum, Uvæ passæ majores, tum Corinthiæ, Jujubæ, Sebesten, Pruna Dulcia & Damascena, Dactyli, Ficus, electuaria lenitiva, horum tamen omnium optimum Rheum electum, mucosa enim e corpore eliminat, & robur addit fibris hic valde laxis, quæ acida & dulcia ante dicta haud præstant, ut apparuit: huic etiam scopo inserviunt enemata sæpius injecta ex laxantibus & emollientibus, ut ex foliis Althææ, Malvæ, Parietaræ. Verbasci, floribus Chamæmeli, Sambuci cum aqua coctis, horumque colaturæ addatur syrupus Rosarum solutivus cum Senna, Cichorei cum Rheo; tum etiam vel clysmata ex lacte dulci cum vitello ovi, vel ex lactis sero injici juvat.

Roborantibus. Hic præscripsi ea, quæ optime huic negotio inserviunt.

An immersio &c. Hæc in Anglia celebratur, sed si consideremus, quod hi infantes habeant magnum abdomen & magnum caput, hinc viscera abdominalia sunt minus coercita, & hepar fere liberum, quod per se est adeo laxum viscus, ut cum omnia externe constricta reborentur, omnis motus introrsum determinetur, omnia viscera impleantur, hinc vix credo convenire posse in initio, quia cum viscera plena sunt muco, nil facit immersio, verum cum educta est materia, prodest.

Av

An linimenta? Vix credo, sed tamen omnes se opponunt huic sententiæ, quibus cum distinctio-
ne quadam, quam hi omnes non faciunt, consen-
tire possum, nam hi laudant linimenta, quæ ab-
domini applicari possunt, hoc concedo, nempe
unguentum Martiale, Nervinum &c. quæ cum
successu lenis purgationis applicari possunt, sed
si hæc ad juncturas & articulos ponatur, tum
hæc jam nimis laxæ adhuc magis laxantur, sed
si ibi velint apponere vinum Rubrum aliaque
roborantia, tum concedere possum, cæterum
puto multos ex causa hujus applicationis curari
non posse. Est juvenis quidam in hac urbe,
qui cum infans erat, omnia ossa habebat in-
curvata, huic promisi me esse curaturum; alii
vero Medici ligacula coercentia adhibuerunt,
ego vero curam hic præscriptam secutus per-
fecte curavi; nil enim hic addere possumus;
cur os femoris aliter non crescat è ace-
tabulo, hujus rationem dare non possumus,
nisi quod sit institutum divinum, sic Deus
omnia ossa creavit, ut æqualiter trahan-
tur à musculis, hic vero est compages
musculorum nimis flaccida ossa, adhuc mobilia
& flexilia, & sic muscoli non resistunt, & inde
ossa incurvantur; idem de ossibus cranii verum
est; si vero his remediis utantur, & cum ætate
ex divino instituto muscoli fiant fortiores, tum
æqualiter trahunt, & hac ratione restituantur
ossa, & ex curvis fiunt recta, sed quando-
que ad curam tres seu quatuor anni requiruntur.
Cæterum videantur ea, quæ *Glissonius* de hoc
morbo tradit, nam omnia, quæ reliqui au-
ctores dixerunt, modo ex eo exscriperunt,
seu male rem conceperunt, si subtiliter volue-
rint

tint causam physicam invenire, cur partes incur-
ventur.

Rheumatismus.

§. 1467. Rheumatismus derivatur à *πένε fluxo*, hinc *πέσμα fluxus*, hic morbus non est Podagra, non Arthritis, non Scorbutus, sed de omnibus his aliquid participat. Hunc morbum *Clarissimus Sydenhamus* quoque bene tractavit, & puto eum hic sufficere, nisi quod mihi videatur eum hic nimis imprudenter venæ sectionem aliquoties repetendam commendasse.

§. 1468. Hic morbus videtur esse diathesis inflammatoria in serosa parte sanguinis, qui morbus obvenit omnibus his, qui putant se esse fortissimos & nulli morbo obnoxios; si ita caluerint, ut indusium fuerit sudore madidum, quod si tum se ponat æger, ubi aurora frigida fiat, & tamdiu ibi maneat, ut sudor frigescat, tum summos dolores per totum corpus accipit.

Coxendicis &c. In his locis se maxime manifestat, & hi putant se Podagra aut Arthritide laborare, sic sæpe homines incidunt in malum, quod Belgæ vocant *het Spit in de rug*. Veteribus Lumbago audit, unde homines coguntur erecte sedere seu stare, & si se ad unum alterumve latus seu ad anteriora seu posteriora moveant, tum summos dolores uti & convulsiones sæpe patiuntur, sic & quandoque in collo habent, tum neque ad unum neque

neque ad alterum latus caput sine talibus doloribus movere possunt, sic & quandoque habent circa os sacrum, & hoc dicitur Lumbago Rheumatica inferior, fit & ad coxendicem & nonnullis ad genua & dicitur Gonogra Rheumatica, hic morbus imprimis à Podagra, Arthritide & Scorbuto distingui potest, si æger antea nunquam uno ex his morbis fuerit detentus, tum morbus descriptus dicitur Rheumatismus.

§. 1469. *Anchylosis* est cum pars cum tumore immobilis est, si v. g. ægri patiantur dolores intolerabiles ad genua, & his passis se erigere nequeant, tum dicitur Anchylosis; sic multis cervix rigida manet.

§. 1470. *Lymphaticis*. Non est inflammatio sanguinolenta, nec in vasis ultimi generis sed est diathesis inflammatoria in lymphaticis primi generis, hinc quia ad loca ligamentorum vasa sunt angustiora, ideo in cute non observatur, non in suppurationem nec in gangrænam abit, sed in summam rigiditatem; hinc si ægri quiescant, nesciunt se morbum habere, & sic sedere possunt quieti sine motu per sex dies noctesque, ut ipse vidi; inflammatio ad juncturas est tam parva & nimis lenta, quam quod morbus vi naturæ pelli possit, hinc in suppurationem ire non potest, & ego hunc morbum per totum corpus abhinc annum habui.

Vena sectio in initio instituatür semel vel bis prout requiritur, saltem non ommittatur.

Purgationes per octo dies sunt continuandæ; vesperi narcoticum ad granum semis cum succo Limonum vel Cydoniorum præscribendum est. Si Anchylosis metuatur, tum applican-

plicandum est serum lactis cum Sapone Veneto, ut locus continuo tepescat per testas calefactas. Expertus sum in me flores Sambuci & Plantaginis aquatici hic optime conducere.

Vesicatoriis. Quando acetabula acceperunt malum rheumaticum, tum est, ac si omne remedium elideretur ab omni parte, & tum ægri claudicant; si septimo die per remedia adhibita non cesset, tum applicandum est vesicatorium, quod nusquam magis convenit quam in hoc morbo, hinc apparet non esse inflammationem articularum primi generis; ergo si his non cedat, tum cauteria potentialia ad locum applicari possunt, sumatur nempe ferrum rotundum seu alterius figuræ, cui adaptetur capsula, & tum ferrum illud bene ignitum huic capsulæ carni impostæ inditur, & sic pars aduritur usque dum resistentia sentitur, sed ægri vix inde dolores sentiunt, putant enim sibi aliquid frigidi applicari; si modo ferrum sit satis ignitum; folia Ranunculi etiam sunt optima. Serum lactis etiam est optimum medicamentum, si ægri ad quinque vel sex libras de die per mensem assumunt, tunc solvitur rheumatica sanguinis tenacitas.

§. 1471. *Lumbago* dicitur Belgice *het spit in de Lende*; tum fiat venæ sectio, dein imperetur abstinentia à piscibus & carnibus &c. solo vero lacte utatur & mane purgetur per tres quatuorve dies, tum plerumque quarto die sanati sunt ægri.

Coxarius. Tum quoque sanguinis missio instituat, æger purgetur, & vesicatorium applicetur ad locum dolentem, & simili utatur

tur diæta, & octavo die plerumque sanatus est æger, si vero tertio die malum non paulo minuatur, tum iterum instituat venæ sectio, & tum sumatur cauterium valde ignitum cum annula, à quo annulo profunditas inustionis determinatur, & hoc applicatur coxendici, hac ratione omnes hi ægri curantur, & puto, quod si hæc methodus semper in hoc casu esset adhibita, ex centum hominibus, qui nunc claudicant, non unus claudicaret.

§. 1472. *Cerebro.* Tum febris signa non adsunt, sed ingentes capitis dolores & Phrenitis; si vero in pulmonibus hoc malum hæreat, tum difficilis adest respiratio, & tum ilico sæpe nocet sine alia causa, nisi quod anxietates adsint.

Calidorum. Hoc præjudicium omnium animos occupat, quod his ægris dent medicamenta calida, quia morbus à frigore est ortus, & hinc dicunt debere per calorem tolli, sed hæc ratione promovent inflammationem, hinc multo peior est.

Narcoticorum. Hæc morbum figunt & faciunt, ut medicus morbum cognoscere nequeat, sic hæc bina semper mala sunt, nam inde modo inflammatio seu malum augetur & partes exsiccantur. *Sydenhamus* scripsit de novæ febris ingressu, ubi memorat, quod plurimi moriantur à febre refrigeratoria dicta, quæ frequentissima in toto orbe est, ubi dicit, quod missio sanguinis, purgatio, & Opiata prudenter adhibita hos ægros curant.

Finis Quintæ Partis.

INDEX

INDEX

RERUM ET VERBORUM.

A.	
A — <i>trabiliarius humor qui?</i>	50
— — <i>Ejus causa.</i>	51
— — <i>Effectus.</i>	52
— — <i>Materia.</i>	53
— — <i>Prognosis.</i>	ibid.
— — <i>Cura.</i>	54
B.	
B ilis atræ causa. <i>Diagnosis. Effectus. Pro-</i>	
gnosis.	60
— <i>Cura.</i>	61
— <i>Turgens quando dicatur? Causa signa.</i>	
<i>Effectus. Prognosis.</i>	64
— <i>Vis corrosiva.</i>	65
— <i>Cura.</i>	66
<i>Bronchoceles causa. Cura.</i>	154
<i>Bubonum Venereorum locus.</i>	366
— — — <i>Cura.</i>	361
C.	
C achexia quid?	117
— <i>Causa proxima triplex.</i>	ibid.
— <i>Prioris causæ.</i>	ibid.
— <i>Harum causarum Effectus.</i>	119
— <i>Posterioris causæ.</i>	120
— <i>Ut & ultimæ.</i>	ibid.
— <i>Prognosis.</i>	121
— <i>Indicatio.</i>	ibid.
— <i>Cura.</i>	122
<i>Calculus: Ejusque materies quid?</i>	326
— <i>In renibus unde?</i>	328
— <i>Diagnosis</i>	333
— <i>Effectus.</i>	329
	In.

RERUM ET VERBORUM.

— <i>Indicatio.</i>	336
— <i>Cura.</i>	ibid.
— <i>In Pelvim delati effectus.</i>	330
— <i>Cura.</i>	341
— <i>In Ureterem delati effectus.</i>	329
— <i>Cura.</i>	343
— <i>Per ureteres in vesicam delati expulsio.</i>	330
— <i>Resistantis accretio qualis?</i>	ibid.
— <i>Hujus natura unde cognoscatur.</i>	331
— <i>Diagnos.</i>	336
— <i>Effectus.</i>	332
— <i>Cura.</i>	344
— <i>In Collo vesicae haerentis effectus.</i>	
<i>Cura.</i>	34
<i>Cancrorum Venereorum locus.</i>	356
— — — — — <i>Cura.</i>	362
<i>Chronici morbi causa generalis duplex.</i>	1
— <i>Prioris causae est cura.</i>	2
— <i>Posterioris effectus in fluidis horum cura.</i>	5
— <i>In solidis. Harum cura unde petenda.</i>	ibid.
— <i>Prognosis.</i>	7
<i>Coxarius dolor.</i>	380
D.	
D <i>entitio</i>	293
— <i>Dyspnae causa. Effectus.</i>	143
E.	
E <i>mpyema quid?</i>	125
— <i>Causa proxima.</i>	126
— <i>Prognosis.</i>	134
— <i>Effectus.</i>	143
— <i>Cura.</i>	132
— <i>Causae antecedentes. Harumque cura</i>	
<i>vid. Vomica.</i>	Ipi-

I N D E X

<i>Epidemici morbi quid?</i>	321
— <i>Causa proxima.</i>	322
— <i>Antecedentes.</i>	321
— <i>Natura unde cognoscatur.</i>	322
— <i>Medico Epidemicum curaturo que obser-</i>	324
<i>vanda.</i>	22
<i>Epilepsia quid?</i>	26
— <i>Pro quo morbo olim habebatur.</i>	ibid.
— <i>Cur.</i>	27
— <i>Causa proxima.</i>	27
— <i>Remotæ per δευτεροπάθειαν.</i>	29
— <i>προτοπάθειαν.</i>	ibid.
— <i>ιδιοπάθειαν.</i>	32
— <i>συμπάθειαν.</i>	34
— <i>Effectus.</i>	36
— <i>Prognosis.</i>	38
— <i>Indicatio.</i>	44
— <i>Quasitum de remedio huic morbo specifico.</i>	

F.

F <i>luor uterinus. Vid. Gravidarum morbi.</i>	
<i>Fluoris albi è Lue Venerea locus.</i>	355
— — — — — <i>Cura.</i>	363
<i>Fluor uterinus gravidus qualis morbus.</i>	251
— — — — — <i>Causa.</i>	ibid.
— — — — — <i>Diagnosis.</i>	252
— — — — — <i>Causæ remotæ.</i>	ibid.
— — — — — <i>Cura.</i>	ibid.

G.

G <i>onorrhæa locus.</i>	355
— <i>Cura.</i>	361
<i>Gravidarum morbi.</i>	224
— <i>Causa duplex.</i>	225
— <i>Prioris effectus.</i>	229
— <i>Cura.</i>	241
— <i>Posterioris effectus.</i>	245
— <i>Cura</i>	

RERUM ET VERBORUM.

— — — <i>Cura.</i>	249
<i>Hydrocelarum varia species.</i>	160
— — — <i>Harum causa.</i>	ibid.
— — — <i>Diagnosif.</i>	ibid.
— — — <i>Cura.</i>	190
<i>Hydrocephali locus.</i>	151
— — — <i>Prognofis. Cura.</i>	152
<i>Hydrops quid?</i>	151
— — — <i>Locus.</i>	ibid.
— — — <i>Causæ proximæ.</i>	161
— — — <i>Remotæ.</i>	162
— — — <i>Effectus.</i>	166
— — — <i>Indicatio triplex.</i>	171
— — — <i>Primæ satisfi.</i>	ibid.
— — — <i>Secundæ.</i>	175
— — — <i>Tertiæ.</i>	188
— — — <i>Quæfita.</i>	192
<i>Hydrops ἀνάσαρνα.</i>	156
— — — <i>ἀσπίλις.</i>	158
— — — <i>Asperæ arteriæ.</i>	154
— — — <i>Glandularum.</i>	ibid.
— — — <i>λευκοφλεγματιᾶ.</i>	155
— — — <i>Ovariorum.</i>	154
— — — <i>Pulmonis.</i>	153
— — — <i>Thoracis.</i>	ibid.
— — — <i>ὕπὸ σάρκα.</i>	155
— — — <i>Uteri.</i>	ibid.
<i>Hydrops Tympanites.</i>	156
— — — <i>Cura.</i>	190
<i>Hypochondriaci morbi origo. causa. sedes.</i>	56
— — — <i>Effectus.</i>	57
— — — <i>Prognofis.</i>	58
— — — <i>Cura.</i>	ibid.

I N D E X

I.

I nfantum morborum causa prima scilicet strigmenta glutinosa.	271
— — Effectus.	272
— — Cura.	ibid.
— — Secunda maceratum non satis cito expulsum.	274
— — Effectus.	275
— — Cura.	278
— — Tertia : lac in stomacho coagulatum.	282
— — Effectus.	283
— — Cura.	284
— — Quarta. Vermes.	288
— — Horum generatio.	ibid.
— — Quibus minus familiares.	ibid.
— — Figura.	ibid.
— — Effectus.	ibid.
— — Prognosis.	289
— — Diagnofis.	ibid.
— — Cura.	290
— — Dentitionis effectus.	292
— — Cura.	293
— — Convulfionum sanatio.	296
Ischiaticus dolor.	380

L.

Lociorum fluxus. Vid. Puerperii morbi.	
Lues Venerea. vid. Venerea Lues.	
Lumbago Rheumatica.	380

M.

Mania quid?	73
	Ma-

RERUM ET VERBORUM.

<i>Mania Cause &c. ut in Melancholia.</i>	74
— <i>Diagnosis.</i>	75
— <i>Quid Anatomia demonstrat.</i>	76
— <i>Hinc morbo princeps remedium.</i>	78
— <i>Sanatio ope nature.</i>	79
— <i>Quando oritur hic morbus.</i>	82
<i>Manie natæ in robustis &c. hominibus cura.</i>	83
<i>Melancholia quid?</i>	48
— <i>Causa proxima.</i>	49
— <i>Hujus cause effectus &c.</i>	50
— <i>Cause evidentes.</i>	66
— <i>Prognosis.</i>	67
— <i>Sanatio naturalis.</i>	68
— <i>Artificialis.</i>	69
<i>Melancholicus succus. vid. atrabilaris succus..</i>	
<i>Membri virilii inflammationis exitus.</i>	356
— — <i>Cura.</i>	361

P.

P aralysis quid?	9
— <i>Causa proxima.</i>	ibid.
— <i>Remota.</i>	ibid.
— <i>Effectus.</i>	12
— <i>Prognosis.</i>	13
— <i>Sanatio ope nature.</i>	16
— <i>Indicatio.</i>	16
— <i>Cura.</i>	17
<i>Partis difficilis causa duplex.</i>	254
— <i>Prioris cause & cura.</i>	255
— <i>Posterioris causa. Signa. Effectus. Cura.</i>	259
<i>Phthisis pulmonalis quid?</i>	136
— — <i>Causa proxima.</i>	ibid.
— <i>Remota.</i>	ibid.
— <i>Diagnosis.</i>	139

INDEX

<i>Phthisis Cura.</i>	ibid.
— <i>Prophylaxis.</i>	142
— <i>Prognosis.</i>	146
<i>Podagra quid?</i>	193
— <i>Diagnosif.</i>	197
— <i>Causa proxima.</i>	198
— <i>Hujus origo.</i>	ibid.
— <i>Antecedentes.</i>	193
— <i>Remotæ.</i>	199
— <i>Locus.</i>	196 & 198
— <i>Signa instantis Paroxysmi.</i>	195
— <i>Progressus.</i>	197
— <i>Prognosis.</i>	200
— <i>Quæsitum an Venæ sectio profuit?</i>	ibid.
— <i>an Purgatio?</i>	201
— <i>an Sudorifera.</i>	ibid.
— <i>Indicatio duplex.</i>	203
— <i>Primæ satisfi.</i>	ibid.
— <i>Secundæ.</i>	204
— <i>Doloris sedatio.</i>	206
— <i>Materiæ impeditæ & intraversæ causa. Si-</i>	
— <i>gna. effectus.</i>	201
— <i>Cura.</i>	106
— <i>Quæsitæ.</i>	207
<i>Podagra topachea cura.</i>	203
<i>Puerperii morbi.</i>	262
— <i>Doloris post partum causæ.</i>	ibid.
— <i>Harum ablatio.</i>	ibid.
— <i>Lochiorum nimii fluxus causæ.</i>	264
— <i>— Cura.</i>	ibid.
— <i>Febriis ut & Lochiorum retentorum causæ.</i>	
— <i>Effectus.</i>	265
— <i>Cura.</i>	266
— <i>lactis stagnantis effectus.</i>	
— <i>Diagnosif.</i>	ibid.
— <i>Cura.</i>	ibid.
	Puer-

RERUM ET VERBORUM.

Puerperii In apostema vergentis cura.	269
— — Lactantis papillæ doloris ablatio.	270
— — Lactis nimis abundantis temperatio.	ibid.

R.

R abies Canina.	84
— Cur ita vocetur.	ibid.
— Unde Oriatur?	ibid.
— A quibus animalibus?	85
— A quibus frequentius.	ibid.
— Causæ antecedentes.	ibid.
— — Efficientes.	87
— Incipientes Rabiei signa ut & gradus in animalibus.	86
— In homine.	89
— Diversitas temporis respectu invasionis.	88
— Prognosis.	ibid.
— Quid in Anatomia demonstrat?	92
— Indicatio.	93
— Prophylaxis.	94
— Cura morbi præsentis.	98
— Que nocent.	98
— An specificum detur.	99
Rachitis. Ejus prima natiuitas.	369
— Quibus familiaris.	371
— Causa proxima.	373
— — Antecedentes.	371
— Signa incipientis in nondum incedentibus.	372
— In jam ambulare incipientibus.	ibid.
— Diagnosif factæ, hujusque effectus.	373
— Symptomata.	ibid.
— Cura.	374
Rheumatismus quibus morbis agnatus.	378
— Causa proxima.	379

I N D E X

<i>Rheumatismus</i>	<i>Causa Antecedentes.</i>	378
—	— <i>Effectus.</i>	379
—	— <i>Prognosis.</i>	381
—	— <i>Cura.</i>	379

S.

Salivatio Mercurialis in quo morbo instituenda?

		363
—	<i>Ante institutionem quæ applicanda?</i>	364
—	<i>Quomodo producat?</i>	365
—	<i>Quamdiu.</i>	ibid.
—	<i>Qua copia.</i>	ibid.
—	<i>Quomodo excitetur?</i>	366
—	<i>Quomodo sistetur.</i>	ibid.
—	<i>Si ad alvum ruat, quomodo detineatur?</i>	ibid.
—	<i>Quomodo absolvatur?</i>	367
—	<i>Symptomatum ablatio.</i>	ibid.
<i>Scorbutus quibus frequentissimus.</i>		
—	<i>Causa proxima.</i>	108
—	<i>Effectus. Prognosis.</i>	104
—	<i>Indicatio.</i>	109
—	<i>Cura.</i>	ibid.
—	<i>Quæsitæ circa curam.</i>	114
—	<i>Diagnosîs speciei primæ.</i>	104
—	<i>Cura.</i>	109
—	<i>Secundæ.</i>	104
—	<i>Cura.</i>	111
—	<i>Tertiæ.</i>	104
—	<i>Cura.</i>	113
—	<i>Quartæ.</i>	104
—	<i>Cura.</i>	114

*Spasmi singularis Opisthotoni Emprosthotoni. Tetani
universalis Origo. Sanatio &c. unde haurienda.*

48

Topo-

RERUM ET VERBORUM.

T.

T	<i>ophorum durorum effectus.</i>	358
	<i>— Cura.</i>	369

V.

V	<i>ariolarum morbi descriptionis Auctor optimus qui?</i>	197
—	<i>Qualis morbus? ejusque natura. Prognosis quoad tempus invasionis.</i>	299
—	<i>Quibus familiarissimus, quibus facilior, quibus peior.</i>	ibid.
—	<i>Status primus contagii dictus quomodo suscipietur?</i>	300
—	<i>Hujus Effectus.</i>	301
—	<i>Diagnosibid. Duratio. Prognosis.</i>	362
—	<i>Causa proxima.</i>	ibid.
—	<i>Morbus hic a morbo inflammatorio unde distinguatur?</i>	303
—	<i>Indicatio hujus status.</i>	306
—	<i>Cura.</i>	307
—	<i>Methodus universalis in morbo inflammatorio cur hic adferri possit?</i>	309
—	<i>In quibus consistat.</i>	310
—	<i>Quid efficiat?</i>	312
—	<i>Status secundus quomodo se habeat?</i>	ibid.
—	<i>Signa futurarum papularum.</i>	303
—	<i>Præsentium.</i>	312
—	<i>Harum locus.</i>	ibid.
—	<i>Effectus.</i>	ibid.
—	<i>Exitus in suppurationem. abscessum.</i>	ibid.
—	<i>— Gangrenam.</i>	314
—	<i>Prognosis.</i>	ibid.
—	<i>Indicatio Curatio.</i>	315
—	<i>Tertius status ejusque sequela.</i>	317
—	<i>Cura.</i>	318
—	<i>Prognosis.</i>	319

Ve-

I N D E X. &c.

<i>Veneræ Luis primus ortus.</i>	350
— <i>Fit contagiosa.</i>	353
— <i>Quomodo.</i>	350
— <i>Locus ubi primo se prodit.</i>	ibid.
— <i>Diagnosıs in hoc loco.</i>	354
— <i>In aliis.</i>	ibid.
— <i>Horum affectorum effectus.</i>	ibid.
— — <i>Cura.</i>	359
— <i>Imprimis salivatio Mercurialis si morbus in summa gradu. Vid. salivatio.</i>	
<i>Vermes. Vid. infantum morbi.</i>	
<i>Virginum morbi.</i>	209
— <i>Causæ antecedentes.</i>	211
— — <i>Remotæ.</i>	ibid.
— <i>Effectus.</i>	218
— <i>Diagnosıs.</i>	219
— <i>Cura.</i>	220
— <i>Symptomatum ablatio.</i>	224
<i>Vomicæ pulmonum.</i>	226
— <i>Pleuræ.</i>	ibid.
— <i>Diaphragmatis.</i>	ibid.
— <i>Mediastini.</i>	ibid.
— <i>Pericardii.</i>	ibid.
— <i>Causæ.</i>	ibid.
— <i>Signa futurarum.</i>	127
— <i>Presentium.</i>	128
— <i>Effectus.</i>	130
— <i>Prognosis.</i>	ibid.
— <i>Cura.</i>	131
<i>Uterinus fluor. Vid. Gravidarum morbi.</i>	

F I N I S.